

40

27374

Alaska

Canada

Florida

45

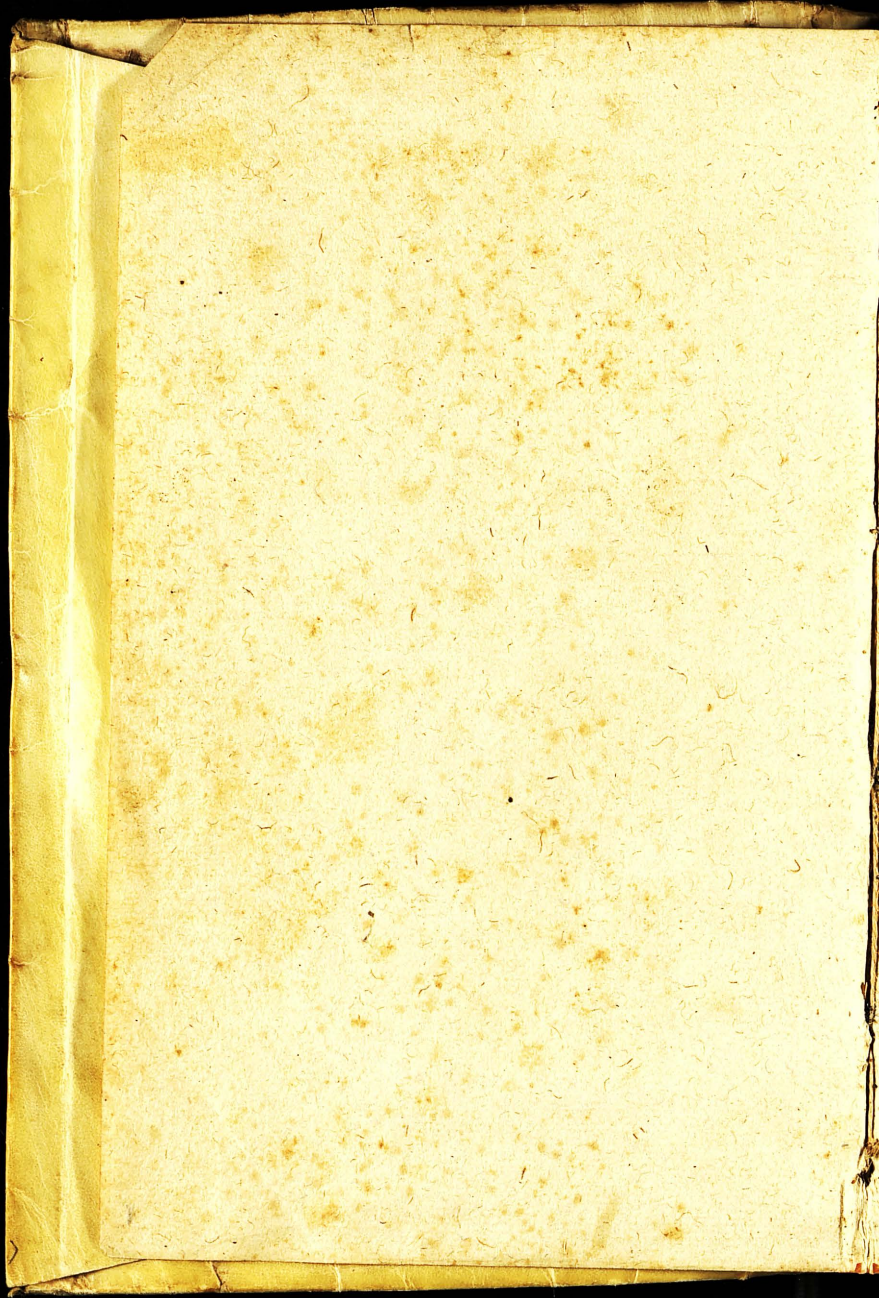

1⁰²

27374

11-1-63

me from a good a Gar...
... out but ...
... no ...

num. 15. cap. 2. num. 45..

6170 69907

..c.f

IOANNIS LES-

LÆI SCOTI, EPISCOPI

ROSSEN. LIBRI DVO:

Quorum vno,

PIÆ AFFLICTI ANIMI CON-
solationes, diuinæque remedia:

ALTERO,

ANIMI TRANQVILLI MVNI-
mentum & conseruatio, Continentur.

Ad Serenissimam Principem D. Mariam Scotorum Reginam.

*HIS ADIECIMVS EIYSDEM
Principis Epistolam ad Rossensem Episcopum, et versus item Gal-
licos Latino carmine translato, pijs etiam aliquot preces.*

Opus iis omnibus, qui hæc calamitosa tempora pio
fortique animo transigere cupiunt, admodum vti-
le: ab eodem auctore, dum pro dicta Principe apud
Anglos legatione fungeretur, in carcere conscrip-
tum, & ad eandem missum, nunc verò in com-
munem aliorum vsum in lucem editum.

*Cum placuerint Domino via hominis, inimicos eius convertere
ad pacem. Proverb. 16.*

PARISIIS,

Ex Officina Petri l'Huillier, via Iacobæa, sub
signo Oliuæ.

1574.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Coll. Soc. BSV. Salm. ex d. d. d. d.

SERENISSIMÆ PRINCI-
PI, DOMINÆQUE SVÆ BENI-
gnissimæ, Mariæ Scotorum Reginae, Io.
Leslæus Episcopus Rossen. Humillimus
ipsius subditus, & apud Anglos orator,
mentem tranquillam, incolume corpus,
ac optima quæque precatur.

V M mecum tacitus in hac
solitudine, Regina Sereniss.
quot quantisque de causis
Tuae Maiest. deuinctus sum,
perpēderem. Non equidem
videor ingrati animi no-
tam effugere posse, nisi ita
officiar, ut non solum in
omnibus Amplit. tuæ mo-
rem gerere, sed & summa mentis alacritate me to-
tum tuis rebus gerendis deuouere cupiam. Nec iniu-
ria, cum sub tuo, auorumque tuorum imperio, non
primum modo spiritum hauserim, & adoleuerim:
Verum etiam multis honoribus, amplissimisque mu-
neribus, tua (ut ingenuè fatear) munificentia sum
exornatus. Verum enim uero, ea in presentia rerum
vici situdo contigit, ut ne communi quidem aura
liberè mihi frui, nedum negotia publica tractare,
aut solito munere perfungi liceat. Tantis enim vr-
geor angustiis, tam arcta custodia circundor, adeo

E P I S T O L A.

denique rerum omnium, quæ vbiuis gentium aguntur, ignarus sum; vt nihil omnino eorum, quæ extrâ ergastuli mei septa geruntur, habeam exploratum. Vides princeps benignissima, quàm nulla mihi susceptam legationis prouinciam explèdi, aut (quod hoc munus efflagitat) quid postulatum, quid responsum, decretum, actum, gestumue sit, vel denique de summa rerum, ac legationis nostræ, qua iam plures annos perfungor, successu, ad T. primum Amplitud. mox ad procerum tuorum senatum consiliūque referendi, relicta sit oportunitas. Vellem equidem, atque viinam liceret, vel ob id de rebus in hac prouincia publica, per me gestis, coram agere: quod id quicquid est acti, tum maioris ponderis & momenti esse iudicem, quàm vt aliena fidei committendum sit: tum maiore rerum varietate implicatum, quàm vt vel per literas, vel per nuncium facile explicari queat. Neque vero dubito, quin nostræ in hoc publico munere fides & industria tua Impri-
 mis maiestati vniuersique regni tui ordinibus probabitur, si vnquam mihi libera renunciandi fiat potestas. Iam verò quãdo neque literis, neque coram mihi his vinculis præpedito, de rebus istis agere liceat, Tua erit clementia, conceptam de meo studio, fide, atque diligentia opinionem animo fouere: Nec de solita tua in me beneuolentia quicquam remittere. Tantum enim abest, vt ista rerum ac temporum difficultate, de meo erga tuam maiestatem obsequio, atque in rempub. officio aliquid decesserit: vt & grauiora ac maiore cum discrimine coniuncta, optimæ principis & charissimæ Reip. causa subire paratus

EPISTOLA.

sim. Et quanquam in ista muneris interruptione non tam curarum multitudine solutus (quod quibusdam videri potest) quam nouo insolitoque molestiarum genere obsessus sum, Ne tamen animum contraham, spemue in rebus parum secundis abiiciam, diuina me monent oracula: Idque adeo, vt aulico in primis tumultu (multorum sane malorum scaturigine) derelicto, aliam, in hac potissimum solitudine degende vita rationem ineam, omnino persuadeant. Afflicto siquidem & iacenti animo presentius aliud solatium inueniri non potest, quam si pia diuinorum operum meditatione, sacrosanctæ scripturæ lectione assidua ac feruenti, supremi quoque numinis inuocatione, Dies noctesque traducat. Hinc nimirum nec tar illud caeleste (quod qui bibit non sitiet in eternum) tanquam è fontibus irriguis manat: Hinc robur atque constantia, quibus aduersa fortune tela repelluntur, elici solet: Hinc denique & potio salutaris aduersus omne genus doloris tanquam ex instructissimo aliquo pharmacothecio gratis uolentibus propinatur. Non aliunde igitur ad fractas multis arumnis animi vires reficiendas, efficacius quicquam peti potest, præsertim cum humani generis benignissimus seruator Christus huc nos inuitet: Venite ad me (inquiens) omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Quod & per Regium pollicetur vate, dum ait: Inuoca me in die tribulationis eruam te & honorificabis me. Hoc eodem remedio idem vates suos leniuit dolores: ideoque cecinit. Tribulatio & angustia inuenerunt me & lex tua meditatio mea est: & consolationes tue

Math. II.

Psal. 49.

Psal. XIIII.

EPISTOLA.

*lætificauerūt animam meam. Nam quemadmodum
 qui decepti venenum hauserunt, vim illius exitia-
 lem antidoto aliquo proinus extinguere nituntur:
 Ita nobis proculdubio faciendum est, quoties vene-
 num, quo animus noster letaliter dissoluitur, gusta-
 uerimus: Diuinum enim quamprimum suscipien-
 dum nobis est medicamentum, cuius saluari vi il-
 lud virus opportune expellatur. Eiusmodi medica-
 mentum, ex diuini quidem Verbi praescripto com-
 positum, ac per me ipsum iam pridem delibatum,
 Tuæ Maiest. (ne alicubi deesse videar) confidenter
 propinare decreui, arbitratus, si id vltro epotes, il-
 lud agritudinis genus, quod tuum animum, merito
 torquere videtur, facile depulsum iri, ita vt dolore
 omni profligato, quieta ac tranquilla mente, flante
 suæ prosperæ, suæ aduersæ fortunæ vtro, esse queas,
 & quasi in portu securo, incolumis que sis naviga-
 tura. Etenim praesentius nullum remedium agris
 animis adhiberi potest, quam sanum consilium,
 quod absque fūco ex amici fideli pectore promanat.
 Sicut unguentum & odores boni, inquit sapiens,
 lætificat cor, sic & bonis amici consiliis anima
 dulcis redditur. Nam omni tempore diligit qui a-
 micus est: & frater propter angustiam nascitur re-
 mouendam. Qua de re prudenter quidam admo-
 net his verbis.*

Nec quisquam melior medicus quam fi-
 dus amicus.

Et certe, quanquam ingenij Doctrinaeque nostrae
 vis exigua huic instituto, prout ipsius rei dignitas,

EPISTOLA.

ac T. maxime exigit Maiestas satisfacere non valet:
 Verumtamen de hoc ipso argumenti genere (idque
 latino vicumque sermone, utpote Maiestati T. fa-
 miliari, rei que tractanda accommodato) paucis age-
 re in animum induxi. Non quòd consolatione mea
 admodum indigeas, qua omnia tam patienter (ut
 principem decet) sustineas: sed ne officio meo aliqua
 ex parte deesse videar, hac quam nihil scribere ma-
 lui. Porro, non sum nescius apud plerosque inolevis-
 se consuetudinem, ut dum suos principes aut mace-
 nates scriptis salutât, toti in rebus ad gratiam com-
 positis, atque adeo in celebrandis eorum encomiis
 versentur. Quod & ego iure quidem optimo, ob e-
 ximiam tuam in me crebramque benignitatem præ-
 stare possem. Neque verò desunt argumenta cum tot
 tamque insignes, tam corporis quam animi dotes,
 quot in alia quavis principe raro elucere solent, tibi
 à Deo opt. max. (cui soli omnis honos & gloria)
 concessas, vel aduersarii prædicant, ne dum amici.
 Quod non minus scitè quam verè poëta ille, ut no-
 stro seculo celeberrimus, Ita ob insignem tuam in ip-
 sum beneficentiam tibi deuinctissimus, non adeo pri-
 dem paucis verbis adumbravit.

Nympha Calidoniæ quæ nunc fœliciter orę,
 Miffa per innumeros scepra tueris auos:
 Que sortem anteuenis meritis, virtutibus
 annos,

Sexum animis, morum nobilitate genus.

Verum satis perspectam habeo, Serenissima Regi-
 na, animi tui modestiam, qua nulla re minus quam
 suarum laudum præconis delectatur. Illud nimi-

EPISTOLA.

rum sapientis est, neque laudibus efferrī, neque falsis
 deiici calumniis. Proinde Rhetoribus atque Poetis,
 quod ipsis congruit, missum faciam, ad id quod
 mei muneris, loci ac temporis proprium est, quod-
 que presens rerum status atque ratio postulat, iam
 properabo. Neque enim incertus sum id Tuæ Maiest.
 per quam gratum acceptumque fore. Memini, Pri-
 cept Illustrissima, memini inquam, quanta animi æ-
 quitate plenos desperationis languores, tum Ied-
 burgi in Scotia, tum Schefeldiæ in Anglia pertu-
 leris: quam interea constanter & assidue sanctissi-
 mum Dei numen inuocaris, quanta denique animi
 propensione de cœlestibus misteriis verba facientem
 me audiueris. Illud videlicet præ cæteris tibi cura
 fuit, ut tum orandi assiduitate, tum diuinorum
 verborum & perennis illius gloria, quam nec ocy-
 lus vidit, nec auris audiuit, inculcatione, ad rerum
 mundanarum contemptum temet prouocares: Ita ut
 cœlestium rerum meditatione Sathanae communis
 humani generis hostis insultus gnauius ac strenue
 repelleres: quin etiam mentem diuina suauitatis o-
 dore contra mundi illecebras & fucatam felicitatis
 imaginem imbueres: Eò denique cõtendere tum mihi
 visa es: ut quemadmodum ceruus canum insecta-
 tione multum delassatus, anhelans ac sitibundus ri-
 uos ac fontes querit: ita animam tuam à corporis ne-
 xu liberari & beata cum Christo frui vita optares.
 O quam ego tum temporis libenter, quicquid studiis
 atque vigiliis consequutus eram, ex arbitratu pro-
 fudi. At verò nunc postea quam egomet variis
 cum corporis tum animi calamitatibus vituta ad-

EPISTOLA.

uersa valetudine, diuturno carcere, maximo charissi-
 ma parentis patria nostra desiderio, aliis denique
 innumeris angustiis affligi, atterique coepissem, nul-
 lum non mouebam lapidem, ut mihimetipsi praesentem
 medicinam in singulis hisce meis incommodis
 inuenirem. Quam quidem tandem etiam in huius
 turris ergastulo (ubi quasi manibus pedibusque sub
 tot ferreis repagulis, saeuoque custode teneor) Dei
 singulari beneficio Videor mihi adeptus. Graui ita-
 que atque dura nimis edoctus experientia, liberius
 nunc multò atque consultius, quam quouis antea cto
 tempore consilia posse agrotis dare, mihi persuadeo.
 Etenim locus hic (ut de aliis int erim nihil dicam) in
 quo nunc detineor, rectè aduersæ fortuna schola, seu
 potius cathenatorum palestra dici potest. In eo enim
 continuos Athletarum militumque fortissimorum
 contra dolorum & molestiarum impetus & olim
 & nunc quotidie strenuè luctantium conflictus Vi-
 dere licet. Quot, quæso, Reges potentissimi, Regina-
 que illustres, Duces magnanimi, placlari Comites,
 grauissimi Episcopi, strenuique Barones & Equites,
 atque omnium ordinum viri nobilitate & prudē-
 tia celebres, hic suis honoribus, titulis, dignitatibus,
 aliisque fortuna bonis (ut annalium monumenta
 testantur) priuati, aduersa omnia non sine summa
 animi fortitudine equanimiter ferre dedicerunt?
 Neque castra hæc, miseris suis nunc etiam militibus
 vacant. Quid, quòd in presentia haud infimi ordinis
 viri, hic anxij detinentur? Qui longa nihilominus
 patientia calamitatis & ærumnarum crucem placi-
 dè ferre dedicerunt. Atque adèd iam se mori para-

EPISTOLA.

eos, admiranda animi magnitudine declarant: pro-
 bantque nihil sapientum grauitati atque constan-
 tia magis congruere, quam nec prosperis nec aduer-
 sis de gradu dimoueri, sed eundem semper, sapien-
 tissimi Socratis exēplo vultum in omnibus serua-
 re. Horum profecto hominum fors, tantaque cum
 virtute coniuncta, mihi in eadem quidem palestra
 dimicanti, instar lucidissimi speculi, facta est. Un-
 de leuius mea ferre incommoda perdiscam. Nam
 cum quantis miseris subiaceant potentes & il-
 lustres viri cernerem, accedente meorum malorum
 mole, eò tandem adductus sum, vt remis velisque
 inuestigandum putarem, qua tandem ratione &
 consilio incertissimi rerum humanarum motus, in-
 iuria præterea, diuexationes, calumnia, bonorum
 naufragia, honorumque priuationes, & id genus
 huius seculi ludibria æquanimiter sint perferenda.
 Nec antè destiti, quam è diuini verbi oraculis qua-
 dam apprimè huic instituto conducētia decerperem,
 ac in lucidissimam seriem redigerem. Quæ vel ob id
 maxime cum Tua Maiestate communicanda putauit.
 quòd in hac rerum & tēporum iniqua (vt ne quid
 grauius dicam) & nimis dura metamorphosi sin-
 gularis eorum vis sit & ineffabilis voluptas. Hanc
 itaque qualem qualem meæ erga T. Maiest. volun-
 tatis officiique significationem, grato pro solita tua
 elemētia animo, accipere digneris, etiam atque etiam
 rogo. Interea Deum opt. Max. tutissimum in se spe-
 rantium præsidium assiduis precibus interpellare nõ
 cessabo, vt tandem aliquando Maiest. tuam curis ac

EPISTOLA.

molestiis liberet, & quam diutissimè nobis incolumè seruet. Ex ergastulo nostro in turri Lödinenß octavo May. 1572.

Maiest. tuae seruus addictissimus
& Orator Io. E. Rossen.

IN IOHAN. LESLÆI ROSSEN.
Episcopi consolationes. Ode. Trico-
los Tetrastraphos.

 Reptus Orci faucibus, & sibi
Tandé benigno numine redditus,
Quem corporis diu ægritudo
Ancipiti tenuit periclo,
Quæ sit mali vis experientia
nouit magistra: notaque pristina
Morbo laborantes eodem
Pharmaca restituent saluti.
Leslæus ægri pectoris impetus
Labore longo sustinuit graues:
Omnesque fortunæ procellas
Pertulit indomitus nouercæ.
At nunc secunda ridet adorea,
Diuina sorti pharmaca noxiæ
Præbens: vt aliis sint saluti,
Quæ proprium pepulere morbum.
A. B

IN ANIMI TRANQVILLI
munimentum ode. Dicolos Te-
trastraphos.

Vino vendibili non hedera est opus:
Néc patrocini j laudibus indiget
Præsentis series docta voluminis,
Quo non est aliud prius.
Nam paucis foliis plurima continet:

Tristi sollicitis mente dat ocium,
Curarum miseris fluctibus obrutos

In pacis folio locat:

Afflictis animis dat patientiam,

Ægris corporibus dat medicamina,

Captiuos homines carcere liberat,

Solatur simul exules.

Ergo si sapias, quisquis es, hoc opus,

Fortunæ varias quod superat vices,

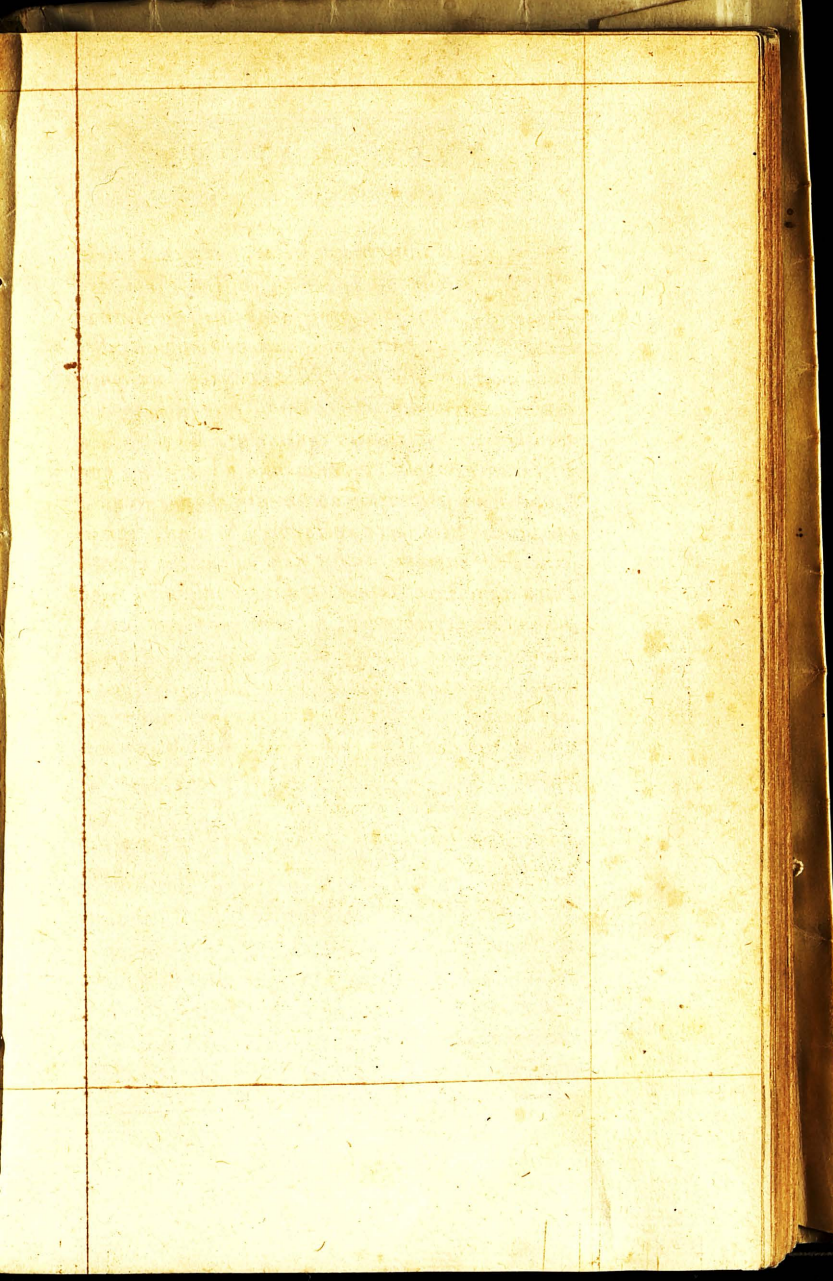
Fœlicemque facit qui miser extitit,

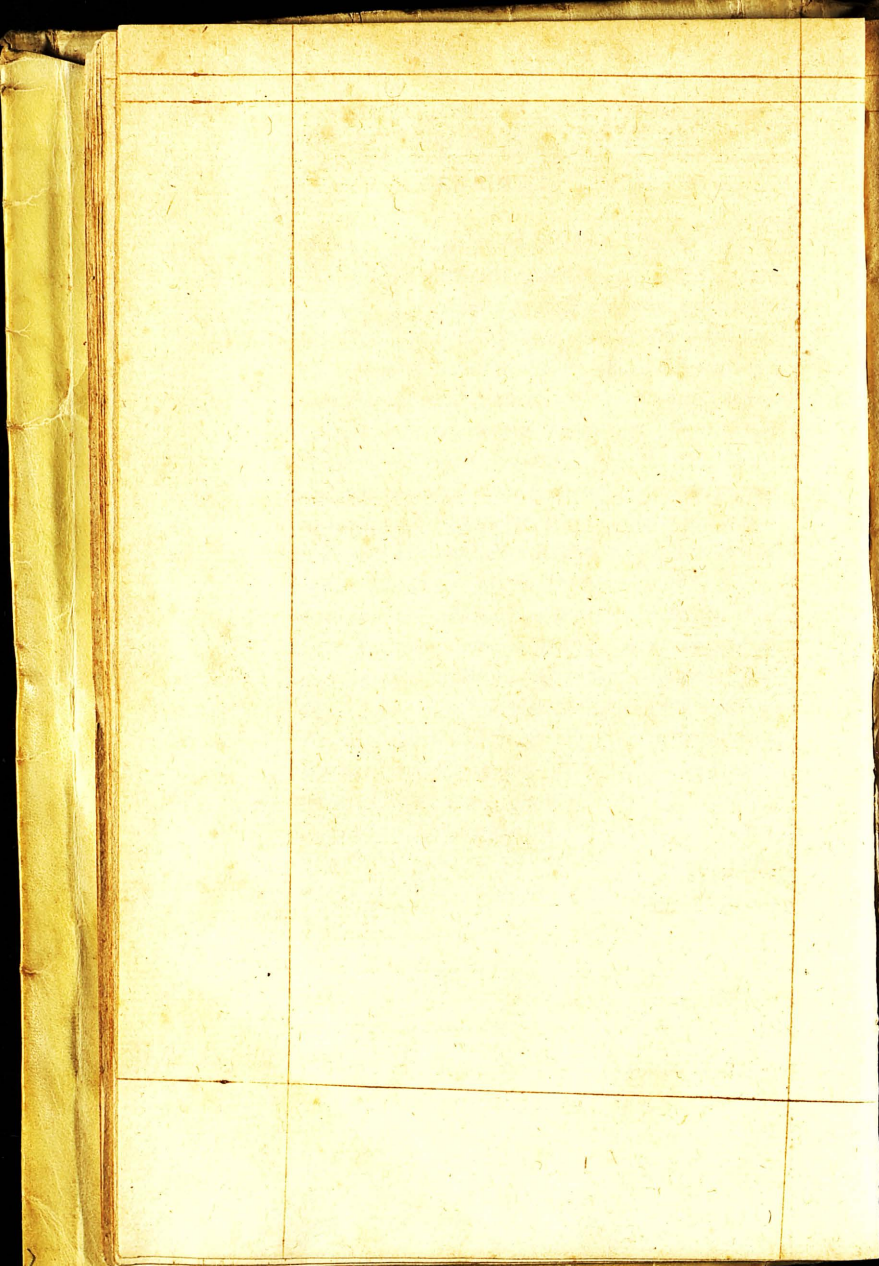
Paruo emptum precio legas.

T. S.

TYPOGRAPHVS
LECTORI. S.

N tibi, candide lector, Reuerendi patris
Iohannis Leslai Rossensis Episcopi Viri
vriusque professione Iuris & Catho-
lica fidei propugnatione conspicui, libri
duo, quorum Vno pia afflicti animi consolationes
diuinaque remedia: altero animi tranquilli muni-
mentum & conseruatio continetur. Ille sacrarum
literarum exemplis, hic humanioris literatura &
profanorum scriptorum documentis abundat. In qui-
bus intueri licet operis auctorem, Virisque diuinis
scilicet & humanis studiis non vulgariter instru-
ctum atque exercitatum. Quin & insignem Viri
memoriam deprehendes, qui cum pro Serenissima,
illustrissimaque Principe Maria Scotorum Regina
apud Anglos legatione fugeretur, in carceris qua-
lore ac tenebris hac scripserit, magna corporis & a-
nimi aegritudine, libris & rebus omnibus ad hanc
rem necessariis destitutus. Vides opus sane perutile,
non inani verborum ostentatione sese venditans,
sed pondere sententiarum & ingenij fructu plenum.
Quod ipsius lectione facilius tibi, quam oratione
mea persuadebis. Bene fruere & Vale.

I O. LESLÆI E. R.
 SCOTI, PIARVM AF-
 FLICTI ANIMI CONSO-
 lationum, ac diuinorum
 remediorum,
 LIBER VNVS.

*David, Rex pius, afflicti Principis imago, sua ani-
 mi magnitudine, aduersa patienter ferenda do-
 cet.* CAP. I.

MAGNANIMVS ille Rex, ac
 Propheta eximius, David, sin-
 gulari Dei beneficio, ex humili
 ouium pastore, oleo sancto vn-
 ctus, regioq; ornatus diadema-
 te, inter omnes omnium ætatum Dei culto-
 res, suæ pietatis, & iustitiæ lucidissimum à
 Domino testimonium accepit, Euangelico
 Propheta, ac etiam Apostolo sic loquente:
 Inueni David filium Iesse, virum secundum
 cor meum, qui faciet omnes voluntates
 meas. Quem præ cæteris omnibus terrarum
 incolis, tanto fauore dignatus est, vt ex eius
 lumbis, & semine, suum vnicum natum ve-
 rum Messiam, & humani generis redem-

*Esa. 11.
 Act. 13.
 Psal. 88. 138
 2. Reg. 7.
 Luc. 1.
 Act. 2.*

CONSOLATIONVM

1. Reg. 19.
22. 23.

ptorem, Christum nasci voluerit: & tamen nullus vnquam mortalium plures grauioresque, quàm ille, perpeffus est in vita molestias. Siquidẽ illius tota ferè vita nihil aliud, quàm strenui cuiuspiam athletæ, contra aduersa omnia dimicantis, conflictus fuit, vt ærumnosa vitæ typus & imago debeat existimari: quippè qui pios omnes exemplo suo, quid in periculis cogitandũ, quid agendum, quibus denique rationibus ab iis eripi & liberari queant, apertè docuerit. Quid illum, assentatorum quorundam cõsilio, persequẽte Saule, egisse legimus? Negato enim vsquam in ditione sua latitandi loco, ad communes patriæ hostes profugit: vbi omni auxiliij spe destitutus (quanquam indè abire liberum ei fuit) ipse cum suis per rupes, & loca solis ibicibus peruia, pluribus annis huc atque illuc incertus vagabatur: quæ certè incommoda facilius, æquiorèque animo, priuatus, quàm Rex, sustinisset. Graue profectò illi admodum erat, cùm per filium suũ Absalonem, impiorum hominum suafu, regali sede pulsus, omnique regia potestate eiectus esset: neque multò lenius, cùm impius filius, in patris solio, pro Rege inauguratus sedebat. Principi sanè magnanimo durum ac triste semper visum est, dignitate atque potentia, in qua tanto cum splendore vixerit, per vim cogi discedere. Eiusmodi enim mutatio sine magna animi ægritudi-

ne existere non potest. Verum est enim illud Poëta,

Quem res plus nimio delectauere secunda,

Mutat a quatient.

Flora. lib. 2.

Epist. ad Fr.

scilicet Aristoteli.

Sed longè grauissimum erat, regno per filium eiici. Quod idem Dauid, Absalonis fugiens tyrānidem, hoc lugubri carmine conqueritur: Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utiq;: sed homo pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Idem acerbissima quoque maledicta, probraque, quasi regnum Saulis contra ius falsque affectasset, atque inuasisset, audire, ferrèque coactus est. Et idè Deum de sua erga hostes integritate contestatus postulat, à linguarum virulentia liberari: persuasum habens, diuturnæ in hoc ærumnarum oceano patientiæ rationem illum habiturum, & pro maledictis benè secum acturum. Sic enim orat: Domine, libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa. An non acutissimis animi corporisque infirmitatibus sæpiusculè affectus est? quarum maximos impetus his verbis describit: Non est sanitas in carne mea, non est pax ossibus meis. Miser factus sum, & curuatus sum vsque in finem: afflictus sum, & humiliatus sum nimis. Cor meum conturbatum est: dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum. Aliud denique ærumnæ genus his om-

Psal. 54.

Psal. 119.

Psal. 37.

nibus longè molestius tulit: cùm nempe tyrannide quorundam à domo Domini longius abesse cogeretur: ita vt in cœtu piorū, solito more, Dei celebrare præconia, & eius inuocare nomen, sanctaque sacrificia debito ritu frequentare, ei non esset liberum, vt mœstus hoc hymno cecinit: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sirituit anima mea ad Deum fontem viuum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, Vbi est Deus tuus? Nec tamé pius ille Rex his aliisque agitatus procellis, ac maximis angustiis, prorsus animum demisit, sed inuictō mentis robore omnia perferens, ad Deum tutissimum in rebus fractis asyllum semper confugiens, assiduis ab eo precibus omnimodam securitatem impetrauit. Atque ita tandem sublatis inimicis, in regnum restitutus, secunda quiete, pio ac fœlici otio, reliquum suæ vitæ tempus prosperè transegit, & regnum filiorum sapientissimo Solomoni, eiusque posteris stabiliuit: ac longo tandem confectus senio, placida cum morte vitam commutans, diuturnam post se memoriam, ac lucidum constantiæ in rebus duris, infracti animi ac pietatis exemplum omni æuo recondendum, maximè autem potentissimis quibusque Monarchis, Princi-

Psal. 41. 62.

*3. Reg. 1.
c. 2.*

pibus, & aliis quibuscunque Dei cultoribus reliquit.

Sed quorsum has Davidis molestias inculcamus? Ut meminerimus, homines etiam pios, Deo probatos & electos, ipsius quoque diuino afflato spiritu, ærumnis, doloribus & curis minimè fuisse vacuos: utque illorum exemplo, spem non abiicere, sed forti patientique animo, similes rerum iactationes ferre doceamur.

*Peccata, ærumnarum & malorum, quibus etiam
Deo chari frequenter vrgentur, causæ.*

C A P. I I.

HOc autem imprimis persuasum nobis habere debemus, huiuscemodi mala, non à fortuna & casu (ut stultorum hominum ac gentium vulgus opinabatur) sed summi ac præpotentis Dei, omnia rectè, prudentèrque gubernantis, prouidentia, arbitrio, ac certa prouenire scientia. Non hoc genus calamitates, irati iudicis interimere volentis, verùm amantissimi patris, filios castigantis, & in officio continere cupientis, perspicua sunt argumenta. Atque idè illius voluntati absque murmure parendum est, adè ut quicquid nobis miseriarum obuenerit, id omne nequitix nostræ, temeritatique acceptum ferre debeamus: neq; propterea de ipsius erga nos paterna clementia

CONSOLATIONVM

desperare, sed firma ac constanti fiducia diuinis illius pollicitationibus adhærere. Quo fiet, vt cuncta huius vitæ incommoda, spreto cum suis illecebris mundo, æquanimiter sustinentes, mortem ipsam, vti malorum omnium finem, lætis animis obeamus, ac tandem hoc corporeo soluti carcere, & exilio, quo à Domino, tanquam in alieno solo peregrinantes, absumus, liberati, in cœlestem illam patriam, piis omnibus Dei liberalitate paratam, in perpetuum tempus cum illo victuri admittamur. Hæc alto nos peccatore, calamitatibus afflictos potissimum & attritos, meditari, antea nostræ vitæ rationem diligentius inire, atque ad calculum reuocare decet: sincera deinde ad Deum penitentia conuerti, & diuinam eius opem sedulo implorare conuenit. Tunc enim haud dubiè viuifico spiritu suo paracleto nos consolabitur, & nostris quamlibet grauibus medebitur morbis, cunctosque depellet tum animi, tum corporis dolores. Exindè alacriores multò inueniemur, vt qui probati, fortiter, Dei munere, animoque inuictò validos hos imperus pertulerimus. Quæ omnia diuina sapientia per Prophetas & Apostolos, partim scripturis sanctis, partim pio illorum exemplo, dilucidè nos docuit. Et vt ordine perspicuo singula exactius inuestigare, & de iisdem aptè differere possimus, solertium Medicorum exemplo pro-

gredi visum est, qui morbo languentem curaturi, non nisi priùs de morbi causa diligentissimè inquisuerint, medicamentum propinant. Eodem planè modo communibus hisce, quibus humanum genus torquetur, malis mederi cupientes, eorundem primordia atque causas indagare, & radicitus euellere consentaneum est.

Idcirco paulò altiùs ad primum nostrum parentem, & protoplasten Adamum, à quo nostri omnis origo mali, calculum reducere oportet. Hunc itaque, Serenissima Regina, imprimis mecum considera talem, quem Deus creatum ad imaginem suam in paradyso deliciarum collocavit, immortalitatè vitæ, & fruitionem æternorum bonorum, in conseruatione mandatorum ei promittens: qui tamen, serpentis suasu, Dei mandatum transgressus, à felicissimo illo statu, atque etiam paradyso, iustissimo quidem decreto deiectus, miseris omnibus, & morti quoque se reddidit obnoxium. Cuius peccati pœnâ, sicut & peccatum ipsum, in omnes Adami posteros dimanasse testatur Apostolus, inquiès, Per vnum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Indè fit, vt ij, qui terram incolunt, terrena sapiant: quin & eorum cogitationes omnes omni tempore ad malum pronæ perspiciant.

Peccatū Adæ, vnde omnes miseria.
Gen. 3.

Rom. 5.

Gen. 6.

CONSOLATIONVM

tur. Olim eò impietatis prolapsi sunt, vt Dominus animo commotus, & interno dolore tactus, vniuersum hominum cœtū, ad octo vsque animas, aquarum inundatione deleuerit. Hinc (ab Adami lapsu nimirum) omnes illæ lachrymæ: hinc rapidus omnium cupiditatum torrens, errorum fons, & calamitatum abyssus: hinc denique omnium miseriarum nostrarum colluuiēs. Nam si immundum hominis conceptum, eiusque ortum, atque modum, quo mundum ingreditur, intueamur, vel ex prima quam edit voce, miserimus videbitur. Et sanè reliquum vitę tot malis obnoxium est, vt vix, quod viuimus, vira dici mereatur, cū tā sit caduca, impura, miseris & erroribus plena, vt in ea singulis quibusque momentis, nec vno quidem malorum genere, quasi deficiamus. Ita certè rebus nostris Natura cōparatum esse videmus, vt humores tumida reddant corpora, dolores extenuent: ardore atque æstu exiccetur, inficiat aër, escæ inflent, macerēt ieiunia, tristitiæ consumant, coarctet sollicitudo: diuitiæ cæco impetu rapiant, inaniter iactare ac superbire impellant: paupertas deiiciat, iuuentus efferat insolētes: quorum valida membra atque vires senectus tandem incuruet, infirmitas frangat, tabescens quoque deprimat mœror. Et postremò his malis mors succedit, qua corpus in fœdissimā resoluitur materiam, qua vna, vno mo-

*Plato in
Axioch. Plinius in proœmio. lib. 7.
Nat. hist.*

mento, cunctis falsis vitæ gaudiis ita finis imponitur, vt cum esse desierint, non fuisse putentur. Hæc quidem Propheta Ieremias, quem Dominus in vtero sanctificauit, mente reuoluens, lugubri gemitu suum deplorauit ortum, inquit: Quare de vulua matris egressus sum, vt viderem laborem, & dolorem, & consumerentur in confusione dies mei? Patientissimus quoque Iobus grauitè de suo statu dolens, conqueritur: Quare de vulua eduxisti me? qui vtinam consumptus essem, ne oculus me videret: fuissem, quasi non essem, de vtero translatus ad tumulum.

Ierem. 20.

Iob. 10.

Verùm propiùs ad institutum accedamus. A nobismetipsis rationem petere, ac malorù causas ex nostris delictis, factisque inquirere decet, & iusta examinare trutina, quibus rationibus Deum offendimus, quoties irrita habuimus illius præcepta, eiusque voluntati fuimus rebelles, eum ad iracundiam prouocantes: tum certè nostra conscientia iudice reperiemus, quòd nostra ob peccata, sua in nos meritò fulmina iaculetur. Sic nãque Propheta ad peccati agnitionem & resipiscentiam incitans, de semetipsis sentire suadet. Scrutemur (ait) vias nostras, & quæramus, & reuertamur ad Dominum. Nos iniquè egimus, & te ad iracundiam prouocauimus: idcirco tu inexorabilis es. Operuisti in furore, & percussisti: occidisti, nec percipisti: opposuisti nubem tibi, ne transeat

*Ierem.
Thre. 3.*

CONSOLATIONVM

Daniel. 3.

oratio. Omnia (inquit Azarias, Deo charus, in fornace ardenti cum sociis existens) quæ induxisti super nos, & vniuersa quæ fecisti nobis, vero iudicio fecisti, quia peccauimus, nec obseruauimus præcepta tua. Propter iniquitatem (ait Dauid) corripuisti hominē, & tabescere fecisti, sicut araneam, animam eius. Possem ego innumera in hęc sententiã adducere scripturæ testimonia, quæ breuitati studens prætermitto, alia persecuturus.

Psal. 38.

Ac primum quidem, viri illi summi, omniumque iudicio pij, ac Deo maximè chari, ab huius vitæ miseriis & angoribus nõ fuerunt immunes. Siquidem & illi etiam communi peccatorum sarcinæ obnoxij fuerunt, & naturæ fragilitate cæteris pares. Quis dicere potest, Mundum est cor meum, & purus sum à peccato? Nam si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.

Prover. 20.

1. Ioan. 1.

Psal. 13. 51.

Rom. 3.

Et in Angelis suis Deus reperit prauitatem: quantò magis in hominibus, qui bibunt, quasi aquam, iniquitatem, cum in multis offendimus omnes? Et quanquam grauiora forsan videbantur aliquandò ea quæ passi sunt homines pij, quàm illorum exigebant delicta: ramen leni, placidâque mète res sustinuerunt aduersas, nec querulo murmure, iusto Dei iudicio reluctabantur. Vti archety-

Iob. 4. 25.

Iacob. 3.

pus ille noster David, cum sine causa ipsum persequeretur Saul, patientissimè suum tulit exilium. Idem & cum regno per Absalonem filium pulsus, & fugiens, maledictis Semel impetitus esset, vindictæ non appetens, cum infœlicem rerum suarum statum consideraret, causam suæ calamitatis peccatis ascripsit, à quibus liberari maiorem in modum cupiebat. Quid dicam de miseriarum tolerantissimo ipso Iobo, quem verè simplicem esse, & iustum testatus est Dominus? Quis tamen illo vno maiora, acerbioraque vnquã pertulit? Nec in omnibus illis quicquã stultè loquutus est contra Deum. Nonne quotquot ab ipso mundi exordio, Deo maximè dilecti fuerunt, & illius præcipui cultores, atque arcanorum mysteriorum imprimis conscii, Principes nempe, Duces populi, Prophetæ, & Apostoli, vehemètes pertulere molestias? Confirmat id Abrahami durum à solo patrio exilium: anxius quoque; Isaac animus, cum à patre mactandus ad arã duceretur: & Iacobus, cum Esau fratris sui atrox, asperumque sustinuit odium. Neque Iosephus angoris expers fuit, cum per fratres suos Ismaëlitis venderetur, & post quoque, cum in carcerem coniceretur. Quot, quæso, iniurias pertulere, tum per Pharaonem Regem, tum per populum insolenter murmurantem, fideles Dei ministri Moyse & Aaron? Elias Propheta, cum quo Deus

*Absque murmure Et que-
sit aduersa
ferenda.*

1. Reg. 23.

2. Reg. 16.

Psal. 38.

Iob. 16. 42.

Gen. 12.

Gen. 22. 19.

Gen. 37. 39.

Exod. 3. 9.

10. 14. 32.

Num. 12.

CONSOLATIONVM

3. Reg. 17. Achabi, neque locum vbi tutò latitaret, neque panem quo aleretur, inuenire potuit. Et vt Elizeum, Iehu, Esaiam, Ieremiam, & reliquos Prophetas omittamus: ipse humanæ salutis auctor Christus, horrendas blasphemias, opprobria immerita, famem, sitim, tormenta quamplurima, ignominiosam denique mortem perpeffus, suos discipulos, similia leniter, & æquo animo ferre docuit. Harum omnium afflictionum, quibus iusti ac pij ab orbe condito cruciati sunt, D. Paulus ad Hebræos scribens meminit: Alij ludibria (inquit) & verbera experti, insuper & vincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, occisione gladij mortui sunt. Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egêtes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errâtes, in môtibus, speluncis, ac cauernis terræ: & hi omnes testimonio fidei probati.

ad Heb. 11.

Afflictiones à Dei prouidentia, non à fortuna proueniunt. CAP. III.

Eccles. 11.
1. Reg. 2.

Quæ quidem mala omnia, non aliundè quàm ipsius Dei prouidentia, euenisse persuasum habuerunt, cum diuini verbi testimonio, bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sint: Dominus quippè mortificat & viuificat, deducit ad inferos &

reducit : Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & subleuat. Et patientiæ typus Iobus, Domino non cessauit benedicere, cum bonis suis omnibus expoliaretur, quæ & Dominum sibi dedisse, necnon pro sua abstulisse potestate ac iure confessus est. Estne malum in ciuitate (quærit Amos Propheta) quod non fecerit Dominus ? Et quanquam casu quodam accidere visum est, vt Tobias, vir in omnibus Deo placens, oculorum acie priuaretur : nihilominus Angeli Raphaëlis testimonio, Deus ipsum ex industria, & cæcum, & pauperem fecit, vt illius constantis in Deum fiduciæ in aduersis exemplum, & memoriam posteris relinqueret. Deo namque tanta est de nobis cura, vt ne capillus quidem de capite nostro, sine illius consilio ac voluntate pereat. Quod euidentissimè liquet, cum ne Satanas quidem, qui nunquam desinit iustis insidias struere, ipsi Iobo quouis modo nocere potuerit, nisi prius à Deo impetrata facultate. Quare haud dubiè stulta est quorundam Ethnicorum, & pseudo christianorum opinio, asserentium quicquã à casu, aut fortuna pendere : cum qui inter eos sapientia cæteris præstabant, longè aliter senserint, omnia summi Dei iudicio tributentes. Sic enim Hesiodus:

*Pierides Musæ, quarum viget inclyta cantu
Fama ducum, & vestri nomen immortale parentis,
Dicite, cur hominum pars hæc sine nomine vitam*

Iob. 1.

Amos. 3.

Tob. 3. & 12.

Luc. 21.

Iob. 1. & 2.

Hesiodus.

CONSOLATIONVM

Ducat, & illius cur fama alterna per altum
 Euolet: hæc Iouis est magni diuina voluntas.
 Ille etenim altitonans, celsi regnator Olympi,
 Excitat imbelles animos, & fortia corda
 Debilitat, duce quo fortuna inimica superbos
 Deprimit, atque humiles clarum super æthera tollit.
 Et Seneca ille, iudicio rationeque censoria
 grauis auctor, his subscribit:

Senec. Oedip.

Quicquid patimur mortale genus,
 Quicquid facimus, venit ex alto.

Iuuenalis
 Saty. 10.

Quare hac faceta elegantique ironia eos ta-
 xat poëta Satyricus, qui fortunam vt Deam
 coluerint:

- Sed te

Nos facimus, fortuna, Deam, cæloque locamus.

Quid. ep. 1.

Et alter sic fatuis imprecatur:

- Careat successibus opto,

Quisquis ab euentu facta notanda putat.

Nihil mali-
 gnitati syde-
 rum aut for-
 tuna tribue-
 ds.

Proindè benigniùs illa interpretemur, quæ
 Genethliacorum errore fortassè, ac Poëtarū
 commētis, in multorum hominum opinio-
 nem irrepsit: ita vt non malignitati sy-
 derum, non necessitati, non fortunæ, nostra
 incommoda, sed Dei potiùs beneficio ac be-
 neuolentiæ propè singulari attribuenda esse
 sentiamus: qui quos amat, his non vsquequa-
 que secundos rerum successus indulget, sed
 ne rebus ad voluntatem fluentibus, in obli-
 uionem veniant sui, multas difficultates, &
 aduersos fortunæ impetus, in eorum vita re-
 dūdare patitur, vt cos in rationis, & doctri-

næ gyrum adducat, & perspecta rerum humanarum imbecillitate, ad virtutem, & maiorum patientiam exerceat. Quando itaque illi visum est, nostram eo modo erudire fragilitatem, non modò æquo animo ac libèti, illius voluntati submittere nos oportet: verumetiã (prout debemus) gratias agere, haberéque immortales. Hinc facili negotio quivis perspicere potest, non solùm verbi Dei testimonio, verumetiam Ethnicorum sententia, omnia quæ in cœlis, & quæ in terris aguntur, solius Dei ordinata dispositione fieri: sine cuius nutu neque folium arbori decidit, neque capillus de capite peribit.

Deus suos vti filios corripit, & tentationibus probat: improbi verò, etsi prosperè videantur nunquã vivere, miserè tamen plerunque perent.

CAP. IIII.

ITaque cùm iustissimo Dei patris iudicio implectimur, æquum est certè, vt & nos tanquam filij obsequentes, illius verbera placidè perferamus: maximè cùm non ideò vt penitus interimat, verùm tâquam nostri sedulam gerens curam, & vti filios charissimos, in officio erga se & homines cõtineat, in nos moderatè animaduertat. Què enim diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Quis enim filius, quem non corripit pater? Certè Sapiëtis testimo-

Prouerb. 3.

Apoc. 3.

Heb. 12.

CONSOLATIONVM

nio, qui parcit virgæ, odit filium: qui autem diligit, instanter erudit. Quos amo (ait Dominus) arguo & castigo.

*Improbiorū
prosperitas
illis est peri-
culosa.*

E diuerso, si quando permiserit Deus aliquos (maximè autem peccatores) longo, & molli otio, leni quiete, & fastuoso luxu vitā traducere, blandisque mundi voluptatibus frui, nec vllis vnquam vexari molestiis, tum quidem maximè cauēdum est, ne Dominus tales funditus dissipet atque euellat. Qui tamen si, vt longanimis pius pater, & misericors, illorum seram expectat pœnitentiam: tamen eorundem obstinatum cernens animum, tarditatem supplicij, pœnæ tandē grauitate compensabit. Et interim, quamuis hi videantur pacem, & externam habere quietem, non est tamen impiis pax (dicit Dominus) cū illorum conscientia agitetur, tanquam mare feruēs, quod quiescere non potest, & redundant fluctus eius in conculcationem, & lutum. Domus enim impiorum delebitur (testatur Sapiens) & extrema gaudij luctus occupabit, & risus dolore miscbitur. Nam etsi impij tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi, & ducunt in bonis dies suos, in puncto tamen ad inferna descendunt. Qua de re quidam non ineptè:

Ro. 1.

Isai. 57.

Prouerb. 14.

Iob. 21.

*O quàm subito fortuna atrox
Exitio submergit, & illum
Propè tangentem sydera fastum*

Obruit,

*Obruit, & atra more procella,
Luctu gaudia vertit acerbo.*

Neque erat alienum à nostro instituto, hîc ascribere optimę ac sapientissimę cuiusdam Regine dictum memorabile, quod me aliquando inter legēdum annotasse memini. Aiebat enim illa, se quidem temperatam & mediam quandam fortunam malle, quã vel asperrimam, vel lenissimã: alterutra tamen optanda si esset, acerbissimam sibi quã blandissimam potiore fore: infœlicibus non deesse consolationem, fortunatissimis deesse mentem asserens. Fuit hoc dictum verè pudici pectoris, & sapientis: & quantò rarius in Principe fœmina, quę omnem fortunę aleã fuisset experta, eò præstâtius, laudabilius, atque pulchrius. An non terra Israël sub Gedeone quadraginta annis in pace, & otio summo quieuit? Attamē propter illius impietatem septuaginta eius filij per Abimelech, illorum ex concubina fratrem, occiduntur: & hic tandem miserè interiit, ac ne vnus quidem de Gedconis semine relictus est. Quid de Saule, qui posteaquam à Deo reiectus est, magno in honore, & rerū affluentia vixit: verum letho præcipiti, manibus suis vitam sibi abstulit, & illius domus funditùs subuersa est? Quis Solomone sapientior? quis ditior? quis vnquam longiore vixit otio, & quiete, omni deliciarum copia luxurians? Nihilominus ob suam im-

*Apo.
phthegma
Catharina,
quondam
Regina
Anglia.*

Iud. 8. 9.

1. Reg. 11.

3. *Reg.* 12. puram & sceleratam vitam, decem tribus à filio eius roboamo, iusto dei iudicio abscisæ sunt: & Ieroboamus, Solomonis seruus, Rex decem illis inauguratus est. Qui itidem etsi tranquillè & pacificè plures vixit annos, illius tamen semen, Dei mandato, suam ob impietatem per Basan deletum est, qui paulò itidem pòst, cum tota familia periit: quemadmodum & alij Reges ac Duces impij, Israëlì dominantes, ac potentissimi aliquot gentium Monarche, vt Pharaos, Nabuchodonosor, Senacherib, Holofernes, & alij quamplurimi, in quibus recensendis tēpus iam terere non expedit. Ex sacre etenim lectione historię satis constare poterit, impios omnes, etsi videtur ad tempus florere, in triste tamen tandem ac repentinum sepi⁹ exitium præcipitari. De quo hominum genere Dauid verè illud cecinit: Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani: trásiui, & ecce nò erat: quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Item, Sicut deficit fumus, deficient: sicut fluit cera à facie ignis, sic pereunt peccatores à facie Dei. Et rursus opponens illis fœlicissimam sortem iustorum, ait: Non sic impij, non sic, sed tanquam puluis, quam proiicit ventus à facie terre. Quare idem ille vates consulit piis ac bonis, ne malorū prosperitas ipsos quouis modo vrat: certò pollicitans, cuncta fœliciter cessura iis, qui Deum amant, ac timēt.
- Exo d.* 14.
15. 16.
Daniel. 4.
4. *Reg.* 19.
2. *Paral.* 32.
Iudith. 13.
- Psal.* 36.
- Psal.* 67.
- Psal.* 1.

Qui quidem etsi aduersa ferre, variisq; interea erumnis à Domino torqueri videantur: eos tamen clemens pater oneri succumbere non patietur. Cùm enim ceciderint (inquit ille) non collidentur, quia Dominus supponit manum suam. Et, iunior fui (canit David) etenim sentii, & non vidi iustum derelictum, nec semen eius querens panem. In promptu ratio est: Quia nullus sperauit in Domino, & confusus est. Quis enim permansit in mandatis eius, & derelictus est? Aut quis inuocauit eum, & despexit illum? Quoniam pius & misericors est Deus, & remittit in die tribulationis peccata, & protector est omnibus exquirentibus se in veritate.

Psal. 36.

Eccle. 2.

Suos namque vult Dominus duris tentari angustiis, vt illorum firma & constans in Deum fiducia testator fiat, & ipsi maiori premio, ac corona post pericula tentationũ digni inueniantur. Non secus autem illos probat, quàm aurum, argentumve igni examinatum, & purgatum septuplum. Etenim Deus tentare solet electos in camino laborum & molestiarum, ac tùm demum illos se dignos inuenit. Vitam enim nil aliud esse, quàm militiam super terram, & laborem perpetuum, testatur patientiæ typus Iobus: & homines athleticis comparat, militibusque in acie continuò dimicantibus, contra humani generis callidissimos hostes, Sathanae insultus, mundi illecebras, & corporis vo-

Psal. 116.

Iob. 7.

luptates.

I. Cor. 10. Veruntamen non patietur strenuus ille
dux noster hisce tentationibus suos cedere,
aut ab illis superari, neque supra id tentari
quod ferre possunt: sed fidelis est, & faciet
cum tentatione prouentum, ita ut sustineat,
& victores euadant. Et quanquam illæ hu-
manas superant vires, easdem tamen Deo
nobis auxilium præbente (nam omnia pos-
sum in eo qui me confortat, ait Paulus jala-
cri, & forti animo facile vincemus, ac tandè
præsenti periculo liberabimur, modò spiri-
tualibus armis induti strenuè pugnemus.

Philip. 4.

*Armis spiritualibus, & iustis adminiculis,
Sathanae tela, & omnem iniuriam, viro-
rum fortium exemplo, propellere
licet.* C A P. V.

Ephes. 6.

Sola etenim Dei armatura, hostes inui-
sibiles profligari, idem docet Aposto-
lus, conscientie scilicet integritate, pia & sã-
cta vita, Euangelij cognitione, fide, Dei ver-
bo, assiduis denique precibus, & diuini no-
minis inuocatione. Quòd si præcincti acri-
ter certauerimus, dubio procul amplissima
rùm præmia consequemur. Neque enim sua
laude doloris tolerantia caret. Qui vicerit
(inquit inclitus dux noster Christus) dabo
ei sedere in throno meo, sicut & ego sedi cū
patre meo in throno eius. Quis, quæso, triū-

Apo. 3.

phus insignior? quæ trophæa clariora? quis denique honos celebrior victoribus parari poterit? Quorum altiore meditatione motus, ac in tertium raptus cælum, intrepidus ille Christi miles D. Paulus, vbi paululum hanc gloriam delibauit, eius magnitudinē exprimere non valens, in hanc prorupit vocem: Oculus nō vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ Deus diligentibus se præparauit. Huius remunerationis tanta est dignitas & excellentia, vt idem existimet non esse dignas passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur, nec momentaneos istos cruciatus, quantumuis graues, vllum habere pondus, si cum futuro præmio conferantur. Nos igitur militantes sub inuictissimo imperatore Christo, validisque protecti armis, fortissimis quoque telis cincti, erigere debemus animos, vt cum hoste, duce nostro spectante, dimicaturi, mente alacri, ac victoriæ spe erecti, in arenam descendamus, non vt hosti vulnera infligamus, verum potius vt illius atroces impetus propellere, atque clandestinas insidias amoliri queamus. Nostra enim colluctatio est aduersus principes tenebrarum, qui non aperto Marte nos, sed cuniculis oppugnant, & damnosæ voluptatis specie ac fuce, nos decipere, & in suos laqueos pertrahere nituntur.

His namque retribus, innocentum vena-

*Eorum qui
tentationes
deuicerunt,
premia.*

1. Cor. 2.

Esaï. 64.

Rom. 8.

Ephes. 6.

*1. Pet. 5.
Sathanæ
insidie at-
que tela.*

tor ille Satanas, vt leo rugiens circuit, quærens quem deuoret, & à vera in Deum fiducia distrahat, atque ad ambitiosos honores, fallacésque diuitias, ad blandas corporis voluptates, ad defidiosum luxum, ad luxuriantem gulam, superfluum cultum, & mundi id genus illecebras, à malorum omnium radice auaritia pullulantes, alliciat. Si verò latentibus his technis veterator ille & versipellis neminem potest ad flagitium & scelus impellere, tunc acerrimos suos milites in arenam euocat, qui variis nos premant miseriis, & in plurima coniciant discrimina, adeò vt nonnunquam pij in illam deducantur difficultatem, vt de gratia Dei hæsitent, quasi videantur non satis certi, an à Domino deserantur. Ita David grauissimis agitatus procellis, lugubrem persæpè querimoniam edit, vt & ante illum patiens Iobus. Neuter tamen à firma in Deum fiducia, corde suo auersus est.

*Psal. 12. 21.
58.*

*Iob. 7. 10.
13 30.*

*1. Reg. 20.
21. 22. 27.
29.*

1. Paral. 2.

Sæpissimè tamen pius ille Rex David, externa quæsiuit humano more remedia, quibus persequētium insidias, sæuamque possit declinare tyrānidem. Eo consilio fœdus cum Ionatha Saulis filio percussit, quo patris iram demulceret. Ac cum ne sic quidem Saulem placare potuerit, ad externos, licet patriæ hostes, sese contulit: vbi tandem ex his, qui erant in angustiis cōstituti, & amaro animo, tumultuarium comparauit exer-

citum, quo se à subita insectantium vi, hostiúmque irruptione defenderet. Cúmque idem filij sui rebellione regno pelleretur, pactus est cum Chusai Arachita, vt in Absalonis aula sese contineret, illique esset à cónsiliis, & Achitophelis consultoris pessimi consilia dissiparet, intereáque Dauidem de singulis certum redderet: quod probè atq; prudèter Chusai præstitit. Machabæi quoque Israëlité amicitię fædera cum Romanis & Spartiatis, contra Antiochi, & aliorum tyrannidem, ob sui tutelam confirmarunt. Denique ipse Christus Phariseorum technas frequenter illudit: vt illius quoque electus Apostolus Paulus, vidés se Iudæorum persequentium furorem aliter non potuisse euadere, & eorum turbam ex duabus sectis, Phariseorum nempè, & Sadduceorum, cónflatam animaduertens, diuidèdè multitudinis cónsiliu iniiit, quò tutius euaderet: Phariseum se esse, atque de resurrectione mortuorum accusari clamitās. Quasi liceat impios inter se interdum cõmittere, vt à piorũ oppugnatione desistat: & quod nihil prohibeat iustis adminiculis iniurias propellere, modò non cupiditate vindictæ id fiat. Domino quippè remittenda est vltio, qui dixit: Da mihi vindictam, & ego retribuam. Ne dicas (ait Solomon) Reddã malum pro malo: expecta Dominũ, & liberabit te. Nec huius diuini consilij immemor archetypus

2. Reg. 15.

1. Mach. 12.

E. I. 4.

Ioseph. Antiq. cap. 17.

Act. 23.

Rom. 12.

Heb. 10.

Prouer. 20.

I. Reg. 24.

26.

2. Reg. 16.
18.

2. Reg. 16.

Psal. 7.

noster Dauid, qui noluit vnquam manum suam in Saulem extēdere, quanquam eum crebrò Deus in Dauidis manus conluserat. Sollicitè quoque præcepit ducibus ac militibus suis, vti Absalonem filium in ipso conflictu seruarent incolumem. Neque iniuriam Semei vlcisci voluit, sed omnia diuino committēs arbitrio, assiduis precibus Deum inuocabat, vt causę suę defensionem, ac patrociniũ susciperet, de sua erga hostes integritate testatus, nolle retribuētib; sibi mala reddere: spe ductus, eò Dominum citiùs ad æumnas suas respecturum, crepturumque periculo.

Vt magna sæpè commoda ex malis proueniunt, ita vice versa, prospera sæpè nocent, & virtuti obicem ponunt: ideo ob pietatem spernenda.

CAP. VI.

Gen. 41.

Exod. 1.

Tanta est equidem Deo humilium pauperum, & afflictorum cura, vt nūquam sinat eos perire, sed sua benignitate & clementia efficiat, vt ex incommodis & malis persæpè non mediocres illis utilitates enascantur. Quod & Iosephus ille, patria exul, ac vinctus in carcere, expertus est, qui longè maiori dignitate, atque honore affectus est, quàm si apud patrem & fratres in natali solo moram assiduè traxisset: cū vinculis ac carceris squalore solutus, secundus post

Pharaonem in Ægypto salutaretur. Quanto itidem Ægyptij grauius opprimebant filios Israël, tantò maiore quotidie numero crescebant. Patientissimi quoque Iobus & Tobias, duplò maiorem rerum omnium abundantiam post suas accepere miserias. Et Propheta Daniel, de lacu leonū liberatus, magno apud Dariū, Cyrūque, Perfarū Reges, in honore est habitus: quin & eidem longè plura quàm antea reuelata sunt mysteria: vti & Ioanni illi dilecto Christi discipulo, cùm in Pathmon insulam deportatus esset, vbi mysticam cōscripsit Apocalypsin. Paulus quoque post vincula, verbera, variàque tormenta, dignus tanta existimatus est gloria, vt populus ei Lystris sacrificare voverit. Quo factum videmus, vt per Prophetam suum Dominus malorum subleuationem polliceatur afflictis, dicens, Conuertam luctum eorum in gaudium, & consolabor, & lætificabo eos à dolore suo. Itē & illud: Hoc autem pro certo habere debet omnis qui Deum colit, quòd vita eius, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione, liberabitur: & post tempestatem tranquillum facit, & post lachrymationem & fletum, exultationem infundit. Et, Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent. Læto itaque ac gaudenti animo ferre debemus molestias, & grauiissimas etiam quasque insectationes: quippè quòd ex illis

*Iob. 42.
Tob. 11.*

*Daniel. 6. 7
8. 9.*

Apoc. 1. 2.

Act. 14.

Hierem. 38.

Tob. 3.

Psal. 125.

innumera nascantur utilitates, atq; fructus.

*Prospera
sæpè nocent,
& aduersa
profunt.*

Sicuti ediuersò ex nimia rerum copia & prosperitate, infinita plerunq; proueniunt incòmoda. In prosperis Dei quidè clemètiæ ac bonitatis sæpè oblitì, illius præcepta negligere, in aduersis ipsius beneficia atq; leges sedulò in memoriam reuocare, in prosperis itidem Deum contemnere, in aduersis ipsum colere & inuocare solemus. Vt enim prospera nos ad luxum, & omne incòtinentiæ genus impellunt: ita aduersa, vt sobriè, piè, iustè, ac rectè viuamus, admonent, ac in nostri primam cognitionem, deinde in Dei timorem sæpissimè nos inducunt, adeò vt aduersa homini prodesse magis, quàm res secundæ, rectè censerì videantur. Quòd si quis hæc diuinis testimoniis & exemplis confirmari desideret, diligenter totam Dauidis nostri vitæ seriem perpendat. Is namque dum pauperie premeretur, Saulis insectatione impetitus, angustiis vndique & periculis obsessus, nullum certum habens domicilium, vbi latitare posset, famem, frigus, & id genus miserias atque calamitates patienter sustinuit, cum summa rerum omnium inopia laboraret: tùm certè immunis ab omni scelere viuebat, Deum amabat, timebat, & feruentibus noctes & dies precibus quasi fatigabat. Verùm postea quàm regiam adeptus est dignitatem, in pace ac otio viuens, in quæ vitia delapsus fue-

1. Reg. 24.
1. Paral. 12.

2. Reg. 24.

rit, sacra testatur historia. Nec dissimili modo Ieroboamus, Israëlitarum Rex, quandiu priuati hominis vitā egit, & exiit patria, in Ægypto latuit, Deo, iuxta Prophetæ testimonium, charus & acceptus, absque reprehensione leuiter æuum traduxit: at in Regē super decem tribus vnctus, in grauissima scelera proruit. An non Manasses, Rex Iudæ, dum in rerum affluentia, pacēque liberrimē, diutissimēque viueret, Dei præcepta negligebat, plurima, & horrenda commisit scelera? Neque vlla ratione, cū Dominus ad eum, & populum loqueretur, audire voluit. Cæterum ductus in Babylonem captiuus, catenis atque compedibus vnctus, in angustiis cœpit tandem sua delicta agnoscere, & antea vitæ pœnitentiam agere, & plurimis lachrymis postulare veniam à Domino, qui exaudit eius precibus, reducto in Hierusalē regnum ei restituit, vbi in pace cum patribus obdormiuit.

Ex his perspicuum est, nihil periculosius esse homini benè & rectè viuere cupienti, quàm res omnes habere ad voluntatem affluentes. Id namque obicem præbuit diuiti adolescenti, ne Christum sequeretur: habebat enim multas possessiones, vt est apud Matthæum. Quod sapienter perpendens Solomon, mediam inter diuitias & paupertatem expetens viam, his verbis Deum precabatur: Mendicitatem & diuitias ne dede-

1. Paral. 21.

3. Reg. 11.

12 13.

4. Reg. 21.

2. Paral. 33.

Diuitia, honores, & rerum opulenta, obicem ponunt rectè viuere cupienti.

Matth. 19.

Proverb. 30

CONSOLATIONVM

ris mihi, ô Domine: sed tribue tantum victui meo necessaria, ne forte satiatus inolefcam, & abnegem Deum, & dicam, Quis est Dominus? aut egestate compulsus, furer, & periurem nomē Dei mei. Meritò itaque D. Iacobus eos, qui lucro & opibus nimium inhiant, grauitè arguit. Agite (inquit) nunc diuites, plorate vlulātes in miseris vestris, quæ aduenient vobis: thesaurifastis vobis iram in nouissimis diebus. Certè quòd insatiabilis sit oculus cupidi, docet illud Sattyrici,

Iacob. 5.

Iuuenal.

Crescit amor nummi, quantū ipsa pecunia crescit:
Et alius,

Horat.

Crescit indulgens sibi dirus hydrops.
Crescentem sequitur cura pecuniam,
Maiorūque sitis.

Minus sanè quàm Iuscinia dormit auarus, vt aurum expugnet, ducatque captiuū. Porro quàm sæpè videmus eos, qui parcè, ac propemodum sordidè viuunt, vt aceruū pecuniarum apud se recondant, iis neque suo tēpore uti, neque efficere posse, vt suorum liberorum vsibus aliquando inseruiāt? Hi certè illam laborum mercedem accipiūt, vt bona sua omnia, longa parsimonia & sudore parta, aut hostes, aut extranei postea dissipent & consumant. Thesaurizant (ait Dauid) & ignorant cui congregabunt ea: sanè, vt habet Flaccus Horatius,

Psal. 38.

Absumet hares Cacula dignior

*Seruata centum clauibus, & mero
Tinget pauimentum superbo,
Pontificum potiore Cænis.*

*Horat. od.
14. lib. 2.*

Recte itaque suadet Apostolus, vt habentes victum, & quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt diuites fieri, vt habet idem, incidunt in tentationes, & laqueū Diaboli, & desideria multa, & inutilia, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum cupiditas: quam quidem appetentes, implicarūt se doloribus multis. Idcirco Christus suis præcepit discipulis, ne aurum, argentum, pecuniãmve in zonis portarent, certò sciens, hæc præbitura fuisse impedimentum, quominus rectè iniunctum sibi munus exquerentur, si mundi voluptatibus, diuitiis ac luxu fruerentur. Quod obseruarunt etiam plerique sapientes Philosophi, & imprimis diuinus ille Plato, qui animo lubentissimo regia exulabat aula, quò liberius Philosophiæ studiis & virtuti vacare posset: qua de re piè quidem Lucanus,

1. Timoth. 6

*Diog. Laër
Philo.*

- Exeat aula,

*Qui volet esse pius: Virtus & summa potestas
Non coëunt.*

*Lucanus
lib. 10.*

Non minore gaudio Anaxagoras & Bias Philosophi, rerum ac fortunarum iacturam passi sunt, quò liberius reliquum vitæ cursum, in studiis & otio literario trāsigerent. Num ergo decet nos, qui Christiani dici-

Philip 3.

mur, ac Christum nostrum Ducem & magistrum imitari profitemur, rebus hisce caducis inhærere, quæ nos à veræ pietatis officii auocant? Nihilminus. Quin igitur cū Apostolo Paulo hæc omnia nihili facimus, vt Christum lucrifacere possimus? Quod etiam recenti memoria piissimus Princeps Carolus v. Imperator præstitit insigni, ac raro posteritati relicto pietatis exemplo. Hic sponte sua se omni suarum ditionum amplissimarum administratione, honore, atque imperio abdicauit, & mundo vale dicens, in quandam solitudinem secessit: Deo vacans, & diuinis incumbens cogitationibus, magna vitæ continentia, magna à voluptatibus temperantia, magna à vino ciboque abstinentia in eo relucente. Neque ideò infœlicem seipsum existimauit, quòd ab augusto imperio ad tantam vitæ priuatæ tenuitatem descēderit: verùm optimè sciebat, Deo seruire, regnare esse: nec quicquam magis gloriosum, quàm omnem mūdi gloriam, tanquam rem caducam, & vanam, generoso & excelsio animo, Christi amore cōtemnere. Omnes enim, qui Christum verè sequuntur, carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigere, & crucem suam tollere, atque aduersa omnia lubenter perpeti debent, vt in regnum illud cœleste, per arctā viam, & angustam portā, quæ ad vitam ducit, tandem perueniant: Per multas enim tri-

*Math. 16.**Marc. 8.**Luc. 9.**Math 7.**Luc. 13.**Act. 14.*

bulationes (ait ille) nos oportet intrare regnum cęlorum.

Deus afflictis se presentem exhibet, ipsosque solatur. CAP. VII.

VErùm hoc magno nos quoque afficere debet solatio, ac nostrum lenire dolorem, quòd quãdocunque malis propter iustitiam quatimur, certum est, Deum preſto nobis esse: uti per Prophetam suum, ei qui spem omnem in ipsum collocat, pollicetur, dicens: Cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum: protegā eum, quoniam cognouit nomen meū. Indè Dauid, nullum certius diuinę benevolentię indicium esse ratus, tentari desiderat, ne otio desidens nimium efferatur, atque adedò ut iugi illa exercitatione perfectus eueadat, cum ait: Proba me, Domine, & tenta me: ure renes meos, & cor meum. Et Dei castigatione eruditior effectus, gaudens cecinit: Bonum mihi, quia afflixisti me, ut discā iustificationes tuas. Et, Benedico te, Deus (ait Tobias) quia tu castigasti me, & tu seruasti me. Et Propheta Ieremias, Deo ipsi acceptissimus, ita de se proficitur: Castigasti me Domine, & eruditus sum: cõfusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentię meę. Postquam enim conuertisti me, egi penitentiam, & postquam ostē-

Psal. 96.

Psal. 25.

Psal. 118.

Tob. 11.

Hierem. 31.

disti mihi, percussi femur meum, quia tu Dominus Deus meus.

*Ex arum-
nis letitia
& gloria,
Pauli exē-
plo.*

2. Cor. 1.

Quocirca vas electionis, Paulus, cum aduersarij, illius erumnas, vt eius autoritatē eleuarent, exprobrassent, noluit aliundè argumentum sumere, vt illorum refelleret impudentiam, quàm quòd suis gloriaretur diuexationibus, quibus etiam potentior se factum esse, ac magis strenuum testatur. Atque vt ipsum audiamus loquētem, illius verba variis è locis placet in medium adferre. Lubenter (ait) gloriabor in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persequutionibus, in angustiis. Cum enim infirmior, tunc potens sum. Rationem enim subiungit, inquit, Vt inhabitet in me virtus Christi: nam virtus in infirmitate perficitur: & quod ait Poëta,

-Virescit vulnere virtus.

Iacob. 1. [

Rom. 5.

Omne igitur gaudium existimare debemus, cum in tētationes varias inciderimus, scientes quòd tribulatio patientiam operetur, patientia verò probationem, & opus perfectum habeat, vt simus & nos perfecti, in nullo deficientes. Quocirca hisce verbi diuini testimoniis atque exemplis edocti, persuasum habere debemus, nos per misérias, & aduersas fortunæ tempestates, à vitiis auocari, Dei præsentia frui: præmia nobis, fructus, & cōmoda quàm maxima proponi: & tales effici, vt verè filij Dei nominemur,

mur, & sumus proinde forti & constanti animo, aduersa moderatè ferre, omne tædiũ deuorare, ac omnem deponere nos decet molestiam: ita vt interim pia atque diuina quærentes remedia, malis liberari possimus, & in summa pacis ac otij tranquillitate viuere.

Afflicti animi remedia. Agnitione peccati purgandus est animus, Anteaactæ vitæ mores reformandi.

C A P. VIII.

COgnita itaque, atque perspecta nostrorum afflictationum origine, causis itidem & indicijs accuratè perpensis, rectè locus hic efflagitat, vt efficacia componamus antidota, quibus graues tum corporis, tum animi molestiæ, angores, morbi, eorumque causæ, ac initia radicitus euelli, atque extirpari possint.

Quamobrem danda quidem nobis imprimis opera est, vt à vitijs purgetur animus: quod non alio fit medicamento, quàm si vitam nostram & actiones omnes quascumque ad calculum reuocemus, lubenter peccata nostra agnoscamus, ea denique auersantes, ingenue confiteamur. Etenim & iis qui peccata sua agnoscunt, fidelis Deus noster se misericordem ac piũ fore, per Prophetas & Apostolos suos pollicetur. Idcirco Dauid noster, quoties aduersis vrge-

Purgandus est animus agnitione peccati.

Psal. xi.

*Psal. 50.**2. Reg. 24.
Para.**1. Timot. 1.*

batur, suorum morborum curationem ita exorsus est: Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam nõ abscondi. Et rursus: Cor contritum & humiliatum, Deus, non despicias. Malorum suorum causam in aprium profert, dum ita cõfitetur: Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum cõtra me est semper. Sed longè efficaciori ardentiorique zelo edita fuit illa Dauidis confessio, cùm per Gadum Videntem, ob recensitum populum, à Domino corriperetur, & in peccati vindictam septuaginta virorũ millia peste consumerẽtur. Tum enim conspicatus Dauid Angelum destriecto gladio, ciuitati etiam Ierusalem, ac domui suæ interitum minari, dolensque vehementissimè sua causa populum perire, prostratus humi clamauit: Domine, ego sum qui peccaui: isti qui oves sunt, quid fecerunt? Vertatur, obsecro, manus tua contra me, & domum patris mei, populus autem tuus non percutiatur. Maluit enim pius ille Rex incidere in manus Dei, quia multæ sunt eius miserationes, quàm in manus hominum. Qua Dauidis pœnitentia propitius factus est Dominus terræ, & cessauit plaga Israël. Nec erubuit Paulus sepissimè profiteri, se fuisse blasphemum, cõtumeliosum, ac furiosissimè Chri-

stum & ipsius ecclesiam fuisse infectatum: quem tamen elegit Dominus, misitque, vt portaret nomen suum coram gentibus, & regibus, & filiis Israël. Hic palàm & publicè docuit, hunc esse fidum sermonem, & omnibus modis dignum quem amplectamur, Christum Iesum venisse in mundum, vt peccatores saluos faceret. Plus enim gaudij est in cælis super vno peccatore pœnitentiam agēte, quàm super nonaginta nouem, qui non indigent pœnitētia. Promittit namque Dominus per Prophetam suū quotiescunque ingemuerit peccator, & animo cōuersus fuerit ad pietatem & iustitiam, omnē eius impietatem sempiterna obliuione deletum iri.

Luce 15.

Ezech. 18.

Cuius rei memor Rex Manasses, dura seruitute, & carceris squalore pressus, apud Babylonem captiuus, Orationem suā his verbis auspicatur: Peccaui super numerum arenæ maris, & multiplicatę sunt iniquitates meę: curuatus sum in multo vinculo ferri, & non est respiratio mihi, quia excitauit iracundiam tuam: Malum coram te feci, statuens abominaciones, & multiplicans offensiones, & nunc flecto genua cordis mei, petens à te bonitatem, Domine: Peccaui, Domine, Peccaui, & iniquitatem meam agnosco: Peto rogans te, Domine, remitte mihi. Et cùm Azarias, eiusque socij, in medio flammæ ignis existerent, orationē suam,

2. Par. 33.

*In oratione
Manasses.*

Par. 76.

Daniel 3.

*Hier. 3.**Luc. 15.*

fidei & humilitatis plenam, à peccatorum agnitione exorsi sūt: vt & sanctissimus Propheta Ieremias pro se & populo Deum deprecatur. Quin & prodigi filij exemplo, Christus idem faciendum docet: qui postea quàm decoxisset, & facultates deuorasset omnes, ad se reuersus, corde contrito & pœnitenti, in genua procidens, ita suum alloquitur patrem: Pater, peccaui in cœlum & corâ te: Iam non sum dignus vocari filius tuus. Et hi omnes ob suam pœnitentiam, tùm peccatorum onere, quo premebantur, tùm grauibus eruti sunt periculis.

*2. Reg. 20.**2. Para. 33.*

Cæterùm non est satis de antea acta vita contristari, nisi nobiscum certò statuamus, piè nos sobriè & iustè in posterum tempus esse victuros, ac nosmetipsos, familiam, domum quoque nostram, & omnia quæ potestatis ac imperij suæ nostri, iuxta diuini verbi normam, Dei ope reformatum iri, eoque consilio, pia ac religiøsa cum Domino fœdera sancire debemus. Ita Dauid, pij, sanctique principis officio se perfuncturū, rep. religiøse ac prudenter administraturum, & relicta prauorum hominum consuetudine, probos omni studio, atque beneuolentia se complexurum, cæteris denique officij partibus non defuturum sanctissimè Domino pollicitus: quod quidem in Regnum restitutus, studiosè præstitit, vt etiam Manasses, illius exemplum sequutus, in Iudæam post

Babyloniam captiuitatem reuersus, idem religioſè ſanctèque obſeruauit. Quare Regius ipſe vates, egregiè pij Principis munus atque officium pulcherrimo deſcribit hymno, Deo ob miſericordiam, & iuſtum illius iudicium, laudes decantans, & gratias agens: Et viua patientiæ imago, Iobus, cum acerbiffimo premeretur mærore, & conuerſa eſſet in luctum eius cithara, & organum in vocem ſilentium, recenſuit tamen ea fideliter, quæ geſſiſſet in vita, & innocentis hominis mores, quales eſſe debeant, egregiè depinxit. Vbi plenè videre licet, quid vnumquemque deceat, ſiue magiſtratus perſonam gerat, ſiue priuati hominis, ciuis, aut peregrini.

Iob. 30.

Iob. 30.

Ieiunio & abſtinentia tam à vitis, quam cibis attenuanda ſunt corpora: Miſericordia opera exercenda.

CAP. IX.

PEccatorum agnitione, vitæ ac morum integritate, animo in hunc modum purgato, ſobrii deinde, ſalutaris que ieiunij, & abſtinentiæ exercitio, non tantum à ciborum immodico uſu, verum etiam ab omni luxu attenuanda ſunt corpora. Quem ſanè curationis ordinem Dauidem noſtrum, cum hoſtium noxiis tentaretur incurſionibus, obſeruafſe ipſemet proſitetur, inquit: Ergo autem cum mihi moleſti eſſent, induebar cilicio: humiliabam in ieiunio animam meam.

Pſal. 34.

CONSOLATIONVM

Ioel. 2.

3. Reg. 21.

Iudith. 48.

Ion. 3.

Ester 4.

Conuertimini ad me (ait per prophetā Dominus) in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu. Proinde Achabus, Rex Israel, audiens comminationem sibi factam à Domino per Eliam Prophetā, post impiam Nabothi viri iusti occisionem, operuit cilicio carnem suam, ieiunauitque, & dormiuit in sacco, & demisso incedebat capite. Quare Dominus, remissa iracundia, ingentem quam Imperio comminatus fuerat, plagam temperauit. Filij quoque Israel audientes potentiam Holofernīs (cui minime potuerūt resistere) attenuarunt corpora sua ieiuniis, & tandem dominus eos, virtute magnanimæ illius Iudith, intrepidi militis officium agentis, graui eripuit inimicorum metu, atque discrimine. Cumque Niniuitis prædiceret Ionas Propheta ruinam & interitum, Rex ipse indutus est sacco, & sedit in cinere, præcepitque vt homines, & iumenta, & boues quique, & pecora non gustarēt quicquam, nec pascerentur, & aquam non biberent. Respiciens ad hæc Deus, morumque mutatione placatus, misertus est eorū, & non modò culpam, sed supplicium, quod eorum meritis debebatur, lubenter ex animo condonauit. Insuper & Regina Ester, trium dierum, & totidem noctium Iudæis omnibus pro liberatione populi sui indixit ieiunium, quibuscum ipsamet, & ancillæ suæ ieiunarunt, & tandem voto potita est, ac

populum graui edicto Affueri Regis à necē imminente liberauit. Quàm purum ac sanctum nostrum debet esse ieiunium, Euangelicus describit Propheta Esaias, dicens: Solue colligationes impietatis, dimitte eos qui contracti sunt, liberos. In die ieiunij, frange esurienti panem tuum, & egenos, vagosque induc in domum tuam: Cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris: Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet, ecce adsum. Hoc est enim ieiunium, quod elegi, ait Dominus.

Esai. 58.

Quibus verbis fidam adhibet ieiunio comitem, in pauperes nempè & afflictos charitatem, & eleemosynam. Est enim bona oratio cum ieiunio & eleemosyna, magis quàm thesauros auri recondere: quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam, & vitam æternam. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis: & Deus protector est eius, qui reddit gratiam, & in tempore casus sui inueniet firmamentum. Daniel igitur cùm prædixisset Nabuchodonosori Regi eiiciendum se regno suo, & cum bestiis fœnum commesturum: docuit etiam qua via ac ratione in regnū posset restitui. Hæc enim verba sunt: Quamobrem, Rex, consilium meum tibi placeat, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperū:

*Tob. 4.**Matth. 5.**Eccles. 3.**Daniel. 4.*

forſitan ignoſcet Deus delictis tuis. Qua de re grauit̄ eos arguit Sapiēs, qui pauperum non habent curam. Qui obturat aurē ſuam (ait) ad clamorem pauperis, ipſe clamabit, & non exaudietur. Qui enim habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitate preſſum, & clauſerit viſcera ſua ab eo, verē inter Dei filios non debet recenſeri.

Proverb. 12

1 Ioan. 3.

Iacob. 2.

Aſidua diuini numinis inuocatio preſentiſſimum in malis remedium: vbi orationis vis & vtilitas explicatur. CAP. X.

Peractis iis quę ad animi corporiſq; puram attinent ablutionem, tūm nitido cultu interno, humilique & demiffa mente, cordis genua ſtectentes, ad clementiſſimi Patris noſtri thronum gratiæ, firma cōſtantiſque fide, nos decet accedere: ſupplici voce, illius opem obnixē & conſtanter implorare, vt nos preſentibus liberet periculis: ita tamen, vt diuinæ ipſius volūtati & arbitrio omnia committamus, cū non ſit immemor promiſſionis ſuæ: quippē qui dixit, Inuoca me in die tribulationis: eruam te, & gratias ages. Nā propē eſt Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. Omnis enim quicumque inuocauerit nomen Domini ſaluus erit: quoniam iuxta eſt Dominus his, qui tribulato ſunt corde, & humi-

Pſal. 49

Pſal. 144

Ioel. 2. act. 2

Rom. 10

Pſal. 33

les spiritu saluabit. Hoc erat tutissimum no-
stri Davidis in quibuscumque suis calami-
tatibus perfugium, ad quod salutis impe-
trandæ causa se recipiebat: vnde præsentif-
simum curis suis & doloribus remedium
accipiebat: quod ipse testatur quàm sæpissi-
mè. In tribulatione mea inuocaui Dominū,
& ad Deum meum clamaui: & exaudiuit de
templo sancto suo vocem meam, & ex om-
nibus tribulationibus meis eripuit me. Idè
cùm fugiens in speluncam latitaret, calum-
niis assentatorum, dentèque cruento laceffi-
tus, apud Regem suum malè audiret: regno
etiam cedere per filium Absalonè coactus: à
domo Domini, sacrisque abesset: nec non
contra potentissimos hostes bella sustineret
atrocissima, aliisque innumeris vrgeret ma-
lis, iugiter Dominum orabat, ne persecu-
tionibus ita frangeretur, vt vel attentaret,
loqueretur, imò ne cogitaret quicquã tur-
pe. Commissa etenim hostinm vltione vo-
luntati diuinæ, cùm de auertendis tantùm
malis esset sollicitus, suo exemplo docuit,
destitutum omni ope humana ad Deum
confugere. Neque irritæ fuerunt illius pre-
ces, sed cuncta quæ pie optauerat, nūquam
non impetrauit. Tanta namque est Dei pa-
tris nostri facilitas ad exaudiendum afflictos,
vt nusquã derelinquat sperantes in se: quod
pulcherrimè idem vates, suis suauissimis
hymnis in sacro illo Psalmorum opere, ca-

*Davidis e-
rãdi modus
in aduersis.*

*Psal. 17. 33
Psal. 4*

1. Reg. 24

*Csal 22. 26.
30. 44. 55.
26. 57. 63.
110. 141.*

*Psal. 6. 31.
38.*

*Psal. 11. 68.
119.*

Psal. 9. 36

CONSOLATIONVM

*Pſalmodum
Davidis v.
cilitas.*

*Pij oratio-
nis virtute
ſummis eru-
diti pericu-
lis.*

4. Reg. 20

2. Paral. 36

Gen. 41

Act. 12

4. Reg. 20

Dan. 13

Tob. 3

noro reſonat plectro : vbi congruentem
omni loco & tempori, in proſperis æquè ac
aduerſis videre licet, & indè depromere o-
rationem, qua Deum inuocare, laudare, gra-
tias agere, & quæ nobis ſunt vſui petere, ac
illius opem ſedulò impetrare poſſimus.
Vnicum enim illud Pſalmodum volumen,
orandi, Deùmque colendi formulam, om-
nibus piis obſeruandam præbere poteſt.
Quin & alij viri pietate inſignes, in angu-
ſtiis conſtituti, nõ minori cura orationi va-
cabant, cuius virtute atque ſubſidio, tãdem
eruti ſunt & liberati : Sicuti Manafſes Rex,
Ioſephus Patriarcha, D. quoque Petrus Ap-
oſtolus carceris ſqualorè, partim ſuis, par-
tim aliorum precibus ſoluti ſunt. Oratio e-
nim fiebat ab Eccleſia ſine intermiſſione ad
Deũ pro Petro, ait Lucas: Et Ezechias Rex,
lecto decũbens, morti proximus, ſanitatẽ
oratione ſua, ac ló gioris vitę ſpaciũ, quin-
decim nempè annorũ, à Domino obtinuit.
Sufanna quoq; caſtitaſis ſpeculum, calum-
nias paſſa, falſo que cõdemnata iudicio, ſuis
precibus à præſenti morte liberata eſt, & ac-
cuſatores talionis pœnam meritò perpeſi.
Itidem Sara, Raguelis filia, opprobrium
paſſa, quaſi interfectrix virorum ſuorum eſ-
ſet, cum lachrymis deprecaretur in conſpe-
ctu ſummi Dei, exaudita eſt, & beneficio
ſingulari, omni ſcelere immunis per Ange-
lum Raphaëlem declarata, Tobia Juniori,

optimi patris filio, datur in coniugem: quo cum in casto amore, ac summa obedientia sanctissimè viuēs, numerosa prole maritum & auxit, & ornauit. Neque Ionas in ventre piscis derelictus est: sed cùm clamasset ad Dominum, imperauit pisci, & euomit eum in terram. Daniel leonibus, vt dilaniaretur, expositus, & tres pueri in fornacem ardentem cōiecti, Deum humili oratione, & corde inuocantes, incolumes permanferunt. Verax autem, & clementissimus Deus, promissionum suarum memor, hos omnes exaudiuit, ac voti compotes abire iussit. Quid: quòd Christus seruator noster crucis metu perculsus, Deum patrem orabat, vt calicem illum à se transferret, omnia tamen diuinę illius volūtati ac arbitrio relinquēs: ait, veruntamen nō sicut ego volo, sed sicut tu. Quem fidelis imitatus est Apostolus, qui cùm variè tentaretur, numinis opem assiduè implorabat, & responsum accepit, sufficere diuinam sibi gratiam ad sui tutelam, qua cunctas ærumnas & pericula superaret. Neque solùm ipse preces fudit, verum etiam fideles sæpenuerò hortatus est, vt eum orationibus iuuarent apud Deum, quòd citius vinculis solui, periculisque quā plurimis, mari, terraque illi imminentibus erui posset: docens discipulos, & Christianę fidei professores, non solùm propriis, sed & aliorum piis adiuuari precibus.

Io. 3

Matth. 26

2. Cor. 13

2. Thess. 3
Ephes. 4
Col. 4

CONSOLATIONVM

Res namque consolationis & sanctitatis plena est, humilis, obnixa & assidua iusti oratio, quæ nubes penetrat, cælo se infert, & Deum ipsum accedit. Est enim suavis odor, & Deo maximè gratus atque placens quem offensum conciliat, mitigat iratum. Illam igitur in summo pretio habere debemus: cuius vsu cum Deo sermocinamur, cuius ope miseras nostras & anxietates patri cælesti exponimus: gratiam, auxilium, constantiam, robur & defensionem à malis, perfectionem bonorum, & æternam vitam, facili negotio obsequimur. Hanc nobis methodum atque viam Deus ipse ostendit, hunc agendi modum præscripsit, & nobis commendauit, illum in die tribulationis inuocare præcipiens, qui sese nos exauditurum, & malis erepturum promisit. *Quærite* (inquit) *ô mortales*, & inuenietis: *pulsate*, & aperietur vobis: *petite* & dabitur vobis. Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis. Spiritu enim bono afflabit eos, qui eum requirunt, & oratione exposcunt. Quapropter quò maius est periculũ, eo diligentius & studiosius ad Dei opem & misericordiam est confugiendum, orationi incumbendum, & Deus inuocandus, ne in tentationes inducamur, è quibus nequeamus emergere. Hoc enim voluit Dominus, cum discipulos admoneret vigilandum, & orandum, ne intrarent in tentatio-

Matth. 7
Psal. 170
Maac. II
Luc. II

Matth. 26

nem: Spiritus quidē promptus est, caro autem infirma. Verumenimvero Sathanæ sic præualēt insultus (quod summopere est dolendum) ut nulla ferè inter christianos sit religio, nullus ardor orationis. Nam refrixit charitas, timor Domini sublatus est, omnes cogitationes nostras, & sensus ad sæculi duntaxat solatia inquirenda dirigimus: interim pia illa (prò dolor) & cœlestia non cogitamus. Mac. 14.

At longè alia apud maiores nostros fuit colendi numinis, & inuocandi cura & studium. Ea etenim in re accuratè & seriò sese exercuerunt: indè sperantes sibi miseriarum, & calamitatum suarum præsentissimum remedium, quò malis liberati, debitum honorem Deo deferre, illi gratias agere, ac vberimos bonorum operum fructus producere possent. Illorum ergò vestigiis insistentes, ad priscam illam, & laudatissimam viam reuertamur: opera Christianis digna faciamus: Deum sedulo inuocemus, precibus illum sine vlla intermissione fatigantes. Non enim est vsque adeò iratus Deus, nec tanto furore commotus, ut placari non possit: non enim contemnit orationem humilium: sed clemens est, misericors, mansuetus, plenus fide, & pietate.

CONSOLATIONVM

*Orationi insistendum, & si Dominus non statim
subueniat: & cur petitionibus nostris non sem-
per annuit. Constanter Deo fidendum. Spes certa-
tutissimum in aduersis asylum.*

CAP. XI.

ET si ad tempus nos exaudire, & votis no-
stris annuere distulerit, nihilominus per-
sistere, & orationibus illum continenter urgere
debemus. Multum enim valet (ait ille, ad
preces nos incitans Eliæ exēplo) deprecatio
iusti assidua apud Deum.

Sed quoniam nos petimus sæpissimè que
nobis sunt nocitura (non habita salutis
nostræ ratione) veluti fluxa hæc bona, vt in
concupiscentiis nostris infumamus, & pro
arbitratu nostro Dei donis abutamur, fit vt
postulata frequenter non accipiamus. Neq;
verò ij tantummodò, qui in eum finem orā-
tes illicita postulant, non exaudiuntur, verū-
etiam (vt vir quidam sanctitate doctrinâ que
præclarus, & in lege Domini versatissimus
annotauit) fideles ipsi Dei verbo intus con-
firmati, in omnibus vitæ partibus laudabili-
ter instituti, Deo grati & hominibus, multa
solent deprecari secundum seculum, & ple-
runque non exaudiri.

Quis enim sanitatem nõ petit, cùm ægro-
tat? & tamen adhuc fortè ægrotare ei utile
est. Potest fieri (inquit ille) vt in his non ex-
audiaris. Non tamen exaudiris ad volunta-

*Aug. in
psal. 59. 85*

rem, vt exaudiaris ad vtilitatem. At verò cū illud petis, vt det tibi vitam æternam Deus, vt det tibi ad dexteram sui filij stare, cū venerit iudicaturus terram, securus esto, accipies: sed modo non accipis: non enim iam venit tēpus vt accipias. Exaudiris, & nescis: quod petis, agitur, & si nescis in quo agitur: in radice res est, nondum in fructu: siquidem ipse Apostolus Deo maximè charus, & ele-

ctus, non est exauditus. In magnitudine (inquit) reuelationum ne extollar, datus est mihi stimulus carnis, angelus Sathane, qui me colaphizat: propter quod ter dominum rogavi, vt auferret eum à me: & dixit mihi, sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Nam dum æger multa petit à medico, non dat medicus: nō exaudit ad vtilitatem, vt exaudiat ad sanitatem. Ergo medicum tuum constitue Deum: pete ab eo salutem, & salus tua ipse erit. Suadet itaque Apostolus Iacobus, vt agricolæ exemplo (qui expectando preciosum fructum terræ moras patienter fert, donec accipiat temporaneum, & ferotinu) & nos æquanimiter Dominum expectemus: quædam interim sentiens non omninò negari, sed vt congruendatur tempore, differri. Nouit enim cælestis pater, cui summa est de nobis cura, quibus indigemus, & quando nobis vtile fuerit, opem præstare non tardabit: (charior enim est superis homo, quàm sibi vt ait ille)

2. Cor. 12

Aug. super
psal. 21. ex
posi. 2

Juuenal. sa-
ty. 10

CONSOLATIONVM

Prov. 16.

præsertim cum illi morē gerere, atque placere omnibus modis studiosē contendimus. Hæc etenim est dignissima sapientis sententia: Cū placuerint Domino viæ hominis, inimicos eius conuertet ad pacem. Quæ quidem sola, atque vnica, in se cuncta complectitur pharmaca, quæ ad afflictī hominis necessariam attinent curationem, & tanquā efficacissimum antidotum, saluberrimam continens medicinam, qua cuncta venena quàm ocissimè depellantur. Quapropter hanc vnicam vitæ legem ac normam sedulo amplectamur: hanc in cunctis vitæ nostræ actionibus methodū sequamur: In ea semper permaneamus regula, vt nihil nobis arideat, nihil sensum commoueat nostrum, nihil concupiscat, aut quærat affectus, nisi quod imprimis diuinæ placeat maiestati. Tum Dei patris nostri auxilium & misericordiam omni metu deposito imploremus, noxias offensiones alius alij condonemus: iniuriarum obliti, pro nobis inuicem oremus. Nam ita demum fidus, & benignus parens, nostri miserebitur, & faciliè aurem precibus adhibebit. Has quidem preces, obsecrationes, & gratiarum actiones, quas aut pro nobismetipsis, aut aliis quibuscunque coram Deo fundimus, illum exorare cupientes, ter maximus adhortatur Paulus, in publico piorum cœtu potissimùm fieri: persuasum habens, id facilius posse à Domino impetrari,

1. Timot. 2.

petrari, quod vnanimi voluntate, consensu, atque voce, plurimorum expetitur precibus: promittente Christo, Si duo aut tres *Mat. 18.* cōsenserint super terram de omni re, quodcūque petierint, fiet illis à patre meo qui in cælis est. Vbi enim sunt duo aut tres congregati in nōmine meo, ibi sum in medio eorum. Quicquid enim orantes petitis, credite quia accipietis, & eueniet vobis. Verum tamē vult idem Apostolus nos in omni loco orare, leuantes manus puras ad Deum, etiamsi à loco, cultui publico, & precibus destinato, abesse contigerit.

Etenim Daudis nostri exemplo, quamuis absimus corpore, animo tamē præsentes nos esse demonstrare debemus, & in Dei clementia spem omnem repositam & fixam habere, atque magno teneri desiderio, vt illius benignitate tandem sacro restituamur cœtui, & vt perinde orationes nostræ exaudiantur, acceptæque sint Deo, ac si in publico, & piorum congressu fierent. Ita Azarias in Babylone captiuus, & exul (vt est apud Danielem) orauit. Et Ieremias Propheta populo Israëlítico, cū in captiuitatem deduceretur, neque liberum esset Deum patrio more palàm colere, præcepit vt in cordibus suis diceret: Te oportet adorari, Domine. Equorum numero acceptus ille, ac Deo charissimus Propheta Daniel, nec propter durissimas quidem leges, & Principis

*Quomodo
orandum, cū
à piorū cœtū
absimus.
Psal. 41. et
64.*

Dan. 3.

Baruch. 6.

Daniel. 6.

CONSOLATIONVM

minas, ab inuocando Deo cessauit, sed domi suæ (cūm propter vim edicti regij foris id facere prohiberetur) ter in die flectebat genua sua, & adorabat, cōfitebaturque coram Deo suo, & cum inuocabat. Quo nomine delatus iussu Regis in lacum leonem missus est: inde tamen Dei clementia saluus educitur, & delatores leonibus exponuntur dilaniandi.

Horum igitur hominum fidem, & vitæ rationem, firmamque in acerbissimis tormentis constantiam imitantes, contra Sathanæ in nos sæuientis insultus, & imminetia discrimina, duremus stabiles, nec cuiusuis hominis torquere volentis sæuitiam exhorrescamus. Nam

Horat. od.
3. lib. 3.

*Iustum, & tenacem propositi Virum,
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida, neque Auster
Dux inquieti turbidus Adria,
Nec fulminantis magna Iouis manus.
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinae:*

vt eleganter ac verè cecinit profanus ille poëta. Nos igitur, qui Christiana censemur religione, Dei munere, ac diuinitatis præsentia inniti debemus, submissum iri nobis præsidium salutis, libertatis vinculum, & honoris ac perseuerantię clypeum, atque telum, ad nos protegendos, & ad victoriam

conferendam, vt ea pœna vitam nobis impertiatur, qua videbatur extinguedi: quantoque magis vexamur, tanto firmius roboreremur. Est enim nobiscum ille, qui adulescentulos Hebræos credentes in se, & cœlestē auxilium inuocantes, in camino ignis tutatus est. Ille nostras firmat mentes, ille sensum regit, & diuino amore corda incendit, & ad tolerantiam omnium laborum animat & confirmat. Quo præsidio munitus Dauid, dux ille magnanimus, omnes cōtempfit hostitū assultus, atque technas, dum certō sibi persuaderet, Deū se habere protectorē, alacri animo, mentēq; excelsa multacans, qualia sunt: Dominus illuminatio mea, & salus mea: quem timebo? Dominus protector vitæ meæ: à quo trepidabo? Dum appropinquant super me nocentes, vt edant carnes meas: Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt, & ceciderunt. Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. Dominus mihi adiutor, non timebo quid mihi faciat homo. Et sapiens item, eius filius: Quis enim sperauit in Domino, & confusus est? Haud quaquā profecto nos sumus, qui insultus hosce vincamus, sed ipse in nobis, cuius auxilio regimur, cuius virtute seruamur. Nam in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos, idque vt plurimum minimo ne-

Daniel. 3.

Psal. 46.

Psal. 117.

Eccle. 2.

Rom. 8.

Phil. 4.

gotio, citra puluerem, ac sudorem, vt est in Græcorum prouerbio: imò & per ea ipsa crebrò, quibus insidiæ tēduntur, vincimus. Hæc enim est perfectissima victoria, quando persequentibus reddimur superiores, iis ipsis artibus, quibus nos oppugnabant. Neque vllò modo diffidendum. Deus est, qui nos in certaminibus adiutat. Quare nihil mirum, si in medijs periculis victoriam hosti extorqueamus.

Illecebrarum mundi contemptus. CAP. XII.

R Elieta igitur omni rerum humanarum cura, & mundi illecebris, Deo nostro firmiter adhærendum est, cùm nemo possit duobus dominis seruire, Deo nempe, & Mammonæ: quippè quòd hi, qui omnem curam & sollicitudinem ad honores, diuitias, luxum, & id genus voluptates conferunt, totòsque se mundi negotiis impendunt, tantùm abest vt Deo militent, vt ne Christianæ militiæ sacramēto obnoxij esse velint. Contemnenda sunt ergo hæc omnia, tanquam malorum irritamenta, etsi suauitatis aliquid ac dulcedinis præse ferre videantur. Etenim carnis nostræ desiderium, oculorum prospectus, & reliqua delectationum incitamenta, vt sensuum delicias capiamur, allectant: Verùm si ingentes, debitasque pœnas, ac miserias, quæ huiusmodi subsequuntur voluptates, intueri vel-

Matth. 6.

Luc. 16.

Mundi voluptates ingentes plerumque sequuntur miserie.

lemus, non dubium quin ad mundi odium, atque detestationem nos facile prouocarēt.

Nam qui momentaneis istis honoribus gaudet, simul atque præ cæteris in dignitate constitutus est, statim initio, si probè suscepto munere fungi velit, grauissimis angitur curis: sollicitudines in immensum accumulatur, extenduntur ieiunia, vigiliæ producuntur, quibus natura corrumpitur: spiritus infirmior redditur, interrumpitur somnus, cibi nauseam mouent, debilitantur vires, ad extremum accelerato laboribus fato corripitur, & præcox ac immaturus discedit è vita. Quod non ignorabat sapiens, cum diceret, Omnis potentatus breuem esse vitam. Rex hodiè est, & cras morietur. His etiam malis accedit, quòd sæpissimè grauiore lapsu ruunt, qui alta petunt: ita vt verissimum sit, illud poëte,

*In se magna ruunt, summis que negatum est
Stare diu.*

Quid verò ille qui sapientia claret? maxima profectò indignatione, & inuidia nonnunquam afficitur. Nam qui addit sciētiam (ait sapiens) addit & laborem, eò quòd in multa sapientia, multa indignatio. An non & diuitiæ suas habent, tanquam pedisse-
quas, miserias?

*Tantis parta malis cur, a maiore metūque
Seruantur: misera est magni custodia census.*

Et vbi multæ sunt opes, multi sunt qui co-

*Honorumque
incommoda.*

Eccle. 10.

*Sapientie
comites la-
bor & in-
dignatio*

*Iuuen. sat.
14.*

CONSOLATIONVM

*Eccle. 5. Et
6.*

*Misere di-
uitiarū pe-
dissequa.*

Psal. 61.

Psal. 36.

Eccle. 37.

Prouer. 31.

Eccle. 31.

*Superfluous
cultus, &
ornatus im-
modicus.*

medunt eas: neque aliter possessori profunt
quàm quòd eos oculis cernat: minima nā-
que est illius portio, qui eas in acernum col-
legit: verùm sapiissimè (vt, paulò antè per-
strinxi) aut hostem, aut fiscum relinquit hæ-
redè. Quocirca rectè monet Propheta, Di-
uitiæ si affluant, nolite cor apponere: cùm
melius sit modicū iusto super diuitias pec-
catorum multas. Quanta autè pœnitidine
tandem duci solent, qui gulam, & detestan-
dam corporis libidinem consecretantur, testat-
ur Sapiēs. Noli auidus esse (inquit) in omni
epulatione, & non te effundas super omnē
escam: in multis enim escis erit, infirmitas,
& propter crapulam multi perierunt. Nullū
enim secretum, vbi regnat ebrietas: vinum
namq; multum potum, irritationem & irā,
& ruinā multā facit. Fornicatio, vinum, & e-
brietas, auferunt cor. Hæc sanè duo cognata
mala, etsi præ cæteris omnibus plus volu-
ptatis pro tempore habere videtur, illorum
tamen nouissima amara sunt, veluti absin-
thium: aded vt ea nunquam non sequatur
dolor & pœnitentia: quod pulchrè annota-
uit poëta quidem,

*Nulla est aded grata voluptas,
Quam non tetro felle dolores
Vitiant.*

Denique quid dicam de nimio, ac super-
fluo corporis cultu, ædium magnificētia, &
earundem multa & lauta suppellectili, at-

que immodico ornatu? Quid dicam de adul-
 terinis & fucatis coloribus, reliquisque id
 genus malorum laqueis & illecebris, sum-
 mo studio, artificioque ad decipiendas ani-
 mas præparatis? Dominus per Prophetas, a-
 liosque suos seruos, illis qui eiusmodi præ-
 ter modum delectantur, multa & metuenda
 comminatur. Erit pro suauis odore fœtor (in-
 quit Esaias) & pro crispante crine caluicium,
 & decaluabit Dominus verticem filiarum
 Iuda, & crinem earum nudabit. Ne glori-
 etur ergo quisquam in vestitu suo, neque sint ar-
 tificio fucata, & adscititiæ comæ: non auro
 vinctæ, non gemmatis, & luxuriosis obuol-
 utæ fasciis: quando quidem fallax est gratia,
 & vana pulchritudo, & veluti ventus eua-
 nescit. Hodie qui superbit diuitiis, cras sub-
 ita paupertate mœret: hodie incolumis in-
 cedit, cras infirmus decumbit: hodie viuit &
 spirat, cras moritur, iacétque exangue cada-
 uer: hodie in magna pompa exultat, cras af-
 fertur triste feretrum, & lamentabile funus
 producitur. Quot, obsecro, magnificos etiã
 Principes in summo vitæ, ac fortunæ mirifi-
 cè arridentis splendore, in fragrante ætatis
 flore, atque robore, præter omnem expecta-
 tionem rebus humanis eximi videmus? qui
 suo exemplo luculenter ostendunt, quàm
 nihil sit sub sole diuturnus, quàm meritò con-
 temnenda sunt omnia, quæ possit adferre
 hic mundus. Iure igitur cum Propheta cla-

Esai. 3.

Ezech. 27.

1. Timot. 2.

1. Pet. 3.

Proverb. 2.

Esai. 40.

Iob. 27.

CONSOLATIONVM

Eccles. 1. 2.

mare licet, filij hominum, vsquequò graui corde: vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendatium? Proinde inclytus Rex Solomon, præ cunctis mortalibus sapientia, diuitiis, gloria, sæculi pompa, corporis voluptate, atque luxu diffuebat, & iisdem ex animi sententia fruebatur: verumtamen idem ea omnia, vti vana, & malorum materiam detestatus est.

Idcirco longa Deus experientia, & concionatoris munere probè perfunctus, cunctos ex æquo mortales hortatur, atque monet, vt spretis & neglectis huius sæculi rebus, ac ipsa denique morte, ardente desiderio ad vnicum illum totius nostræ peregrinationis scopum collimare, Deum nimirum diligere, timere, eius mandata diligenter seruire, iisque morem gerere discamus: vt non vereamur ad illius tribunal accedere, cum cuncta quæ fiunt, adducit in iudicium.

Mors pijs grata, et si impijs terribilis, non tamen metuenda.

CAP. XIII.

TErribilem omnium maximè terribilem est mors, fateor: sed iis qui pietatem & iustitiam verè coluerunt, timenda non est. Impij autem graui metu, ac mœrore affici debent, quos à suis delicijs, quibus in vita fruebantur, abstrahit, & eò loci detrudit, vbi æternis torqueantur supplicijs, cum contra pios, omnibus mundi calamitatibus eripiat, & ad perpetua gaudia perducatur. Si e-

Luca 16.

Math. 25

nim postea quam erumnis huius seculi concussi, varios pro iustitia labores exantlauimus, & tandem crudeli forsan mortis genere mundo sublatis fuerimus, nihil nos esse sciremus: profecto miserrimi omnium hominum (vt habet Apostolus) & stultissimi essemus, si non consuleremus huic vitæ, vt sit admodum diutina, & omni voluptate refertissima. At verò cum ex nobis diuinitus tradita disciplina certissime constet, huius vitæ breuissimo curriculo immortalē succedere, præsentem rerum ac vitæ statum, atque conditionem Christi seruos contemnerē oportet. Omnis namque huiusmodi iactura immortalitate pensabitur, & vulnera nostra quæcunque, & fortunæ conflictationes cœlesti medicina curabuntur. Vt enim medicus, licet ferro secet, vrat cauterio, synapis incendio grauissimis tormentis ægrum afficiat, non propterea cœsetur inimicus: quippè qui momentaneis doloribus diuturniores depellit: ita Christi curatio dura nobis videri non debet, quæ morte mortē dissoluit. Satius enim est temporariis cruciatibus torqueri, quàm æternis.

Quoties igitur mentibus nostris cogitatio mortis obuersatur, certò in animum inducere debemus, animi à corporis nexu dissolutione, non tã tolli vitam, quàm dari: præfertim cum pro mox peritura, sempiternam: pro fragili & caduca, perpetuam, & interitui

1. Cor. 15.

CONSOLATIONVM

Philip. 3.

Ro. 7.

Psal. 119.

*Matth. 5.
Luc. 6.*

non obnoxiam simus accepturi. Hac fiducia constanti, spēque fretus Apostolus, omnes aduersæ fortunæ flatus quantumuis graues æquo pertulit animo: terrena quoque pro nihilo ducens, vt æternam lucrifaceret vitam: & lubentissimè cupiens dissolui, esseque cum Christo, exclamat his verbis: *Quis me liberabit de corpore mortis huius? Et aliàs, ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu. Et rursus, Mori mihi lucrum est, desiderium habens dissolui, & esse cum Christo. Sic & Dauid, dolens longam in hoc sæculo morã, gemensque ait, Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Etenim quandiu sumus in hoc mundo, peregrinamur à Domino, & à cœlesti patria sumus exules: patria (inquam) quæ illis propriè debetur, qui malorum insectationem, & calamitates placidè ferunt dicēte Christo: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorū. Et rursus, Beati estis, cum vos odio habuerint homines, & persecuti fuerint: gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.*

Nos igitur, qui verè Christiani sumus, ne fragili, & momentanea præsentis vitæ dulcedine capiamur, æternè securitatis & felicitatis gloriam, vitæque perpetuò duraturę captemus hæreditatem: Beati Ioannis Apostoli, vt terrena spernentes, cœlestia sequi ve-

linus, religiosè & seriò seruàda vox est; Mū-
 dus transit, & concupiscentia eius : qui autè
 faciunt voluntatem Dei, manèt in ęternum.
 Neque verò solliciti simus, quo mortis ge-
 nere præsens vita nobis eripiatur, cùm cer-
 tò sciamus tandem aliquando moriendum
 nobis esse. Præclara quidem est illa viri cu-
 iusdam pij, è carcere ad Constantium Imper-
 ratorem scribentis sentētia : Interest (inquit)
 ex qua causa, non ex quo pēdeam stipite. Si-
 quidē multos videmus, qui in lectulis cru-
 deliùs pereunt, (veluti quos vel interior ali-
 qua suppuratio inflauit, vel quos inter se
 colluctantium neruorum dolor contraxit)
 quàm qui gladio, aqua, igne, aut quouis a-
 lio suppliciorum genere tolluntur è medio.
 Certè hoc vnum Christianis satis esse debet,
 quòd per hęc momentanea supplicia omne
 finiatur supplicium, & per mortem semel
 illatam, ad nos perueniat læta immortalitas.

*Lucifer
 Episcopus*

*Ardens æternæ vitæ desiderium, gloriæque cœlestis
 contemplatio, afflictis valde incunda.*

CAP. XIII.

QVapropter ad hanc patriam cœlestem
 anhelandum, & toto animi robo-
 re nobis contendendum est. Ibi e-
 nim, atque ibi solum est illud totum, quod
 anxij quærimus: vita immortalis, sempiter-
 num gaudium, quies æterna summa chari-
 tas, securitas certa, tranquilla iucunditas.

immutabilis & æterna beatitudo. Quibus
 rationibus ductus sanctissimus ille Rex &
 vates, nihil ardentioribus votis expetiuit,
 quàm domicilij cœlestis habitatione: eos ni-
 mirum beatos ac fœlices pronuntians, qui-
 bus tantum bonum contigit. Tum (inquit)
 satiabor, cum apparuerit gloria tua, Domi-
 ne: Ibi iusti inebriabuntur ab vbertate do-
 mus tuæ, & torrente voluptatis tuę potabis
 eos. Ibi namque recipiemus inmarcessibi-
 lem operum nostrarum coronã & gloriam,
 quam repromisit Deus diligentibus se: glo-
 riam, quàm mortalium quidem nemo mente,
 aut cogitatione comprehendere potest,
 tantum abest, vt verbis exprimere valeat. Nã
 neque Propheta eximius Esaias, neque is
 qui præ cæteris Apostolis diuina pollebat
 eloquẽtia, Paulus, Illius habitaculi pulchri-
 tudinem, ac amœnitatem, & inenarrabilis
 gaudij permanentem fœlicitatem potuit ex-
 plicare. Eadem admirans regius ille vates,
 animo se deficere profitetur, maxima cupi-
 ditate allectus, vt illuc tandem perueniat:
 cuius rei spe fretus, velut extra se positus, &
 exultans canit: Quàm dilecta tabernacula
 tua, Domine virtutum! concupiscit, & defi-
 cit anima mea in atria Domini: cor meum,
 & caró mea exultauerunt in Deum viuum.
 Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ,
 Domine, quam abscondisti timentibus te!
 Hoc summum præmiũ suis discipulis pro-

Psal. 16. Et

35

1. Pet. 1

Esai 64

1 ad Cor. 1

Psal. 30. 83.

Luce. 22

nifit Christus, dicēs, Vos estis, qui permāfistis in tribulationibus meis, & ego dispono vobis, sicut disposuit pater meus, regnum, vt edatis, & bibatis super mensam meam, & sedeat is super thronos in regno meo. Nec solum illi duodecim, apud quos Christus sermonem habuerat, verum omnes quotquot terrenos affectus contempserint, carnisque voluptates frenarint, centuplum accipiet, & simul cum illis perenni vita fruuntur, sicut & in solis iudicantium sedebunt, cum venerit filius hominis in sede maiestatis sue, condemnaturi quidem eos qui credere noluerunt, neque pro iustitia sese periculis, ac laboribus macipare, sed pios atque bonos impiè sunt infectati. Certè si quis Rex terrenus tanto honore & autoritate quempiam dignaretur, vt eum socium mese ac super proceres omnes, atque subditos iudicem constitueret: non is maximo afficeretur gaudio, primum post Regem in regno locum obtinens? At verò hic summus Princeps noster, qui Rex est Regum, & dominus dominantium, certò pollicetur se daturum ei qui vicerit, & Sathanæ insultus & tormenta superauerit, locum, vt sedeat in ciuitate illa cœlesti, & amœnissima Ierusalem, vbi Dominus Deus noster possessor eiusdem habitat, vbi lumen indeficiens, vbi nec fames, nec sitis æstusue aut frigus sit nociturum.

Marc. 19

*Apoc. 3. Et
21.*

*Ciuitatis
cœlestis, &
æterna glo-
rie piæ con-
templatio.*

CONSOLATIONVM

I. ad Cor. 13
*Visio Dei
 summè iu-
 cunda.*

O tēque quaterque nos beatos, vbi fuerimus, non solū Angelis equales, sed & beatissima ipsius Dei præsētia fruituri sumus: imò ipsum contemplaturi, non per speculum in ænigurate, sed facie ad faciem, sicuti est: cuius visio summè iucunda est, omni delectationi, omni lætitiæ (quæ fando exprimi, aut comparatione æquari potest) præcellens: quam haud dubiè simul atque adepti fuerimus, nihil aliud à nobis appeti potest, cum infinita sit eius bonitas, omnem perfectionem, omnemque nobilitatem & pulchritudinem, cum immensa plenitudine compræhendens, nostræ menti eam intuenti maximè suaui, atque abundantissimè satisfaciens, Etenim æterna illa sapientia animum nostrum omni agnitione & veritate adornabit, ac verè fœlicem reddet. Talem quoque ibidem solidæ pacis, & diuinæ fruitionis dulcedinē gustabim⁹, vt amore creatoris absorpti, ab eius amplexu atque aspectu nunquā auelli possimus. Contemplabimur præterea, & perspicuè comprehendemus, Deum esse trinum, & vnum (cuius simulacrum nunc fide mediocriter percipimus) mutuūque patris, filij, & sancti spiritus amorem, nexum, atque gloriam: Christi quoque mediatoris nostri humanitatem eiusque dignitatem, & supra Angelorum choros, & reliquas potestates quascumque, excellentia inæstimabili eleuatam,

Adhæc quanta voluptas erit cœlestes speculari hierarchias, Angelorum pulcherrimè distinctos ordines, vbi millià millium ministrat creatori nostro, deciesque cetera millia illi assistunt, aut verius, vbi non sit militum eius nûmerus? Cernere quoque tùm licebit, vniuersam hominum ab orbe condito, ex omni statu, conditione, sexu, atque ætate, electorum multitudinè, & nonnullos etiam eorum, qui dum hîc viuerèt, pietatis & virtutis necessitudine, ac familiaritate nobis coniuncti fuerant, Ecclesiam illam triumphantem in cœlis constituentium. Et si hæc parua videntur, adde totius militiæ cœlestis concordem pacem, feruidam charitatè, societatem incundissimam, voluntatè omnium vnanimem, immensam rerum pulchritudinem, ac solidam & perfectam denique gloriam: vbi nihil deesse potest, quod diligitur, aut appetitur: aut adesse, quod auersamur: Vbi denique Deus ipse omnia implet, omnia ad se trahit, & omnia possidet. Qui ergo huius sæculi diuitiis inhiat, & ærumnas atque certamina quantumuis atrocias propter Christum recusat: & in summa, qui non mente, cordèque feruente in illam requiem, noctes atque dies ingredi contendit, non est vti que ea dignus beatitudine.

Dan. 7
Iob. 15. 33
Apoc. 5

Pia ethnicorum sententia de animorum immortalitate aeternaque felicitate. C. A. P. XV.

C O N S O L A T I O N Y M

AD fœlitatem quidem peruenire non
 ſolùm verè Dei cultores, verum etiam
 quidam ex ipſis ethnicis magno æſtuabant
 zelo: & quãuis hi ad illius, quæ vera & æter-
 na eſt, notitiam, nunquam penetrarunt, ta-
 men vt illam quã ſomniabant, facilius aſſe-
 qui poſſent, momentaneas huiuſce vitæ
 voluptates, ac mortem contemnere nõ du-
 bitabant: imò verò vitam hanc, qua hîc
 viuitur, potiùs mortem quàm vitam dici,
 & eos qui viuentes iuſtitiam & pietatem
 coluerunt, æternum viuere, & ex corporum
 vinculis, tanquam è carcere auolaſſe exiſti-
 mabant. Confirmauit id Socrates, qui cum
 cum eſſet ſapientiſſimus oraculo Apollinis
 iudicatus, ſupremo vitę ſuę die de immor-
 talitate animorum diſſerebat. Moriens quo-
 que Cyrus Perſarum monarcha, inter præ-
 ſtantiſſimos mundi reges & heroas vnus ha-
 bitus, de animorũ immortalitate, & de fœli-
 ci eorundem poſt hanc vitam ſtatu ſermo-
 nem ad filios ſuos & populum, vt eſt apud
 Xenophontem, grauitatis plenum habuit.
 Nolite (inquit) arbitrari, ô mihi chariſſimi
 filij, me, cum à vobis deceſſero, nuſquam
 aut nullum fore: nec enim dum eram vo-
 biſcum, animum meum videbatis: ſed cum
 eſſem in hoc corpore, ex his rebus quas ge-
 rebam, intelligebatis. Eundem igitur eſſe
 creditote, etiam ſi nullum videbitis. Perſua-
 ſum namque habebat pius ille Rex, per Da-
 nielcm

*Xenophon
 in Padiæ.*

nielem Prophetam, vt credere par est, veram Dei sapientiã atque legẽ edoctus se in eternam illam recipiendũ esse fœlicitatẽ vbi etiam Africanum, Paulum, ac multos alios homines probos perpetuò viuere, apud Ciceronẽ asserit Scipio. Qua sententia motus, grauitate & sapientia ceteris prestans Cato, vbi de immortali animorum vita egregiẽ disputasset, dissolui cupiẽs, & ipsorum iungi consortio, in hanc vel Christiano viro dignam prorupit vocem: O præclarum diem, cum ad illud animorum concilium cœtumque proficiscar, & cum ex hac turba & coluuiõne discedam! Quid enim habet vita comodi? quid non potius laboris? Commorandi enim hęc natura diuersorium nobis, non habitandi locum dedit. Quid quod sapientissimus quisque equissimo animo moritur, stultissimus iniquissimo? Animus enim is, qui plus cernit, & longiùs, videt se ad meliora proficisci: ille autem, cui obrufior acies est, non videt. hęc ille. Huius autem pronepos procul patria, Cæsaris tyrannidem fugiens, lectis his quę à Platone in hanc sententiam scripta sunt, & indè sufficienter edoctus, piorum hominum animos in magna pace & quiete in perpetuum tempus viuere vitam hanc nihili ducens, vt ad cœtum illum properaret, sponte sibi accelerauit mortem. Quod si tanta fuit Platonice doctrinę vis & energia, quanto magis ho-

*Cic. in Somnio Scipion.
Cic. de Senect.*

*Plato in
phad.
Plutar. in
vita Cato-
nis.*

CONSOLATIONVM

minis Christiani oratio ex sacris fontibus
 hausta (& si ne vmbra quidem Platonica
 eloquentiæ præ se ferat) salutarem ac cœlitus
 demissam redolens sapientiam, Christi di-
 scipulos in illam de contemnenda morte
 sententiam inducere deberet. O felicem il-
 lum, qui momentaneo mortis cruciatu, si à
 tyrannis inferatur, sempiternam quietem
 sibi comparandam ducit: aliò qui iniussu
 summi imperatoris, id est Dei, è vita dece-
 dere, haudquaquam quis sibi licere existi-
 met. Grauat nos admodum hæc corporis
 moles, quam circumferimus: sed tandè pro
 corpore interitui obnoxio, excitabitur no-
 bis firmissimum, ac natura incorruptū: pro
 vili & abiecto, splendore inenarrabili, ac de-
 core exornatum: pro infirmo & impotenti,
 tale quidem, quod absque cibo, potu, & a-
 liis adminiculis, sine quibus caduca hæc vi-
 ta ne conseruare quidem sese ab interitu
 potest, vegetum, perenneque maneat: po-
 stremò pro animali, non tātum corpus spi-
 ritale reddetur, sed & anima Dei præpoten-
 ti virtute, illi etiam stabili nexu, perpetua-
 que concordia vnietur: ita vt morte tādē
 cum suis stimulis profligata, participes red-
 damur illius victoriæ, quæ per imperatorē,
 ducem, ac datorem salutis nostræ Iesum
 Christum comparata est: cum quo, & per
 quem, ad portum perpetuæ quietis deduce-
 mur, & securi, trāquilli paratissimis, exqui-

fitissimisque perfruemur voluptatibus, sē-
piterna vitæ gaudentes vsura, quod fidis
mercenariis promisit Deus ab origine mū-
di, ut diuina vos edocent oracula, per Pro-
phetas & Apostolos conscripta.

*Math. 25
Esai. 64
Iob. 19*

*Nihil magis afflictorum animos consolatur, quam
sacrarum literarum lectio assidua.*

C A P. XVI.

QVæ quidem sacro sancta legis & Euā-
gelij testimonia debemus, maxi-
mè cum egritudinum, ac malo-
rum procellis, atque impetu pellimur, no-
cturna versare manu, pariterque diurna, &
in illis sedulo meditari. In his etenim ut be-
ne viuendi præcepta traduntur, ita sanctis-
simorum hominum præclara gesta, quasi si-
mulachra quædam, & viuæ virtutum ima-
gines, nobis ob oculos propositæ sunt. Pro-
inde qua re quisque nostrum se indigere
senserit, Dei Opt. Max. singulari dono at-
que munere traditis incumbat scripturis,
indèque tanquam à pharmacopola aliquo
præstâtissimum egritudini suæ medicamen-
tum comparare poterit. Ac certè qui in re-
bus arduis & aduersis, magno & erecto ani-
mo, eo denique benè ac leniter affecto, at-
que clementi esse cupiat, Dauidem nostrum
illic talem graphicè depictum inueniet: in
rebus quidem bellicis fortem, in sustinen-

*1. Reg. 17.
18. 21. 22. 23*

CONSOLATIONVM

dis malorum insectationibus, celsos animi spiritus retinentem: in vlciscendis iniuriis lenitatem atque clementiam, supra quam credi potest, in eo intuebitur. In huc cœtum referendus est & Moyses, qui licet graui commotus ira in illos, qui Deum offenderant, insurrexerit, humanissimus omnino, animoque mitissimo in suos calumniatores extitit. Rursum si castitatis amans es, continentissimi Iosephi, & pudicæ Susannæ historias assidue euoluas: si verò patientiæ, & fortitudinis, Iobus atque Tobias te instituent, qui in omni fortuna iidem semper, sui que profus similes permanserunt: quod item de Soccrate & C. Cælio accepimus, in quibus semper idem vultus, eadēque frons, vt ait Cicero. Atque ita singula quęque sanctorum Patrum præclara gesta atque opera in sacris literis nobis ob oculos proponuntur, vt ad illorum nimirum imitationem & nos prouocemur, vtque dum eorum victorias audimus, eò minus nostrę mentes intra certamina trepident, quò plures tot viro- rum fortium triumphos vident. Indè probè discere possimus quanta sit patientiæ virtutum longè præstantissimę, omnibus afflic- tis imprimis necessarię, vis atque utilitas.

Exod. 32.

Num. 11.

12. 14. &

16.

Genes. 39.

Daniel. 13.

Iob. 1. 2. 24.

Tob. 2. 3. 12.

*Patientia vis & fructus, & ad eandem exhorta-
tio.*

ET enim patientia est, quæ nos Deo & commendat, & seruat, quæ iram temperat, quæ linguam frenat, quæ mentem gubernat, pacem custodit, disciplinam regit, libidinis impetum frangit, timores & violentiam comprimit, incedium simultatis extinguit, coercet potentiam diuitum, pauperum inopiam subleuat, tuetur in virginibus integritatem, laboriosam in viduis castitatem, indiuiduam charitatem in coniunctis: facit humiles in prosperis, fortes in aduersis, contra iniurias & contumelias mites: delinquentibus cito ignoscere, etsi ipse delinquas, ad preces animum conuertere iubet, tentationes expugnat, insectationes tolerat, martyria consummat: ea est denique, quæ fidei nostræ fundamēta munit. Est enim nobis cum Deo ista virtus communis, cuius origo & magnitudo à Deo authore procedit, vti pie cecinit Danid docēs nos debere à solo Deo pendere. Quoniam ab ipso patientia mea, inquit ille: quia ipse Deus meus, & seruator meus, adiutor meus, & non emigrabo. In Deo salutare meum, & gloria mea, Deus auxilii mei, & spes mea in Deo est. Quāobrem diuinus idem vates, cum in seditione Absalonica grauissimas patientissimè sustinisset iniurias, & inde perdidicisset, quanti retulerit, omnem vitam ex diuino præscripto traducere, amplissimum legis, & verbi Dei scripsit encomium: illius saluti feram & ple-

Psal. 118.

CONSOLATIONVM

nam vim explicans, & quibus diuina illa, & summa sapientia cōferatur, quantōque eam studio persequi conueniat: Vnde consolationem animi, ac salutaria in suis angustiis remedia se accepisse testatur.

Hæc semper corde reuoluere, hæc diebus ac noctibus assiduè cogitare, hæc in omnibus vitæ actionibus iugiter meditari Christianum hominē decet maximè, & pro certo habere ac indubitato, mala, quæ in hac vita patimur, breuia, & minimo tempore duratura, ac illius vitæ, quam desideramus, gaudia fore sempiterna.

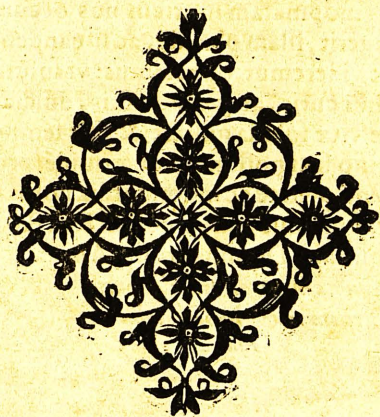
Rom. 8.

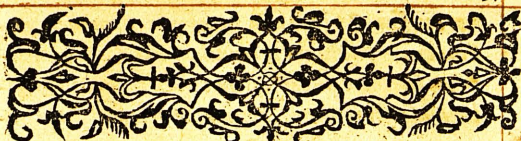
Ex hoc sacro sancto diuinarum scripturarum fonte, pias hæc afflicti animi meditationes diuinæque remedia hausimus, didicimus, & in ordinem vtrumque redigimus: in quibus recensendis (nisi tædij metus vrgeret) diutius nos herere lubentissimè pateremur: quæ tamen in præsentia breuiter dicta sunt, dulcia egris animis, vti speramus, solatia adferent. Quocirca (Serenissima inuictique animi Regina) summa excelsæ mentis fortitudine (cuius munera duo maxima sunt, doloris, mortisque contemptio) ac pari cōstantia, ærumnas, diuexationes, imò & acerbissimos quosque insultus patientissimè toleremus, Deum protectorem, tutissimum in rebus arduis asylum, sedulò inuocātes, à cuius charitate, inuictaque patientia, neque tribulatio, neque an-

gustia, nec fames, nec nuditas, honorū, bonorūve naufragia, carceris pœna, periculum aut gladius nos separet. Ille etenim nostræ salutis curam gerens, nobiscum semper aderit certamini, nec oneri succumbere, aut tormentis quantumuis asperis suos patietur superari: sed cū illi visum fuerit vtile nobis fore, præsentem nos eripiet periculo. Sin autem inopinatam mortem nos occumbere voluerit, illam placidè, ac si eandem appetere videremur, oppetamus: vt soluti hisce animi curis, atque molestiis, dulcia perpetuæ vitæ solatia gustare, & illis semper cū Domino frui possimus: quæ quidè, pro sua clementi pietate ac misericordia nobis concedat, qui solus cuncta potest, Rex Regum, & Dominus Dominantium. Amen.

*Invoca me in die tribulationis,
Eruam te, & honorificabis me,
Psal. 49.*

E iiij

L I T E R A R V M S E R E N I S -
S I M Æ D. M A R I Æ S C O T O R V M
Reginæ, ad Episcopum Rossen-
sem, Scotico idiomate scri-
ptarum, versio Latina.

R E V E R E N D O I N C H R I S T O
patri, Rossensi Episcopo, fidelissimo consiliario
nostro, & apud sororem nostram charissimam
atque cognatam Elyzabetham, Angliæ Regi-
nam, Legato.

L I B R V M unâ, literasque tuas, Pa-
ter in Christo Reuerende, pridie No-
August. per te datas, tandem propi-
cio numine accepimus, quibus labo-
rem carceris nō minus tibi quàm no-
bis molestum esse intelligo, nec aliam diuturni silen-
tij iustiore a te causam requiro. Hac enim sola ra-
tio satis apud me valet, mereturque vt quicquid per
te nostro nomine gestum est, ratum ac firmum ha-
beamus: præsertim verò cum non iam primum, sed
multis annis longa didicerimus experientia, qua
religione ac fide negotiis nostris incumbas. Caterum
hoc graue nobis imprimis & molestum est, quòd
post tam diuturnam custodiam non pateat tibi ad

EPISTOLA.

nos accessus, ut cum non liceat personam tuam pristinam, & publicam prouinciam tibi à nobis impostam sustinere, liceat saltem coram colloqui, & liberè suscepti muneris, rerumque in legatione gestarum rationem reddere. Quod mihi quanquam acerbissimum est, fero tamen, ut possim, non minus constanter ac placidè, quam ceteras fortunæ iactationes, aduersus quas iam propè occalui. Hoc enim in animum induxi, non esse malis cedendum, sed fortiter ferendum, quemcūque fortuna casum in vitam inuexerit, nec minus in aduersis, quam in rebus prosperis, & ad voluntatem affluentibus, habendam esse numini gratiam: quanquam, ut verè fatear (qua natura mortalis imbecillitas est) non potui hucusque ita modum affectibus imponere, quin aliquo modo, præsentè rerum conditione ac statu commouerer. Quo factum esse reor, ut animi ægritudine in corpus manante, mutua inter se utriusque partis conspiratione ac sympathia, non minus corpore quam animo egrotarem. Sed nunc, Superis gratia, postquam liberiolem paulò nacta custodiam, tandem aliquando colligere nosmet, atque ex morbo recreare cœpimus, admonitiones, consiliaque tua, persona officioque tuo imprimis conuenientia, & ecclesiastico viro digna, magnam ægritudinis nostræ partem subleuarunt. Consolatur autem nos imprimis liber ille, quem ad nos misisti, non minus gratus & acceptus, quam diuinis meditationibus, & piis afflictis & ægroti animi remediis plenus. Eum nos semel atque iterum legimus, non oscitanter ac perfunctoriè, sed tanto cum fructu, ut afflictum regni

statum & fortuna vicissitudinem, quoad possu-
mus, constanter ac fortiter cœlesti beneficio console-
mur. Atque ut hoc me ex animo dicere sentias, ecce
tibi versibus aliquot in eam rem à me Gallico idio-
mate compositis testatum esse volui. Neque enim
abiicimus nosmet, quasi tumultuantes de gradu de-
iecta, nec animū planè despõdemus, sed diuinæ ma-
iestatis potentiam agnoscimus, ac sapius experta cõ-
fitemur. Quæ res afflictam me, ac iacentem erigit,
& magna spe confirmat, tandem aliquando benè
rebus nostris consultum iri, detecta hostium ac nefariorum
ciuium & subditorū fraude, meque mihi,
patriæ, regno, ac religioni restituta. Deus dedit,
Deus abstulit, Deus reddet cùm voluerit: cui gratia,
laus, & honor in perpetuum, In cuius benignitate
nos animo deliberato spem omnem fiximus, eiusque
diuinæ voluntati, cùm in aduersis, tum in secundis,
Usque ad extremum vitæ spiritum, animo præsentis,
constanter acquiescere decreuimus. Vale.

E castro Shefeldiæ, prid. id. August. 1572.

Tibi amicissima Domina Maria R.

MEDITATION FAITE PAR
LA ROYNE D'ESCOCE, DOVAIRIE-
re de France, recueillie d'un liure Des
consolations diuines, composez
par l'Euesque de Rosse.

L'ors qu'il conuient à chacun reposer,
Et pour vn temps tout soucy deposer,
Vng souuenir de mon amere vie
Me vient oster de tout dormir l'enuie,
Representant à mes yeux viuement,
De bien en mal vn soudain changement,
Qui distiller me fait lors sur la face
La triste humeur, qui tout plaisir efface:
Dont tost apres, cherchant de m' alleger,
Pentre en discours, non friuols ou legier,
Considerant du monde l'inconstance,
Et des mortels le trop peu d'assurance:
Iugeant par là rien n'estre permanent,
Ny bien, ny mal, dessous le firmament.
Ce que soudain me met en souuenance
Des sages dictz du Roy, plein de prudence.
Pays (ce dit il) cerché tous les plaisirs,
Qui peuent plus assouuir mes desirs:
Mais ie n'ay veu en ceste masse ronde
Que vanité, dont fol est qui s'y fonde.
Dequoy mes yeux experience ont eu
Durant noz iours: car i'ay souuent veu

Ceux qui touchoient les hauls cieux de la teste,
Soudainement renuersez par tempeste.
Les plus grands Roys, Monarques, Empereurs,
De leurs estats & vies ne sont seurs.
Bastir palais, & amasser cheuance,
Retourne en brief en perte & decadence.
Estre venu des parens genereux,
N'empesche point qu'on ne soit malheureux.
Les beaux habits, le ieu, le ris, la danse,
Ne laissent d'eux que dueil & repentance:
Et la beauté, tant agreable aux yeux,
Se part de nous, quand nous deuenons vieux.
Boire & manger, & viure tout à l'aise,
Revient auſſi à douleur & malaise.
Beaucoup d'amis, richesse, ny ſçauoir,
De contenter, qui les a, n'ont pouuoir.
Brief, tout le bien de ceste vie humaine
Se garde peu, & ſ'acquiert à grand' peine.
Que nous sert donc icy nous amuser
Aux vanitez, qui ne font qu'abuser?
Il fault chercher en bien plus haulte place
Le vray repos, le plaisir, & la grace,
Qui promise est à ceux, qui de bon cœur
Retourneront à l'vniue ſauueur:
Car au ciel est nostre aternel partage,
Ia ordonné pour nous en heritage.
Mais qui pourra, ô pere tres humain,
Avoir cest heur, ſi tu n'y mets la main,
D'abandonner son peché & offense,
En ayant fait condigne penitence?
Ou qui pourra ce monde deſpriſer,

MEDITATION.

Pour seul t'aimer, honorer & priser?
 Nul pour certain, si ta douce clemence
 Le preuenant, à tel bien ne l'auance,
 Parquoy, Seigneur, & Pere souuerain,
 Regarde moy de visage serain,
 Dont regardas la femme pechereffe,
 Qui à tes pieds pleuroit ses maux sans cesse:
 Dont regardas Pierre pareillement,
 Qui ja t'auoit nié par iurement:
 Et comme à eux, donne moy ceste grace,
 Que ta mercy tous mes pechez efface.
 En retirant de ce monde mon cœur,
 Fay l'aspirer à l'eternel bon heur.
 Donne, Seigneur, donne moy patience,
 Amour, & foy, & en toy esperance,
 L'humilité, avec deuotion
 De te seruir de pure affection.
 Enuoie moy ta diuine prudence,
 Pour empescher que peché ne m'offence.
 Iamais de moy n'eslongne verité,
 Simple douceur, avecques charité.
 La chasteté, & la perseuerance
 demeure en moy, avec obeissance.
 De tous erreurs, Seigneur, preserue moy.
 Et tous les iours, Christ augmente la foy
 Que i'ay receu de ma mere l'Eglise,
 Où i'ay recours pour mon lieu de franchise,
 Contre peché, ignorance, & orgueil,
 Qui font aller au perdurable dueil.
 Permits, Seigneur, que tousiours mon bon Ange
 Soit pres de moy, & s'offre ma loiiange,

Mes oraisons, mes larmes, & soupirs,
 Et de mon cœur tous iustes desirs.
 Ton saint Esprit sur moy face demeure,
 Tant que voudras qu'en ce monde ie dure.
 Et quand, Seigneur, ta clemence & bonité
 M'oster voudra de la captiuité,
 Où mon esprit reside en ceste vie,
 Pleine de maux, de tourmens, & d'enuie.
 Me souuenir donne moy le pouuoir
 De tes merces, & fiance y auoir,
 Ayant au cœur ta passion escrite,
 Que i'offriray au lieu de mon merite.

Donques, mon Dieu, ne m'abandonne point,
 Et mesmement en cest extreme poinct,
 A celle fin que tes voyes ie tienne,
 Et que vers toy à la fin ie paruienne.

SAVERTV M'ATTIRE,

MARIE STVVARTE.

SONET.

L'ire de Dieu par le sang ne s'appaise
 De bœufs, ny boucs, espendu sur l'autel,
 Ny par encens, ou Sacrifice tel,
 Le Souuerain ne reçoit aucun aise.

Qui veult, Seigneur, faire œuvre qui te plaise,
 Il faut qu'il ayt sa foy en l'Immortel,
 Auec espoir, charité au mortel,
 Et bien faisant que ton loz il ne taise.

L'oblation, qui n'est seule agreable,
 C'est vn esprit en oraison constant,
 Humble & deuot, en vn corps chaste estant.

MEDITATIO PIA

O Tout-puissant, sois moy si saorable,
 Que pour tousiours ces graces dans mon cœur
 Puissest rester à ta gloire & honneur!

VA, TV MERITERAS.

EADEM MEDITATIO

Latinè.

Nocte colunt alij pacem, lenique diurnas
 Demulcent somno curas, mihi nocte recurfant
 Fortuna, rerumque vices, & tristis imago
 Mutari subito fati suspensa fatigat
 Pectora, nec placidam membris dat cura quietem.
 Tum madet irriguo lachrymarum flumine vultus,
 Gaudia discedunt animo, grauior que laborum
 Cura leuandorum sensim praeordia tangit.
 Occurrit menti rerum inconstantia, ludus
 Fortuna varia mortales sorte rotantis.
 Nil stabile aut fixum conuexi cardine caeli
 Clauditur, occulto fatorum numine constant
 Nec bona, nec mala, perpetuo subeuntia cursu.

Hic mihi digna sopho sententia, dignaque Rege
 Agram solatur mentem. Nil, inquit, in orbe
 Humanos mulcere potest dulcedine sensus.
 Nil pulchrum ac volupte est, quod non expertus amico
 Indulsi genio. Tandem vanissima sensu
 Omnia, quae medio librata columine caelum
 Continent, ac placidis mortalia pectora ludunt
 Deliciis. Vana haec sunt omnia, nec nisi blanda
 Spe stultos capiunt. Ipsa hoc experta fidelis
 Testis ero, nostris superant exempla diebus.

Vidi ego sublimi ferientes sidera multos
 Vertice, qui subita quasi tempestate relapsi
 Deciderint. Iphis non regibus atque monarchis,
 Telluris dominis, sortis datur esse, suaq;
 Securos vitæ. Speciosa palatia gemmis,
 Auro, adamante, ruunt momento: structæque celsæ
 Aggeribus longo sudore, pecunia longo
 Possessore caret: nec stemmata clara beatum
 Efficiunt. Pictæ vestes, ostroque recoctæ,
 Festa, ioci, choreæ, ludi postrema dolorum
 Conciliant. Oculis formæ tam grata venustas
 Mox etate perit: lautis benè viuere mensis,
 Summi causa mali est: nec magno parta labore
 Rerum cognitio prodest: nec opes, nec amici
 Sorte sua dominum contentum reddere possunt.

Nulla manet vitæ nobis diuturna voluptas,
 Tempore quantumuis longo, cupideque petita.
 Quorsum igitur falsa nosmet spe ludimus, atque
 Sectamur vanis fallacia gaudia terris?
 Non hic vera quies, non pax, non otia: cælo
 Gaudia certa bonis: sedes ibi fata quietas
 Constituere piis hterno fœdere, quando
 Exosi scelus, ac impuræ crimina vitæ,
 Concipiunt Diuos animo, & cœlestia curant.

Sed quis terrenæ linquet contagia vitæ,
 Quis lachrymarum vndis scelus eluet amati
 Deseret illecebras mundi, iussūque sequetur
 Numinis, & genio vitam moderabitur equo?

Non opis hoc nostræ, non hæc vis addita limo
 Iapetionide, tua ni clementia nostris

MEDITATIO PIA.

Consiliis Pater occurrat, præcæque monendo.

Huc igitur, Pater, & lato me respice vultu,
Quo spectata tibi est quondam muliercula, vitæ
Delicias abolens pietate, piacula fletu.

Respice me, Petri quo tu periuria vultu
Spectasti, & fidei violata crimine mæstum,
Lugentemque tuo firmasti numine. Nobis
Gratia par adsit, par nos clementia seruet,
Par bonitas nostra perimat mala nomina vitæ.

Mundanis animos curis abducito nostros,
Spectemus tantum cœlestia. Da mihi fortem
Rebus in afflictis animum: da religionem,
Spe, pietate humilem tibi me demittere. firma
Da seruire fide. Tua me sapientia vitæ

Seruet inoffensam maculis. Mihi conscia veri
Simplicitas, animi candor, mihi dulcis in omnes
Adsit amor. Casta mihi da persistere mente:

Flagitij purum casto tibi corpus amore
Seruiat: obsequij facilis subeat iuga cervix.
Curam age, ne vitæ rapiat me deuius error,
Imbuat ac falso peruersam dogmate mentem.

Religionis opes auge, cœtümque piorum:
Ac tueare fidem, qua nos Ecclesia natos
Exceptit: tutum nobis hoc semper asylum,
Ne tumida fastu mentes, ne pectora veri
Nescia, nos Erebi iungant pallentibus umbris.

Adsistat dexter genius mihi: carmina laudum,
vota tibi, lacrymasque meas, suspiria tradat,
Commendetque throno superum: diuinaque mecum
Pneumatosa aura tui spirat, dum munere lucis

MEDITATIO PIA.

Perfuas. At quando vincis, & mole solutam
 Corporis, aetheream tua me reuocabit in aulam
 Maiestas, animum subeat clementia dudum
 Certa mihi, bonitasque malis tua cognita nostris.
 Illa sit una mihi spes, praesidiumque salutis,
 Mors tua, Christe, mei cordis penetralibus imis
 Scripta, vicem meriti praestet. Ne desere fontem
 Hanc animam: gressus recto mihi tramite firma,
 Et tensam superas fatis urgentibus auras.

Eadem Latine.

Non sanguis hirci, non vituli, sacris
 Effusus aris, thurave caelites
 Possunt minaces mitigare.
 Fert animus placuisse Diuis?
 Mortale charum fac habeas genus:
 Aeterna Diuum numina spe cole,
 Fideque: laude sempiterna
 Aethereas reuerere sedes.
 Non vlla caelo gratior hostia
 Sancto recessu pectoris, & prece
 Constante rectum postulantis,
 Corporis integritate casti.
 His nostra, solus qui potes omnia,
 Munire sanctis pectora dotibus
 Dignèris, ut semper futuris
 Te sapiam, celebrèmq; sacris.

MARIA STEVARTA.

VERITAS ARMATA.

ANIMI TRAN-
QUILLI MVNIMEN-
TVM, ET PRÆSERVATIO,
LIBER ALTER.

Omnis gloria filiæ Regis
abintus. P S A L. 44.

IN ILLA PISSIMI DAVIDIS

*Regis verba, ex hymno nuptiali deprompta,
Omnis gloria filiae Regis ab intus,
metaphrastica allusio.*

*Ad Sereniss. Principem D. Mariam Sco-
torum Reginam.*

R*egium sceptrum, diadema ferre,
Purpura ornari decet aequè Regem:
At decus fulgens, honor & perennis
Regis ab intus.*

*Murice ac auro bene texta vestis,
Principum celsis humeris amicta
Splendet: at non ut pia mens resulet
Regis ab intus.*

*Fimbriae gemmis rutilant operta,
Indicis picti & digiti lapillis:
Pulchrior longè est animosa virtus
Regis ab intus.*

*Intus est cor, quod Deus intuetur:
Intus est, quod punit, amat, coronat:
Intus exultat pietas, fidesque
Regis ab intus.*

*Sperne, Regina, haec lutulenta quaeque:
Consciam recti pietate mens em
Indue: hanc serua, hanc cole, lata viues
Semper ab intus.*

*Et metu tristi procul & pauore,
Tu tui curam Domino relinque:
Is tuos gressus veget, is foris so-
latur, & intus.*

I. E. R.

SERENISSIMÆ PRINCI-
PI, NON MINVS REGIIS VIR-
tutibus quam titulis ornata, D. Marię,
Scotorum Regina, Domine sue beni-
gnissime, Iohannes Lesleus, Episcopus
Rossensis, illius subditus, & apud An-
glos orator, obsequium suum qua po-
test submissione ac reuerentia, defert.

I quid in me vnquam fuit
ingenij, Serenissima Regi-
na, si qua in rebus geren-
dis exercitatio, si quod
pium in Rem pub. studium
(qua mihi nihil vnquam
fuit antiquius) id omne
Majestas T. tum ob vere
regias animi tui dotes, tum ob tuam erga me muni-
ficentiam, optimo semper iure sibi vendicare potest.
At vero nunc cum fidem meam atque in negotiis
tuis promouendis industriam probari, & mea qua-
liacumque scripta (pias illas consolationes dico diui-
naque afflictæ animi remedia, quæ ad mentis tua so-
ladium, angoresque depellendos in ipso carcere adi-
deram) ex humanissimis tuis literis a Serenitate tua
libenter legi intellexerim, promptior multo mihi
redditur animus, quam verbis explicari possit. Et-
enim ex horum altero summam tuam cognoui pru-
dentiam, quæ non ex negotiorum euentis (quæ sem-

per incerta sunt, & à solius Dei Opt. Max. nutu dependent) sed ex ratione consilia hominum ponderare solet: Ex altero non modicam sanè, fateor, voluptatem accepi, unde animus ad alia meditandum excitatur, quæ tuo vsui verbis saltem, cum factis non liceat, aliqua ratione inferuire valeant. Quod ad primum attinet, voluntatis propensionem meam, & obsequendi desiderium ex multis retrò argumentis satis Prudentiæ T. perspectum esse arbitror. Neque verò inde mihi quicquam arrogo, sed potius agnosco, non modò debitam optimam meam Principi fidem & beneuolentiam, verum etiam Reip. nostræ salutem, pacem & tranquillitatem, nec non & mearum rerum priuatarum incolumitatem à prospero rerum tuarum statu pendere. Itaque omnia mea studia, omnem operam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in rebus illis prouidendis iure optimo collocaui, atque defixi. Statui enim in his, vt par est, non officij solum fructum, sed & in patriam pietatis laudem querere. Et certè nulli mortalium (absit verbo inuidia) salutem ac fortunas suas maiori fuisse curæ vnquã puto quàm mihi fuit Serenissima mea Principis atque Reip. nostræ quies & tranquillitas. Et quanquam frustra suscepti videri possunt labores, quòd Celsitudinem T. in patriam reuocare non potuerim: tamen, quod penes me fuit, vt summa mentis propensione alacritateque præstiti, ita præstandi quoque reliqua, si licuisset, opinor neminem esse, qui suspicetur mihi animum defuisse. Atque vtinam contigisset, vt rebus omnibus in tuo regno pacatis, cunctisque nobilibus, cæterisque ditioni tuæ subditis, in vnita-

Nò ex eorum
tis, sed ex
ratione cõsi-
lia hominũ
ponderãda.

te fidei, amabili concordia, promptaque in tuam obedientiam voluntate coalescentibus, mutuoque animorum inter se consensu iustitiam & pacem colentibus, T. Maestas aui to tuo sceptro, summa omnium gratulatione, vel ea lege restituta fuisset, ut ego pro communi omnium salute, uti victima morti deuota, vel praesidio firmissimo tota hac vita clausus detinerer, vel iampridem vitam cum morte communassem. Huius rei ergo sponte & lubens animulam hanc meam cuius carnificina tradere non recusarem. Illa enim quin sic accepta esset clementissimo Deo, nihil timerem, cum & D. Paulus anathema fieri pro fratribus & genere suo cuperet, & Moyses deleri de libro Vita, nisi salus fieret Israëli. Neque enim aliud quam ad veram ipsius Dei gloriam, communemque pacem, omnes mei conatus tenderent. Neque etiam sua laude apud homines mors huiusmodi careret: cum dulce admodum sit generoso animo, neque minus decorum, pro patria mori, illique ut communi parenti nos totos dare. Illi omnia nostra quasi consecrare debemus: quam imprimis saluam esse, quisquis bonus est, summopere expetit. Hinc factum est, ut maiores nostri eos, qui ob Remp. mortem magnanimiter obiissent, pro breui vita memoria donarent sempiterna. Verum de his alibi aptior erit dicendi locus. Proinde ad alteram instituti mei partem properandum esse censeo, ut per literas, quod praesens non potui animi in te meum pietatis & obseruantia plenissimum (quod hominis obsequentissimi & Maest. T. deditissimi officium est) noua aliqua significatione declararem, & solito me continerem obsequio. Nec dubito, quin eadem humani-

Boni viri
munus est
nullum re-
cusare peri-
culum pro
repub.

tate voluptateque, qua opusculum illud meum legere (vii scribis) dignata es, has quoque literas meas sis acceptura. In illo enim, vbi de curandis iis omnibus, qui animi premuntur aegritudine, ac de diuinis remediis agitur, nonnullis insuauius videri solet. Durum profecto est animali homini audire de sui agnitione, & multo magis de abnegatione sui, de ieiunio, abstinentia, precibus assiduus, elemosina facienda, diuitiarum, honorum, terrena gloria, & mortis denique contemptu, deque aliis id genus acerbis (vt putabit) pharmacis, quantumuis his remediis angores atque molestia, lenari, purgari, tollique possint, animusque ad veram tranquillitatem reduci. Quæ cum omnia Excellentia T. qua es solida pietate, arriderent, nihil dubito, quin quæ iam mitto, arridebunt magis. Nunc certe, cum non satis sit animi morbum semel depellere atque fugare, sed etiam ne aliquando redeat, aut agrum quouis modo deinceps grauet, providere decreui: sicut & boni ac fideles medici solent & victus rationem addere, & alia, quæ ad rectæ valetudinis tuendæ regimen spectant, recreatis ac sanitati restitutis præscribere nonnulla, quæ ad tuendam hanc animi tui pacem, constantiam, & εὐδαιμονίαν vt vocabat democritus, maxime opportuna videntur: eaque talia, quæ præcipuum status præsidium, atque amplissima dignitatis tuæ ornamentum respiciunt. Et quoniam eiusmodi sunt, quæ in præsentia mihi libris propè destituto in mentem veniunt, volui amplius T. communicato tecum hisce scriptis consilio ea offerre, vnde opiparum ac verè regium conabor apparare conuiuium, & acquisitissimas tuis mensis dapes appo-

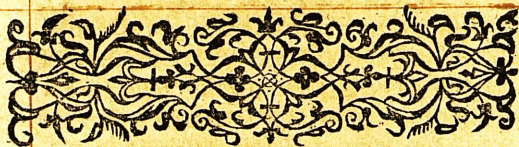
EPISTOLA.

nere, dulcissimi que nutrimenti cibos, potusque salu-
 berrimos: quibus tanquam sobriis, luxuque carenti-
 bus deliciis, animum, mentem, spiritumque tuum in-
 dies exhilarare, reficere, ad probè munire poteris.
 Quæ sane non minus vtilia quam iucunda, vi spero,
 adferent solatia, ita vt dira mentis venena pellere,
 & ingentem simul possunt adferre letitiam. Horum
 etenim modica delibatio (vt ingenue fatear) ita meum
 ob omni sollicitudine abduxit animum, vt (tameis
 ego ipse magis videar aliorum cõsolatione indigere
 quàm aliis officium aliquod hac in re præstare posse)
 nunc nubibus illis mæroris ac molestia depulsis, spre-
 tisq; humanis casibus (quod solet esse nõ difficillimū
 iis, qui in summo Deo spes suas fixerunt) portum,
 meo saltem iudicio, tutissimū sum nactus, cum ad se-
 renitatem animi, atque constantiam me contulerim, re-
 rum omnium iacturam cum gaudio suscipiens. Quo-
 circa (Princeps ornatissima) omnibus mei muneris
 partibus, vti par est, satisfacere cupies, vix possum
 me continere, quin & hæc ad T. Maieſt. scribā. Spero
 equidem, ex me ipso coniecturam capies, hæc cuiusuis
 mentem variis cogitationum vndis & curarum flu-
 vibus agitatum consolatura, & tandem sua di-
 gnitati et paci libro superiore quasi σωτικῶν, vt vo-
 cant, medicamento redditam, contra omnes aduersæ
 fortuna ventos in posterum tempus, Dei gratia,
 quasi κωλιτικῶν, præmunitura. Nec verò hæc in
 eam sententiam dicta sunt, quod ea te fugere existi-
 mem, cum cerò sciam quanta sis prudentia & gra-
 vitate prædita: sed quod forsitan dolore impeditus
 animus, recidiuisque cogitationibus, vti febrium scim-

villis & reliquis nonnunquam agitatus, minus ea
 perspiciat. Et quanquā ingenij mei vires superat, ac-
 curata orationis aliqua vehementia curas omnes,
 qua laborantibus & animis quamlibet obstinatē
 reluctantis irruere solent sublcuare: consilium ta-
 men voluntatēque meam summa tua sapientia
 probatum iri certo scio, quod nullum fidei, nullum
 studij, nullum pietatis officium, quoad facere possum,
 Maieft. T. etiam si minus fortē necessarium sit, deesse
 voluerim. Summi namque Principes non iam mi-
 neris oblatis dignitatem, quam offerentis animum
 solent expendere. Quoniam itaque hæc mea quales-
 cunque lucubrationes pro pio erga Amplit. T. ani-
 mo sunt congestæ cum alia ratione mea voluntatis,
 obseruantia & amoris testimonium dare iam non
 possim, oro & obsecro, vt eas in rem tuam scriptas
 hilari & exporrecta fronte accipias, legas, & eis dē
 pro summa Amplitudinis T. erga tuos humanitate
 fruaris. Quod certē facies (scio) libentissimē, si qualis
 sit in te animus, ex quo hæc omnia depromentur, te-
 cum aliquando perpenderis. Deus Opt. Max. T. Ma-
 iest. plurimos in annos sospitem & incolumem con-
 seruet, ac tueatur. Ex castro fernamo. Non. Iulij,
 anno Domini 1573.

Maieft. T. addictissimus seruus,
 & Orator,

10. Episc. Rosen.

AUTHORIS ERGA SVAM
Principem fides & integritas, & in quem
finem hunc librum scripserit.

C A P. I.

VETVS apud maiores nostros
inoleuit mos, Illustrissima pri-
nceps, ac Regina Serenissi. que
ab Ægyptiis gēte sapiētissima
(à qua per nobilissimam illam
fœminam Scotam, Pharaonis filiam, origi-
nem ipsi duximus, nomēque retinemus)
ad nos demanasse, & per multa secula ob-
seruatum legimus, vt quoniam complures
aut vulnere faucios, aut morbo correptos
medicorum inscitia perire constat, certis
idē medicæ artis professoribus haudquā-
quam vterentur: sed morbo languentes in
forum, aut in strata publica efferrent, vt qui
eos viserent, consilio iuarent, hortarentur-
que ad ea remedia, quibus aut ipsimet, aut
ipsorum amici ac familiares vsi, similem ef-
fugissent morbum: deinde docerent, quibus
rationibus sanitatem semel receptam con-
seruare, tuerique possent. Nefas enim erat,

*Vetus curā-
di mos apud
Scotos.
Eiect. Boë-
tius hist.
Sept. lib. 2.*

quenquam ægotum publico grabato affixum & iacentem silentio præterire. Neque imprudenter sanè, mea opinione, censuerunt veteres illi, medicinæ professorum neminè tam exactè de morbi causis & origine, cuiusque remediis diiudicare posse, aut tam sincerè velle infirmis ex animo compati, aut, quæ prodesse possent, tam sedulò fidelitèrque administrare, atque eum, qui in suo ipsius corpore ea omnia fuisset expertus. Tum si quando in hominem sanguinis vinculo, aut quavis alia necessitudine ægro charmu incidissent, qui simili olim laborasset morbo, eius præ cæteris omnibus consilium, vti Apollinis, aut Æsculapij cuiuspiam oraculù, amplectebantur. Hanc certè ægros curandi methodum atque rationem, diuturna populi cõsuetudine approbatam, à maioribus nostris quasi per manus traditam, ab vniuersis ferè nostræ regionis indigenis, tam in animi quam in corporis morbis depellendis, etiam nostra ætate seruari videmus. Vnde fit, vt fit, vt cum rarissimus sit apud nos medicamentorum vsus, nec minus rarè medicorum artes & opera, nusquam tamen salubriùs viuatur, nusquam longior ætas, aut diuturnior: raræ pestes læthifere, aut perniciosè grassantes morbi. Tanta namque est illius veteris ritus, qui a summa pietate, & in suos amore proficisci videtur, obseruantia, vt statim ac quemuis ex suis corpore læ-

guentem, bonorumve naufragio, aut quouis alio mentis dolore pressum agnouerint, omnes ad ægrum consolandi gratia aduolēt, non solum qui vicinos accolunt agros, verum etiam quicumque ex eadem familia, tribu, stirpe sunt, aut nomine: aut qui munificentia, aut liberalitatis quid vnquam ab eo acceperunt. Tunc ad ægri consolationē, quod è re fore arbitrantur, singuli pro virili in medium proferunt: ita demum, qui inter omnes prudentia cæteris maximè pollent, ac potissimum hi, qui ipsi egro sunt necessarij, de singulorum iudiciis sententiam ferunt. Inde omni mora & cunctatione seposita, quæ vtilia vidētur & salutaria remedia, vti fuerat deliberatum, preparant, non quidem ab Arabia, India, aut exteris regionibus longissimè conquisita, sed ex his, quæ ipsa fert regio sepius, & quæ domi nata sunt, potiones parant, emplastra admouēt atque malagmata. Atque ita fit, vt his rationibus vix quisquam sit (modò non lethaliter affectus) qui non pristinam recuperet valetudinem, recuperatam pari consilio in longam vsque senectam tueatur ac conseruet.

Huius equidem piæ consuetudinis à priscis nostræ gentis moribus acceptæ (inuiti animi Regina) memor, nolui in graui ista mētis tuæ egritudine, tametsi inter tuos minimus, officio deesse meo: qui licet pœoniū aliquod remedium adferre forsitan nequie-

rim, attuli tamen, quas potui, cōsolationes, pias saltem, & è sincero animo profectas, quamuis non magno artificio elaboratas. Quę vtinam sint maieft. T. tam salutares, quam olim fideliffimi illius medici Philippī pharmacum potentiffimo Monarchę Alexandro Macedonum Regi, Domino suo, grauiffimè laboranti exhibitum: quod cum absque omni difficultate & scrupulo ebibisset, indeque pristinę restitutus fuisset valetudini, hic optimi Principis, ille fideliffimi ministri egregium posteritati reliquit exemplum. Nam cum in expeditione contra Darium, Persarum Regem, orbis ille domitor Alexander, in acerbam incidisset egritudinem, fidus iste medicus saluberrimam præparauit potionem, quam Domino suo ad tollendam morbi molestiam propinaret. Contigit tamen fidei medico, quod illius virtutis hominibus vsu venire solet. Tanta etenim semper est impiorum hominum in omni çuo malitia, vt nunquam desinant fidelium ac proborum honori, famę & existimationi detrahere. Huiusmodi hominum dolis ac fraudibus effectum est, vt priusquã Philippus cum pharmaco suo in Regis cōspectum admitteretur, literę assentatorum technis ad Alexandrum perlatę sint, quibus significabatur Philippum auro à Dario Rege accepto corruptum, venenum, vt eum è medio tolleret, admiscuisse. Rex verò lectas

Optimi prī-
cipis Et fi-
deliffimi mi-
nistri mu-
tua fides.

2. Curtius
lib. 3.

ANIMI TRANQVILLI

in sinu suo litteras secretè recondidit, & epoto fideliter pharmaco, medico suo eadè tradidit, quibus dignoscere posset, quantam in eius integritate reposuisset fiduciã. Hinc fanè optimi ac sapientissimi Monarchæ piũ, ac verè Principe dignum animum erga seruum suum perspicere licet: & rursus huius medici sedulam curam, fidem & industriã, ad Domini sui salutem omnibus modis protegendam. Neque tamen assenatorum, qui bonis semper inuident & insidiantur, in hoc facinore negligenda est, & non penitus obseruanda calliditas & malitia: qui ne hoc nostro quidem sæculo vsquam terrarum desistunt ipsius Philippi discipulis insidiari, etiam si nihil nocere possint iis, qui animo pio, mentè que sincera in Principis, aliorumve salutem, omnes neruos cõtendunt. Quocirca vt magnificum ac verè regium clarissimi illius Monarchæ animũ ac mores probè es imitata, salubri nẽpè illo epoto, quod curandis tuis doloribus propinaueram, medicamento, vnde tuus iam animus colligere sese, & pristinæ serenitati (Deo gloria) restitui videretur, atque constantiẽ: ita non minus illius fidelissimi medici Philippi partes, quoad per me fieri licebit, obire conabor, summa semper & vbique fide & integritate sedulam adhibiturus curam, & quam poterò, industriam, ad conseruandam animi tui tranquillitatem, sincerumque illum, quem
iam

iam tibi esse intelligo, mētis statum, ne quibusuis agitata procellis, rursus ægritudine iactetur. Neque verò vt parta sanitas retineatur, acerba, & quæ naturæ aduersa videtur antidota, adhibenda censeo: verùm suauissima quædam potiùs alimēta, quibus nõ modò optimi quiq; Principes oblectare se deberent, sed & nos quoque inferioris ordinis homines in leniendis ægritudinibus nõ sine magno fructu vtimur. Vt enim illa naturæ inimica ad morbum duntaxat depellendum necessaria sunt, ita & hæc ad tutãdam sanitatem sunt aptissima. Bonum namque & fidelẽ decet medicũ cuncta tentare prius, quam aliquid læguenti porrigat. Quis enim inter medicos omnes maius suæ fidei & integritatis testimonium dare poterit, quam si non extremis tantùm labiis, vti moris est, quod ægrotanti propinat, delibauerit, sed & tantumdem pondere, numero, & mensura prius ipse hauserit, absorpserit, & digesserit? Sed de his aliàs fusiùs.

Ad corporis ægroti curã medicamenta sunt necessaria: sed ad sanitatem tuendam cibus potusque aptissimi.

Principi suæ gratulatur ob animi tranquillitatem, & quibus modis eadem conseruari possit, edocet.

C A P. II.

NVnc itaque rem ipsam aggrediens, nõ, vt antea, mæstitiam tuam lenire verbis, verùm imprimis constantiæ tuæ, animique virtuti toto pectore gratulari incipiam:

ita enim rerum ardo atque necessitas exigit. Cùm enim tot & tam duris aduersæ fortunæ telis, tam atrocibus molestiarum aculeis, tantis denique malorum vndique grassantium procellis (quales nullus Principum alius hac nostra ætate pertulit) Excellentiam T. attritam esse, ac ferè succubuisse arbitramur, ecce lætissima nuntia nobis adferuntur. Nihil (inquiunt) Serenissimam & inuicti animi Reginam tot tantæque irruentia vndique malorum agmina (iustissimæ sanè dolorum causæ) de constantia deiiciunt, quominus, quoties in conspectum hominum prodeūdi ipsi datur facultas, ea omnia, quæ magnanimi Principis fortitudinem & constantiam declarāt, insigniter præ se ferat: idque maximè inter colloquia cum aliorum Principum legatis nunciisve, aut in grauissimis responsis, dum de rebus periculosis, vel etiam de suo ipsius statu, ac vita disceptatur. Neque minus elucet (inquiunt) ea rara & verè regia animi magnitudo in ipsius literis prudentia grauitatēque plenissimis: nec quicquam contra decorum, aut quod non fortem deceat, & excelsi animi principem, respondet, scribit, aut facit. Talē se denique omnibus in rebus præstat, voce, vultu, sermonis animique constantia, vt mirètur cuncti, & alius alium percōtetur, quoniam tela illa, quæ tam validè immissa in tuū pectus à fortuna videbantur, iam abierint,

Corpus quidē nonnunquā languidū cernebatur, animo tamē forti & erecto voces verè regias, & magno Principe dignas eдебas.

Sed profectò res ita se habet, vt nullum sit munimentum nec animi, nec corporis vna sapientia præstantius, nihil optabilius, nihil homine dignius. Hæc & mæstitiam pellit ex animis, & exhorrescere metu non finit: Hæc à formidinum terrore vindicat, & sæuientis fortunæ sæpè iniquissimas modestè ferre docet iniurias, monstratque vias omnes, quæ ad quietem & tranquillitatem ducunt: Hæc denique est hominis custos & gubernatrix. Quid? quòd sapientis animus magnitudine consilij, rerum humanarum tolerantia, contemptu fortunæ, virtutibus denique omnibus, vt mœnibus quibusdam septus, vinci & expugnari non potest. Huius proprium est, quicquid homini accidere possit, præmeditari, & moderate, si quid aduersi euenerit, ferre: quippè qui semper animo sic excubat, vt ei nihil improuisum, nihil inopinatum, nihil omninò nouum contingere valeat: & ita in omnes partes aciem intendit, vt semper videant locum sibi quietè & sine molestia viuendi, vt quæcunq; casum fortuna aduexerit, hunc fortiter sustineat. Istuc sanè est sapere, vt inquit Comicus, non, quod antè pedes est, videre, sed illa, quæ futura sunt, prospicere. Quisquis enim moderatione & constàtia pollet,

*Sapientia
munus pro-
prium, Et
quid sapere:*

ANIMI TRANQVILLI

quietus animo sit oportet, sibi que ipsi aded placatus, vt neque tabescat molestiis, neque frangatur timore: nihil peregrinum esse existimet, nisi quod cum vitiis sit coniunctum. Tali quidem sapientia cum Maiestas T. Dei Opt. Max. munere, cōsiliorum actionúm q; suarum omnium socia & adiutrice sit vsa, nihil est quod vereamur, ne hisce vulneribus atque molestiis (etiamsi grauiores essent) cedat atque succumbat.

Munimentum animi præstantissimum pietas, vbi quæ sit vera religio, illiusque fructus & vtilitas, authoris sententia, & fidei confessio.

C A P. III.

QUod si tamē fortè (quæ est naturæ nostræ infirmitas, & humanarum rerum varietas) hæc mala plusculum temporis durent, & pertinaciter animum tuum lancinare non desinant: sit, quæso, huic sapientiæ, quæ hominū tibi benevolentiam & amorem conciliat, Pietas, qua Deum omnis boni fontem & authorem tibi propitium reddere poteris, coniuncta. Hæc etenim omnium virtutum fundamentum, veræque religionis prora quasi & puppis, cum in animis nostris versatur, nos Deum vereri, amare, atque (vti decet) colere, & ab illo solo pendere, & diuinis rebus operam dare iubet: quæ vt Deo maximè grata, ita omnibus

bonis maximè salutaris est : de qua verè canit ille,

Nulla vis maior pietate vera est.

- O Maxima rerum,

*Seneca
Thyest.
Virgil. in
Actua.*

Et alius,

Et meritò pietas homini tutissima virtus.

Vt autem intelligas in tanta sectarum, & de vera religione dissentientium opinionum varietate, ecquod ego Maieft. Tuæ pietatis genus amplectédum esse cenfeam, sic habeto. M. Tullius lib. De legibus 2. ait ab Athenienfibus olim confultū fuiſſe Apollinē Pythiū, quas potiffimū religiones tenerent: (nā tunc tēporis, vt credi par eſt, varia ſuperſtitionum genera in Remp. irreperāt:) oraculum autem æditum fuiſſe, eas quæ eſſent in more maiorū. Et profectò ita eſt, vt præſertim hac in re id optimum ſit, quod eſt antiquiffimum. Antiquitas enim proximè accedit ad Deos, vt idem Cicero teſtatur. Tibi ego igitur, Princeps Illuſtriſſi. eum Dei colendi ritum ſuadeo (D. Hieronymi auctoritate admonitus,) in quo nata & educata es, quem maiores tui optimi Principes, & pietatis amantiffimi, conſtanter ſeculi ſunt, ab ipſo Chriſto & Apoſtoliſ traditū, quo nihil nec meliùs eſt, nec antiquius. Ne verò antiquiffimam religionē hīc interpreteris, quam ante Virginis partum gētes antiquæ, Græci, Romani, & alij vario errore ſibi ex arbitratu ſuo & libidine conſinxerunt: ſed

*Quæ religio
vera ſit.*

quæ cum humano genere cœpta, profecta à Christo, per sanctissimos Patriarchas, Prophetas, Apostolos, ab origine mundi in hūc vsque diem in fidelium hominum cœtu cōtinuata est. Hanc religionem ante seruatoris aduētum Abrahannus, Isaacus, & Iacobus, aliq; Iudices, Reges, Patriarchæ, Prophetæ, & optimi quique gētis Israëliticæ coluerunt. Hanc post natum Christum, ab ipso Christo traditam atque præscriptam maiores nostros docuerunt Apostoli. Hanc ab Apostolis acceptā, ab inuictis martyribus sanguinis sui effusione cōfirmatā, perpetua sanctorū Pontificum in Ecclesia Romana successione retētam ac seruata, Patres nostri, longo interuallo, religionis studio nobis superiores, veluti per manus traditā, in perpetuum tempus duraturā, nobis reliquerunt. Nūc, opinor, intelligis, quam ego religionē verā esse sentiā, Apostolicam, nimirum Catholicam, & Romanam, id est, quam à morte Christi Romana semper professa est Ecclesia. Hāc diuini cultus rationē maiores tui Scotiæ Reges potētissimi, nō tam regni propagandi, quā Christianæ pietatis studiosi, ad extremū vsq; spiritum constātissimè defenderunt. Hoc Dei colendi ritu pater tuus (cuius fœlix faustaq; sit memoria) religionis amātissimus ac pietatis, populū diuina benignitate sibi cōmissum religiosè ac piè regēdum curauit: in hoc te nasci voluit, institui,

ac educari. Quid enim? An non pater filiis notam faciet veritatem tuam, Domine? quis liberis melius cōsultum volet, quàm pater? E diuerso, an ab iis verū Dei cultū, an ab iis religionem & pietatem expectes, qui damnata maiorum vita, qui contempta sanctorū Patrum auctoritate, qui sacris etiam libris, & ab Ecclesia Catholica suadente Spiritu sancto probatis: qui maioribus nostris, quorum integritas, iustitia, pietas, fides, rerū miraculis innotuit orbi vniuerso, posthabitis & penitus reiectis, sua ipsi commenta, suas opinionēs, & nudiustertius excogitata dogmata, religionis & Euangelij prętextu ac nomine vendicare non dubitarunt? Absit verò, vt huiusmodi hominum priuata consilia, religionis fūco tecta, piis maiorum documentis, & certę iam exploratęque veritati præpolleant. Olim pietatis ac religionis magnifico splendidóque vocabulo simplex vulgus capiebatur. Indè detectus est ille fucus, & machinationes omnes ac technæ in apricum prodierunt: vt si quis in posterum tēpus à vera & Apostolica deficiat Ecclesia, vel si ad eam non redierint, qui iam olim ad hostes transfugerunt, ij certē nemini videbuntur simplicitate quadam mentis vel errore lapsi, sed de industria, certóque cōsilio, malitiosē pietatem omnem auersari, vel ambitione, vel peccandi licentia, vel pecunia, vel vindicta, vel libidinis studio concitati.

ANIMI TRANQVILLI

*Vera reli-
gionis fru-
ctus, item et
falsa.*

Arbor bona fructus producit bonos: vera religio vitæ sanctitatem, integritatem morum, animi candorem, & mansuetudinem in omnes, fidem erga Principes, magistratibus obedientiam profiteretur. Sed qui his annis aliquot à vera descuerunt Ecclesia, quos fructus ediderunt? Norunt ipsi: aliorum iudicium non requiro: sua enim satis damnati sunt conscientia.

Non possunt ignorare, quàm falso religionis & Euangelij nomine se iactitent, qui vel patriam hostibus produnt, vel aduersus Principes rebellionem moliuntur, vel bonis & iustis magistratibus insidiatur, vel ambitione, vel avaritia, vel libidine æstuantes, ciuilibus & humanæ societatis harmoniam clandestinis consiliis, & occulta cõiuratione temerè dissoluunt. Spiritus ubi vult, spirat. Verbo ac spiritu Dei non seditionibus, non armis, nõ rebellionem, non contemptu magistratum, id est, ordinationis diuinæ, tuenda est ac propaganda Christiana religio. Sed quid mirum, si eiusmodi homines cum aduersariis suæ religionis pacem & quietem alere non possunt, cum inter ipsos de præcipuis fidei capitibus, atque aded de tota propè religionis substantia, maxima sit & opinionum, & animorum dissensio? Venit mihi nunc in mentem, quod de robustissimo illo gentis Hebraicæ duce Samsonem sacra commemorat historia. Ille vulpes magno numero colligatas cau-

Sectarij inter se dissecti.

dis, capitibus diuisas, in Philistæorum agros immisit. Huius ducis vulpibus æquiparâdi videntur recentes Euangelistæ nōstri, & ἀποστολοι isti apostoli, qui cum inter se maximè diffentiant, tamen eodem contendunt, vt veram & Apostolicam doctrinā euertant, quā à maioribus acceptā Catholica & Orthodoxa tenet Ecclesia: quæ semper eadem, semper vna est, non vt hæreticorum factiones & conuenticula, variis opinionum erroribus, non scismatis, non quotidianis altercationibus & rixis à se diuisa, & in multiples partes ignominiose distracta. Hæc requies mea in seculum sæculi: hîc habitabo, quoniam elegi eam. Hæc est Arca Noë, extra quam non est salus: hæc domus est, extra quā non est manducandus agnus. Qui cum hæc non colligit, dispergit.

Ab hac partim minis me deterrere conātur nonnulli eius hostes, partim illecebris & blandimentis alienare atque distrahere, partim etiam suadere, vt T. Maiestati auctor esse velim huius Ecclesiæ deserendæ. Absit à me tantum nefas. Ego verò synceram, piam, sanctam, auitam cōscientiæ meę probatam, sui denique similem, & vnam, vel prece vel precario reiiciam? Ego Principi meæ, damnatæ factionis & peruersi cōsilij auctor existam? Dij tantum prohibete nefas.

Hoc ego si salua cōscientia facere possem, iādudum fecissem lubentissimè, neque car-

ANIMI TRANQVILLI

cerem, vincula, mortis minas, bonorū iacturam exilium denique, & extrema quæque subiissem: neque ipse tantum nouum istud religionis genus quam primum amplexus fuisset, sed & tibi, cui optimè consultum velle debeo, & aliis omnibus, vt meo instituto idem facerent, auctor exitissem.

Dij te tuentur, Diis pietas tua, fidesque cordi est.

Sed cum meum me iudicium, cum ipsa conscientia mutare prohibeat, idem tuę Maiest. persuasum esse cupio, vt quandiu tibi huius lucis vsura concedetur, in maiorum tuorū religione ac fide persistas, nec regni, nec rerum iactura terreare, quominus auito & sancto ritu Deum colas. Merces tua copiosa est in cælis: beata es, si perseueres, & bonorum omnium in hac vita naufragium patiare. Semper animum tuum subeat, quod verissimè simul & elegantissimè de magni & excelsi animi inuicto robore atque constantia scripsit Horat.

*Horat. od. 2
lib. 3.*

*Virtus repulsæ nescia sordidæ
Intaminatis fulget honoribus,
Nec sumit, aut ponit secures
Arbitrio popularis auræ.*

*Virtus recludens immeritis mori
Cælum, negata tentat iter via,
Cætusque vulgares, & vdam
Spernit humum fugiente penna.*

Hæc est constantis animi virtus, vt omnia humana sua dignitate inferiora esse putet.

Crede mihi, si hac opinione vixeris, propitium habitura es numen. Non te fallo, Regina, nō te fallo: perditissimus essem, si quid Maiest. Tuæ, cui vitam & mea omnia debeo, suadere vellem, nisi quod meo iudicio tibi bonum futurum sit ac salutare. Igitur fidem verbis adhibe: auctor is esse profectō nō recusarē, si admonitore indigeres, vt eam religionem ac doctrinā sequare, quā amplector & exosculor ipse lubentissimè, pro qua paratissimo animo mortem oppeterem: tantum abest, vt vincula, carcerem, bonorū iacturam, exilium, aut aliud quidpiam diuexationis ac mali genus, quod humana crudelitas inuehere potest, eo nomine pertimescā. Verūm quia de his plurima, tum ab antiquis Patribus, tum etiam à viris nostræ ætatis nō minus piis quā eruditis conscripta sunt volumina, è quibus noui T. Maiestatem nōnulla summo cum iudicio exquisite perlegisse, in diiudicandis controuersis amplius insudare in presentia minimè duxi, sed ad Catholicam Christi Ecclesiam, veritatis columnā, & fidei basim, sanctissimorum quoque scripta Patrum, tuam censeo remitti debere prudentiam.

Piorum Principum exitus semper fœlices, etsi interdum in medio cursu malis non careant. Spe igitur alenda est mens. CAP. IIII.

FAcies itaque prudenter, Regina Serenissima, si pietatem omnibus rebus, tam

quam eam, quę suis cultoribus certissima pollicetur præmia, antepones. Nam pietate Principes sæper Deo fuisse charissimos, ac fœlici rerum suarum vfos successu, & sacrae & prophanae testantur historię. Nemo enim vnquam fuit Principum, quem pietatis cura tetigit, cuius gubernatio non sit fœlicem (quanquam interdum in medio cursu malis non caruit) consequuta finem. Sic certè Dauidis, Solomonis, Iosaphat, Ezechia, Iosue, Constātini, Caroli magni, & aliorum bonorum Principum successus & exitus fuerunt illis & Reipub. salutare. Perge igitur, Regina prudentissima, his virtutibus ornata: & eadem, quam in rebus omnibus adhibere soles, animi fortitudine, magnanimitate atque constantia frueri. Sic etenim maiores tui, qui regio apud nostrates potiti sunt sceptro (ne externa longè petamus, sed potius domestica, quæ magis moueant, exēpla consecretemur) aduersæ fortunę casus reprimere, & interea spe gratissima, quæ nunquā etiā in mediis procellarū fluctibus excidit, semetipso alere consueuerunt, Affatim habemus, Clarissima Regina, præter Romanos illos Horatiós, Fabios & Scipiones, etiam ex maioribus tuis, quos in omne virtutis exēplar facillè citare possemus. E quibus aliquot pij & boni Principes, post multas etiam, easque magnas calamitates, tandem à Deo mirabiliter sount adiuti, ita vt è

mediis barbarum & periculorum vndis extracti, plurimum denuò floruerunt, & fœlicem exitum sunt consequuti: Et imprimis vnus ille omnium ante se Scotorum Regum nobilissimus, omniumque ætate sua bello clarissimus Caratacus, qui inuicti animi, fortitudinis, atque constantiæ insigne posteritati reliquit exemplum. Hic cum totam vitæ rationem ad asseruandam in pristina sua libertate rem publicam contra Romanos, orbis penè dominos, direxisset, tandem nonno anno posteaquam eorum vim atque impetum varia sorte sustinuisset, fortunam suis rebus sensit ad eò inimicam, vt profligato exercitu, fraude, & perfidia vnus, cui animam crediderat (vt vix quisquam in aduersis tutus esse potest) vincus victoribus traditus, & Romam ad Cæsarem, cum cõiuge, filia & fratribus fuerit perductus. Verum Caratacus ne in tali quidem fortuna gradu deiectus, neque aut vultu demisso, aut verbis misericordiam requirens, vbi Cæsaris tribunali astitit, præsentis animo in hunc modum loquutus fertur: Si quanta nobilitas & fortuna mihi fuit, tanta rerum prosperarum moderatio fuisset, amicus potius in hanc urbem quàm captiuus venissem. Neque indignatus essem claris maioribus ortus, pluribus gentibus imperitâs, fœdere pacem accipere. Presens autem iste status atque conditio, vt mihi informis & molesta, sic tibi Cæsar

*Carataci
Scot. Regis
in aduersis
summa for-
sistudo.*

*Cornel. Tac-
citus lib. 12.*

*Polyd. vng
Augl. h
sto. lib 2.
Hæct. Boët:
lib. 3. hist.
Scotor.*

ANIMI TRANQVILLI

per quàm est magnifica, habui equos, viros, arma, opes: quid mirum, si hæc inuitus amisi? Nam si vos omnibus imperitare vultis, omnes seruire necesse est. Si statim atque in albionem Romana venerunt arma, me dedidisssem, neque gloria tua, Cæsar, nec calamitas mea sic inclaruisset mortalibus. Et si nunc de me capto vltimum sumpseris supplicium, statim mei cum morte futura est obliuio. At si incolumem abire iusseris, Cæsareæ, Romanæque clementiæ perpetuum fuerit exemplum. His verbis Cæsar lenitus, Caratacum, eiusque cõiugem, filiam, ac fratres vinculis eximi iussit: qui statim relictis Romæ fratrum natu maiore & filia, futuræ amicitia, atque fidei Cæsari, Senatui, populoque seruandæ, obsidibus, permittente Cæsare in Scotiam est reuersus: vbi optimis deinde Rempub. suam institutis formandam curauit, & summa pace, & otio, cessantibus vndique præliis, reliquum suæ vitæ transegit.

*Caratacus
Cæsaris clem
entia in
regum resti
tutus.*

*Gratissima spei atque clementia argumenta effica
cia.* C A P. 5.

Quod si clarissimus iste Rex tanta præditus fuit animi magnitudine atque constantia, vt etiam regno pulsus, apud hostes captiuus, & in extremam deiectus sortem, nunquam potue-

rit non aliquid sperare boni, quid quæ-
so tuæ prudentiæ faciendum, cui nihil
tam aduersum contigit? Ille siquidem per
externum patriæ hostem prælio victus,
vinculis pressus, & iure belli in hostium
potestate constitutus, in remotissimas ter-
ras ad Cæsarem, sibi, suæque genti ini-
micissimum, perductus est: Tu verò cum
cunctis Principibus vicinis, amicitia &
paciis fœdere coniuncta, nullum habens
externum hostem, in regionem hanc tuo
regno contiguam, ad illustrissimam Prin-
cipem, tibi sanguinis necessitudine, aliis-
que multis rationibus coniunctissimam,
tuæque gentis satis amantem, ob repositam
in illius humanitate spem atque fiduciam,
sponte & vltro descendisti. Ille in impera-
toris infensissimi, populi que Romani, qui
tot opulentissimos Reges, & Duces captos,
ademptis sceptris, in triumphum agere, op-
primere, & trucidare cōsueuerūt, manus in-
cidit: Tu contrà in Reginæ benignissimæ
ditionem lubens venisti, quæ clementiam,
& humanitatem, præstantissimum omnium
in Principe affectuū, ab incunabulis imbi-
bir, hausit, atque aded seruat: cuius populus
tibi tuæque genti, forma, moribus, lingua,
locique situ coniunctissimus est: & tu ex
illorum sanguine (vti ex tuis maioribus
complures) nouissimè per illustrissimam
Auiam tuam, huius charissimæ Princi-

ANIMI TRANQVILLI

pis amitam, es prognata. Ille denique non
 aliter Cæsarem placare potuit, vt ab eo di-
 mitteretur, quàm si regnum suum pro se
 & posteris abiurasset, & in ipsius, populi-
 que Romani ditionem iureiurando præsti-
 to, obsidibusque suę fidei, integritatisque
 seruandæ causâ relictis, venisset. Hæc verò
 Princeps, apud quam tua res agitur, suis cõ-
 tenta finibus, nullius exteræ gentis, nedum
 tuæ, damno & clade cupit ditionis suæ ter-
 minos extendere. Pacem cum vicinis genti-
 bus alit. Cùmque de fœdere in eudo, vt li-
 berè tibi hinc abire liceret, & in auitum re-
 gnum redire, tecum ageretur, non iniquis
 certè conditionibus agi cœptum est, nec
 quidquam quod aut vim, aut metum præ se
 ferre, aut tyrannidis speciem habere videat-
 ur, propositum erat: sed quæ mutuam be-
 neuolentiam, quietam pacem, & firmam
 concordiam inter vos, populūque vestrum
 alere, atque in perpetuum tempus fouere
 possent. Quæ omnia cùm longè meliorem
 fore causæ tuæ statum probare videantur,
 quàm olim erat nobilissimi illius Carataci,
 dum apud hostes esset, cùmque ille nihilo-
 minus liberè dimissus, patrię pristinęque di-
 gnitati restitutus sit, an nõ similem, aut certè
 longe fœliciozem tuarum rerum exitum
 sperare debes? Nam si ille captiuus ab hoste
 victore dimissus est, quid, quæso, tu ab amif-
 cissima Principe & hospite expectabis? Si il-

Te tantā in atrocissimo Principe, qui tot magnificos trucidauit Reges, expertus est clementiam, quid tu à clementissima Principe putas te accepturam? Si ille in patriam, & pristinā dignitatem equis conditionibus restitutus, & obles insuper filia infra annum proximum dimissa est, vt Cēsar solam ipsius regis quasi fidem & integritatem (quam certē nunquam violauit) sequutus esse videatur, inhumanus aliquid tibi à sapientissima Principe accidere poterit?

Mutua inter Scotia & Angliæ Reges beneuolentia & humanitatis communicatio, variis ex historiis petita. Nihil aequè Principes decet ac clementia.

CAP. VI.

CVius maiores, potentissimi Angliæ Reges, maioribus tuis Scotorū Regibus, quoties illorū quemquā aut ancipitis pugnae euentu, aut quouis alio casu, in Anglorum ditionem venire contigerat, non dissimilem humanitatem, atque clemētiam sepius prestitere. Enimuerò Malcolmus, cognomento Canmoir, Scotiæ Rex, Duncano suo patre à tyrāno quodam Machabæo, qui regnum tyrānicè inuasit, occiso, in Angliam an fugiens ad Edouardum Regem, perhumaniter ab eo acceptus, & regio more educatus, diu asseruatus est. Sed tandem Scotiæ pariter Nobilitatis, ac Eduardi auxilio

H

*Polid. Virg.
Angl. hist
lib. 9 13. 19.
22.*

*Matheus
Paris in sua
Ang. hist.*

fultus, in patriam rediit, commissioque cum Machabeo prelio, insigniter eum vicit, & occidit. Ita auit o potitus regno, nullum no humanitatis officium semper ab eo tempore in Anglos ostendebat.

Quinetiam Vilhelmus Rex primum, & deinde David, egregij Principes, pro patria contra Anglos dimicantes, in pugna capti (nostri etenim Reges ad omnia pericula primi, & principes esse gaudent) post aliquod tempus redempti, in regnum restituti sunt: qui deinceps ad extremum vsque vite spiritum in pace ac otio Remp, feliciter administrarunt, Denique huius peregrinationis tue solidum & verum exemplar, sapientissimus ille Rex Iacobus primus, atavus tuus, exhibere videtur. Qui cum adhuc puer, patre regnum administrante, tyrannidem fediciosorum civium, qui eius fratrem regni Principem sustulerant, fugiens in Angliam sua sponte, siue contrariis ventis impulsus descenderet, ibidem optime educatus, ac regiis imbutus moribus, variisque eruditus disciplinis, tandem accepta ex sanguine Regio electissima coniuge, regno suo restitutus est: quod deinceps magna animi moderatione, maioreque prudentia & equitate satis longo tempore gubernavit. Nihil hic antiquius habuit, quam optimas leges & statuta condere ac tueri. Liberales quoque disciplinas, & bonas artes, etiam me-

chanicas, passim docendas per peritos viros, pretio aliundè accitos, iuuentutem in officio cōtineri bellicisque exerceri artibus curauit, ne animis per licentiam & otium corruptis, insolentes euaderent.

*Polidor.
virg. Angl.
histo. lib. 23.*

Neque defuere etiam ex Anglię Regibus, qui parem humanitatem apud tuos maiores aliquando sunt experti. Etenim Hēricus sextus, Anglię Rex, pugna per Edouardum, Eboraci ducem, & alios suę factionis socios, cum eo inita, fuga saluti consulens, cum Regina coniuge & liberis, nonnullisque viris nobilibus suarum partium, in Scotię fines descendit, missis interim ad Iacobum Regē, proauum tuum, qui eum rogarent, vt pro veteri necessitudine Regno reciperentur, atque eius opibus in tanta calamitate leuarentur. His Iacobus lubenter auditis, consilio suorum Principum admonitus, tantum abfuit vt Henrici preces, vel fortunam despexerit, vt etiam quamprimum illi obuiam factus, in Regiam deduxerit, Regēmque consolatus sit, vt parato & æquo animo ferret, quod proximus belli euentus attulisset: eumque toto tempore, quo in Scotia fuit, regio tractauit sumptu: venationibus, & omnis generis voluptatibus, quibus assueuerat, oblectauit: & ad extremū liberè etiam abire permisit. Possẽ ego plura adducere humanitatis pręstitę permaiores tuos nonnullis Anglię Regib⁹ & Principibus exēpla:

ANIMI TRANQVILLI

præsertim nobili quondã Edgardo, Anglorũ legitimo principi & heredi, Vilhelmi Normaniæ Ducis, tũc Angliã diripiẽtis, tyrannidẽ fugienti: quẽ pluribus annis Malcolmus Rex Scotiẽ benignẽ & liberaliter accepit: vti & illustrem Glocestriẽ ducẽ, Henrici Regis quinti, fratrem germanum, Iacobus tertius humanissimẽ tractauit, quousq; pace cõposita vterq; liberẽ ad sua rediisset, Verũ cum hæc & similia satis ex Annalibus constent, in iis diutiũ herere non expedit.

*Magna hu-
manitatis et
beneuolẽtia
à Regina
Angliæ re-
cipienda
spes est ex-
pectatio.*

Cũ igitur ex his, aliisque permultis, qui in hanc possunt adduci sententiam, perspectum sit, quanta semper inter maiores tuos, & clarissimos Angliæ Reges, mutuẽ humanitatis & beneuolentiẽ fuerit cõmunicatio, quid aliud ab hac clemẽtissima Principe sperare, & summa animi alacritate expectare debes, quàm quod antea maioribus tuis & claris Principibus contigit? Quid aliud tibi optandum, quàm regio more tractari, honestis voluptatibus & exercitiis, quãdiu hĩc asseruaris, frui, & demũ liberẽ dimitri, ac in regnum restitui, prout illi dimissi sunt, atque restituti? Quid de nique aliud in tanti beneficij memoriam & compensationem te reddere decet, quàm in ito fœdere perpetuo cum coniunctissima tibi sorore, amicitiam fouere, prosequi, illamque suspicere, & (tãquam è nutu illius penderes) omnia grati animi indicia atque officia exhibere? Hæc

quæso, Serenissima Regina, sæpissimè tibi in mentem veniant, hæc tecum sedulò meditare: hæc Dei Opt. Max. fauore aliquando te accepturum omni metu seposito confide, presertim cùm nunquam ab initio rerum (ni fallor) auditum sit, quenquam ex nostris Regibus, aut iure belli captum, aut regno exulatem apud exteros, siue hostes, siue hospites, ad vltimam vsque senectam detentum, vel ibidem (nisi in ipso pugne conflictu occubisset) vitam cum morte commutasse. Non enim nostros, neque eos Principes, quibuscum pacis & belli negotia intercesserant, latuit præclara illa Pyrrhi Epirotarum Regis, clementissimi semper erga victos, de captiuis redimendis plena humanitatis vox atque sententia,

*Quorum virtuti belli fortuna pepercit,
Eorundem me libertati parcere certum est.*

Nihil etenim est tam regium, tamque magnificum, quam opem ferre supplicibus, excitare afflictos, dare salutem, liberare periculis homines: vt ediuersò nihil est tam deforme, quàm ad summum imperium acerbitatè naturæ adiungere. Vt enim omnibus est odio crudelitas ita pietas atque clemètia beneuolentiam & amorem cõciliat. Homines ad Deos immortales nulla re propius accedunt, quàm salutè hominibus conferèdo. Suadet igitur Poëta, vt pii ante omnia simus:

Sis pius imprimis: nam cùm vincamur in omni

*Pyrrhi clemètia in captiuos.
Cic. lib 1.
Offic.*

ANIMI TRANQVILLI

Munere, sola Deos aequat clementia nobis:

Vtque hostes armis, meritis sic vincit amicos.

Quare summis semper Monarchis atque Regibus (vt illustriū scriptorū monimenta testatur) id imprimis curę fuit, homines mā-
suetudine & humanitate potius quā bello vincere. Quapropter huius instituti pauca eaque iucundissima, cognitūque maximē Principibus necessaria huc adferre lubet huius rei exempla.

*Alexādrī
decus ob a-
nimi man-
suetudinem,
Plutarch.
in Alex.
magn.
Curtius.
lib. 8.*

Prodeat ergò imprimis Alexander ille or-
bis domitor, q̄ capto poro Indorū Rege, cui
corporis ingentes inerāt vires, & animi etiā
longē maiores virtutes, hāc ipsam & corpo-
ris & animi excellētiā admiratus sciscitabū-
dus ipse quidē magna tamen comitate adhi-
bita, ab illo exigit, Qua se ab Alexandro ra-
tione tractari, & qualem erga ipsum sese ge-
rere Alexādrū cuperet. Ad ea nihil Porus a-
liud, quā vt pro regia secum dignitate age-
retur. Rursus Alexander, anne fortē & aliud?
Ad ea quoque & ille subdidit, Regiam di-
gnitatem cuncta in se continere bona. Quę
dicta cū Alexander pro sua, & Pori digni-
tate examinasset, non regnum modò illi re-
stituit, belli iure partum, verū imperio
quoque eius latiores fines adiecit. Nec solū
hic, sed multi præterea Regum, partim bel-
lo victi, partim dediti, pari clemētia ita sunt
ab eodem Alexandro seruati, vt non so-
lū sint in pristina fortuna retenti, sed

in multo etiam ampliori collocati: vt difficile sit iudicare, magisne sit belli decus, an humanitatis & clemētiæ nomen vincendo adept^o. Pulchrum est Reges vincere, sed multò pulchrius propriis affectibus moderari. Hunc æquabat, vel etiam superabat Iulius Cæsar, quo nihil mitius excogitari potest. Huius etenim non modò facta, verum etiam dicta omnia, summam humanitatem, singularēque placabilitatem præ se ferūt, quemadmodum ipsius ad Oppium & Cornelium scripta declarant. Hæc (inquit) noua sit vincendi ratio, vt misericordia & liberalitate nos munianus, tentemúsque hoc modo, si possimus hominum voluntatem recuperare, & diuturna vti victoria. Qui & suis ad amicos epistolis testatus est, ex ciuili victoria nullum se fructum percepisse, quàm quoddà se quamplurimi seruati essent, quos quia hostes fuissent, & bello victi, iure perdere potuisset. Marcus Aurelius Anton. in hac quoque laude superiorum æmulus, qua mansuetudine vsus est, occiso Auidio Cassio, qui res nouas in oriēte molitus fuerat, scripta docet ad Faustina[m] vxorem acerbius consulentem epistola: Tu quidem, mea Faustina, religiosè pro marito, próque liberis nostris agis, Relegi enim epistolam tuam in Phormiano, qua me hortaris, vt in Auidij conscios vindicem. Ego verò & eius liberis parcam, & genero, & vxori: & ad Senatum

Iulij Cæsaris singularis humanitas.

Plutarch. in Cæsa. Dion. in Pompeio.

Mar. Aurel. Anton. Imperatoris summa placabilitas. Xiphil. in Antonino.

scribam, ne aut proscriptio grauior sit aut pœna crudelior. Nihil est enim, quod Imperatorem Romanum melius cômendat gentibus, quam clemētia. Hæc Cæsarem Deum fecit, hæc Augustum consecrauit, hæc patrē tuum præcipuè ornauit. Denique si ex animi mei sententia de bello esset iudicatū, nec Auidius esset occisus. Esto igitur secura, Dijs me tuentur: Diis pietas mea cordi est. Ad Senatū autem hanc sententiam scripsit: deportati redeant, proscripti bona recipiant, uiuant in patrimoniis parētum, sint diuites, securi & liberi: atque vtinam possem multos ab inferis excitare. Neq; minor pientissimi Regis Dauidis in Saulem clementia, quæ cū perdere, hostēmque vlcisci, & simul regnare posset, magna se animi moderatione continuit.

*Dauidis in
Saulem cle-
mentia.*

*1. Reg. 24.
26.*

*Imperatoris
Caroli quin-
ti humani-
tas.*

Caroli etiā quinti, inuicti Principis, summa humanitas in Muleassen, Tunetanū Regem, quamuis Barbarum, & Mahumeticæ sectæ professorem, liberaliter exhibita, silentio præteriri nō debet. Hunc regno pulsum, supplicēsque sibi fundentem preces, vti opē ferret, hospitali liberalitate atque fide tractari fecit: & demū collecto ingenti exercitu, in Africam traiciens, prælio cum Muleassis hostibus commisso victor euasit, & eundem in pristinæ fortunæ habitum, & in regnum restituit. Huius humanitate multi ex Turcis ac Sultanis Imperatoribus inci-

tati, non modicam deinceps Christianis deuictis mansuetudinem atq; clementiã ostēderunt. Atque vtinam & horum exemplo Monarchis nostrę ætatis persuadere possē, vt animo imperarent suo, & ob res ad nutum, voluntatēque cedentes, minimē insolēscant, sed potius parcere victis, supplicēsque in gratiam recipere gloriosum existimarent. Decet namque (vt Cleobuli verbis vtar) non tam amicos quàm inimicos beneficiis profēqui: hos vt amicos, illos vt amiciores reddamus.

saluberrimus animi cibus, eiusdēque epulæ splendidissima.

CAP. VII.

AGE igitur, inuicti animi Regina, & quorum Principum scepra, lōga maiorū serie tueris, earundem mores planē regios, fortitudinem, atq; in aduersis constantiam imitare, exprime, supera: Et hac lætissima spe animum tuum vti ferculo quopiam dulcissimo, pietate atq; sapiētia probē condito, pasce, recrea, atque foue: hic sanē saluberrimus erit animi cibus, ad mentem non solum alendam, verumetiam in sua tranquillitate conseruandam, atque tuendam. hilarem itaque (quod perpetuō soles) ostende vultum, vt & amici, & hostes te cognoscant nulla sorte ab æquanimitate, & maiorum virtute posse dimoueri: sed vti illos res bellicæ clarissimos, ita te inuicti animi fortitudo clariorem reddat.

ANIMI TRANQVILLI

Cæterùm tamen priuato fortè cuiquam vnicum illud bonæ spei salubre nutrimentum satis superque sufficere possit: solent tamen magni Principes varij generis Dapes, lautiorésq; epulas (ne quotidiano & nimis affueto cibo nauseët) vndique exquirere, & ex his, quæ gustui maximè placèt, & palato respondent, cum mensis opponuntur, optima quæq; seligere. Sit itaq;, Princeps modestissima, cum illa, quã in Dei Opt. bonitate repositam habes, fiducia, huius Serenissimæ Regine, sororisq; tuæ charissimæ humanitatis ac beneuolentiæ spes & expectatio, primũ conuiuij nostri ferculum, & panis loco, quẽ vti ciborum omniũ præcipuũ ad corda hominũ confirmanda, quotidia oratione peti, & cultura atq; labore nobis de terra educi voluit Deus. Neq; etiam dulcissimi saporis vinũ, quo mentes lætitia afficere, curãq;, ac fitim leuare possint homines, Principum epulis minus pane illo saluberrimo videtur esse necessariũ. Illud sanè diuino quidẽ mortalibus munere datum, vt cor hominis lætificet, & nimis curis affectum, tanquã præcipuo quodã afflicti animi medicamento, aliquantum recreet, David probè cecinit: Sed vnde, quæso, vinũ hisce mēsis maximè congruum parare possimus? An ab iis, qui vina, suspenã in compitis atq; vicis hædera, vendere solent? Minimè. Talia nempè vilissimis opificibus, & aliis infimæ fortis hominibus

Panis.

Vinum.

relinquamus. Neq; certè id genus vina aut moderandis animis salubria, aut nutriendis nostratium corporibus multum accommoda, verùm potiùs ipsis vrendis, calorèque turbandis, vnde febres calidæ, morbique feruentes excitantur, aptissima.

Verum enimuerò non aliundè quàm ex fœcundis vicinorum regum atque Principū calicibus, quibus potissimùm hac nostra ætate vtuntur, potus ille, qui hisce tuis epulis digerendis maximè conuenit hauriendus est. Atque vt huius salutiferi liquoris natura tibi innotescat, nonnulla paulò altius repetenda sunt, in quibus acerbius forte nonnullis videbor. Sed quoniam huc me impellit res ipsa, & quæ vrget necessitas, dicam ingenuè, quanquam inuitus, nequaquam fanè dicturus, nisi è re tua fore putarè. Iterum atq; iterum cogitandū profecto est, graues morbos leuiusculis medicamentis curari non posse.

*Communis principum hac ætate nostra calamitas
æquo fortique animo ferenda, quòd mala multis
communia leuius feriunt,* CAP. VIII.

IMprimis igitur animo reuoluendum esse censeo, quanta sit in hac orbis terre perturbatione omnium Christianorum, à multis annis cõmunis quasi calamitas, & miseranda diuexatio, alienatis nẽpè ab officio, & Principū obediẽtia tot subditis, infensis haud iniuria

ANIMI TRANQVILLI

summis Regibus, dissensione de rebus diuinis & humanis vbique ferè gentium excitata, vt iam vix vlla regio, ciuitas, aut Resp. ab his seditionibus, & ciuili bello libera sit & immunis. Quid mirum igitur, si tua etiam Scotia, in hoc quasi commune nostri seculi malum sit præcipitata? Communes itaque euentus, vt Græci illi sapientes docent, ferre communiter oportet, & vel ita demum nobis quæ molesta sunt, alienis malis consolari: Lenius nãque singulos feriunt mala multis communia: siquidem malorum communicatio cum multis maxima esse solet ægritudinum leuatio, quemadmodum & grauissimè scribit Seneca:

Lenius Luctus, lachrymâque mordent,

Turba quos fletu simili frequentat.

Ferre, quam sortem patiuntur omnes,

Nemo recusat.

Æquior casum tulit, & procellas,

Mille qui ponto pariter carinas

Obrui vidit

Proinde si vicinorum Regum aut Principum nullus ab ingratis subditis iniuriam pateretur: si nullum aliud regnum seditionibus mutuis, cædibus, rapinis, spoliis, ciuili denique bello præter vnicam Scotiam toto hoc temporis curriculo vexaretur: nusquã aliàs diuinarum, & humanarum legum effectus contemptus: nec contra fas, iurâque omnia liberè in omnes sauiretur, si vlla denique e-

Seneca
Troiad. act.
4.

qui ac boni hoc infœlicissimo seculo ratio
 haberetur: Tum certè, tua, tuèque gentis in-
 tuenti mala, ingentes dubio procul illa do-
 lores ciere possent. At verò si mentis o-
 culos, aciémque intendere lubeat, & circum-
 iacentes lustrare prouincias, nulli mortu-
 lum omnium ordini his temporibus maio-
 res vndique insidias, quàm Monarchis, Re-
 gibus, atque Principibus parari perspici-
 mus. Tantam enim abest, vt honorem, fidè,
 ac obedientiam, quæ Dei Opt. Max. manda-
 to illis debentur, exhibere studeat rebellis
 populus, vt vix eos tuto alicubi conque-
 scere permittat. Quandoquidem non pater
 à filio, nec frater à fratre, aut socer à genero,
 nec hospes ab hospite tutus. Quot quæso,
 insidias Regibus, & potentissimis Monar-
 chis, tum à nobilitate, tum à cæca confusâ-
 que plebe, vt eos sedibus eiiciant, & regni
 obedientiæ, iugum suis ceruicibus excutiât,
 proximis hisce annis præparatos fuisse didi-
 cimus? Horum superbissima audacia, & pes-
 simis artibus alij regio honore, ac diadema-
 te priuati, inque carcerem coniecti, in pane
 doloris, & aqua angustia vitam transigunt:
 alij suis sedibus pulsi, vitæ consulentes, in
 exilio apud exteros degere coguntur: alij de-
 nique tot continuis ciuium suorum præliis
 cædibus, rapinis, & id genus molestiis mi-
 ferrimè agitati, sæpissimè precibus optare si-
 bi coguntur, aut nunquam suæ gentis sce-

ptra tenuisse, aut certè, honore saluo, regio
 licere se abdicare imperio, vt securam dein-
 ceptis inter priuatos vitã ducant. Quid, quòd
 nullum sit ferè ex vicinis gentibus regnum,
 quod non hæc pestis atque lues exitiosè in-
 uaserit, commouerit, multorum nobilium
 atque ciuium cæde fœdauerit? vsque aded
 vt, si Astrologorum regulis fas sit fidere, o-
 mnia astra, & cœli constellationes in ipsos
 Reges videantur suos acies, noxiãque spi-
 cula dirigere. At ego, iure quidem, longè ab
 Astrologis diuersum sentiens, Dei omnipo-
 tentis prouidentia, in cuius manu sunt cor-
 da Regum, hæc omnia illis euenire haud
 dubiè mihi persuadeo, idque in magnam i-
 psum, si velint, salutem. Etenim dum ille
 corripit, arguit, & castigat, suæ beneficentiæ
 atque amoris erga eos dilucida ostendit in-
 dicia: illos nimirum perire nolens, muneris
 ac potestatis sibi commissæ admonet: vt se
 non sibi solùm natos, sed ipsius quidem mi-
 nistros esse in bonum, ad diuinam nempe i-
 psum gloriam propagandam, & leges obser-
 uandas, cùm in bonorum ciuium laudem,
 tùm in malorum animaduersionem agno-
 scant. Ne igitur Regum munere se fungi ar-
 bitrentur, vt in otio, desidia, ac voluptate
 nullam Reip. aut suorum ciuium curam ha-
 bentes, & improbis hominibus vices suas
 iustitiæque fræna committentes, vitam trã-
 figant, tanquam omnibus essent soluti legi-

bus, nulliusq; imperio subditi. Nam quem-
admodum

Regum timendorum in proprios greges, Sic *Horat. od.*

Reges in ipsos imperium est Iouis,

1. lib. 3.

Clari giganteo triumpho,

Cuncta supercilio mouentis, Ut ait Lyricus,

Huic enim, vt summo monarchæ ac po-
tentissimo iudici meminisse debent Princi-
pes terræ suæ administrationis rationem a-
liquâdo se reddituros, eoque cautiore esse
debent, quò grauiorem in Principes delin-
quentes quàm in quosuis alios laturus est
sententiam. Potentes potenter, ait ipse, tor-
menta patientur; Nec mirum si quando deli-
rât Reges ob eorundem crimina populû
(vt & ob Daudis delictum factum legimus)
gladio, nonnunquâ fame, aut peste iusto Dei
decreto puniri contingat: populus enim se-
pissime principum mores, etiam improbos
studiose imitatur vti Pœta meminit,

Sic natura iubet, velocius & citius nos

Iuuenal.

Corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis *sat. 14.*

Cum subeant animos auctoribus!

Quoniam dociles imitandis

Turpibus ac prauis omnes sumus.

Componitur orbis

Regis ad exemplum.

Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

Principum tamen atque regum tutela Deo
ita curæ est, vt quos ipse in terris Deos, & fi-
lios excelsi hoc est, suos terminat, suâsque

Psalm. 19.

vices gerere voluit, non sinat vllis concurrere
terroribus dummodo non in curribus & e-
quis sed in Domino Deo suo, illiusque ope
& clementia spem suam positam & fixam
habeant. Tunc enim dubio procul cunctos
illorum hostes perdet Dominus & in ira sua
cōturbabit, & per ignē deuorari faciet, fru-
ctumque eorum de terra perdet & semen
eorum à filiis hominum.

*Exhortatur Principes vt debite suum exequantur
munus, & vnde tanta in Insulis seditionum fre-
quentia, quarum auctores diro exitu sapissime
pereunt.*

C A P. IX.

QUocirca te Regina, ceterosque Princi-
pes omnes oro, obtestorq; deo regū
rectori maximo, quantum in vobis est, pla-
cere, contendite populum vobis commis-
sum in officio erga Deum & homines con-
tinere, iustitiam equali lance omnibus admi-
nistrare, cuncta denique, quæ ad veri princi-
pis officium pertinent, debite prestare veli-
tis, vt ipse pro sua benignissima clementia
in vestrum exurgat p̄sidium, & omnibus
vos periculis liberet, concedatque tandem
vita frui tranquillitatis & otij plena. Quod
si tamen improborum seditionibus inter-
dum (vt hac tempestate non vno in loco fit)
à vestro munere, & rebus prodignitate ge-
rendis, vos auocari contigerit, interim pij
Davidis

Dauidis exemplo, deliberato animo, sincerâque mente vobiscum statuere decet atque vouere, nihil in posterum tempus à vobis actum iri, quod à Principum persona sit alienum. Ille etenim cordium scurator, cui obsequium magis quam victima placet, pias inutuens mentes easdem habebit acceptas, molestiasque ac difficultates submouebit omnes, & vestros conatus sælici votorum euentu fortunabit, ad sui gloriam, & communem totius orbis quietem atque pacem. Et quanquam nulla pene fuit à mundi principio ætas (si tempus illud vere aureum, quo pacis author cum hominibus versatus est excipias) ab huiusmodi seditionibus ciuili- que bello libera, & immunis, nunquam tamen tanta subditorum in suos Principes vndique grassantium quanta paucis annis in hac rerum omnium confusione excaduit erinnis: nec quæ tam late extra suos fines vagari permissa est. Et reuera longè frequentiores semper fuerunt in his Britannicis insulis quàm aliàs vbiuis gentium (vt veterum annales testantur) factiones, ad eò vt qui Romani imperij gesta in commentariis digesserunt Insulares omnes maxime qui Septentrionales incolunt partes seditiosos esse criminantur. Verùm enim vero quod illi in dedecus & notam vertunt, vice versa in gentis nostræ laudem potius reflecti posse autumo: quippe quod tanta semper fuerit maio-

Cornelius Tacitus.

ribus nostris à toto penitus orbe diuisis, atq; loci natura munitis, libertatis suę diutissimé quidē conseruatæ cōtra Romanos (qui nullo iure, sed vi ac tyrānide omnibus aliis imperare nitebātur) seu tutandę seu vindicandę cura vt nullā nō arripuerint occasionem ansāmq; idoneam, quo ferreū illud intollerabileq; illorū iugum sibi excūtere possent. Cæterū habet certē has vices rerū mortaliū cōditio vt quæ summa necessitate & angustiis pressi ad sui tutelā exigente tum rerum presentiuū statu excogitarūt veteres, quæ que ex necessariis causis originē duxerunt, tandē temporū decursu in malæ cōsuetudinis corruptelā dilabi ac defluere sæpe soleāt. Quod sane & in hac factionū contagione facile est obseruare. Nam ab eo tempore quo in Romanos, qui nullo iure sed atroci iniuria nobis dominari studuerunt, nostrates arma capere fortiter toties se illis opponere legibūque illorū reniti, & imperiū recusare cōsueuerunt, ex hac demū consuetudine talis corruptela inde subsequuta est, vt nec vllorum quidem Principū quanquā suæ gentis & legitimi sint etiamnum hodie Imperiū longo tempore quiete ferre valeāt. Vnde inueterata illa seditionum consuetudo (quamuis nō à paruis omnino initiis cœpta) diuturnitate confirmata in nostrā continuis motibus etatem fluxisse videtur. Nam si quis annalium huius insulæ scriptores reuoluat, vix vnum

quidem aut alterum ex Scotiae Angliæue regibus, etiam ex iis qui pietatem & iustitiam maxime coluerunt, ab his seditionibus liberum fuisse reperiet, aut prorsus immunem. Possem quidem multa non modo de exteris Principibus & Monarchis, sed de vicinis nostris, Angliæ Regibus Richardis, Edouardis & Henricis in medium adferre, qui tamen si priorum Principum munere functi sunt, nihilominus maximas passi sunt à factiosis subditis molestias. Sed ne nimium curiosus videar in aliena Repub. hæc prudens sciensque prætereo, domesticis contentus exemplis.

Idcirco ut à gentis nostræ exordio paulò altius nonnihil repetam, Is qui secundus Scotorum Rex post Fergusum primum extinctum inauguratus est, Feritharis nomine, ingentes labores atque discrimina tum pro publica, tum pro vnus cuiusque ordinis salute subiuit, nec minore dexteritate Repub. administravit: Is etenim primus omnium optimarum illarum legum quæ æquæ bonique nomine censentur apud nostrates extitit & author & confirmator. Quorundam tamen insidiis, quibus illius imperium erat inuisum, subito extinctus est: Duffus quoque Rex & in Deos (ut erant tunc hominum mores) religiosus, & in homines iustus pari modo sublatus est. Et quis, quæso, aut politicæ communisque iustitiæ aut religionis Christianæ magis studiosus quam Iacobus pri-

mus abauus tuus? is tamen nefando coniu-
 ratorum scelere interiit. Neque verò facino-
 rosi harum omnium seditionum authores,
 & parricidæ ipsi, qui in Domini vnctos ma-
 nus immittere non sunt veriti, iustam Dei
 vindictam effugerunt. Nam scelere admo-
 dum excandescente, cœlesti ira (prout sem-
 per fere solet in id genus homines) meritò
 animaduersum est. Omnes enim, si paucissi-
 mos excipias, turpissima morte absorpti fuis-
 se memorantur. Quinetiam Iacobus secun-
 superioris Iacobi filius, qui illi in regnum
 successerat magnatum coniuratione plu-
 res annos rebus turbidis est vehemèter affli-
 ctus: quibus tamen ope diuina postea opres-
 sis, & regno vndique pacatò cum summo
 procerum amore populique obedientia
 regnavit. In cuius demortui locum Iacobo
 tertio Rege suffectò diuersum quid in regni
 administratione à patris fortuna accidit.
 Primis enim imperij sui annis quiete, pace,
 & otio fungebatur: sub finem tamen, acer-
 bissimã expertus est fortunam. Magna siqui-
 dē nobilitatis parte in eū coniurante ad stri-
 uinagū nobis adēptus est. Verùm Iacobus
 eius nominis quartus auus tuus parenti in
 regnum succedens, sub initium principatus
 sui, nonnullis contra eū conspiratibus, sum-
 pto de ipsis authoribus supplicio, motus om-
 nes facile compescuit, & eò quietis totam
 patriã redegit, vt æqua iuris deinde admini-

Polidor.

Virg. Hæc.

Boet.

stratione à furtis, latrociniis, cędibus, & id genus flagitiis, reliquo ipsius vitę tempore plene abstineretur. Postremò viua illa heroicarũ virtutum Imago Iacobus quintus pater tuus, quo nullus priorũ Regum, aut pietatem in Deum Orthodoxamque religionẽ studiosius coluit & protexit, aut iustitiã subditis administrauit, emulatione inter primates ob imperij regimen in ipsius primũ pupillari ætate exorta, suorũ subditorum, qui contrarias propter ipsius Principis tutelam custodiã & regni administrationẽ nutriebãt factiones, mutuis cędibus etiã adhuc pupillus, in ipso cõslictu aliquando, quantumuis inuit^o interesse coactus est. At certe postea quã adoleuisset, ita omnes sedauit tumultus vt fœlicissimè deinceps in summa trãquillitate regnaret. Sub exitũ tamen sui Principatus alienatis ab ipso nõ nullorũ procerũ, qui legum moderamina ferre non poterant, aliquantulum animis, magno propterea Reipublicę causa mœrore affectus, in grauissimum incidit morbum, vnde inuida nostrę fœlicitati mors est subsequuta. Quò tibi æquius ferendum est vna cum regni sceptro à tuis maioribus, licet piis & optimis Principibus, tibi delato, similem quoque seditio- nã tempestatẽ qualem illi aliquãdo sustinuerãt, hoc infœlicissimo sæculo per tuos fines grassari. Illud quoque dolores tibi minuere debet, vt vix possis iuste conqueri, quòd è

ANIMI TRANQVILLI

nullo alio videaris calice haurire, quàm quæ
maiores tui, ac etiã alij summi quoque Prin-
cipes & olim, & hac nostra ætate, per suos
prælibare sunt coacti. Ex eisdem enim cadis,
amphorisque, idem vinum communiter vo-
bis depromptum est, & in eodem calice ab
iisdem pocillatoribus, non extraneis quidẽ
sed vestris (etsi vestri reuera non sint) propi-
natum est: Neque propterea animum despõ-
dere debes, quòd cū sis fœmina, summis vi-
ris aliquanto etiam grauiora patiare. Sed si
vinum forsan hoc, aut austerius, aut acrius
sit, quàm vt delicatissimo tuo stomacho sa-
tis possit conuenire, tum certè illud limpi-
dissima aqua diluẽdum, aut sacharo suaui-
simo probe temperandum sentio: quippe
quòd moderata vini dilutio, si medicis cre-
dere par est, omnem acrimoniam tollit, fu-
mos vaporẽsque ne aut excitentur, aut capi-
ti noceant, facile cõprimit, calores extinguit,
corpũsq; in summa æqualitate, & ad quod-
libet exercitij genus aptum reddit. Proinde
si hæc quæ de malorum communitate dicta
sunt: acerbitem aliquã præ se ferre videan-
tur, ea hac dulcissima meditatione commi-
scere ac temperare, vt nimirum tecum co-
gites, quanta sit summorum Principum,
magnatum, atque nobilium exterorum cõ-
stans erga te beneuolentia, certus amor,
feruens amicitia. Nec vero austeritatem e-
tiam illam parum lenire debet complurium

tuorum procerum, populique optima & spectatissima Fides, & obseruantia qui longo certe bello & cum magno vitæ periculo, atque bonorum dispendio, non modo non recusarunt, sed sua sponte tuas tueri partes conati sunt, & ita tandem integram suam fidem suo sanguine obfirmare. Qua in re se nihil à maiorum suorum virtute degeneres esse declarant: qui pro principe, Republica, aut cognatis vitæ periculum, nedum bonorum iacturam, pro nihilo ducere semper sunt soliti. Qualem certe amoris suorum erga se significationem, vix vllus alius hac ætate principum, dum finibus suis pelleretur, tamque parua de subito illius reditu foret spes, seuisse cognoscitur. Hi siquidem probe imitari videntur fidei & obseruantia erga principes suos morem, quem Aethiopibus fuisse scribit Diodorus Siculus: puta vt si quãdo Rex aliqua corporis parre ex quauis causa debilitaretur, domestici omnes sponte sua eandem partem debilitarēt. Turpe enim existimabant, Rege claudo amicos omnes non esse claudos: Siquidem absurdum videbatur, cum veræ sit amicitia ex rebus aduersis amicorum dolere, letarique secundis, non & corporis quoque dolorum participes esse.

Quamobrem, Princeps serenissima, omnibus officij mei partibus, & rerum præsentium circumstantiis diligenter consideratis, Tuam

*Diodor. Sig.
rerum antiq.
lib. 4. cap. 1.*

Exhortatio

ANIMI TRANQVILLI

Amplitud. non obnixè hortari, rogareque non possum, vt communem hunc casum sapienter feras, fortitèrque dolores comprimias, ac denique cogites (quod res est) nimirum & maiorum aliquot tuorum atque multos alios fortissimos, atque optimos principes, ex florentissimò rerum statu iniquissime sepe in tales casus incidisse, imò & hoc nostro quoque æuo in non multum dissimiles incidere. Digere ergo, vt prudentem decet, acerbiores istos ab excandescènte fortuna oblatos bolos: idque vel communium certe harum calamitatum, quas tui æquales vel iam passi sunt, vel nūc etiam pati coguntur, cogitatione: atque ita temet ipsam secundis seruato rebus (quas equidem expecto) ex animo tuo successuris. Grauia quidem tela sustinuit T. Magnanimiras, fautor, sed illa Dei opt. Max. permissu potius, quàm hostium viribus immissa agnoscas velim: speresque illum omnem hanc, & multo maiorem cladem facillimè reparare & posse, & velle, qui mortalium imperia, nō hominum, sed suo arbitrio, atque nutu moderatur: qui nunc prosternit & affligit, nunc erigit & extollit, vt misericordiam & iudicium eius Sancto nomini iugiter cantemus. Atque hactenus de iis quæ panis vinique loco, ad tranquillæ mentis statum confirmandum, ac coroborandum apprime mihi hi commoda videbantur, fusius dictum est:

hæc enim duo à prouidis œconomis tam ad solemnia conuiuia quàm ad quotidianum alimentum imprimis parari solent.

Sunt autem & alia multa partim liquida, partim solida, quæ corpori alendo subministrari solent edulia, quibus non abuti, verùm summo moderanime, suoque tempore re vti conuenit. Nonnulla itidem quæ medicorum consilio prohibentur, cõualescentibus presertim, ne in recidiuas febres aliofue morbos, denuò incidant. Ita ad animi quoque tranquillitatem, solideque mentis presidium, nõ minus exquisita coemere decet obsonia, nonnullaque vitare, quæ, vt canit ille, infandum possent animi renouare dolorem. Quare ex iis quæ ad mentis probitatem, atque constantiam plenè lautè que fouendam magnoperè conducunt, pauca quidem sed ea saluberrima tuis mensis apponere visum est.

Recta voluntatis conscientia, & benefactorum Recordatio, summum in malis solatium.

CAP. X.

HÆ ita que primũ prodeant epulæ, quæ perpetuo tuis debent adesse mensis: illæ nempe que omnem mœroris acrimoniã depellere possunt, quæque maxima rerum aduersarum consolatio esse debet: Rectè puta voluntatis conscientia & multorum

ANIMI TRANQVILLI

beneficiorum iucundissima recordatio. Has profecto suauissimas tuę mentis dapes, atque delicias, si quis alius, iure tibi vindicare potes. Quippe quę ne verbo quidem quęquam ex his qui dolorum tuorum sese architectos, atque authores exhibuerunt, ne dum re ipsa, ynquam offenderis, turbaueris, læseris: quin potius magnis honoribus, titulis insignibus, & prodiga potius munificentia ornaueris, auxeris euexeris: tantęque clementia ac lenitate (ne dicam nimia indulgentia) in eos non semel aut iterum, sed quotidie penę fuisti, vt quamquam aliud longę eorum debebatur meritis, vere dici possit, te non Regio in subditos, sed materno affectu in eos tanquam in liberos extitisse: Et quoniam res est notior, quàm vt iam commemorari à me debeat, pretereo inferioris loci homines, veniant tantum serenitati T. in mentem quatuor illi, qui sese nomine charissimi filioli tui nostri principis (harum rerum per ætatem instij) in Solium tuum sese pro reges intruserunt. Quorum duos omnium prima comites creasti: Tertium præter alia summę beneuolentię indicia, in comitatum, è quo diu, sicut & è patria eiectus fuerat restituisisti: Quartum vero à tuo tutore duntaxat, ad comitatum euectum nõ deiecisti, sed potius extulisti: & licet in tuam regniq; Maiestatem grauitèr peccarit, tamen sub misericordię tuę alas susceptum

benigne refouisti. Si hæc non est summa benignitas, aduersarios ipsos testes appello. Et rursum si in talem principem tot tantisque beneficiis cumulosos infurgere, non est supra communem perduellium furorem, & cæcitatē summa ingrati animi labe & macula, dicant hostes, ecquid ingratum esse putent. Nec tamen indulgentia ista tātum tibi laudis, quātum illis turpitudinis ac maculæ parit. Nimia enim lenitas, & admissi facinoris impunitas easdē sepe culpas, & etiam nō nunquam grauiores parere consuevit. Nam recte Publius Syrus: veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam. Verum nihil est laudabilius, nihil magno & preclaro principe dignius, humanitate, & clementia: ea tamē ita demū probāda est, si adhibeatur reipub. causa, ea seueritas, sine qua in pace administrari ciuitas vix vlla, ne dum regnum potest. Sed hanc seueritatē summa equitate, & iudicio moderandam puto, vt & Persis in more positum fuisse legitimus, apud quos ob vnum solum delictū (vti scribit Herodotus) atrocius aliquem punere non concedebatur, sed expendebant prius an plura ac maiora essēt flagitia quam benefacta: atque ita demum iudicabant. Nec tamē laude sua carere debet prudentissimum illud tuum consilium, quo hominum animos beneficentia, ac mansuetudine magis conciliare quàm si aut tyrannide vrgere semper affectasti vt subditi tui

Herodotus
lib. 1.

ANIMI TRANQVILLI

te reuerēatur magis quāmetuant: propter
ea quod reuerentiam admiratio, timorē ini-
micitia atq; periculū comitetur: Accedit etiā
quod ingēs bonū sit amari, vt reuera ei q̄ di-
ligitur, vltro bona affluāt omnia tum à diis,
tum ab hominibus. Proinde si tanta tamq;
lætalis ciues tuos, in quos amplissima con-
tulisti beneficia, quosque & præclaris Rei-
pub. muneribus ornasti, obliuio cœpit, vt
gratiam nullam referre studeant, nihil tamē
illorum efferata malitia te mouere debet,
cum adē manifesta sit tua in illos magnifi-
centia summa, vt prolixior eius rei com-
memoratio iam futura sit otiosa. Ad hæc in
istorum opprobrium, redundat, quod per-
niuersum fere orbē cognita sit heroica tua
virtus, veræque regiæ animi tui dotes, adē
vt quicquid in tui nominis inuidiam ingra-
tissimi isti excogitant quotidie, id nomen di-
gnitatēque tuam illustrare potius, quā
obscurare videatur. Præclare sanē docent il-
li qui verba cū laudantium, tum vitupe-
rantium ad mentem nostram reuocari de-
bere astraunt: vt si in ea non inueniatur bo-
num quod de nobis dicitur iusta videtur o-
blata ratio cur nobis displiceamus: & rur-
sum si mali rumoris, quem de nobis ferunt
obtrectatores, nobis ipsi conscij non sumus
nulla sit occasio cur animis consternemur.
Sapiēs enim ille, quem nec falsus honor iu-
uat, nec mendax infamia terret, vt est apud

horatium. Quid enim, si nō omnes nos laudent: & consciētia tamen, quod res est, liberos esse demonstrat? Habemus egregium consolationis exemplum apud Diuum Paulum dicentem, gloria nostra hęc est, testimonium conscientię nostrę. Iobum quoque, Ecce, in cęlo testis meus. Si ergo nobis est testis in cęlo, & testis in corde Deus, stulti, inuidi, atque ingrati foris loquantur quicquid velint: Quid enim aliud detrahentes faciunt, nisi quod in puluerem sufflantes, in oculos suos detractionis terrę excitāt, vnde nihil quod verum est discernere valeant. Sin autem illis ex veritate satis fieri nequit, meminisse debent: verborum domini qui de Iudęis loquens quum absque causa illi scādala excitarent, sinite inquit illos, cęci sunt, & duces cęcorum. In mentem quoque veniat illud poētę.

2. Cor.
Iob. 16.

Matth. 17.

Conscia mens vt cuique sua est, ita concipit intra.

Pectora, pro facto spemque metumque suo.

Nam, conscia mens recti fame mendacia videt.

Omnino verissima est illa Prophetę sententia. Omnis gloria filię regis ab intus: intus videt Deus, intus audit, intus alloquitur, nec vel punit, vel coronat nisi quę fiunt intus. Quare admiranda illa conscientię regij Prophetę serenitas tibi ob oculos semper obuerfetur: Hęc enim illi in aduersis summa semper fuit cōsolatio, atque lætitia, quōd tamen in Deum sæpe se deliquisse nō

Psal. 44.

potuit non fateri, de sua tamen erga hostes, qui sine causa ipsum diuexabant integritate & innocentia gloriabatur, Deum conscientia suæ iudicem ac testem inuocans, preferim quod regnum Saulis nunquam affectauerit, quod nunquam in illius assentatores quantumuis sibi infestos quicquam committeret, neque Absalonem filium suum, à quo regno expulsus fuerat, aut Archipholem, aliosque iniquissimos Absalonis consiliarios quouismodo læserit. Verum de filij sui incolumitate non aliter quam iam Maiestas T. de quibusdam etiam in te (licet ingratis) in mediis turbarum vndis maxime sollicitus erat. Est præterea in eodem insigne patientiæ exemplum, cum videlicet ipse Hierosolimis Absalonem persequentem fugeret, quod Semei ille audacissimus, qui vnus etiam ex Davidis subditis erat, per crepidinem montis incedens, ausus sit maledictis, & cõortis lapidibus Dominum suum incessere, virum sanguinum, & virum belial appellans, aliâque multa tam petulanter: quàm temerè in eum congerès: Qui autem cum rege erant ad vlciscendam iniuriam meritò concitati erant, ab eo tamen in quam illa conuicia iactabantur prohibiti fuerunt. Persuasum enim habebat pius Rex, Dominum quem eius erumnæ non latebât, bonum pro maledictione illa sibi redditurum. Quid hac patientia humilius? quid hac humilitate

patientius? Rex erat, & fortissimorū quidem virorum agmine stipatus, & tamē in priuatum hominem à quo sexcentis contumeliis oneratus fuisset noluit statim animaduerti: Neq; enim spe illa qua sibi pro maledictis Deum adfuturum dixit frustratus est: Post enim ob omniū inimicorum iniuriis liberatus, ac regno restitutus gratias agens cecinit. *Psal. 17.* Præcinxisti me virtute ad bellum, supplantasti insurgentes in me subtus me.

Principes decet in subditos esse clementes & liberales.

CAP. XI.

HVius itaq; piissimi Regis amplectenda est animi moderatio, & summa tum in hostes, tum subditos suos humanitas, atq; clemētia: Solēt nanq; egregij principes māsuetudine beneficiorū cumulo auersos & alienatos suorū animos lenire, ac conciliare. Neq; profectò eosdē ab beneficētia auocare, terrerēq; debet quòd plerūmq; qui maximè beneuoli, ac liberales in Rempubicā fuerunt, ij potissimum apud ingratham ciuiū multitudinem malè audiant. Themistocles & Aristides Atheniensium duces in exilium eiectiones testes locupletissimi esse possunt: imo potius Aristidis imitanda est probata illa virtus, & moderatio qui cum post innumera benefacta in patriam ciuēsque suos, inuidia quorundam in exilium actus esset,

& tertio deinde post anno domum reuocaretur, de vindicta nunquam cogitauit nec iniuriarum meminit. Tam modestè probèquæ se erga suos gessit. Maior tamen fuit ALEXANDRI illius magni Macedonum regis in detractores humanitas, in quos non tenui liberalitate vsus est, regium esse dicens à quibus male audias in eos aliam beneficentiam exercere. Næc minor fuit Iulij Cæsaris cum rerum gestarum, fama & gloria floret clementia in Catullam Veronensem, cuius versiculis de se editis cum magna laboraret infamia, non solum nullo incommodo eum affecit, sed etiam non parum commendauit, ei reconciliatus eadem die ad cœnam exquisitissimam, de præteritis iniuriis nulla prorsus facta mentione, illum inuitauit. Quinetiam idem Caio Memmio cuius asperrimis orationibus coactus fuerat verborum asperitate respondere, cum etiam ex professo inimicus in petitione tamè consultatus suffragator extitit. Erat quippe natura sua mitis, adeoque ab iracundia alienus, vt à Cicerone multis eõuitiis laceffitus tam non commoueretur, vt ne responderit quidem. Ad hæc solitus erat literas, & libellos aduersus se scriptos minimèquæ à se lectos in ignem coniicere. Maluit enim ignorare maleuolentiam, atque de se male sentiētium nomina, quam iustam illos vlciscendi causam aucupari. **Quis non miretur diuinam**
prorsus

prorsus Augusti Cæsaris in subditos clemē-
tīā: qui in Cinuam Cnei Pompeij nepotem
à quo insidias vitę suę paratas, & in Gallia
structas esse sciebat, omne odiū remisit hu-
manissimè, atque in sequentem annum cō-
sulem designatum in familiarium amicorū
numero habuit. Qui certè honores vix illi
deferendi fuissent qui periculo pro tuenda
dantis salute vitā obiecisset. Cūque idem
Augustus multorum maledictis vexaretur,
respondit, in ciuitate libera & liberas esse
linguas oportere: Illud enim semper in ore
habebat, vere regium esse benefacere cum
male audieris. Iunior quoque Theodosius
imperator tam admirabili fuit ingenij leni-
tate, vt cum ab amicis rogaretur quāobrem
neminem eorum à quibus lædebatur sup-
plicio capitis afficeret? Vtinam, inquit, mihi
liceret mortuos ad vitam reuocare. Ad pri-
uatas namque iniurias ignoscendas, sciebat
sapientissimus vir oportere principem esse
facilem ad ignoscendum, sicut & in eis qui
Rempublicam lædunt, seuerum. Neque tuis
etiam maioribus Scorię regibus minus stu-
diū fuisse summos viros in his eximiis vir-
tutibus imitandi Malcolmi Regis egregiū,
& memorabile facinus testatur, quod vt po-
steritas meritis semper extulit laudibus, ita
& minimè hoc loco preteriri debet silentio.
Erat certè is Malcolmus princeps amicitia
facilis, bello clarus, & liberalis in omnes,

*Polid. Vie.
Aug. hist.
lib 10.
Hector Boe-
tius. lib. 9.
histo. scoro-
rum.*

Tantis tamen virtutibus nequiuit domesticū odium, quod ex inuidia (quæ perinde solet potētes insequi vt miseros misericordia) ortū erat euitare. Cū enim ex minoribus aliquot in regē suum coniurati, magno studio prose quisque locū, & tempus obseruabāt, quo sine strepitu illum ferro, aut veneno opprimerēt, cumq; talia diutius clām machinarentur, cœpit de parricidio consiliū cum multis cōmunicatum, paulatim tandem ita detegi vt Malcolmō innotesceret: Is, p̄pterea neq; ira motus, neq; vindicandę iniurię cupidus haud quaquā iusserat statim de fontibus supliciu sumi: sed vt magnanimus princeps ipsius authorē tantū cōiurationis, hominē licet natura ferocē, manuq; promptū inter venandū cum offendisset, de industria quasi cum eo aliquid secretius acturus, separatum ab aliis solus seuocat solum: idque in vallem vndequaq; syluis opacam & tectā ibi hominē ad singulare prouocat certamē vbi non ex insidiis res ageretur, sed vter virtute maior esset, is euaderet superior: ibidēque sepositis equis sic loquutus fuisse traditur. Sumus hic, vir fortissimē, ambo armis & viribus propē pares vbi neuter nostrum à suis auxiliū expectat, Age igitur, vt fortem decet, arma cape atq; cum eo nunc manum cōfere quem turpeter, tu cum cæteris cōiuratis per insidias interficere statuisti: Si quidem pugnando me occideris, merebitur vi-

Etoria laudem, sin decubueris nobilem victi
 mortem reddit victoris honor. Hæc vbi ef-
 fatus esset stricto ferro hominem aggredi-
 tur: At ille partim sceleris conscientia, con-
 uictus, partim regis animi magnitudine ter-
 ritus ei in genua supplex procubuit veniam
 delicti afflagitans, rogitansq; ne sibi vel so-
 ciis tanta temeritas imputeretur. Quod
 Malcolmus lubens concessit, ea tamen le-
 ge ne deinceps ille vnquam particeps taliũ
 consiliorum fieret, si se saluum esse vellet.
 Postea vero quamquam nonnulli ex nobili-
 bus eum adhortarẽtur, vt aut de illis sup-
 plicium sumeret, aut saltẽ in exilium eiiceret,
 noluit tamẽ: Sẽserat enim magnanimus
 princeps coniuratos illos vltione minimẽ
 prouocandos, ne forte alios ad simile auda-
 ciam irritaret. Quod igitur eos nõ egerit in
 crucem clementiæ erat: quod ignouerit ex-
 celsi & inuicti animi, quod vero in exilium
 mittere noluerit, prudentiæ, ne forte per or-
 bem huc illuc vagabundi de nomine suo ac
 fama derogarẽt. En fortitudinis plenũ Mal-
 colmi ingenium, en mitissimus illius etiam
 in coniuratos animus, quem à Feritharo, &
 aliis suis maioribus Scotiæ regibus (qui
 pari erga sceleratissimos etiam conspira-
 tores vtebantur clementiæ) didicit, hausit,
 & quasi cum imperio accepit: Hunc eun-
 dem quoque animum longa deinde post
 secula in tuum iam regium pectus Serenis.

ANIMI TRANQVILLI

Regina quasi transfundi & in te à teneris
 semper vnguiculis elucescere perspiciuè ob-
 seruamus. Nunquam igitur a Maiestate T.
 recedat eximia illa mansuetudinis & clemē-
 tiæ virtus, promptusque ad munificentiam
 animus, quo fiet vt iucundissima beneficio-
 rum quæ in alios (quantumuis eorum pleri-
 que indignos se deinde præstiterint) abundè
 contulisti, recordatione, tuam possis non si-
 ne singulari voluptate mētem alere, & dul-
 cissimi obsonij loco habere. Ita demū Deum
 omnis liberalitatis, & clemētiæ fontem, cu-
 ius proprium est misereri semper, & parce-
 re, probè imitaberis. Etenim misericordia
 domini supra omnia opera eius. Hæc sanè
 ratio est qua illum tibi propitiū reddes, cu-
 ius insignem beneficētiā toties in grauif-
 simis experta es periculis, ex quibus te fre-
 quētissimè mirum in modum eruit, & quo-
 tidie seruat: quo nullam euidentius suæ er-
 ga te benignitatis summæq; suæ de te curæ
 argumentum dari poterit. Quæquidem om-
 nia, tecū indies altius memoria repetens,
 eidemque de illis quàm maximas gratias a-
 gens, magno certè affici debes solatio. Eun-
 dem ergo Deum Opt. Max. qui te per mare
 per terras, perque tot rerum discrimina ha-
 ctenus incolumen esse voluit, nunquam nō
 ante oculos habeto, & illius tanta in te be-
 neficia pia grataque mēte, vt facis, recolito.
 Is est profectò qui te in cunis vagientem, se-

*Beneficiorū
 Dei grata
 memoria.*

ptemque dies vix dum natum, optimo re-
 gepatre tuo sublato, ab hostium qui te ex-
 tinctam cupiebāt iniuria liberauit. Is est qui
 post maximas subditorum tuorum eadē de
 causam cædes, post quā plurimas ciuitates,
 atq; vrbes incēdio absumptas, & spolia am-
 plissima per hostes abducta, cum ne locus
 quidem tutus in regno tuo reperiri posset,
 vbi securē citra hostium iniuriam educari
 poteras, corpus tuum tenerrimum per ma-
 ria non minus sæuis fluctibus iactata quā
 instructa naualibus insidiis, ad coniunctis-
 simas nobis galliæ oras incolumen deduxit.
 Is est qui te ibidem egregiis animi virtuti-
 bus, & dotibus verē regiis imbutam, vimi
 ex potētissimis Christiani orbis monarchis
 sacrata coniugij fide iunxit, ritūque solemnī
 sociauit. Is est qui tibi ad illa summi honoris
 culmina, apices quæ non modo ascensum
 preparauit. Sed & eo loco magna animi mo-
 destia nec minori humanitate atq; gratia te
 ad perpetuum nominis tui decus, summa om-
 nium admiratione ornauit. Is est itidē qui
 te rursus reuisendę patrię dulcedine illectā
 nō absq; graui periculo in Scotiam saluam
 reduxit, & auito sceptro restituit, in sedibus
 tuis tuis regiis stabiliiuit, ac solo Maiestatis
 T. nutu atque pręsentia omnes grassantium
 tumultus compescuit, cōmunem quietē, &
 tranquillitatem publicam cunctis regni tui
 indigenis inopinatam reddidit, pacem cum

ANIMI TRANQVILLI

omnibus exteris principibus aluit: à quibus te amari, coli, obseruari, & amplissimis tum muneribus, tum honoribus decorari curauit. Is deniq; est qui te summa omnium gratulatione pulcherrima prole parètem fecit, qua re vna nihil vniuerso regno tuo gratius accidere potuit. Is postremò est protector tuus, qui cum rapidissimo quorumdã impetu, in firmissimũ præsidium coniecta fuisses, inde præter omnẽ spẽ, & expectationẽ eductã liberauit: ac suo diuino munere, in huius clarissimẽ. Principis sororis tuæ (tibi præ ceteris omnibus charæ) fines, ob illam quã in ipsius virtute, amicitia & benignitate repositã habebas fiduciã te sponte descẽdere voluit, idq; eo vti arbitror, animo, vt hic ab hostiũ omnium iniuria & insectatione libera (donec ipse scelera quorundam vlciscatur) tutò ad tẽp⁹ quiescere posses. Et ego sanè magna spe ducor te aliquando eiusdẽ principis beneuolẽtia in patrios fines auspica tò restitutũ iri, & regio diademate plenòq; tuo, ac auito redditũ iri imperio, summa tum populi tui, tum procerum gratulatione, solita & iure debita regni gubernacula suscipies: quibus ad nostram tranquillitatem, publicã Scotiæ quietem, solidæque pacis conseruationem Dei munere sis fruitura.

Horum omnium frequens meditatio, Princeps nobilissima, debet esse omnium consolatio, dolorũ fomentũ animi monumẽtum di-

uinæ erga te benignitatis ac indulgentia: vt cū huiusmodi rerum serenitas tua penitus meminerit, & imis cogitationibus in mente defixerit, ad suam veterem, atque perpetuā firmitatem animi referat, atque cōstantiam. Et quemadmodum ego pro ea quam in Ecclesia sustineo functione diuinam Maiestatem, vt id totum abundè tibi concedat, assidue, obnixèque deprecor: ita & per frequentissima illa quæ in te liberalissimè ipse iam contulit beneficia oro, obtestorque vt magna fiducia (quod facis) illius ereptricè manum ab istis omnibus ærumnis expectes. Neque enim fas est illi tametsi cunctanti aliquando diffidere. Nam dubio procul, vt omnia cunctis eum diligentibus in bonum cedunt, ita istas magnæ tuæ patientiæ exercitationes in commodum tuum vertet.

Liberorum Procreatio magna in hac vita, fœlicitas, parentum quoque & liberorum motuus amor.

CAP. XII.

Habet itaque ex his Prud. T. quæ sedulò meditari, quæ mente reuolucere, & quæ ad animū sæpe reuocare possit. Verū nō minore & illud quoq; te voluptate afficere debet, quòd ea tibi fœlicitas cōtigit, qua nulla maior in hac vita aut optari, aut homini accidere solet. Charissimus filius tibi Dei munere dat^o est, & corporis venustate, & mēbro-rū omniū dispositione omnibus numeris elegatissimus qui certè regij stēmatis origine,

*Gratulatio
ob charissimū
mi filij pro-
creatione m
Vnde ma-
gna consolatio.*

& antiqua maiorum propagine dignus est, qui inter clarissimos Principes annumeretur. Accedit quoque quod tantæ spei indolis, atque animi (Deo gloria) esse dignoscatur, ut maiorum splēdorem sua virtute illustraturus videatur. Quid hac eximia fœlicitate ornatus? quid hoc pulcherrimo ornamento fœlicius? Quid enim? Annon illud inter omnia Dei beneficia populo Israëlítico eius audienti vocem, & mandatis obtemperanti quasi prestantissimū munus per Moysen pollicitus est Dominus? nonne & hunc beatum & fœlicem cui liberi darentur, & longē fœliciores qui videret filios filiorū suorum sicut nouellas oliuarum in circuitu mensæ suæ, Regius illæ Propheta David cecinit? Nonne & hæc est insignis illa merces, & benedictio, quam Dominus Abrahamo promiserat, cum se multiplicaturum semen eius, sicut stellas cœli, & arenam quæ est in litore maris sacro fœdere inito pactus est? Siquidem ipsa proles, dulcissimus est nuptiarum fructus, firmissimum coniugij vinculum, & indiuiduæ societatis ac omnium dissidiorum inter coniuges vera cōciliatio, summa denique coniugum voluptas, gaudium ac delicia. Ita afflictissimæ Scotiæ æmunis, maximæ spei Princeps noster, tuus charissimus filiulus finem tandem aliquem impositurus, atque solidum nobis tot malis defessis solatium quod ipsa maximopere si-

tis, allaturus videtur. Et certè mirum non est
 te summa de tantæ spei filio voluptate capi:
 Etenim quoties suos quis intuetur liberos,
 toties sua viscera, sui que cordis penetralia,
 intueri, toties suam mentem, animúmque
 videre, toties non alium à se, sed semetipsum
 in ipsa prole cernere sibi videtur. Nullo si-
 quidem arctiore vinculo homo homini iū-
 gitur, nullo minus solubili nexu, quàm eo
 quo parentes liberis cõciliantur. Multa vo-
 lumus patriæ debere, multa parétibus, mul-
 ta demum amicis, sed filiorum causa omnia
 volumus: imo per ferrum, per flammam, itur
 intrepidè, si filiorum charitas postulat, nul-
 lius incolumitas homini suauior: nullum
 funus acerbius, magis que luctuosum hinc
 grauissimè Poeta scribit

O nimium potens,

Quanto parentes sanguinis vinculo tenes

Natura, quàm te colimus inuite quoque:

Occidere volui noxium, amissum fleo

En quantus parentum in filios, licet etiam
 ingratos ferucat autor, cuius rei eximius
 Rex ille Dauid lucidissimum nobis reliquit
 exemplum, qui cum à filio suo Absalone Re-
 gio deturbatus esset solio, eundem tamen
 prælio victum, mediâque fuga interfectum
 tam dolenter fleuit, vt fletus ipsi inuidiæ a-
 pud exercitum fuerit, maiori etiam futurus,
 nisi amicorum admonitu lachrymis simula-
 tum admiscuisset gaudium. At longè feruè-

*Seneca in
 hipp. act. 4.*

2. Reg. 18.

ANIMI TRANQVILLI

tiorem esse matrum in liberos amorem cum ne suis quidem finibus suum mœrorē, aut lætitiā continere possint, tum Romanorum, tum Chartaginensium matres, & alię quoque multę ingētem exemplorum copiam nobis reliquerunt. Namque tertio bello punico cum ex omni nobilitate Chartaginensium lætissimi adolescentes obsides in Siciliam mitterentur, matres eos fletu, & lamētatione querula sunt ad naues usque comitate. Tum ex his quedam à filiorum complexibus auulse, ubi orā solutam, nauēque portu egredi viderūt, dolore stimulante in subiectos fluctus desilierunt. rursus cum multi bello punico secundo, Romanis legionibus ad Thrasimēnū & Cannas cæsis falso crediti essent periisse, essetque nonnullorū vita iam temere deplorata, cum repenti matribus oblatis fuisset, tantā læticię molem illarū animis effudere, ut velut subita ruina oppressę inter oscula, & cōplexus expirarunt. Tanta tamque insignis prima, & optima rerum natura, pietatis est magistra quę nullo vocis ministerio, nullo usu literarum indigens, propriis ac tacitis viribus charitatem liberorū parentum pectoribus, & vicissim parentum, liberorum animis infundit. Non enim defuere ex liberis qui summi amoris indicia erga parentes similiter ediderunt. Etenim cum captus esset à Saleuco Syrię Rege, Demetrius Asię & Macedonia Rex, Antigonus eius fi-

lius Regni quierus possessor, Regiã purpurã
 cū lugubri veste mutauit, atque inter conti-
 nuas lachrymas ad vicinos Reges legatos o-
 ratum misit, vt pro patris liberatione operã
 dare vellent. Ipse quoq; ad Seleucum misit
 qui regnum ac seipsum quoque obsidẽ pol-
 licerẽtur, si carcere patrem liberaret. Interea
 Demetrius pater per amicũ, in hoc missum
 filio Antigono mãdauit pro nihilo duceret,
 si quid scriberet à Seleuco compulsus: neq;
 ciuitates illi concederet. Sic pietas certabat
 cū pietate: Pater sui negligens volebat parcĩ
 filio, filii que regno: filius vero patris liberta-
 tem, & regno & seipso priorem habuit. Leo
 quoque Imperator Cõstantinopolitan⁹ Im-
 periũ à Leone auunculo per manus acceptũ
 cum pacatè regeret, otioq; & opibus flore-
 ret, Zenom Isaurico patri suo spõte id tradi-
 dit: indignẽ, credo, ducens, ac nefarium im-
 perare, vbi pater priuatus ageret. Hanc filio-
 rum etiam erga matres pietatem testatur Ar-
 taxerxis primi Persarum Regis in matrem
 Parisatidem amor apud quem maritalem a-
 morem materna pietas vicit. Nec his est in-
 ferior Cordille leyri Regis Britonum iunio-
 ris filix, & eiusdem gentis postea Regina
 in patrẽ pietas: qui cum à generis suis (qui-
 bus duas filias maiores natu desponderat)
 eius mortem molestũ expectare censentibus
 regno spoliatus esset, ad Cordil-
 lam, quam indotatam cuidam Gallo, puellã

demetriq.

*Polidorum
 Virg. An-
 glia hist.
 lib. I.*

ANIMI. TRANQVILLI

forma capto, collocavit, confugere coactus est. Huius opera pater in regnum restitutus, interfectis duobus illis generis, reliquum vite in otio & opulencia exegit. Ceterum, ne in re satis omnibus perspecta prolixius herere videamur, vel hoc vnico argumento ingens matrum erga liberos amor cognosci potest. Nam philosophorum iudicio inter omnes dolores quibus in hac vita torqueri solent mortales ille quem in partu sentit mulier acerrimus est, verumtamen statim vt partum videt, non modo doloris omnis obliuiscitur, sed etiam tanta plerumque voluptate perfunditur vt pre gaudio in lachrimas erumpat. An igitur hoc medicamento aliud presentius reperiri poterit, quod solo aspectu tantos comprimere sedare que possit cruciatus? Sed quanta sit horum animi affectuum vis, que quosuis, quantumuis acerbos dolores tam modico temporis momento eluat, atque tollat, in partu suauissimi tui filij cum in lucem ederetur, aliquando satis es experta, verum quemadmodum tunc subitam illam vicissitudinem & commutationem mœroris in gaudium, & tristitię in summam voluptatem sensisti: ita sane mihi persuasum habeo, si modo is nunc adesset, nõ minus te vel sola illius presentia ab omni egritudine curatum iri. Non enim dubito quin protinus omnes animi tui motus, doloresque, ille solus compesteret: & sum-

nam denique tuę menti adferret lætitiã illius adferret intuitus: hunc enim ardentissimè amare, cupidissimè videre velle, & maternis vberibus amplecti, ac retinere nunquam, sat scio, optare desinis. Atque vtinam cœlitus concederetur vt eum coràm cerne- res. Materni tunc amoris signa, certum est, & voce & gestu ederes: nec tuarum esset vi- rium tete à profuso gaudio continere: quin in hanc iucundam cum poëta vocem pro- remperes.

Nate mea Vires, mea magna potentia solus

Nate meum nectar, quòd si mihi semper adesses,

Non equidem omnino capta, aut deserta Viderer:

Omnis, nate, in te chara stat cura parentis.

Verum enimvero quę alta mente ac cogi- tatione reponimus, non minus quàm quę fidelibus subiecta sunt oculis cernere ac in- rueri videmur. Esto igitur cum præses apud illum iam esse non potes, in imagine illa, quam in tacito pectore de filio te noui ha- bere repositam, semper hæreas: vt inde amo- ri tuo aliquid des oblectamenti, contempla- re saltem memoria eum sæpissime tecum præsentem, verbáque tenerrimę suę etati cõ- sona proferentem, & tuo dicto audientem (vti non dubito illum facturum siquidem corpore tecum adesset) & à nutu tuo pende- re paratum. Denique cogita, & si corpore disiunctus sit, animum tamen cum tecum habere communem, atque ita in vobis fiet

illud.

*Quòque magis spatium seiungit corpora vestra,
Mutuus hoc propius pectora iungat amor.*

Tunc demum hæc tanta ferè tuè menti adferèt solatia, ac si suauissimus ipse Princeps coram te luderet, sinuque tuo foueretur.

Reginam consolatur felicitatis & virtutis suæ recordatione CAP. XIII.

Perge igitur, vt facis, illum amare, diligere: & eundem, piè, Christianè, atque probè institui, educari, honestis que imbuì disciplinis, artibusque principe dignis, quibus poterit tua prudentia modis, sedulò curato. At quia per te forsitan, prout materni amoris vis, & affectus impellit, id iam præstare non potes, Dei omnipotētis curæ eum commenda: quem assiduis decet (vti soles) inuocare precibus, vt eundem corpore, & animo sanum ac incolumem (quod & nos etiam illi iugiter precamur) seruet custodiat, protegat, & tueatur: Nec non vt eidem cor docile, & animum sapientiæ Plenū cōcedat vt quondam deprecanti Salomoni Regi, dum adhuc paruulus esset, largitus esse legitur. Imò & sua peculiari illum imbuat gratia, vt tandem in verè Christianum, prudentissimūque euadat principem & suo munere ad Dei optimi maximi gloriam, nostræque gentis pium otium, pacem & communem totius

Reipublicæ salutem probè fungatur. Quod vt fiat interea illum tuis saltem literis, cum secus vix liceat, frequenter admonere non desinas, vt ea præcepta quę optimus ille & Deo maxime charus pater Tobias, moriturus filio suo commendauit, seridò, & fideliter discat, memoria teneat, in tabulis cordis sui inscribat, & quotidie cum primis recitet, & denique eadem opere exequi conetur. In illis enim etsi paucissimis verbis, eorum omnium quæ pium, & iustum virum in hac vita præstare decet, quasi summa quædam, & breuis epitome continetur. Ita enim vir ille sanctus, sapiens, iustitia & integritate plenus filium suum erudiens, quibus moribus, & præceptis parentes omnes curare debent suos imbui & educari liberos, suo exemplo piè, ac religiosè instruit, vt in sacra historia, cernere licet.

Atque hæc sane sunt quæ tuæ amplitudini esse debent iucundissima, & quauis ambrosia pectori mortique tuę longe suauiora. Quin imò & alias quamplurimas possèm huiuscemodi adferre spiritales dapes, atque delicias, si in recolendis, aut corporis, aut fortunæ, aut animi tui egregiis dotibus hærrere liberet. Magna equidem cuiusmodi, præclaræque sunt quęque breuissimè memorari possent quàm nitidus tuę quęso decor iuuentæ, quàmque venustas lógè vberior. Quàm lepidus formę cumulatus ho-

*corporis Et
fortune re-
cordatio in-
cunda, pro
quibus fre-
quens Deo
reddenda est
gratiarum
actio.*

nos? Ec cui mortalium fortuna pari fauit auspicio. Primo quasi ortu pater regno tibi cessit, post rege cōiuge fortunatior facta es, postremò partu etiam beatissima. Regem namque futurum, ipsa innumeris regibus prognata, edidisti, qui nobis sit quasi magnę spes altera Troię. Ceterum has corporis, & fortunę dotes te nò modo virtutibus equore, sed & eisdem longo interualo superare videbit facile is, qui ingenuos illos quos edocta es mores, inspiciat, virgineam verecundiam, castum pudorem, liberalem vultum, regiumque animum, qui religiosa deniquè pię mentis sacraria, sanctosque animi recessus & pectoris tui penetralia, quę omnia gestu & ore satis elucent, intueatur. In his omnibus, vt fortunę bonum, & corporis venustas quantumuis excellat, meritò postremas, ita eximię in te, plurimęque virtutes primas partes iure sibi vëdicant. Et quãuis hæc virtutum tuarum commemoratio superuacanea forsan videri posset, nemo tamen adulandi causa hæc medicere existimet: Nam ab hoc peculiari aulicorum vitio meae vitę conditio (vt de genio ingenioque meo interim taceam) abhorrere iubet: vt qui probè sciam cuncta quibus ornata es munera solius Dei munificentissimi benignitate donata esse. Verum ita nos fuerunt nostri affectus, vt ea quę delectant sæpius inculcemus, ita vt in illis commemorandis haud

haud facile modum inueniamus. Deinde, vt
 ti verè ex animo letamur omnes, gratias-
 que datori immortales habemus, excellen-
 tiam tuam hisce diuinitus dictatam esse be-
 neficis, ita eundem optimū maximum de-
 precari non cessamus, vt ea fœlicitas tibi sit
 perpetua. Quæ nimirum eò facilius succe-
 det, si diuinæ erga te liberalitatis nulla vn-
 quam te capiat obliuio nec desinas illi quo-
 tidie laudes decantare: Ita demum fiet, vt &
 ipse sua dona in te adaugeat, afficiatque vt
 tuo quoque exemplo alij principes ad illas
 confectandas incitentur. Sic etenim vt &
 nos, veteres soliti sunt, illustriū principum,
 non solū virorū, sed & fœminarum egregias
 dotes, & virtutum ornamenta commemo-
 rare, vt illè rerum memorabilium diligen-
 tissimus concinnator Plinius magnè fœlici-
 tati tribuit quod Lampedo Lacedemona e-
 lectissima fœmina regis filia, regis vxor, &
 regis mater fuerit. At ego tuam longè maio-
 rem censeo fœlicitatem, quòd hæc omnia, &
 longè plura id genus quàm cuiuis alteri hoc
 nostro sæculo diuini numinis fauore tibi
 contigerit beneficia. Cui hoc epigramma-
 te gratulari placet.

*Fœlix ô multum fœlix, quæ regio proles,
 Regis Lampedo, mater & vxor erat.
 At tu ter fœlix Maria es quæ filia Regis,
 Totque hæres regum regis & vxor eras.
 Præclarum & regem peperisti munere diuinum*

*Plin. lib. 7.
 cap. 41.*

*Maria sca-
 torum Re-
 gina fœlici-
 tas quod
 Regis filia
 Et hæres,
 Regis vxor
 Et Regis*

ANIMI TRANQVILLI

*mater sit.**Matris ut & sobolis stirps sine fine regat.**Felicitatis
come inui-
dia.*

Cum igitur sapiētia prope singulari Ma-
iestas tua sit prædita, debes certè istis tuis
potius delectari bonis, quàm quibusuis ir-
ruentibus grauari malis. Verum nulli vn-
quam in hac vita fœlicitas contigit, quę si-
nistros obtractatorū mors^o vitare potuerit,
& quo secessu quosdam fugeris, aut in fulis
misericordię permulseris non cohibebis, ne
vt alienis malis perinde ac bonis suis leten-
tur, & gestiant. Diuites se nonnulli putant
aliorum damuis, locupletes cęlamitibus,
immortales funeribus. Sed illi quatenus a-
lienis, suorum adhuc expertes, incommodis
insultant, optima istius vindex insolētię va-
rietas humanę conditionis viderit. Mirari
nemo certè debet hanc rerum mutationem
tibi iam accidisse, cū ea cum multis aliis
principibus tibi sit communis, cūque to-
tus hic orbis mutationi semper fuerit ob-
noxius: tempora nimirum, stellæ, cœlum,
mare, terra, regna, populi, bestię, & multò
omnium maxime, homo ipse. Nihil itaque
eum sit sub sole perpetuum, quis, nisi men-
tis inops, eodem statu semper permanere se
posse existimabit? Nunquid cursum mundi,
& ordinem eius qui perpetuis mutationi-
bus subiectus est, poterit qui invertere? Nū-
quid Dei possumus resistere voluntati, qui
hanc rerum omnium vicissitudinem statuit?
& non potius meminisse quod canit ille.

*Nulla feli-
citas in hoc
orbe perpe-
tua.**Omnia mu-
tationi ob-
noxia.*

*Ipsa vices natura subit, variatâque cursus
Ordinat, inuersis & frontibus explicat annum.
Magni sæpe duces, magni cecidere tyranni
Et Thabæ steterant, magnâque Troia fuit.*

Ouid.

In hominum itaque ætate multa eueniunt
eiufmodi: capiunt voluptates, mox rursus
miserias: iræ interueniunt, redeunt rursus
in gratiam. Etenim vt grauissimè scribit, So-
phocles: quæ aliquando fuere iucunda sta-
tim amarulenta fiunt: & paruo deinde tem-
pore, ad suam sæpe redeunt dulcedinem.
Quæ omnia, etsi præter hominis mentem, &
expectationem sæpenumero contingant, ni-
hil tamè sine nutu Dei. Qui in peccatis ho-
minum tormentis, carceribus, exilio, pœnis,
& in quibuscunque denique malis ita se ge-
rit, vt ea omnia in gloriam suam, suorum-
que salutem suo tempore conuertat. Proin-
de ne quicquam eorum de quibus nos di-
cturos polliciti sumus, silentio præterire vi-
deamur: posteaquam hæc exquisitas epu-
las, sapore gratas, concoctuque faciles, qui-
bus animum, mentemque sustentare possis
regiis tuis apposuimus mensis: nunc ad ea
tandè quæ vt menti noxia, cauere, declinarè-
que debeas, ne morbos nunc depulso aliquando
renouent, nostra festinat oratio. Ita enim
locus hic postulat: siquidè ea prescri-
bere, quæ fugienda sunt non minus ad tuen-
dam tum corporis tum animi sanitatem,
quàm quæ amplectanda, optimi regiminis

ratio, ordoque exigit.

*Quæ præcauenda ne mens tranquilla turbetur, ex
historiarum lectione regibus valdè vili de-
promi possunt.* CAP. XIII.

ITaque vt tandem de hisce nõ nihil etiam
in medium adferamus, hoc mihi per-
suasum habeo (cum satis probè norim tu-
um animum) non esse tibi tanti regnum,
regio sue honores, amplissimáque dominia,
vt eorum cupiditate, velis vel latum qui-
dem vnguem à vera animi sententia, & mē-
tis fortitudine discere: Verumtamen his or-
bata rebus, quibus & natura te, volun-
tas, & consuetudo à teneris vsque vnguiculis
assuefecerat (etenim nata es ad a-
gendum semper aliquid principe dignum)
poteris fortè, cum hæc in mentem ve-
niant, tibi ipsi aliquando displicere. Ta-
les certè cogitationes non minus fugien-
dæ sunt, quam quæ per medicos prohiberi
solent, quæ recidivas febres gignere pos-
sunt, mali succi dapes. Ceterum quia &
hæc nonnunquam te premere, & subitis tan-
quam hostium incursionibus mentem per-
cellere poterint, hisce primis animi tui e-
pulis, quibus regium hoc instaurauimus
symposium secundas etiam quas vocant
mensas, quæ lautissimum quasi deliciarum
cumulum adferre, & sua nobis voluptate o-

rex in titillare solét, addendas esse duximus: quibus non modo leuari possent omnes tuę molestię, sed & penitus tolli. Neque minima certè adferent solatia, sed (vt ego quidem censeo) maxima: quę animum tuum ab omni solitudinis turbine munire queant: Nam hæc eadem ego ipse (si liceat magnis componere parua) experiens quotidie, sic probó, vt ea mihi præsentem salutem adferre videantur, nec verò minus illa amplissimis, instructissimisque regum mensis, quàm infimorum hominum augustis, & sine arte mensulis conueniunt: neque hoc tempore melius quicquam inueniri potest, in quo acquiescamus. Sed vt de deliciis ipsis de quibus ago, ipsa tandem planè intelligas, non equidem de tibi ignotis (quod esset difficile) verùm probè cognitis bellariis loquor. Satis etenim memoria teneo, te ab infantia summè bonarum literarum stultiosam fuisse) omniãque, quę vel à sapientissimis ad bene viuendum tradita sunt, summa cura, studiòque didicisse: omnia inquam, quę vel pietati, vel religioni, vel optimis rebus, & vsui, & delectationi esse possent. Verum enimvero præsentis nostri instituti non est, tuam eximiam prudentiam nũc temporis in voluendis illis arcanis diuinę theosophię misteriis detinere: sed vt in hoc dũtaxat studiorum genus incũbas, quod vti dignitati

ANIMI TRANQVILLI

ruę maximè conuenit, ita cum facilitate delectationis, atque vtilitatis rationes cõiunctas habet: Illud inquã, quod multorũ prudentium, & doctorum industria in diligẽte, & accurata historiarum tam sacrarũ, quàm prophanarum lectione potissimum consistit, quarum cognitio etsi omnibus illis, vel minimis, qui in Republica administranda quoquo modo versantur, admodum conducit, tamen regibus, magnisque principibus, & iis qui rerum gubernandarũ clauum tenēt, in primis vtilis est, & necessaria. Quandoquidem ex hoc historiarum próptuario exquisitissimas escas variique generis delicias, quibus in secundis quasi tuis mensis magna cũ voluptate frui queas facile licebit desumere. Ex hoc vberissimo historiarũ fóte, saluberrimi quodque, & efficacissimi potus genus, qui omnē pellat animi mœrorē noxiãsq; prohibeat, cogitationes haurire possis. Ex hoc deniq; locupletissimo historiarũ thesauro, id quod quibusuis gẽmis, auróque lógè pretiosius, & ad trãquilatē mētis tuẽdam, & conseruãdam, apprimè conducens minimo certè negotio possis depromere. Hic nimirũ est ille regius thesaurus qui (vti doctissimus ille testatur Thucydides) nunquã è principũ manibus excedere debet: Tã necessaria res est iis qui reipublicę præsunt. Inde enim quàm facili mē cauere, & prospicere sibi discant quid in imperiis

fugiendum, quidne amplectendum sit: cum eadem rerum vicissitudines quasi in orbem sese referat. Tametsi enim personas interim mutari temporis diuturnitate sit necesse, negotiorum tamen similitudo, & stabilis illa, ut ita dicam, rerum instabilitas & perpetuus rerum ordo, semper sibi similis permanet, Nec est quidquam, quod quinquam deterreat ab hoc liberali admodum studio: siquidem historiarum cognitio adeo peruia & facilis est, ut eam quisque etiam absque aliarum disciplinarum adminiculo, & citra preceptoris operam sola lectione per se assequi poterit. In illis quoque reuoluendis tanta voluptatis magnitudo ut qui semel ad id studij se transtulerit ea delectatione, & auiditate rapiatur, qua postea nunquam nisi inuitum, se inde auocari sit passurus. Vtilitas vero inde patet, quod eo consilio omnes tum sacrae tum prophanae scribantur historiae, quo pietatem ab impietate, virtutem a vitio discernere possimus: eaque scire quae vel diuinae Maestati grata sint, vel ipsius erga nos iram excitent: & in summa quid quid quemque (cuiuscunque sit gradus aut ordinis homo,) deceat, quid non. Etenim ueterum annales nihil aliud quam bonorum, illustriumque virorum, atque feminarum praecleara facinora, ut imitemur, contrariaeque aliorum, ut fugiamus, ob oculos nobis quasi in tabula proponunt;

*Historiarum
omnium scopus
et finis.*

Ita vt ad omnem fortunæ aleam æquo animo ferendam, nisi nos ipsos destituere velimus tutissimo quasi præsidio nos muniant atque firmiores reddant. Hanc igitur sedulam, accuratamque historiarum lectionem Maiest. T. omni qua possum mētis humilitate, ac studio commendo, vt his quasi exquisitis deliciis, quotiescunq; vlla aduersa impetunt, ac premunt, animū tuum probè reficias. Idq; eò lubētius facio, quòd hæ solæ persuadere tibi possunt, atque efficere, vt dum aliorum regum ac summorū principū acta, mores, statum, variásq; regnorū, monarchiarum, & rerū publicarū mutationes quasi lucidissimo intuebaris speculo, ea cū rebus ætate nostra gestis conferas & abunde tibi satisfacias, cum oculis, animoque per lustrandis nihil esse noui, nihil intolerabile, nihil cuius non simile etiam aliis magnis principibus antea contigerit, nihil denique quod sua secum non adferat commoda. Etenim eorundem principum edocta exemplo, hæc omnia, & alia quæuis, quantumuis aduersa, excelsa, fortique sustinebis animo.

Paradoxa quædam vti apparet, ea tamen verissima.

CAP. XV.

Ignosce, quæso, Regina Serenissima, & pro tua singulari humanitate mihi liceat

cū tua bona venia dicere quod sentio: Certè, & si fortè præter communem opinionem quædam, non tamen alia quàm quæ validis rationibus & Imperatorū, regum illustrū- que principum, exemplis cōfirmari possint, dicturus sum. Quid enim si hanc status cō- mutationem vtilissimam tibi fore nō secus, ac si plumbum auro, tenebras luce, & terre- na cœlestibus commutasses, ostēdero? Quid si regiam illam dignitatem ærumnosam, hęc vero priuatā quam agis vitam, magnis de- liciis affluentem probauero? Quid denique si splendida illa regū palatia minus tum vti- litatis, tum voluptatis, quam priuatas, istas ædes, imo quam carceres habere ducero? Taceo de reliquis, quę hisce accidere videntur malis: in quibus nihil mali, verū omnia bona, & in bonum cædunt maximè his, qui Deū diligunt, quiq; illi placere ex animo ac parere student. At dicet fortasse quispiā, hęc quæ per me de regij stat^o cōmutatione pro- posita sunt, posse forsan in philosophorum scholis inter eos qui obscuris paradoxis aut argutis delectantur, sophismatis aliquā ra- tionis speciē præ se ferre: verū apud eos qui iam regis potiti sunt sceptris, aut qui impe- rio, magistratūve quiete fruūtur, quasi ridi- cula & leuia procul dubio haberi. Mirum fanè, & valde mirum videri potest, si regia dignitas, aut summi magistratus culmen, fœlicissimum vitæ genus dici non debeat,

quandoquidem, id multis esse putatur bonorum omnium caput, ad quod obtinendum, nulli mortalium si liceret, non sponte sua feruntur: atque is demum fortunatissimus plane esse videtur, qui aliis libera potestate præest.

Regia dignitatis splendor: honorum & gloriae cupiditas res miseris plena fortis animi honores contemnere & voluptates.

C A P. XVI.

Quid enim homines maiori, voluptate afficere posse putatur, quam imperare cæteris mortalibus, amplissimo regno præesse, omni rerum genere feraci, Regioni tum incolarum, tu pulcherrimarum urbium frequentia, cum primis admirandæ, præterea & fluminibus veliferis, ac mari portuoso comodæ. Quid honorificentius quam habere numerosum exercitum, ingentem equitatum, satellitium haud exiguum, vastas triremes, immensam pecuniarum vim cõgestam, vasorum argenteorum, aliarumque rerum pretiosissimarum suppellectilem reliquamque pompam, strepitumque; ac denique apparatus, qui apud principes esse solet instructissimum simul & cumulatissimum. Quid denique admirabilius, quam videre principem, dum in publicum prodit, à plerisque; quasi Deum quempiam adorari, intueri alios sese mutuo protrudentes

certatim præcurere, vi regij vultus aspectu vel modico fruantur. Nonnullos, cõscientis etiã tectis, magni ducere, si eum vel eminus cõttemplari liceat, vel illius saltẽ quadrigas, stragulãve nedum diadema cõtueri. Tum & videre antè ambulones, & eos qui à tergo comitantur, quantũ gaudij esse arbitrantur? quã quidẽ omnia summam præ se ferre voluptatẽ, & magnæ fœlicitatis quasi premia ad ferre videntur. Quotus igitur quisq; est qui imperij sceptrum, aut regni alicuius diadema oblatum respuere, nedum potito se abdicare velit? Quis, inquam, est, qui insignia palatia splendoras, & verè regias principum ædes cum priuatis ædiculis ac tuguriis, aut potius caueruulis ac spelũcis commutet? Quis tandem in exilio potius quam in natali solo, apud extraneos potius quam inter domesticos, inter infimæ sortis homines, quam inter proceres ac nobiles vitam transigere velit? Sunt & alia quẽdam quamplurima incommoda quæ ex hac status permutatione oriuntur quorum hic mentionem nullam facio, quæ tamen, cuiusmodi sint, ex iis quæ hic dicuntur facilè est coniecturam capere. Fateor sanè (Princeps Illustissima) hæc rationes magnam vim & efficaciam apud eos, qui res duntaxat externas inspiciunt, habere posse: cum nihil vnquam tanti apud homines esse soleat, quanti est honoris, glorię, & imperij ti-

ANIMI TRANQVILLI

titulus: quod id sit in nobis à natura insitum
vt quisque cæteris omnibus preesse deside-
ret. Verumenimuerò quam misera, vanaque
omnino sit hæc contentio, cupiditas, & am-
bitio, quis non videt? Plerique eò cæcitatibus
adducuntur, vt ipsos iustitiæ capiat obliuio,
cum in imperiorum, honorum, gloriæ que
venandæ laqueum inciderint, adeò, vt facil-
limè ad turpia facinora perpetranda impel-
lantur, qui excelso sunt animo, gloriæ quæ
cupido. Difficile est enim iis, qui præstare cæ-
teris potestate nituntur, æquitatem seruare.
Taceo, quòd ij qui summas rerum tenent, &
legitimè cæteris præfunt ac dominantur, in-
tus tot curis distringi solent vt sese omnium
hominum plerumque putent esse infortu-
natissimos. Quare apud verè magnanimos
heroas præclarum semper habitum fuit flu-
xa, momentanea que huius vitæ commoda
contemnere: honores, diuitias, risus, conui-
uia, symphonias, ludos, balnea, vina, dapes,
venerem, musices lasciuiam, somnum, otia
& vnguenta, similésque vitæ huius volu-
ptates, pro nihilo ducere: que vt Principum
aulas perpetuò comitari, ita duro sæpe eas
exitu euertere solent. Multi huiuscemodi &
summi Imperatores, & Reges atque Princi-
pes, qui fortes, ac magno animo sapientum
omnium iudicio habiti fuerunt, qui que mul-
ta præclara ediderunt facinora, imperia quo-
que & magistratus apud suos magna laude

administrarunt, exitere, qui nihilominus honores illos, quorū cupiditate multi inflā-
mātur, ita contēpserunt, vt illis nihil iuani⁹,
nihil leuius esse existimarint. Neq; verò im-
meritò. Nā sicut incerta hęc esse sciuerunt &
caduca, sic ea non virtutis neque ingenij sed
fortunæ ac tēporum munera esse cognoue-
runt. Vnde factum, vt plerique vera animi
fortitudine, non solūm honores summōs-
que magistratus oblatos recusarint, verum-
etiam Imperiis, Regnis, honoribus, quibus
in pace & otio fruebantur, sponte sese abdi-
carint, vt priuatim deinceps sibi agere lice-
ret. Et ne hoc tuæ Maiestati quasi indignum
fide, & per me excogitatum videatur, statui
nonnullos antiquæ nobilitatis clarissimos
Principes, non modo exteros, sed & ex splē-
didis tuis maioribus, domesticos, aliquot
testes adducere: qui magnam hanc gloriam,
in ambitiosorum hominum & vani fastus
contemptum, sunt contestati: prius tamen
non nihil adducere, de ipsis rationibus libet,
quibus verissimile est illos fuisse adductos,
cur priuatum viuendi institutum publicę &
Regiæ dignitati præferre voluerunt. Ita fiet
vt non veterum duntaxat exemplis, sed etiā
non obscuris quibusdam argumentis plene
tibi possit satisfieri.

*Cur priua-
ta vita pu-
blica prefe-
renda.*

*Regum vera dignitas & ornamenta illorum mu-
nus, & quare constituuntur. Regibus obediendū:
Regnum gloriosa seruitus.*

Proinde hoc primum constituendum est, omnium sapientum consensu & iudicio, Monarchiam optimum esse & præstantissimum gubernationis genus atque ideo nihil in hac vita esse Regia dignitate magis honorificum, nihil admirabilius, nihil in quo quisquam mortalium propius ad summi illius Regis Dei optimi naturam possit accedere. Nam qui aliis præfunt, & dominantur, imaginem quandam ipsius Dei in terris nobis exhibere videntur: adeo ut ille in Prophetis loquens illos non sit dedignatus aliquando Deos nominare. An igitur quisquam est qui non admirari, qui non summo honore Reges prosequi, qui non omnibus animi & corporis neruis illos colere, & illorum Imperio obedire, dictoque obtemperare debeat. Quotidie enim cernimus, cum alicui nationi diuino numine concessum sit ut Regem sapientem habeat, ut & ipse Rex amplissimum ex moderato suo regimine virtutis & sapientiæ fructum percipiat, & populus vniuersus omnibus bonis, illius opera & benignitate animi confluat. Reges profectò nobis diuinitus dari ingenue fatendum est, sed tamen non tantum ut in supremo folio tanquam in folis curru illos contimplantes constitutos summis afficiamus honoribus. Quatum illi nobis Dei munere quasi fontes quidam, vn-

de omnem honestæ vitæ disciplinam hauriamus propositi sunt. Ab illis namque leges accipiendæ, iudicia postulanda, virtutis exempla nobis accipienda sunt: ab illis auxilium contra perditos homines implorandum, & virtutis premium flagitandum est: In illis denique esse debet perfugium miseris, solatium afflictis, alleuamentum oppressis, & præsidium denique inuocentibus contra improborum hominum fraudem & potentiam firmissimè constitutum. Caterum quanquam hæc omnia Regij status precipua esse ornamenta, & debita quasi munia eaque præstantissima multi agnoscunt: nihilominus singula hæc, vti decet prestare, vitam secundum optimam rationem instituere, omnes curas, & cogitationes suas in Reipublicæ salutem conferre, hoc opus hic labor est. Reges namque ac summi Principes tanto eorum hominum, qui ducuntur in contraria studia cœtu cinguntur, illorum inquam qui aut sui Principis Philautiæ inseruirint: aut qui adulationi, ambitiosæ uel cupiditati, aliisque voluptatibus dediti, tantis dolis subtilissimisque machinantibus rationem in Principe oppugnant, vt paucissimi sunt Reges qui illorum calliditati & fraudibus obsistant: vsque adeo vt in multis seculis pauci Reges extiterint, qui hisce immoderatis hominibus plene moderari potuerint. Quo sæpe

ANIMI TRANQVILLI

factum est, pro dolor vt voluptuarij isti homunciones potius Reges esse videantur (cū & Regi & illius nomine populo imperant) quā ille qui in sublimi cathedra illorū genio indulgēs quasi cathenatus & vinctus sedet. Quid igitur aliud regnum & regnādi potestas si sincerē loquamur, dici potest, quam gloriosa quādam seruitus? vt Antigonus Rex, ad filium Demetrium loquens, illud appellat. Cum enim Reges primorum cupiditatibus seruiunt, nonne procerum, vt Timoleon ille Corinthius Dux inclytus affirmat, ministri sunt, atque serui. Et certē nisi Reges suorum magnatum & nobilium iniustis etiam sæpe petitionibus annuant, nisi ipsos impunē in plebem seruire, & quemlibet pro libidine viuere patiantur, atrocissimas protinus contra se insidias sentient. Quam quidem regnandi formulam, inclyta Regina, si aliquādo ipsa coacta fueris experiri, nihil attinet hic dicere.

Plutar in
Timoleonte.

*Regia Vita cum priuata collatio: Regum sollicitudo:
priuata Vita quies & Voluptas.*

CAP. XVIII.

AD hæc, etiam dum externis Reges aluntur honoribus, atque solemnibus adorantur pompis, tot grauissimis variarum rerum molestiis, quas dū noctes atque dies in animo versant, intus discrutiantur, vt prægran-

Lucian. in Gallo.

dibus illis apud veteres Colloſſis videntur perſimiles. Etenim eorum quiſque quo ad ea, quæ foris apparent, Neprunus quiſpiam videtur, aut Iuppiter, mirificè decorus, auro eborèque compactus: ſed ſi demifſo & inclinato capite quæ ſunt intus inſpicias, videbis vectes, quosdam & clauos introrſum perminentes & aliàs id genus permultas deformitates abditas & occultas. Huiuſmodi res quædam regnum certè videtur. Nam quemadmodum hominem in tam ſublime ſupra alios efferri, vt vnus poſſit quamplurimis non tantùm imperare, verum etiam numinis inſtar ab illis adorari, diuinum quiddam & admirandum videtur, cùmque Colloſſi effigie perbelle quadrat: conſuſa verò moleſtiarum congeries, quas æqua mente tacitus ſecum Princeps crebrò circumfert, cum iis quæ ſunt intra Coloſſum probè, niſi fallor conferri poteſt. Quid enim primo loco referam admodum laboro, vtrum metus, curas, ſuſpiciones, odium, quo Regè etiam ij, qui cum illo viuunt, perſequuntur? Deinde & inſidias, atque eas ob res pertenuem quidem ſomnum atque rarum, plena tumultus inſomnia, cogitationes perplexas, ſpes deniq; incertas. An verò penuriam ocij, occupationes difficillimas veluti eas, quæ ſunt circa iudicia, expeditiones, edicta, fœdera, ſimiliùmque rerum conſultationes. Quibus rebus fit, vt ne per ſomnum quidem aliqua

Homer.
Iliad. lib. 2.
Herod.

Plutar in
Dion.

Dion. in or-
ratione 6. de
tyrannide.

Claud.
Iuuenal.

re liberè frui liceat. Verùm vt his omnibus rebus solus prospiciat necesse est, milléque qui sustineat negotia? Nec Agamemnona Regem dulcis habebat sonus, multigenas versantem pectore curas vt ait ille, Ne tùm quidem cum reliqui omnes Achiui stertent. Adde quòd Iydam illum Cræsum ditissimum filius mutus discrutiat. Persam verò Learchus ad Cyrum deficiens: atque alium quempiam ex Regibus Dion cum Syracusanis nonnullis ad auram communicans & ditionem moliens. Rursus alium quendam vrit Parmenion collodatus. Item Perdicam Ptholomæus, Ptholomæum Seleucus. Tùm si qui defectionem parare dicantur, aut duo quatuorue satellites inter se confusurrantes. Porro, quod est omnium grauissimum, propinquissimi quique vel maximè sunt formidandi, ab illis summo-
pere sempèrque metuendum ne quid magni mali excitetur.

Nam alios à sibi etiam charissimis veneno fuisse necatos, alios suis Regnis & sedibus à liberis pulsos, alios captos, alios miserimè eia trucidatos historiæ suppeditant exempla plurima: ita vt verè de illis poëta scribat,

Muniti glanis viuunt, septique venenis.

Et alius

Ad generum Cereris sine cede & vulnere pauci
Descendum Reges, & sicca morte tyranni
Multò itaque lætior quàm Regum vita, co-

rum qui sordida tractat artificia, videri possit, sicut & tutius multo ex Iri, Codrue pauperissimi fictili haurire poculo, quam ex aurea Principum bibere phiala, cæterum cicuta aconitoque temperatum.

Nulla aconita bibuntur

Et fictilibus: tunc illa time, cum pocula sumes

Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.

Iuuenal Saty. 10.

Sic lætifera agunt conuiuia atque id innumeris in malis constituti. Postremò ubi marcescentè gloria conciderint, persimiles esse videntur personatis tragœdiarum Regibus, qui diademata gestant, argenteisque capulis gladios, comamque ventilantem, & auro intertextam clamydem, verum simul atque illam exuerint, in media scena impulsæ præcipites ruunt, nec quisquam adest, qui depressos subleuet, aut nudatos denuò tegat purpura: quod summis etiam Principibus nonnunquam accidere solet. Quid, quæso, verarum deliciarum esse potest in hac regia vita tanto metu, tot curis, totque continuis suspicionibus obnoxia: Quid voluptatis capere potest Princeps ex epulis etiam exquisitissimis, aut nectare dulcissimo, in quo suspicatur venenum subesse? Quis denique grauior mentis cruciatus, quam suspitio in mediis vndique angustiis, ubi & periculum eminent, & metus nunquam non adest? Quales autem sunt Regiæ hæ deliciae, quibus condimentis miscentur da-

ANIMI TRANQVILLI

Cic. 5. Tus-
cul.

pes, & quàm non vera lætitia, quæ ipsos capit conuiuantes, Dionysius, qui Syracusanis imperauit, vel hoc vnico paradigmatē declarauit: Cui cùm Damocles Philosophus vnus ex assentatoribus commemoraret ipsius copias, opes, Regiam Maiestatem, rerum affluentiam, magnificentiam ædium Regiarum, negarētque vnquam beatiorem quenquam fuisse: Visne, inquit Dionysius, ô Damocle, quoniam hæc te vita delectat, ipse tandem degustare & fortunam experiri meam? Eumque se ille cupere dixisset, collocari iussit hominem in aureo lecto strato (quo pro cathedra in Regiis epulis tunc utebantur) textili stragulo magnifico opere depicto: abacósque complures argento auróque cælatos ornauit: tùm ad mensam eximia forma pueros delectos iussit consistere, eosque ad nutum illius diligenter ministrare. Aderant vnguenta, coronæ, incendebantur odores, mensæ conquisitissimis epulis extruebātur: fortunatus sibi interea Damocles videbatur. Post, in medio apparatu fulgentem gladium è lacunari seta equina aptatum, demitti Rex iussit, vt impenderet beati illius ceruicibus. Vndè factum, vt ne ad ministros quidem nimio timore percussus aspiceret Damocles, nec ad argentea, aureáue vasa, nec ad epulas, imò nec manum porrigebat in mensam. Iam ipsi præ metu defluebant

coronæ: deniq; exorauit Dionysium, vt sibi
 abire liceret quòd iam beatus nollet esse.
 Satisne videtur declarasse Dionysius bea-
 tum esse neminem, cui perpetuus aliquis
 terror impendat? Proindè quicumque ex
 iis Icarì in morem sese attollunt, propiùs-
 que se soli admonent, haud cogitantes
 quòd alas habeant cæra adglutinatas, in-
 gentem certè nonnumquam strepitum in
 pelagus delapsi ciere solent. Ita Cræsus il-
 le Rex quidem ditissimus reuulsis alis ri-
 sum conscenso rogo Persis exhibuit, So-
 lonem sæpè compellans, & neminem an-
 te obitum fœlicem pronuncians. Sic & Ba-
 dudus Britonum Rex dæmonum præsti-
 giis actus, alas sibi volandi gratia aptauit,
 quibus cum altum tolli cæpisset, repente
 cecidit: quo casu collisus excessit è vita. At
 verò qui Dedali exemplo non admodum
 sublimia, neque excelsa sibi appetunt, ve-
 rùm humilia terræque vicina, tutò ple-
 rumque ac citra discrimen volant. Hos cer-
 tè mediocri contentos sorte, & priuatam
 volentes vitam ducere, non magnopere
 tangit cura belli, neque solliciti sunt, ne
 incurstantes hostes agros depopulentur.
 Hi de singulis, quæ suis apponuntur men-
 sis summa cum voluptate omni metu &
 suspitione vacui cœsitant: nullas ab his, qui-
 buscum viuunt: timent suæ vitæ insidias,
 non vt pellantur suis sedibus, nec vt liberi

Polid. virg.
Angl. hist.
lib. 1.

ANIMI TRANQVILLI

aliū propinqui quicquam contra eos machinētur mali formidant: sed curas sollicitudinēque mordaces procul abigunt: nullas noctes perplexis cogitationibus prepediti infomnes ducunt, sed dulcissimis oportū se somnis recreant, atque indè erecti, huc atque illuc absque milite aut cūstode, interdum quoque absque comite liberam auram captantes intrepidè spaciuntur: Etsi aliquando aduersæ valetudinis, vel fortunæ casus quemquam ex illis vrgere cœperit, tū vxor, liberi, cognati, affines, & amici omnes aduolant, eūque erigere, onere leuare, & in extremis etiam malis illius lateri adhærere, & ad pristinæ vitæ statum reducere conantur: Nec prius illum deserunt, quàm ad sæcuritatis, vbi deinceps tutò nauiget, portum deducant. Num igitur multò suauius tūm edere, tūm bibere, iucūdiūque suis frui bonis videntur priuati, qui latentes viuunt, & gloriosos & novos titulos, nomināque fugiunt, quàm magnorum plurimi in summi honoris culmine constituti? Nōne horum vita naturæ duntaxat necessitatibus & vsibus circumscripta regia illa longè videtur tranquillior? Nōne, quæ magna sunt, magnis etiam implicantur malis? & quæ mediocria sunt ea optima atque tutissima?

Horat. ode
16. lib. 1.

*Non enim gaza, neque consularis
Submonet licitor miseris tumultus*

Mentis, & curas laqueata circum

Tecta Volantes.

Viuitur paruo bene: cui paternum

Splendet in mensa tenui salinum,

Nec leues somnos timor, aut Cupido.

Sordidus auffert.

Proinde sicuti nullus est, qui velit in magna licet, pulchraque; naui, atque auro onusta nauigans vltro submergi: Ita etiam desiderare non debet quis in ampla magnificaque domo sedens, curis obrui aut auxietate suffocari. Hinc sapiens quisque propendere potest, quantæ curæ, molestiæ, vexationes circumueniunt eos, qui in magistratu constituti, qui tot casibus expositi esse coguntur, & quot mala atque labores purpura tegat: contraque quantum quietis, atque spei boni priuata vita pollicetur. Elegantissima sunt hæc Horat.

Puræ riuus aquæ, siluaque ingerum

Paucorum, & segetis certa fides mea,

Bulgentem imperio fertilis Africæ

Fallit, sorte beator.

*Horat. od.
16. lib. 3.*

Adde quod vti multo tutius, ita sane tranquillius est obedire quam imperare, & subiectum esse quam præesse. Quare alterum optare non tam arrogantis quam prudentis est: Alterum verò se in omnibus submittentis, & verè serui Christi, qui ministrare venit, non vt ipsi ministraretur:

Tutius subiectum esse quam imperare.

ANIMI TRANQVILLI

Cuius omnis vitæ actio nobis ob oculos est proposita, vt qui illius doctrinam profitentur, eius imitentur & mores. Is sanè cunctis, qui regnandi cupiditate ducuntur, ambitionis vitandæ, honorésque oblatos recusandi clarissimum reliquit exemplum. Nam cū maximus ad eum fieret populi concursus Iudeorum imperium illi deferre cupientis, quod munus quia ex Dauidis regis prosapia prognatus erat, iustè forsan satis potuisset suspicere, noluit tamen, sed à populo secedens, primati hominis more, & vt aliorum seruus & minister viuere quam regio splendore ornari maluit. Is igitur quum sit omnium regum dominus merito primus inter illos principes, qui aut ablatos respuerunt honores, aut suis etiam sponte se abdicarunt imperiis, nobis propinatur.

*Christ⁹ ser-
renum re-
gnum &
honores o-
blatos recu-
sanit.*

Principes qui suis imperiis sponte sese abducarunt.

CAP. XIX.

CVIUS exemplo multos etiam postea & imperatores, atque pios alios reges idem fecisse legimus. Inter quos Theodosius tertius Hadramittenus Imperator inuitus & coactus pulso Anastasio suscepit imperium: sed statim postea eodem se vt priuatam deinceps vitam inter Dei cultores ducere posset volens abdicauit, atque ita

reliquum vitæ tempus tranſegit, & in optata pace laudem quieuit. Lotharius quoque imperator primus eius nominis, à quo Lotharingia dicta eſt, Caroli Magni nepos, cum optime denique adminiſtraſſet imperium, partito inter filios regno, vale dixit ſeculo, ſolitariam vitam eligens in Prussia, vbi in ſumma quiete & otio tandem in Domino obdormiuit. Similiter Iſaacius Conneus Imperator appellatus in oriente contra Michaëlem Auguſtum, Imperij faſces anno ſecundo ſponte depoſuit, & reliquum vitæ contemplationi & orationi dedit: Qui ſane videtur illius Caninij conſulis Romani mores imitatus, qui quidem, eodem die, quo eſt adeptus conſulatum, honorem contemnens abiit: ex quo Ciceronis ſomma, vigilantiffimum habuimus cōſulem Caninium, qui toto cōſulatu ſomnū non carpiſit. Neque hi duntaxat, ſed & alij complures monarchæ ante illos, quamuis Chriſtianam non ſint profeſſi pietatem imperio ſuo ſe ſimili modo exuerunt: quod D. ille Auguſtus primus apud Romanos Imperatorum idemque fortunatiſſimus non ſemel cogitaſſe dicitur: Adminiſtrationem enim reip. populo Romano reddere decreuit, vti Seneca tradit: Nec deſiit quietem ſibi precari, & vacationem à Repub. petere, cum illi omnia ex animi ſententia ſuccederent, & clauſis Iani oſtiis in ſumma tran-

quillitate Reipub. gubernaret. Quid hac moderatione efficacius aut volentius? Verum tantam laudem inde assequutus est, vt non minor illi authoritas, ob has vocationis preces Senatui populóque Romano exhibitas, accreuerit, quàm ex iis, quæ in ipso imperio fortissimè gessit.

Quinetiam Valerius Aurelius. Diocletianus virtute partum imperium cum multos annos exegisset, ingentique animo tueretur, imperium deposuit, & apud Salonas urbem, in priuati hominis statum se contulit, vbi cum multos egisset annos, hortantibus Maximiano atque Gallerio vt imperium resumeret, rescripsit, Si herbarum ordinem, quas ipse in horto suo seuerat, viderent, nunquam ipsos de resumendo imperio mentionem ei facturos. Hunc imitatus est Maximianus Imp. eius socius & successor, qui relicto imperio vitam priuatam elegit. Nec indignus sane est, qui inter Imperat. locum sibi vendicet, quidam Similis dictus, qui cum esset primus sub Adriano Cæsare & in imperio successurus, deposita Palatina præfectura, quæ dignitas Augustorum magnitudini proxima erat, in priuatum secessit locum, vbi moriens ordinauit, vt tumulo inscriberetur: Hic Similis iacet, cuius ætas multorum fuit annorum, & tamen ex his septem solum vixit. Annorum enim in ambitioso magistratu multitudinem in mortis

Eusebius.

forte computauit, solos paucos illos; quos in priuato ocio degit, ad vitam referens, quemadmodum id recte æstimantibus verum esse inuenietur.

Deindè quia regum etiam nonnulla adducere placet exempla, primus in hunc confessum exeat Sabacus Aegiptiorum rex qui regno se sponte abdicauit, & in Aethiopiam priuatus rediit, quod etiam fontes plerètere inhumanum esse putaret. Is sanè mihi videtur Themistoclis, qui neoclis erat fili⁹, sententiam amplexus: quem dixisse Elianus refert, dum magistratum sibi oblatum repudiaret, si mihi, inquit, duas ostenderitis vias, quarum vna ad inferos, altera ad tribunal duceret multò lubentius ingrederer eam, quæ recta ad inferos tenderet.

Diod. Sicul.

*Elianus lib.
9. Var. hist.*

Duo item Indorum Reges Aueuir filiusque eius Iosaphat, anno Christiannæ salutis octogesimo supra trecentos, quemadmodum Io. Damascenus scripsit, relictis Regnis Hereticam vixerunt vitam magis animorum quiete quanquam in magna essent inopia, quam opibus atque molestiis, quas regna trahere secum solent contenti. Iohannes autem Armeniæ Rex relicto Leoni nepoti regno heremum solus incolere, quam regno vti maluit. Verum cum postea Turcæ Armeniam infestarent, malèque Leo eam tueretur, à populis regnum resumere coactus magno illud animo diu

ANIMI TRANQVILLI

defendit ostendens neque inertia cōpulsū se antea regnum reliquisse, neque postea aut leuitate aut ambitione resumpsisse.

*Illustres fœ-
mine Impe-
ratrices &
Regina,
quæ priuata
vixerunt re-
lictō impe-
rio.*

Bamba itidem Hispanorum rex pari ratione motus anno post initum regnum nono, scepro & diademate sponte depositis, in priuatas religiosorum ædes secessit, vbi ad vltimum vitę permanit diē. Fuere quoq; & illustres quædam fœminæ, quæ non minori animi fortitudine, dum imperatrices ac reginæ essent, honorum tædio affectæ, in solitariam & priuatam secesserunt vitam: quarum non exiguum certè possem ego referre numerum. Verùm breuitati cōsulens, trium aut quatuor constantia & animi magnitudo exempli loco nobis hoc tempore satis esto. Agnes igitur Henrici tertij Imperatoris vxor cum imperium summa laude & dignitate longo tempore mortuo marito administrasset, omnibus & diuitiis & honoribus, vt religioni daret operam, vale dixit.

Elizabetha quoque regis Pannoniæ filia Thuringiæ principis connubio nobilis, defuncto viro propinquis eius tetharchiam occupantibus, cum paruulis liberis eiecta, inops, egens, vaga, ærumnis omnibus obruta, ab iis quoq; in quos olim beneficia contulerat, contempta, ita omnia constanti animo sustinuit, vt ad patrem regem in Pannoniam, cum accerferetur, redire nollet, ne patientiam & humilitatem, quam in miseriis

inuenerat, inter regales delicias amitteret. Vnamquámque enim animi virtutem thesauris sæculi omnibus lógè habuit chariorem. Insuper Mathildis Imperatrix Henrici secundi Anglorum regis filia, Augustáque, quòd Henrico quinto Imperatori nupsisset, dicta, & Maicolmi Scotorum regis neptis ex filia, quæ multis belli & pacis artibus supra fœmineum sexum celebris fuit & insignis, post complures pugnas, variáque dubij martis certamina pro hæreditario regni Anglici iure cõtra Stephanum, qui tum sceptro potiebatur, suscepta, stabili tãdem perpetuóque inito fœdere, vt Henricus Mathildis filius ipsi Stephano veluti verus hæres optimo iure in regno succederet, ipsa Mathildis priuatæ vitæ contenta fertè relicto regno spõte in Aquitaniam secessit, vbi trãfactis aliquot in magna quiete annis, summæ moderationis, piique in filium amoris testimonio posteris relicto vitã cum morte commutauit.

Ante hanc Imperatricem Iuas rex Angliæ princeps magni cõsiliij, & virtutis, domi forisque clarus, bonis artibus duntaxat vacãs, ac iusti æquique per omnia amãs, cum animaduerneret per administrationem publicarum rerum non licere sibi esse quietum, regio honore spreto, hortante Ethelburga vxore prudentissima regnũ Ethellardo consanguineo suo viro probò tradidit, & Ro-

*Pollid. Vir.
lib. 4.*

ANIMI TRANQVILLI

*Anglia &
Scotia Re-
ges, qui spō-
te renuncia-
rūt imperij.*

nam profectus Eremeticam duxit vitam. Ethelburga itidem Regina inter religiosas in Cœnobio ad ripam thamesis fluminis sanctissimè vitam finiuit. Id quod & Ethelolphus Cécianorum rex in Anglia relicto Egberto fratri patrueli regno postea fecit. Quorum imitatus exemplum Petrus Angliæ rex (teste Fulgōsio) relicto suis regno Romam venit, vbi in paupertate priuatus vixit. Et antè hos Iudocus Regis Britonum filius relicto principatu cui erat successurus bissum & purpuram in plebeias & pannofas vestes commutauit.

*Hæct. Boe-
ti. li. 2. Sco-
hist.*

Cæterùm, ne externis tantum testimoniis delectari videamur, ex nostris etiam prodeat Rutha Scotorum Rex, pacis, pietatis (vt illa ferebat ætas) & iustitiæ cultor eximius, qui cum equa administratione omnibus rebus pacatis vllò sine bello annos propè quatuordecem gubernasset imperium, metués tandem ne fortuna nimium secunda tristem exitum pareret, Thereum egregium adolescentem populo pro concione laudauit, eum esse constanter asseueras, qui rei summam probè posset administrare, sese non cupere diutius in rerum administratione versari. Inde patrum autoritate, populi suffragiis regno Thereo per manus tradito summo magistratu sese abdicans ad priuatam vitam secessit. Post hunc Constantius tertius princeps tum ad vrbanos res tum etiã

religiosus accommodato ingenio, qui Scotorum imperium quadraginta annis omnium civium gratulatione tenuit, depositoque deinde Regio diademate in piorum cœtum, qui in Diui Andreae ædibus erant, migrans ibidem finem Christiano viro dignum plane sortitus est. Voluit quoque & idem fecisse Feritharis secundus Scotorum Rex inde postquam magna dexteritate populum rexisset, & ad reip. commodum complura haud cōmemoratu indigna egisset, omniâque ob fidei & æqui obseruationem genti ex sententia successissent. Itaque cōfessu patrū habito sese regalia insignia deponere paratū spōte obtulit, & alium magis idoneū, qui Pergusij primi Regis filius erat, in locum eius substitui instanter rogauit: hanc subiungens vocem, Ego sanè statui vitam agere priuatam. Satis enim in ciuilibus muneribus vixi: Recipite, inquit, Patres regalia, alacriori longè animo, quam acceperim, insignia, volens atque lubens ecce depono imperij fasces. Verùm post hæc verba coortus est magnus populi clamor, atque indiscretus (vt fit) quem autoritate maiorum sedatum sequutę sunt preces rogantium, ne regno decederet, & ita inuitus imperium retinere coactus est. Exinde ad publici regiminis negotia (vti antea) adiecit animum, vt vnicuique in publico ex bono & æquo ius fieret.

Idem lib. 2.

ANIMI TRANQVILLI

Atque deinceps optimi principis munere ad finem vsque vitæ probè functus est. Hæc pauca in hanc sententiam ex imperatorum, regum, & principum gestis adducta sufficiant: quanquam in similibus recitâdis immorari si libuisset, ex omni ordine in eundem finem, quasi exemplorum miriades possem adducere. Sed vereor ne plus satis de his dicta esse videantur, aut saltem ne talia sint, quæ nonnullis hoc tempore parum arideât, præsertim cum vix quisquam reperitur hoc sæculo, qui sponte magistratum, vt priuatus deinde agere possit, deponere velit. Verùm nostri instituti nõ est, persequi quid plerumque fit, sed quid fieri expediat, quidque magis tutum, quid magis tranquillum, quid Dei voluntati magis consentaneum, quid denique cœlestem in terris inchoare vitam, partim rationibus, partim exemplis edocere.

Prinata vita cur publica præferenda.

C A P. X X.

QVi igitur omni cura, & humanarum rerum solitudine vacuus, omni metu solutus, & à publicis muneribus liber, rerum diuinarum contemplationi se totum tradit, iam nõ amplius cum hominibus, qui terrena duntaxat quærunt & sapiunt, sed potius cum ipso Deo & angelis eius

cuius versari videtur. Et quanquam corpus morti obnoxium circumfert, animus tamē interim tanquam per speculum lucidissimum, futurarum rerum imaginem præuidens, his incipit frui bonis, his dulcissimis delectari epulis, his spiritualibus refici deliciis, quibus aliquādo dum faciē ad faciem animo corpori tandē vnito Deum Opt. Max. intuebitur, in æterna illa gloria sit fruiturus. Num igitur cuiquam dubium esse poterit, hanc vtilissimam fore, quam proposuimus status cōmutationem, dum pro terrenis, & caducis atq; incertis bonis, quę nos præmūt deiiciunt, & quasi in Tartarca demergūt, verē aurea, cœlestia & perpetua, quę nos in æthera eleuant, cōsolantur, & ad æternā quietis gloriam ducunt (quę omnia certē à nobis priuatam potissimum exigunt vitam) captamus & tantum non iam abundē possidemus? Sed ne hæc, quę à me sincero animo de vtriusque tum publicæ tum priuatæ vitę statu vtcūq; commemorata sunt, scrupulū aliquē moueant, quasi ipse sentire videar eum, qui summo magistratu in repub. fungatur, omnium rerum copia affluat, non posse, dum regium exequitur munus, communi etiam regū more colitur, diuino placere numini: Illud quod & antea paucis attingi, lubēs hīc breuissimē repetam. Eum itaque principem, qui Dei cultum promouere

*Princeps
duplici ho-
nore dignus.*

ANIMI TRANQVILLI

cio erga Deum & homines continere, qui iustitiæ æquo libramine omnibus ministrare, & suos ab omni iniuria tueri conatur, Deo summo principi non modo charissimum, sed & per similem esse equidem existimo, imo talem, qui duplici honore dignus habeatur. Neque verò dubius sum aut incertus, quin vnusquisque in imperio legitime constitutus Dei munere atque gratia suffultus hæc omnia præstare, & exactè suo possit officio satisfacere. Tales namque erant insignes illi pietate Reges, Dauid, Ezechias, & Iosias, quos Deo charissimos fuisse legimus. Verumtamen quam difficile sit regis munus probè exequi, & à voluptatibus atque deliciis, quæ tum animum, tum corpus inficiunt, temperare, & non etiam ad ea, quæ maximè Deo aduersantur interdù deflectere, Testantur Salomonis & aliorum regū, qui tum Iudæ, tū Israëlī dominati sunt mores turpissimi, idololatria, libidines, aliæque fœdissima, in quæ delapsi sunt, facinora. A quibus quidē nec ipse Dauid & Ezechias omnino abstinuere. Tam difficile est pèpètuò nostris moderari cupiditatibus. Quamquã & hi Dei cultum & religionē nunquam deseruerūt. Quorū exemplo discat pij principes, quod tametsi in grauias forsam delicta aliquando incidant, & Deū in eos paterno suo more animaduertere cuntingat, nō ideo de sua temerè debent desperare salute, nec

*Regij munus
neris executio
difficilis.*

se propterea Deo curę non esse suspicentur: quin potius seriò respiscant, delicta sua agnoscāt, & veniã deprecantur, quã haud dubiè, vt & illi adepti sunt Reges, Dei benignitate cõsequētur. Et si fortè statu moti sint & afflicti, nõ aliter se à Deo erectũ atq; dignitati pristinæ restitutũ iri credāt, atq; olim restituti sunt ij p̄cipes, quos iã nominauim⁹.

Quòd hæc scribo ad T. Maieſt. aliquanto liberius, ea ratione à me factum esse puta, quod te pro tua pietate à talibus consiliis, quæ Deum & cœlestia sapiunt, abhorrere senserim nunquam. Idque merito quidem, quoniam qui eludere ea & auersari aliquando sunt soliti, cum opes & potentias nimiũ confectarentur, intellexerunt tandem ipso euentu edocti, non minus stultè quam impiè à veritatis via se aberrasse.

Quare Princeps Serenissima te per eam, quam semper à teneris coluisti annis sapiētiam non possum non rogare, obtestarique, quamuis certò sciã T. prudentiã satis per se id præstare, ne te quouis modo vrgeat hæc suprema tui magistratus desertio, nec Regię dignitatis authoritas, quasi apud sequestrum iam diu posita, non diadematis auro gemmisque fulgentis ablatio, non denique magnarum ædium splendor, procerũque caterua, à quibus nũc abesse videris, in tuas descendant cogitationes. Verum tecum loquere, tecum cogita, tecum perpende quãta

Exhortatio

ANIMI TRANQVILLI

sit Regiæ vitæ sollicitudo, quantæ curæ, quã-
 tæ vigiliæ, quam grauis vndiq; metus, quot
 insidiæ, quotque pericula: Et ediuerso quã-
 to solitaria priuatæque vita ea sit longè tu-
 tior, longè tranquillior & quietior. Hac igitur,
 obsecro, qualis qualis sit, viue sorte con-
 tenta: imo (quia ita Deo visum est) in sinu
 lætabunda: Quippè quæ certè habes persua-
 sum (quemadmodum crebro habes in ore)
 Deo te curæ esse: vtpote qui tam asperiscô-
 flictationibus tam magnam addit patien-
 tiam. Interim meliora ipsius beneficio,
 quod piè admodum facis, sperato. Ille fide-
 lis est, illámque suis tribuit fiduciam, vt si
 quando maior ingruat rerum acerbitas, eã
 tandem expetita voluptatis ac gloriæ dul-
 cedine pensabit, nec quicquam graue acci-
 dere patietur, quod vires illorum poterit
 superare. Nam tametsi aliqua amiseris hu-
 ius vitæ oblectamenta, meminisse oportet
 non damnosam esse negotiationem aliquid
 amittere vt maiora lucremur. Præmium
 namque obtolerantiam proponit Deus, ad
 quod nos inuitat.

*Carcer piis nullam adfert molestiam, sed synceras
 quasdam voluptates atque commoda, Cuius pæ-
 nam multi principes fortis animo tolerant.*

C A P. XXI.

NVm igitur nos, qui hãc priuatam agi-
 mus vitam, imo qui in carcere sub ar-

Et a satis custodia sumus, omnibus gaudiis
 syncerisq; voluptatibus destituimur? Mini-
 mè gentium. Quandoquidè si ipsum magis
 mundū carcerem esse cogitemus, exisse nos
 è carcere potiùs quam in carcerē introiisse
 haud dubiè intelligem⁹. Quo ergo nos trā-
 latos esse existimabimus? A tenebris & cali-
 gine, quibus in mundo obruti eramus, ad
 lumen inquisitionis vitæ nostræ actionum-
 que nostrarū: quorum omniū à nobismet-
 ipsis in carcere oportunè & quietè rationem
 expetimus. Etenim si consuetudinem secu-
 li & carceris cōparemus, plus in carcere spi-
 ritus acquirit, quam caro amittit. Non vi-
 demus profecto in carcere ea, quæ nos ad
 voluptates, delitias atque peccata alliciunt:
 non patrocinaur homicidis, latronibus,
 & seditiosis hominibus, ipsis ignoscendo
 & indulgendo, atque alios illorum exem-
 plo ad similia flagitia inuitando: vti aliquā-
 do in aula, & reip. administratione soliti fu-
 mus. Non iam in loca libidinum oculi no-
 stri impingunt: vacamus à scandalis, à ten-
 tationibus, à recordationibus malorū. Iam
 & ab insectatione peruerforum hominum,
 hoc certè præstat carcer Christiano, quod
 Eremitus aliquando Prophetis. Vbi quæso
 aptior locus quam in vita solitaria diuinæ
 contemplationi? quam Christus vt optimā
 partem, quam Mariam eligissè testatus est,

ANIMI TRANQVILLI

tantoperè laudauit: Vbi commodius studio vacare quis potest, quam vbi summa quies & à publicis negotiis vacatio? Nonne vas illud electionis, & gentium doctor Paulus magnam suarum epistolarum partè à vinculis & carcere scripsit: vt & Diuus Iohannes suam Apocalypsim, dum relegatus in Pathmo insula maneret. Sic quoque Socrates morti adiudicatus in carcere lætissimè vixit, quietè dormiuit, philosophiam, quæ vera est animi medicina, suis sermonibus illustrauit, denique & poemata quædam scripsit. Ita Anaxagoram in carcere de circuli quadratura edidisse librum refert Plato subtilissimum. Quorum quidem exempla imitatus egregius morum ille censor Boetius nobis illos de consolatione, qua ab ipsa philosophia in carcere erat suauissimè affectus, libros solidi oblectamenti plenos reliquit. Ipse denique Christus, quem vt omnium virtutum imaginem & prototypon nos omnes imitari decet, in secessu frequentius agebat, vtque liberius oraret, sedebat: gloriam denique suam discipulis in solitudine monstrabat. Auferamus itaque carceris nomen, secessum vocemus. Nam etsi corpus parietibus includitur, etsi carcere detinetur, omnia tamen spiritu patent. Lustrare igitur omnia spiritu debem⁹, dispaciari spiritu, & nõ vmbracula opa-

ca, porticus longas, aut ampla palatia nobis proponere, sed illam viam quærere, quæ ad Deum ducit. Etenim quoties illam spiritu perambulamus, toties extra carcerẽ fumus. Nos igitur ad æternam anhelantes coronã, carcerem victoriæ nostræ palestram interpretemur: vbi, benè absoluto stadio ab Agonatheta nostro munificentiss. sempiterna & integra præmia expectamus. Quis ergo verè Christianus hæc, etiamsi longè acerbiora essent, spe tanti salarij non libentissimè sustineat? quæ quidem à multis non sanctæ nostræ religionis ergo duntaxat, sed & famæ gloriæque tam æquo animo tolerata & vltro appetita legimus. Neque id à viris tantum, sed & à fœminis quoque. Testes sunt Lucretia, Dido, & Cleopatra. Et è viris pariter, Empedocles, Mutius & Regulus, aliique innumeri. Iugurtha quoque Numidiæ Rex regno amisso, Romam captiuus ductus in carceris ostium iocatus esse dicitur. Nec minori animi constantia Regina Palmyrensiũ Zenobia, cum ab Aureliano Augusto capta esset, & in carcerem missa, ab eodẽque interrogata qua re freta æquare se Romano Imperatori ausa esset: ipsa quanquam captiua & in vltima fortuna constituta respondit: Te, qui vincere scis, Imperatorem agnosco: verum si optatis meis fortuna respõdissent Imperij socia & consors tibi esse volebam. Mira res profectò fuit fœminam captiuam.

ANIMI TRANQVILLI

Plutar. de
clar. mulier.

que de participando Imperio cum Romano Imperatore mentionem facere ausam esse. Huius constantiam imitata est inuicti animi fœmina Megistona Eliensis, cum captiua in carcere ab Aristotimo immani tyrãno, cum filiis multisque aliis fœminis obseruaretur. Aded enim illas à firmitate propositi Aristotimus nequiuit auertere, vt ne vel verbulum vnum, quod ille summopere cupiebat scribere vllis nimis vellent. Ad hæc cum illarum filios occidendos in carcere perquiri iuberet tyrannus, Magistona sua manu apprehensum filium iis tradidit, qui tyranni iussu eum quærebant. Plus enim apud eas proposita semel constantia quam carceris equalor tyranni que minæ valebant. Alfonso similiter Aragonum Rex prælio natali victus, captusque dum ad Philippum Ducem Mediolanensium perduceretur, aded liberò principem dignam authoritatem, maiestatemque perpetuò seruauit, vt interdum victoribus ipsis non victus, sed victor potius videretur. vndè & nonnulli ex hostibus dixisse feruntur, in omni fortuna Alfonso & videri & existimari meritò Regem. Et cum audissent quod statim liberandus esset, renunciauit Philippo, quas pro sui liberatione leges dicturus esset, nullas omnino recusaturum se, præterquã si iure Neapolitani regni cedere, & ab eius recuperandi consilio desistere iuberetur; malle enim se in perpetuis carceri-

bus mori, quam animi constantiam in rebus Principe dignis minimè seruare. Quocircà si tantum terrenæ gloriæ tribuere solebant Principes de animi vigore, ob præmium laudis humanæ, quid nobis faciendum, quibus cum D. Paulo communis illa sententia esse debet, modicas nimirum esse has afflictiones ad consequutionem gloriæ cœlestis & æternæ mercedis?

Exilium tolerandum plurimorum Principum exemplo, qui partim sponte, partim inuiti exulantes magnis honoribus apud exteros sunt affecti.

CAP. XXII.

CÆterùm quod intereà à tuis sedibus & Administratione Reip. & procerum comitatu absis, eo id leuius ferèdum est, quòd eodem tempore à multis & magnis molestiis absis, quas videre non potes. Mihi quidem videris longè meliori loco ac conditione esse, quam ij, qui eas etiam nolentes vident. Et nisi iam illinc profecta fuisses, certè vel nunc meo iudicio lubentius proficisceris. Illud vnum vtinam ne vere scriberem, ea te Rep. carere, in qua vix vlla res sit, quæ te hoc tempore delectare possit: Sed si quando talis cogitatio animum subeat tuum, quod hæc necessaria absentia quasi exilium tibi appareat: quàmuis exilium verè non sit (cùm nemo Principem suum iure relega-

ANIMI TRANQVILLI

re possit aut proscribere) illam poterit T. pietas animi motionem, ne violenter erumpat, prudenter componere: quippè quòd ex omnibus eiusmodi incommodis nihil tolerabilius exilio, præsertim inuocenti, cum ea vrbe careat, aut regione, in qua nihil sit, quod videre sine dolore queat. Et quamquam patriæ fumus (vti est in prouerbio) igne alieno luculentior est, præclara tamen illa vox Teucris cùm exularet, illud ipsum interpretari debeat: Patria est, inquit ille, vbi-
cunque benè est. Quin etiam & illa P. Ouidij Nasonis, qui septem annorum exilium ferens inter multa ingeniosissima sua scripta, hoc quoque de patria explicuit:

*Omne solum forti patria est, vt piscibus æquor,
Vt volucri vacuo quicquid in orbe patet.*

Proponendus itaque nobis est Aristides Princeps ille Atheniensis, quem imitemur: qui cum post multa benefacta, quæ in patriam collocauerat inuidia tantum Ostracismi gratia in exilium pulsus esset, non aduersus patriam ingratosque ciues indignatus est, sed cum Athenas egrederetur, Deos rogauit, vt ea fœlicitate patriam suam donarent, ne vnquam Aristidis meminisse cogere-
retur. Quin & idem percontatus, quid in exilio molestius tulisset, respondit, ignominiam patriæ, aqua cùm iniuste in exilium

missus esset, ob eam rem ubique ab omnibus illa malè audiret. Hic tamen postea, quod & de Excellent. T. breui sperandum est, summo cum honore à suis reuocatus est. Similiter Anaxagoras Clazomenius cum ab Atheniensibus esset damnatus exilio, cui-dam dicenti priuatus es Atheniensibus, Imò illi, inquit, me: sentiens Atheniensibus magis opus esse Anaxagora, quam Anaxagoræ Atheniensibus. Siquidem inter omnia mala, quæ accidere solent hominibus, exilium semper vti minimum censuerunt veteres.

Quid quòd complures nobilissimos Principes atque etiam Philosophos, & oratores sapientiæ plenos fuisse legimus, quorum alij tanquam voluntarij exules sponte patriam reliquerunt, alij suis sedibus pulsi & proscripti apud exteros in summo honore vixerunt, & gloria? Testes sunt Dion, Thrasylbulus, Themistocles, Plato, Aristoteles, Iustinus Imperator, Demosthenes, Cicero, Chrysostomus, Anastasius, Boëtius, alii-que innumeri, quorum exemplo edocta, ob istam à tuis absentiam non debes animo commoueri, vtpotè illius exilij, quod ipse passus est Christus, in primis memor: Qui cum sua ciuitate Nazareth eiectus exulare cogeretur, Ierosolymis tamen & in Samaria summa gratulatione & honore exceptus est. Hic verissimè dixit, nõ esse Prophe- tam siue honore nisi in patria sua. Deindè,

ANIMI TRANQVILLI

cogita tecum atque perpende, quantum cō-
 modi, quātum honoris, quātum authorita-
 tis insigni religione viro ac patriarchę illi
 Iosepho, dū apud Ægyptios exularet contig-
 git. Postremo quam munerosa prole illius
 pater Iacobus, quamque fœcundis ouium
 gregibus, pecudibus, vernaculis & ancillis,
 quam lauta & magnifica supellectile Deo
 donante auctus est, dum in exilio & seruitu-
 te apud Labanum auunculum suum dege-
 ret. Vnde prouidam Dei patris in suos curā
 & benignitatem agnoscere licet, qui nē in
 carcere quidem, exilio, peregrinatione, lo-
 cisue maximē arduis ipsos derelinquit, sed
 semper iis, qui in eum defixam habent spem
 ac fidem ita adest, vt eosdem reficiat & con-
 solerur, ac tandem eorum tristitiam in gau-
 dium, cantumeliam in honorem, rerum ia-
 cturam in lucrum conuertat.

Ab sit autem vt ob hęc, quę ad mentis tuę
 tranquillitatem animique pacem per me
 dicta sunt, Serenitas T. illam opinionem im-
 buat, quasi tibi persuadere velim, nē ad tuos
 si liceret, statim redeas: cum palam con-
 stet hunc esse mei diuturni laboris fructum
 desideratissimum, quem summoperē nun-
 quam nō mens ante cætera appetit animus,
 idque vehementissimē, sed ea lege atque spē
 vt si supersit aliqua reip. forma, ea melior
 quamprimum per Maieſt. Tuę prudentiam
 fiat: sui verò nulla, vereor sanē ne tunc in

patria tanquam in maiore exilio degas, & longè pluribus molestiis & periculis quam nunc opprimaris. Quod si est, istic vitæ status dubio procul appareret multò esse optabilior, vtpotè qui pacatior, minusque erumnis, seditionibus & periculis obnoxius. Quis, quæso, in hunc ordinem cooptari velit, vbi neque ipsi reip. consulere, nec absque metu & insidiis vitam tueri, nec mentis integritati tutò providere liceat? Satius ergo multò atque tutius videtur, vitam tranquillam in pace, quiete & ocio degere quam tot periculosis tempestatum vndis iactari, & frustra tot curis torqueri, atque molestiis. Leuius quoque hæc à tuis absentia ac regiæ administrationis cessatio ferenda est, quod charissimus ille optimæ spei atque indolis, vt antiquæ nobilitatis propagine clarissimus princeps, tuus filius, in regium vel ab aduersariis suffectus sit locum: per quem tu viuere, regnare, regiisque frui videris honoribus. Et quanquam ex aliorum arbitrata ob ætatis imbecillitatem gubernetur, nihilominus te spes præclara foueat, eūdem Dei munere olim in sapientissimum euasurum principem, qui per se probè omnia moderari possit. Ita sane cum ad maturam ætatem prouenerit, animique iudicio pollere cœperit, non dubito quin mente sincera recolat, quanta sit illa pietas, qua matrem erga se piissimam, vndè regii splendoris titulos, di-

Leuius ferenda est absentia cum Charissimi omnibus absentis fruuntur bonis.

ANIMI TRANQVILLI

gnitates, atque iura habere dignoscitur, prosequi teneatur: eaque omnia, quæ pium decent principem, tum patriæ tum parentibus lubens abundè sit præstiturus. Cuius rei nõ obscurum specimen iam iam præ se fert, cum toties suauissimæ matris nomen renitentibus nonnullis impietatis ministris tanto animi affectu in ore habeat. Interea igitur rogandus est Deus Opt. Max. (vt quotidie quotquot diademati, saluti tuæ ac vitæ optime cõsultum cupimus, oramus, petimus, & obsecramus) vt semper nobis saluus & incolumis existat, pietatis & iusticiæ documentis imbuatur, animi quoque & corporis viribus indies magis adaugeatur, & hostium insidias atque occultas, clandestinas & etiam absconditas perditorum ciuium machinationes euitet.

Ex Regiis matrimoniis raro plures masculi procreantur: liberorum paucitas neminem vrgeat. Vita calebs coniugio præferenda.

CAP. XXIII.

ET quanquam vnicus tibi ac singularis est duntaxat natus, nec interim maior apparet fœcunditas, cum interrupta videatur nubendi atque pariendi facultas: nulla, quæso, te inde sollicitudo vrgeat, aut angor mentem occupet. Nam regum matrimoniis diuina quadam non dubito prouidentia se-

pe vsuuenire videmus, vt vix plures virilis saltē sexus inde procreetur. Ita enim prouidus rerum omnium dispensator Deus frequentissimam illam simultatis ac discordiē ansam & fomitem amputare, & præcidere solet. Nam ex fratrum eiusmodi multitudine teterrimę sæpe seditiones excitantur. Inde enim statim mundi initio omne scelus atque flagitium cum ipso quasi homine ortum conspici potest, dum Imperij æmulatio fratres Caimū & Abelē primitias humanæ generationis inter se cōmitteret, quę deinde Iacobum exalem, cum frater eius Esau illi insidiaretur, fecerat; quę Gedeonis filium Abimelechum dira regnandi cupidine ductū septuaginta fratres crudeliter perimere ad egit: quæ denique Ioram Iudę Regem suasu Athaliæ vxoris impulit, vt fratres interficeret, qui deindē nullum sceleris genus infectum omisit, nec ab vllō abstinuit flagitio. Quid aliud, quęso, Romulum Romanorum, Cambisem Persarum, Aliarchum Cyreneorum, Oroodem Parthorum, Mythridatem Ponti, ptholemæum Philopatorem Aegypti, Reges, Anthonium Caracallam, Maximinum, & Constantinum, Imperatores, aliósque complures (quorum scelestaparricidia sigillatim ad memoriam reuocare mens horret) in tantam furoris insaniam produxit, vt suos interimerent fratres? Suspiciosa itaque atque consortij impatiens

paral. 21. 4.

res est Regia potestas, quæ nē inter fratres quidem perpetuam fidem esse promittit: sed vt alius alium etiam quamuis nulla sub sit iusta iræ inuidiæue causa, è medio tollat sæpè impellit. Nec ideo tamen in ipsos Reges atque Principes omnis fraternæ cedis culpa reiicienda est, eò quod plerumque maximas ipsis regibus strui insidias pro suos fratres aut regnandi cupiditate, aut ambitione, aut iniquorum consilio incitatos legimus: ita vt nonnunquam digna de illis idque summo iure sumpta videatur vltio. Possè equidem multa de nostris dicere, qui fraterno sanguine permaduiffe leguntur: quæ qui scire cupit, huius insule annales etiã recetiores cõsulat: quos si diligentius euoluerit, videbit fratres in fratres ob ambitu Imperij suspicionē adeo seuos impiosque fuisse, vt nihil detestabilius, nihil scelestius cogitanti tibi accurrat, adeo cõsortem, vt iam diximus, nescit potestas: adeo rara est inter necessarios charitas, adeo fratrum beneuolentia rara, vbi semel dominandi libido mentis hominum fascinoauit. Hinc verissimè poëta scribit.

*Nulla fides regni sociis omnisque potestas
Impatiens consortis erit.*

Et rursus,

Mutuaque armati coeunt in vulnere fratres.
Rectissimè igitur, sicut & piè, Regina optima, omnem querimoniam tollis, quod non
sis

sis liberis aucta, aut numeroſo partu ſœli-
 cior, ſed vt ornatiffima illa ſœmina Sara
 Abrahami vxor, cui vnicus duntaxat à
 Deo datus eſt filius Iſaacus, exultas, & iu-
 giter munificentiffimo largitori non deſi-
 nis gratias agere, ſupplicesque preces ip-
 ſi fundere: vt qui vnus Iſaaci ſemen ad-
 eò propagauerat, vt arenę maris, & cœli
 ſtellis præ multitudinem adęquaretur, idem
 ſemini tuo benedicat, vt filios filiorum
 tuorum in ipſius timore, longa pace &
 otio viuentes poſſis intueri. Et ſi inter-
 eã nouis quidem frui hymenęis prohibe-
 ri videaris, quum & ſua laude non careat
 illa, quę honeſtè & pudicè ſecundas re-
 petit nuptias conſulente D. Paulo vt iu-
 niores viduę nubant: Id tamen tibi mini-
 mè moleſtum eſſe cenſeo, quod hiſce non
 paucis annis, quibus florentiffima etate
 orbata marito cęlebs vixeris, tam præcla-
 ram ſummę continentię, caſtitatis ac pu-
 dicitię teſtimonium, dum vitam omni cri-
 minis labe & ſuſpicionem immunem duce-
 res, verè dedisti, vt nullus reliquus ſit
 vel aduerſariis de ſumma illa quoque in
 te virtute & integritate ambigendi locus.
 Vndè animus fiducia certiffima ſuſtentan-
 dus eſt, poſſe te Dei ope atque gratia re-
 liquum vitę tempus ad cœleſtium ciuium
 morem, qui neque nubunt, neque vxores
 ducunt, illuſtrium viduarum exemplo trã-

figere. Quas tamen & multæ diuitiæ, & inuenilis ætas, & elegans crebrò præ cæteris æqualibus forma ad repetenda connubia hortabantur, illæ tamen cœlestum rerum, amore viduitatem nuptiis prætulerunt: ideoque & molli indumento cilicium, luxui ieiunium, somno atque otio vigilias & orationem piè prudenterque opposuerunt. Atque ita his armis instructæ nullum Sathane ad sese corrupendas reliquere locum. Hinc insigne Elogium viduæ Iudithæ, cū Holofernem vicisset, dictum est: Confortatum est cor tuum eo quod castitatem amaueris, & post virum alterum nescieris: Et idèd manus Domini te confortauit, & eris benedicta in æternum. Anna quoque prophetissa, cuius castitatem tantis encomiis Hieronimus laudauit: Eufraxia quoque, & aliæ complures citari possent, quæ immortali gloriæ nomen suum apud posteros consecrarunt. Quibus sanè castissima olim Regina mater tua Maria, & religiosissima Princeps Auia tua adhuc superstes, quæ viduitatem illesâ pudicitia diutissimè seruauerunt, meritò sunt ascribende. Et quamuis in recensendis principum nominibus, qui perpetuè castitati sese deuouerunt, haud lubet immorari: silentio tamen præteriri non debet Malcolmus quartus Scotorum Rex ob perpetuam corporis integritatem virgo dictus cognomine: Qui

quanquam & etate & eximia pulchritudine adolescens inauguratus esset, cuius singularis modestia, ingenui mores, ac liberalis indoles parentibus ipsum summa cura instituentibus, illustrem optimi Principis futuri spem prebebant, tanta tamen florebat ab ineunte etate vitę castimonia, vt citra omnem mali suspensionem inde virginis cognomentum meruerit. Sensit enim hic Princeps cum D. Paulo, virginitati primum apud Christianos deberi honorem, secundum viduis: matrimonium autem medium esse quiddam quod & virginitatis florem, & viduitatis fructum ne pereant, neue incerta libidine estuent homines, custodit. Sed pergo ad alia.

Bonorum fortuna iactura letis is, qui regni abdicationem ferre possunt, quum regnum in se omnia contineat.

CAP. XXIII.

DE regalibus illis tuis diuitiis, pretiosissimis gemmis, ardentibus carbunculis, lucidis Margaritis, lauta & magnifica suppellectile, molli atque splendido preciosarum vestium cultu & mundo opulentissimo, de Regia denique illa gaza tua repositis pecuniarum thesauris: quorum omnium iacturam egrę ferre nonnullis videri possis, me hoc loco nonnihil dicturum

forfan putabis : maximè quod eiusmodi multa in thæcis tuis reposita ego ipse sæpissime magna cum admiratione aliquando sum contemplatus : quorum etiam cogitatio inter reliqua tuum fortè possit animum iure nonnihil exulcerare . Verum, quoniam hæc cuncta & alia longè præstantiora regnum in se contineat, nulli dubium esse debet, quin ille, qui Regis sceptri priuationem ferre queat, facillimè earum omnium rerum iacturam, quæ sceptro accedere solent, animo fortissimo sustineat. Multo tamen id leuius, si Ezechie Regis ob nimiam diuitiarum ostentationem puniti, tolerantiam intueatur, qui cum omnes diuitias suas regias domusque splendorem, legatis Regis Babiloniorum gloriabundus ostentasset, omnem illam, in qua sibi placebat, supellectilem Babilonem aliquando Deo puniente olim transferendam pacientissimè audiuit. Etenim cum tantam rerum suarum iacturam se facturum didicisset, haud quaquam est turbatus, sed quia peccauerat libenter peccati pœnam admisit, dicens. Bonus est sermo Domini, quem locutus est, sit tantum pax & veritas in diebus meis. **Qua** patientiæ humilitate meruit vt illa Regiæ gazæ direptio ad successores suos Ioachim & Sedechiam differretur, quo tempore etiam populus ipse ob sua pariter de-

liſta ductus eſt in captiuitatem. Ceterum iſtam bonorum tuorum direptionem ſat ſcio, ô magnanima Princeps, te nihili ducere, quum tam munifica ac liberalis ſemper in omnes fuiſſe dignoſcaris, vt nunquam reconditos delectareriſ admodum apud te habere theſauros: ſed (vti munificos decet Principes) in alios beneficia liberaliter erogare, ſingularem ſemper ceperis voluptatem, ita vt nulla in re beneficentiam tuam cuiquam cum opus eſſe putares occluſam eſſe volueriſ.

Principes eſſe decet liberales. Agnoſcit ſua Principis erga ſe munificentiam author, & quam ſequi cupit, vitæ rationem indicat.

CAP. XXV.

QVam quidem Maieſtat. tuę benignitatem equidem pro ſumma tua bonitate magis quam pro meritiſ vllis meiſ abundè crebrò ſum expertuſ (eam certè clauſam in intimiſ ſenſibuſ habeo, habeboque dum hac luce fruar) præſertim à quo tempore tantam tuam ſollicitudinem de me quantumuiſ parum promerito in epiſcoporum collegium cooptando declaratiſ. Cuiuſ quidem vocationiſ memor non in alia re magiſ (vt in Dei gloriã quod res eſt ingenuè dicam) quam in medita-

ANIMI TRANQVILLI

tione diuinę legis & sacrarum literarum studio omnem operam, omnem laborem, omnem diligentiam, cum tua venia collocare in posterum tempus ardentem cupio. Nos qui satis diu satisque vehementer aliis tametsi alioqui necessariis reip. muneribus dedimus operam, & aliqua etiam ei sic inferuendo naufragia fecimus, aliquando Dei beneficio non modo portum sed & litus tandem nacti ipsum firmiter teneamus. Quod igitur reliquum dabitur vitę, id & Deo & sacris Musis impendere totum decreui, vt aliam nullam cum quouam cupiam habere rationem: Decreui, inquam, quoniam non dubito Sereniss. Tuę Maiest. fore acceptissimum vt dignę ambulem in vocationę mea, qua vocatus sum. Nec despero sanę in hoc ipso quoque vitę genere me tales posse progressus facere, vt meo munere in posterum rite fungi, nec non pium aliquod benevolentię officium Tuę Maiest. exhibere valeam, sicut & ea interim assequi, quę mihi & voluptati sint & ornamento reip. nostrę profutura. O quam bene mihi esset, si tenere hanc pacem animi & fructum tranquillitatis, quo mirifice iam perfruor: in quo mens quoque, vt liberę fatear, per quam est defixa, ad diem vitę meę vltimum mihi liceret. Porro tametsi fortuna ipsa (quę reuera

nulla est) multis per timeſcenda cuius tanti
 tamque varij ad lædendum videntur cona-
 tus, aduerſus eam, omnèsque & corporis &
 animi hoſtes vnum perſugiũ eſt mihi quidẽ
 certiffimum, & inſtar omnium Deus ipſe: in
 quo ſi omnes ſpes vitæ animęque ſubſidia
 vt ſit vel vnus nobiſcum, firmiter cõſtitua-
 mus, quis, quæſo, contra nos erit? Atque
 hæc pauca Tuæ Maieſt. ſed clariffimẽ qui-
 dem, vtpote qui inſtituti, animique mei ra-
 tionem iam reddo, ne me ſecus loqui, ſecũs-
 ve me ſcribere credas quã ſentio. Satis enim
 diu, & pl^o fatiſ, niſi aliter optimæ meæ prin-
 cipi & reip. placuiſſet moleſtiſſimum hoc
 rixarum forenſium ſaxum voluiſſe mihi vi-
 dear: confugio igitur ad ſacras eas literas,
 quarum minimũ iam diu (prõ dolor) com-
 mercio, familiaritate & conſuetudine ca-
 rui. Nam in perſcrutandis & reſcolendis
 ſcripturis firmiſſimi huius boni quod non
 modò maximum, verumetiam ſolum eſt,
 poſitæ atque fixæ ſunt radices. Quare quod
 reliquum fuerit à neceſſariis occupationi-
 bus otij, id totum in hiſce ſtudiis impen-
 dere decretum eſt. Quod vt faciam non
 ſolum quali voti officiique mei me magna
 mouet religio, cum ex his vita, ſalũsque
 non mihi ſolum, quin etiam (ſi liceret) &
 per me aliis quoque quibus præpoſitus
 ſum, paratur æterna: ſed quod hæc etiam
 ſtudia mihi reddere poſſent tum ſeneſcutẽ

ANIMI TRANQVILLI

(quæ mihi pro foribus iam esse videtur) iucundam, tum mortis etiam metum leuiorē. Sed vndè deflexit, eodem iam redeat oratio.

Publica ciuium calamitas ob peccata populi proueniens, celeri pœnitentia sedatur. Communes non nulli consolatum loci.

C A P. XXVI.

HAnc postremò diutinam populi tui calamitatem, mutuâsq; dissensiones non fortuitis casibus, humanisq; consiliis, sed diuinæ potiùs ascribere decet iustitiæ, quòd ipse clementissimus pater idem & æquissimus iudex noster Deus, ob grauiâ eaq; frequentissima nostra delicta, tum in seipsum, tum in principes nostros, nec non in priuatos vicissim ciues, nunc in nos, vt in filios, quos erudire cupit, animaduertit. Cui⁹ certè paternâ correptionem moderatius multo feremus, si nihil accidere absque Dei nutu crediderimus. Quum igitur erga nos ita affectus & animatus sit Deus, quis est, qui ipsi resistat? Siue enim vt peccantes corripimur, vt ad pœnitentiâ conuertamur, siue vt sustinendo humilitate proficiamus: non est ibi profectò vllus querelæ locus, vbi exercendæ occasio datur virtutis. Verum cum primum populus sese collegerit, & ad Deū conuersus suorum criminū pœnitere & transactam vitam Niniuitarū exemplo in melius commu-

tare cœperit, haud dubiè mitissimus rerum moderator, patérq; noster indulgentiss. aduersitatis impetus tumultúsq; solo nutu cōprimet & sedabit: pacatámq; tandem nobis Remp. ab omnibus seditionibus liberam & immunem reddet. Sūt denique & aliæ multæ consolationū viæ, quas pleríque ad leuādos animi dolores non importunè adhibere solent: vt nos esse meminerimus ea legentos, vt omnibus fortunæ telis vita nostra sit exposita, deinde ne grauiter eos casus feramus, qui nullo cōsilio euitari valeant. Accedit quòd euentis aliorum memoria repetendis nihil nobis accidisse noui intelligemus. Cōstat præterea mentis ægritudinem vetustate tolli, nullúmque dolorem esse, quē non longinquitas temporis minuat, atque molliat. Quod igitur potest ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id ipsum apud nos non posse consilium atque prudentiam, turpissimū esse merito cēseri oporteret. Fatuum ideo putarem longinqui temporis medicinam expectare, quā dicto citius sola ratio adferre potest. Nec modica videtur consolatio cum alio communicare ea, quæ nos vrgent atque premūt consilia. Ita namque homini accidit, cū dolore affectus à quærelis temperat, spiritúmque continet, vt ille internus dolor incitamenta cōtracto intrinsecus calore, quo potissimum vis doloris accēditur, vehemē-

ter calefaciat atque incendat. Ignis igitur, qui intus ardet, frequenter erumpere cogit in vocem, vndè postea dubio procul dolorem quandoque minus sentire videmur. Sed neque hæ, neque ceteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris vsurpatæ, memoriæ quæ & literis proditæ, tantum prudentiæ T. proficere videntur, quantum præsentis rerum tuarum status: & eorum, quæ tuam dignitatem, amplitudinem, & ornamentum respiciunt, moderata quædam & diligens consideratio, nec non & horum, in quæ incidimus, temporum accurata perpensio. Quæ omnia ex his, quæ nos non grauatim ad T. Maiest. scripsimus innotescere, atque etiam abudè fecisse satis ex tuis litteris iamiam non sine magna animi voluptate agnouimus.

Epilogus.

Et vt quæ fufius pro rei dignitate dicta sunt, summatim confirmandæ Tuæ memoriæ causa contraham, habes certè, Serenissima Regina, quoad fieri potuit, paucissimis, quæ ad mentis tuæ tranquillitatem, animique pacem in dies magis alendam & conseruandam apprimè conducere videntur: quibus tum primis, tum secundis mēsis tanquam conquistissimis epulis obsoniisque; atque meris delitiis saluberrimè frui poteris. Quæ quâquam à tenuissimi ingenij homine, dicendi copia non admodum instructo, necessariisque literarum instrumentis

(cum sollicito & accurato carcere cōtineatur) in præsentia destituto proficisci videntur: nihilominus ex locupletissimo liberæ mentis promptuario & erga T. Maiest. perpensissimæ volūtatis arcula sunt desumptæ: Nec est, quod eius generis ea esse putes, quæ non maximum in se deliciarum pondus habeat: quin talia potiùs esse illa iudicabis, quæ pro omnibus deliciarum myrotheciis, quibus mens synceri animusque pij principis foueri solet, rectissimè quidem, si quid est mei iudicij, æstimari & possent & deberent. Nam quid, quæso, languenti animo vna pietate suauius? quid syncera religione delectabilius? quid animum in aduersis certiore spe, meliore fiducia iugiter fouet, sustentat, ac confirmat? Quid, quæso, benignitate illa, quam φιλαυθροπία Græci dicunt, atque clementia, (quibus titulis vno omnium ore vbique terrarum, neque iniuria commendaris) præclarius in terris inueniri poterit? Sunt etenim hæ præcipuæ principum virtutes & peculiaria veluti eorundem insignia, quibus Deo non tantum charissimi fiunt, sed & quasi exæquantur. Quas certè non poteris ipsa iure ab hac Amplit. Tuæ multis nominibus coniunctissima principe & sorore (tui forsàn amantiore quam à multis dicitur) certè non expectare. Quod tandem magis solatium mali esse poterit quam multos præclaros principes eiusdem sortis

ANIMI TRANQVILLI

habere socios? beneficiorum item, quæ tam prolixè tamque liberaliter in alios sæpè contulisti, recordatio? curæ itidem, quam de te clementissimus ille protector tuus Deus peculiarem persæpè habere se docuit, eorūque beneficiorum, quibus te ornauit dulcis memoria, & pia pro eisdem assiduāque gratiarum actio? Num illa fœlicitate quicquam in terris fœlicius esse potest, quam quòd tot Regibus orta, Regis hæres, nuptaque Regi Regem pepereris, Domina & Regni moderatrix ac Regina? Num minor est illa mentis alleuatio quòd præclaræ nobilitatis, optimæque indolis & spei Principem è sinu tuo æditum quotidie in imagine saltem, cū pro tempore aliter non liceat, quasi præ oculis habeas, amplectaris & foueas: per quæ non modò viuere & regnare ipsa, sed & nomen tuum immortale in posteros deriuare cœlesti beneficio credenda es? Infimum deindè apud Amplit. T. non vendicet locum, quòd & summorum Principum, nec non tuorum procerum, populique erga te amor tot insignibus testimoniis sit illustratus. Nec interea profectò insuauis omninò censendus est hic priuatæ vitæ status, Regiæque administrationis cessatio, aut carceris istius quantumuis alioqui odiosi solitudo, quin potius utilis ad tempus iste secessus, hæcque à tuis sedibus absentia (non exilium) cæteraque id genus, quæ præter solitum tibi cō-

tigere, vel Deo ita in salutem tuam permit-
tente, vel operante, existimentur. Imò verò
ista status conuersione, communique tem-
porum conditione non deprimi, sed mul-
tò magis excitari te ad fortitudinem, om-
nìque molestia leuari decet: eo quod ista
omnia in tuum magnum honorem atque
commodum tandem aliquando Dei mu-
nere sint indubiè cessura. Age igitur inui-
cti animi Princeps, & ex veterum histo-
riarum flosculis, apum in morem, dulcissi-
mos collige succos. Hi etenim aduersus om-
nem profectò fortunæ vim & acerbita-
tem quædam antidota exhibere, animum ti-
bi probè instituire, spiritum quoque exhi-
larare, abundè reficere, munire ac corro-
borare poterunt. Non aliter atque aliquan-
do Thebanis ipsis accidisse ingenij & do-
ctrinæ insignis ille Plutarchus scribit. Cum
enim Alexander in Olympiis præconis vo-
ce potestatem fecisset omnibus exulibus in
suam cuique patriam redeundi præterquam
solis Thebanis: Infortunatum quidem, ex-
clamat Adamides, fuisse præcomiū: sed vo-
bis, inquit, ô Thebani, perquam gloriosum.
Solos enim vos Alexander formidat. Ete-
nim qui permittit exulibus reditum in suam
patriam, non metuit ne moliantur vindi-
ctam. A Thebanis igitur solis metuebat. Ve-
niat tibi in mētem Iosephus ille patriarcha;

Plutarch.

ANIMI TRANQVILLI

qui primum à fratribus proditus, ac deinde etiam apud Ægyptios in carcerem adulterij suspitione detrusus, post loco, post Regem proximo habitus, parentibus, fratribus, vniuersęque genti suę saluti & ornamento fuit. Cai. Cornel. Scipio Asina ex consulatu detrusus ad punica vincula, è vinculis & catherenarum hostilium seruitute ad consulum ascendit. C. Marius ab exilio consul proscripsit eos, à quibus ipse proscriptus fuerat. A Delada Augusta diu in arce Gardensi custodita, post imperio libertatęque recuperata Otthoni primo nupsit, & ab Otthone filio delecta Berengariorum gente carceris sui graues sumi pœnas vidit. Ludouicus Dux Aurelianensis in conflictu aduersus Regem captus, & in carcere aliquandiu custoditus ad supplicium à Carolo 8. præter omnium opinionē liberatus & absolutus, ei absque liberis decedenti successit in regnū. Maria Ludouici Vngarię Regis filia eodem pœnē momento captiua in regni firmal ac vitę discrimine versabatur, & liberata malorum omnium metu, Augustę nomen & dignitatem adepta, suāsque vltia iniurias, exemplo mortalibus esse debet, quàm varię sint rerum humanarum vices, & quę spes in maximis calamitatibus atque miseris haberi possit. Hęc, similięque multa Maieft. T. suppedabit diligens historiarum

lectio. Illa est, quæ animis mœrentibus facile medetur, sollicitudinem detrahit, timores pellit, commouétque omnia, quæ fortuna adfert incommoda, moderatè ferenda.

Quid præterea forti & sapienti homine dignum sit, quid grauitas, quid animi magnitudo, quid denique publica, quid priuata dignitas postulet atque efflagitet nobis ante oculos ponit. Demum quoniam omnem ægritudinis leuandæ rationem & tranquillitatis animi munimentum, præsidium, solatium, atque tutelam in duabus potissimum rebus prudenter posuere veteres, auocatione videlicet à malorum cogitatione, & reuocatione ad honestas voluptates contemplandas: vtrâque his nostris scriptis etsi non potuimus ad viuum exprimere, insinuare & adumbrare conati sumus. Quæ quidem, Regina clarissima, si benignè susceperis, studiosè euolueris, sanctèque fueris meditata, spero posse firmissimam animi tranquillitatem tibi reddere, atque tueri, ægritudines omnes arcere, pietatem confirmare, suppululantes perturbationes extinguere, collisos affectus redintegrare, salubritate sua mentem refouere, & ab omni denique vel nouæ, vel veteris sæuientis fortunæ impetu in sublime erigere, vsque ad eò, vt tandem supremi numinis fauore te in eum perducatur portum, vbi secunda non modo veram animi

ANIMI TRANQVILLI

pacem, & tranquillitatis fructum obtinebis,
sed & in æternum cum eo qui est inexhau-
stus fons totius consolationis, quique a-
bundè nōs hic consolatur in omni calami-
tate atque angustia, Angelis associata cho-
ris, æterna illa & immarcescibili gloria per-
fruaris. Amen.

FINIS.

PRECA TIONES

ALIQUOT AD EVM MO-
REM, QVEM PIISSIMVS ILLE
David, & alij Reges, sanctique patres Deo
chari, in angustiis constituti obseruarunt,
concinnata: quibus Serenissima Maria
Scotorum Regina hoc in calamitoso re-
rum statu commode vti poterit.

*INFIRMITATEM SVAM, ET
miserias agnoscit, & gratiam, consolatio-
nem, atque auxilium à Deo petit.*

Miserationum tuarum, quæ sunt
supra omnia opera tua memor,
mitissime Deus, & pater clemē-
tissime, ad thronum gratiæ, &
misericiordiæ tuæ, infirma ego, & malis op-
pressa supplex, veniam, atque opem peti-
tura accedo. Etsi omnia tibi qui scrutator
es cordium, & quem nullum latet secretum,
nuda sint, & aperta, tamen coram magnifi-
centia suauitatis tuæ, confiteor aduersum
me iniustitiam meam, & iniquitatem meam
agnosco, culpam detego, quæ in peccatis cō-
cepta sum, & nata. Sed tu me sanctissimo
sanguine tuo abluisti, variis tum animi, tum

*Sap. i.
Psal 31.
Et 59.*

PRECATIONES PIÆ.

corporis dotibus, aliisque bonis intus, & foris ornasti, quibus tamen abusa sum, malum coram te feci, multa perpetravi crimina, præcepta tua, atque leges transgressa, ex eius nutu, atque voluntate, qui princeps est mundi, vitam transegi, spiritus maligni falsis persuasionibus morem gerens, neglecta interim sancti Spiritus fida admonitione, sicque te Dominum Deum meum sepe, & multum offendi, & ad iracundiam concitavi. Meritò itaque has misérias, & calamitates voluntate, permissioneque tua, pro peccatis meis, indice mea conscientia, iustè me perpeti censeo. Siquidem Iustus es tu Domine, & rectum iudicium tuum, non est vlla in te iniquitas, nec iniuria nos peccatores affligis. Scio equidem & certò mihi persuasum deo vitam hanc nostram non temerariis nutibus agi, sed à te Domino Deo, & patre nostro disponi, & gubernari. Vnde tibi tanta cura est omnium, qui in tua misericordia spem suam posuerunt, vt nunquam eos derelinquas, nec finas oneri succumbere, tentationibusue superari, Sed cum omni ope humana videntur destitui, tum præsentem te exhibes protectorem, præsentique eripis discrimine. Persuasum itaque habeo, non ideo me affligi, vt perdas me penitus, & abiicias, sed potius vt serues, & ad pœnitentiam voces, quem enim diligis hunc castigas. Nam res aduersæ, & tentationum procelle patien-

tiam operantur, & qui dolores equofert animo, similis feruatori nostro, & capiti Christo efficitur, qui humiliavit semetipsum, diuine voluntati tue, & arbitrio omnia committens, grauissimas passus afflictiones, factus est obediens vsque ad mortem: & idcirco tu exaltasti eum, & sedere fecisti iuxta te in throno tuo, atq; promissisti omnibus qui piam eius vitam, actionesque imitarentur, qui que lubeter molestias, & persecuciones sustinerent, vt eorum luctum in gaudium, & erumnas in consolationem, contumelias in gloriam, ac mortem denique acerbam in vitam scelicem, & perpetuam conuerteres, & quod sederent, cum Christo in regno illo cœlesti, quod preparasti diligentibus te. Haec fiducia, constantique spe freta ad te Dominum Deum meum, qui es tutissimum, in rebus arduis asylum imprimis cōfugio. Et benedico te Deus meus, quia castigasti me Domine & erudita sum? bonū enim mihi quia humiliasti & afflixisti me, quoniam cognoui iustificationes tuas, & imbecillitatem meam agnosco, atque perspicuè video, potentissimos etiam quosque Monarchas, Reges, & Principes, ne dum me, nihil esse, vel posse absque tuo præsidio. Cum igitur omnis incolumitas, & salus abs te pendeat, cūque vniuerso mundo propitium & misericordem Deum te exhibueris, cum denique docueris nos, in omni nostra ægritudine te

PRECATIONES PIÆ.

inuocare, tuam gratiam, & misericordiã po-
 scere, & afflagitare, Teque daturum omnia,
 quæ in nomine filij tui peterem⁹, promissisti:
 obsecro itaque, & suppliciter rogo te, Deus
 meus, conuerte me, & conuertar, vt agam
 pœnitentiam. Remitte quæso, peccata mea,
 & ne deseras me in tãtis angustiis, auxilium,
 robur, & spes mea, in te spem omnem ha-
 beo, ne sinas me confundi, & dedecore, ac
 probro affici. Inclina aurem tuam ad me, ad
 liberandum, & eruendum me accelera, tu es
 salutis meæ inconcussa rupes, & locus mu-
 nitus, vnde veluti ex propugnaculo, vitam
 fortunâsque meas tueri queam, tu es firma-
 mentum meum, & domus refugij, propter
 nomen tuum me deducas & conserues, O
 mea fortitudo, memento mei, & curam mei
 habe, neque facias mihi secundum peccata
 mea, quibus iram tuam commerui, sed se-
 cundum magnam misericordiam tuam, quæ
 superat peccata totius mundi, eripe me, at-
 que libera de his crumnis, & angustiis, aut
 castiga, atque torque tuo arbitrio, quia di-
 uinæ voluntati tuæ, & paternæ clementiæ
 me, meaque omnia committo. Verùm tu, O
 Domine, quoties me corripis, exterius, &
 affligis, da mihi interius indeficientem pa-
 cientiam, vt in omnibus rerum mutationi-
 bus, sine animi anxietate, aut murmure, sine
 diffidentia ac desperatione, mente tranquil-
 la, & quieta viuâ, teque magnifacere, & lau-

dare, & in te spem omnem, & fiduciam meam collocare valeam, benignissime pater humilissime peto, ignosce, & veniam largire peccatis meis, vt adiuuante tua gratia indies renouari possim, omnibus huius vitæ voluptatibus valedicam, & semel repudiatas constanter relinquam, & in posterum temperas, sobria, iusta, casta, obediens, clemens, mitis, modesta, & humilis existam: vt in timore tuo, Domine, secundum diuinam voluntatē tuā in hac erumnosa vita, & lachrymarum valle versari queam pura conscientia, bonis operibus ditata, integra, ac sine crimine vita, lætitia spirituali, & bona spe plena aduentum saluatoris nostri Iesu Christi expectem, per quem ad vitam, & voluptatem æternā perducatur, vbi tu inter sanctos tuos, verum lumen, sarietas omnium, & gaudium existis sempiternum.

SAPIENTIAM POSTVLET SIBI

dari ad regendum populum.

Cumque diuinæ maiestati tuę placuerit, ô æterne Deus, in cuius manu sunt corda regum, vt me ancillam tuam hisce angustiis liberatam, in auitum regnum restituas, ac populum tuū mihi cōmissum ad officium, & obedientiam reuoces: da, queso, ancillę tuę cor docile, vti Salomoni Regi famulo tuo sapientiā expetenti, dedisti, vt populum tuum iustè iudicare queam, & discernere inter bonum, & malum, æquum & ini-

PRECATIONES PIÆ

quum. Nam tametsi quis erit consummatus inter filios hominum, si abfuerit ab illo tua sapientia, in nihilum computabitur. Verùm quia vltra vires est negotium, & sola id sustinere non possum, te corde mentèque attentissima supplex imploro, largire mihi tuã afflictricem sapientiam atque gratiam, vt piæ Principis officio defungar, ac viros sapientes, & timentes Deum, & qui oderint auaritiam, eligere valeam, qui mihi sint à cõsiliis, & populo rectè consulant, ac imperent omni tempore, remp. quoque legitimè administrant, & gladium tam spiritualem, quàm secularem ad defensionem bonorũ, & malorũ supplicium in fide vera, & timore Dei ritè gerant, eoque, Pater, tua voluntate, & iussu (in cuius potenti dextra sita sunt omnia iura, & leges Imperiorum) iustè vtantur, obubret nos virtus, & sapientia tua, illuminet, & conseruet nos nos in amore tuo ipsa diuina gratia: da nobis, ò Domine, sapientiam, & intellectum: Concede pacatam gubernationẽ, vt omnes subditos in veritate fidei, mutua dilectione, & sincera iustitia, regere, & dicto audientes conseruare possimus, vt prospera ac laudata nostra functione nomen tuum sanctificetur, & laudetur in omne æuum.

*PRO SALVTE PRINCIPIS FILII
sui orat. & pia eius educatione.*

ET quia tu, Domine, ex mera tua bonitate atque liberali clemẽtia, hoc fœcũdo be-

neficio me donasti, vt filius egrederetur ex
 utero meo, q̄ sedere debeat post me in folio
 Regni mei: sed quoniã adhuc infans, & puer
 paruus est, ignorans quid agere debeat, Te
 oro, qui es veræ sapientiæ fons, & per quem
 Reges regnant, & legum conditores iusta
 decernunt, conserua eum, & viuifica, ne
 patiaris eum in hostium, & perduellium
 manus incidere: largire illi tuam gratiam,
 vt quemadmodum tenellum corpus in dies
 augetur atque crescit, viresque, & robur ac-
 quirat: sic & animus diuina sapiëntia, recta fi-
 de, & pietate erga Deum, & homines auge-
 scat, virtutũque incremẽta indies percipiat,
 talẽsque adhibeas illi præceptores, idoneos
 ac insignes tenerẽ etatis formadẽ artifices,
 qui ab infantia timere Deũ, honore parẽtes
 afficere, iustitiam, & virtutem colere, à vitiis
 omnibus cauere, probos, atque bonos apud
 se retinere, & eorũ vti consilio, illum exqui-
 sitẽ doceant, & ita in recẽti, ac iuuenili etate,
 sciëntia, prudẽtia, & intellectu imbuatur, & e-
 ruditus euadat, vt cum ad regni gubernacu-
 la perueniat, nihil sapiat, nihil querat, nihil
 agat omnibus vite sue diebus, quã quod ius-
 tum, rectum atque equũ fuerit, & sanctissi-
 mẽ tuẽ voluntati imprimis placeat, in viis
 tuis ambulet, neque ad dextrã neque ad sini-
 strã declinet. Da illi, domine, fortitudinem,
 qua populũ tuum ab hostiũ iniuriis defen-
 dere, & in officio, mutuãque charitate, ac

PRÆCATIONES PIÆ.

pace continere valeat, & ita deinceps in In-
 stitia, & sanctitate viuat, vt post consum-
 matum huius vitæ cursum inter filios tuos
 & fideles ministros cooptetur, quos tua
 diuina maiestas in piorum cætum congre-
 gabit, & cum illis, pro summa tua mise-
 ricordia, præmium æternæ beatitudinis cõ-
 sequatur.

*PETIT LIBERARI A CALUM-
 niis & linguarum virulentia vt puram atque
 innocentem ducat vitam.*

AD hæc cum inter alias, quibus huma-
 num genus premitur, angustias, Sa-
 tanas hostis omnium communis, non desi-
 nit integræ piorum hominum famæ atque
 nomini insidias struere, ac variis oppro-
 briis, indignisque calumniis illorum exi-
 stimationem lædere, traducere, atque tur-
 pitudinum notis obruere. Compesce, Do-
 mine, rege venenatas calumniantium lin-
 guas, famamque nostram non secus ac vi-
 tam tuere: melius est enim nomen bonum
 quàm lapilli pretiosi, vt Rex ille tuorum
 conscius arcanorum nos edocuit, sed hoc
 tam insigne bonum, nec parare, nec ser-
 uare possumus, sine tuo præsidio. Et quo-
 niam finis omnis boni nominis est, vita
 inculpata, hanc gratiam Imprimis à te pe-
 to, clementissime pater, vt vitam puram,

& ab omni scelere alienam concedas & in
 præclaris honestisque versari, actionibus.
 Verū quoniā & hi qui innocenter etiam vi-
 uunt, tuti non sunt à calumniis & virulen-
 tia eorum qui venenum aspidum gestant
 sub labiis suis: nec raro fit, vt cum in-
 ter fidos amicos nos viuere credam⁹ (quod
 Ezechiel propheta de se conqueritur) in-
 ter scorpiones nos habitare per sæpe sen-
 tiamus. Cum sancto vate tuo, obsecro te
 domine, libera animam meam à labiis i-
 niquis, & à lingua dolosa. Tu enim Dau-
 dem ab hostium calumniis, Susannam quo-
 que à falso crimine & Iudicio, Et Saram
 Raguelis filiam ab opprobriis eripuisti.
 Quod si tua benignitati visum est me hac
 quoque afflictione exercere ad pietatem:
 da, quæso, vt cum inuicti animi duce tuo
 Paulo, in præceptis tuis constanter perseue-
 rem. Quicquid de me sentiant, vel loquan-
 tur inuidi, siue ignominia, siue honore me
 afficiant, siue bonos, siue malos rumores
 de me spargant, Iesu Christi saluatoris no-
 stri gratia, atque exemplo firmata ac mu-
 nita viam: qui & ipse dum in terris ageret
 multa patientissimè tulit opprobria, & Dæ-
 moniacus, Samaritanus, vini potator, &
 populi seductor falso appellari passus est:
 Idem tamen nunc regnat apud tecum san-
 cto spiritu in æterna maiestate.

PRÆCATIONES PLÆ.

*Precatio commoda pro se populi que sui liberatione,
 ut sedatis tum scismatum tum bellorum con-
 trouersis ac seditionibus, in unitate fidei, tran-
 quilla pace, ac mutua charitate vitam transi-
 gant.*

Qui perpetuò dominaris, & solus potes
 omnia Deus, cœli, & terre mode-
 rator, ad cuius nutum omnes crea-
 ture contremiscunt, & cœli cardines nutant:
 Tu, domine, me, populumque tuum super
 quem me regnare fecisti, per seditiones, tu-
 multus, bella itidem externa, atque ciuilia,
 captiuitatem, exilia, carceris squalores, &
 id genus mala, quibus pluribus annis vexa-
 mur propter iniquitatem nostram multipli-
 cem, vitam impuram, & grauia delicta, uti
 filios tuos, qui contra voluntatem tuam
 nitimur, & mandata tua negligimus iustæ
 castigas, atque punis, verum quia peccata
 nostra coram diuina maiestate tua confite-
 mur, reos nos sistimus, & nos quidem hisce
 erumnis dignos agnoscimus ad thronum
 gloriæ tuæ pro me, populoque tuo, veniam
 postulans, & sub tuæ misericordiæ, umbra
 protegi speras curro. Nec clamare, & pulsare
 desinam, donec commiserationem paterni
 tui animi ad nos conuertas. Mitte manum
 tuâ de alto, & libera me de manu Inimicorū
 meorū, ne supergaudeant, & insultet mise-

riis meis, & dicantiam deuorabimus eam.
 Muni me quæso ita tua gratia, vt omni tem-
 pore, & loco in omnibus, custodiar, & con-
 seruer: vt arceatur, & cōpescatur, seuus ille
 leo, qui nihil aliud macchinatur, quàm
 vt me pessundet, ac dilaniet. O inuicte
 Deus Israël, qui es vnicum auxilium meum,
 defencio mea, atque salus, eripe me de his
 miseriis sicuti Dauidem de manu Saulis,
 & seditione Absalonis liberaſti, & Ma-
 nasse Regem à dura seruitute, captiuitate,
 & carceris tenebris, quibus apud Baby-
 lonios premebatur, liberatum in Regnum
 auitum restituisti, atque Ezechiam eius
 patrem, populumque vniuersum à graui
 tyrannide, atque metu potentissimi, hostis
 Regis Assyriorum, prostrato illius per
 angelum tuum exercitu fortissimo, cruisti:
 Et Aſa atque Iosaphat Reges, & vti om-
 nes quotquot in te confidunt liberare so-
 les. In nobis enim non est tanta forti-
 tudo, vt. possimus validissimis hostibus
 qui irruunt in nos resistere: sed cum igno-
 rabimus quid agere debemus, hoc solum
 habemus residui, vt oculos nostros attol-
 lamus ad te domine, apud quem nulla est
 distantia, an in paucis auxiliieris, an in plu-
 ribus, non enim præualet homo contra
 te, adiuua nos domine Deus noster, &
 me simulque vniuersum populum ex his
 miseriis quibus circumsepti sumus eruito.

PRECATIONES PIÆ.

Et his temporibus turbulentissimus principum & subditorum animos rege, vt iustis contenti sint conditionibus, & terribilissimum bellum ex quo omne malum, omnis calamitas, tum animæ tum corporis pernicietas emanat, bonis rationibus componatur, & sedetur, vt publica pax, & tranquillitas constituantur. Quia tu es Deus pacis, dilectionis, & concordiæ, non autem dissidij, & dissensionis. Te oramus, benignissimè pater, atq; obsecramus, vt per spiritum sanctum tuum animos populi tui, in varias etiam sectas impiarum opinionum varietate dispersos, in vnitatem puræ & Christianæ fidei redigas, dissipatasque mentes in vnum corpus redintegres, errores tollantur, controuersię, & digladiationes dissipentur, & pernicioosa dogmata radicibus ex animis hominũ euellantur, vt in vnã mentem, atque sententiam piè coalescentes vnanimi consensu, vnòque ore te cœlestem patrem dominum atque Deum laudent, celebrent, & religiosè, sanctèque colant, fac etiam vt opera nostra fidei conueniant, & respondeant, ne fides recta malis operibus polluatur, & fœdetur, ne te vita impura abnegare videamur, quem fide vera confitemur. Hæc etiam præsta nobis gratiam, vt ea tantum sequamur, & cõfiteamur, quæ tua sancta Ecclesia spiritu veritatis munita docet, & confitetur. Et effunde super populum tuum diuitem

miseri cordiam tuam, & eos qui in ergastulis, & exiliis atque amara seruitute, in quacunque angustia & anxietate detinentur eripito, errantes in viam reuoca, coniuges in pace & concordia cõserua, promptuaria torum adimple omni bono, Iuuentutẽ contine, senectutem sustenta, abiectos consolare, viduis patrocinare, orphanos, atque pauperes protegito, & erue Domine regnum nostrum, & omnem regionem, ac ciuitatem à fame, pestilentia, terræ motu, de mersione, igne, gladio, incurfu alienigenarum, & ciuili bello, vt in pace tranquilla, hostiũmque sublata formidine in securitate animorum, & corporum nomen tuum celebremus, & secundum tuam voluntatem, & iussa faciamus, donec in æternam illam patriam per Iesum Christum recipiamur.

CONSOLATIO QVA SE ERIGIT, propter immensam charitatem Dei patris, & seruatoris nostri, simul promittens se Dei ope atque gratia innocenter ac sanctè piorum exemplo in posterum victuram.

ECce clemētissimè Domine, Deus meus, Erogaui quibus egeo, indicaui quæ timeo, & quamuis multa petij, fateor tamen me ne pauca quidem promeruisse. Sed ad quem in miseriis fugere debeam nisi ad te? Cui potius querelas deferam quam tibi? à

PŔECATIONES PIÆ.

quo remedium, & consolationem petam, nisi à te? tu es enim Deus mens infinite potentia, cui nihil est difficile qui caput meum obumbrare poteris in tempore belli: Spes mea in die afflictionis, & salus in tempore tribulationis, Tu es pater meus, cuius tanta est clementia & paterna pietas in filios, vt neminem ab exordio mundi auersatus sis, aut cõtemptim reieceris, qui tuam gratiam & auxilium petiit, Tu animæ meæ & medicus es, & seruator, qui illis solis te impedis, qui consolationem huius mundi pro tua perpetua consolatione contemnunt. Nemo eum potest, in vtroq; seculo voluptate perfrui, nec potest hoc, & futuro gaudere. Qui in æterna vita vult exultare, triumphos huius vitæ contemnat, Te igitur rogo, consolator animæ meæ, mitte de sancta sede maiestatis tuæ spiritum tuum paracletum, qui mentem meam illustret, voluntatem gubernet, & cunctas meas actiones in via iusticiæ tuæ dirigat, vt ad quamcũque rem applicem animum meum, is mihi sit propositus finis, vt tibi, honorique tuo inseruiam, nec quicquam aggrediar, quod tibi gratum non sit, & præter te nullam voluptatem exquiram, Sed ex tua gratia, æterna, & vera consolatione tua dignus afficiar. Tu námque per angelos tuos cõsolatus es Iacob in exilio suo, cum à facie Esau fratris sui fugeret, qui piũ tunc nuncupauit Deo suo votum, vt si Do-

minus eum custodierit, & saluum, ac incolumé, in domum patris sui reduceret, futurus illi esset in Deum, eúmque oleret omnibus vitæ suæ diebus. Ita Dauid à facie Abalonis fugiens, & tuam implorans misericordiam promiserat se in posterum tempus innocenter victurum, & pios atque bonos duntaxat apud se habiturum, qui illi à consiliis forent, & rerum suarum curam gererent, quod vterque restitutus studiosè persoluit. Horum exemplo mihi proposita est voluntas tibi in omnibus placendi, at tamen sine tua gratia me nequaquam præstare posse satis perspectum habeo: Cum omne datum optimum, & omne donū perfectum de sursum sit descendens à patre luminum. Quare desideratissimè, & corde meo dilectissimè Domine, te suppliciter oro, vt des mihi integram, & puram mētem, simplex & rectum propositū, vt nec Committā, nec committā quicquam, nec in tota vita quæram aut concupiscam aliud, quàm quod diuinæ maiestati tuæ imprimis arri-deat, & sit animæ meæ vtile ac salutare, & vt te dominum Deum meū, Regem regum, ac dominum dominantium cum omni reuerentia, fide, humilitate, ac dilectione agnoscere, colere & venerari, atque pro summis beneficiis tuis gratias agere valeam, & tuo præsentis adiutæ numine opera iusticiæ perficiam, regnum tuum cœleste toto ex

PRECATIONES PIÆ.

corde quæram, vt tandem per te, & tecum
ad æternam lucem & requiem peruenire
queam. Amen.

Ezechia Regis oratio Sancta. Esa. 39.

Fiat pax & veritas in diebus meis.

ORATIO EFFICAX QVA
SERENISSIMÆ REGINÆ SVB-
diti, hoc calamitoso tempore, quotidie
vti poterunt.

PECCATORVM PENIAM,
& ab angustiis, & seditionibus liberari, pacem,
& quietem publicam tum sibi, tum vniuerso
populo dari postulant: & pro suæ princi-
pis incolumitate, & restitutione ac
fily sui pia educatione Deum
obnixè rogant.

LEMENS, longanimis, & mul-
tæ misericordiæ Domine Deus,
& pater benignissime, qui ex ni-
hilo fecisti omnia, qui creasti
hominem ad imaginem, & similitudinem
tuam, omnibusque tuis donis eum ornasti;
Sed deliquentem, & mandata tua transgre-
dientem statu illo felicissimo, & paradiso

eum eiecisti: Cuius peccato nos omnes inquinati, miseris, ac huius vitæ ærumnis facti sumus obnoxij. A quibus quidem, nisi per tuam gratiam atque clementem misericordiam nequaquam liberari possumus, Tu etenim non vis mortem peccatoris, nec lætaris in perdicione morientium: Sed statuisti pœnitentiam in salutem, & remissionē omnium peccatorum, vt conuertantur, & viuant. Quippe qui dixisti, nolo mortem peccatoris, & quotiescunq; ingemuerit peccator omnium peccatorum eius non recordabor. In tua itaque clemēti bonitate spem omnem, atque fiduciam nostram reponentes supplices, & prostrati coram diuina maiestate tua reos nos sistimus, confitentes delicta nostra. Peccauimus enim, & iniquè egimus recedentes à te, & deliquimus in omnibus, & præcepta tua non audiuimus, nec obseruauimus, nec fecimus sicut præceperas, vt bene nobis esset. Et ideo hæc mala quæ induxisti super nos, & vniuersa quæ fecisti nobis, vero Iudicio fecisti, quia vniuersa opera tua, & iudicia tua vera sunt, & vię tuę rectæ: Tradidisti enim nos in manus inimicorū nostrorū: & nunc Domine imminuti sumus plusquam omnes gentes, sumusque humiles, & abiecti in vniuersa terra hodie propter peccata nostra. Et non est in tempore hoc apud nos vllus timor Dei, aut verus eius cultus, neque legitimæ potestati, &

PRÆCATIONES PIÆ.

principi debita obedientia, aut legum obseruatio: Non est senatus, iudicium, neque pauperum, innocentum, aut oppressorum cura: sed confusio, & opprobrium facti sumus coram te. Etenim Sathanas communis humani generis hostis nos regnum quoque nostrum, ac populum vniuersum tam atrocibus, & intestinis vexat seditionibus, vt non desinat vniuersa miscere, atque turbare priuata ac publica, sacra, prophanaque omnia, nullum boni ac mali discrimen agitur: sed quilibet pro suo arbitratu dominatur, & innocentes spoliatur ac opprimit. Quæ quidem, ô Domine, qui omnia nosti antequam fiât, satis tibi cognita sunt & nos pro peccatis nostris, eadem meritò perpeti confitemur. Verum nunc pater piissime cõuertimur ad te in toto corde nostro, & timeamus te, & in anima contrita, & spiritu humilitatis, quærimus faciem tuam, flectentes genua cordis nostri: fac nobiscum iuxta mæfuetudinem tuam, & secundum multitudinem misericordiæ tuæ, ne confundas nos, sed exaudi nos supplicibus verbis te orantes, & erue nos de his malis, & periculis quibus inuoluti sumus, libera nos ab omni tentatione, & inuasiōe Sathanæ & hominum iniquorum: & ne tuum auxilium à nobis auertas, nosque ne grauius corripas quàm vires nostræ ferant. His namque tempestatibus superandis nos non sufficimus:

sed tu, ô Domine, potēs es seruare nos, & eripere, à cunctis calamitatibus, & miseriis. Libera nos Deus pro tua bonitate ab omnibus angustiis & molestiis quibus circūsepti sumus: vt pura conscientia & grato animo tibi seruiam⁹. O Rex benedicte, pastorq; fidissime custodi animas nostras, & nos miseros defēde, protege nos & serua sub vmbra alarum tuarum. Porrige famulis tuis preponentem dexteram tuam, & cœlitus auxilium demitte, vt te vnū ex toto corde queramus. Et quidquid licitum, atque æquum à te peccerimus, id per Christum assequamur. Et libera Domine populum tuum ab omni clade, calamitate, ira, periculo, necessitate, hostium insultu, captiuitate, morte amara, & iniquitatibus: ægros sana, qui es medicus animarum & corporum. Cōcede nobis quietam pacem, vt dies omnes in perfectione, sanctitate, & sine peccato transigamus: Et vt in Christiana sincerâque fide ad extremū vitæ spiritum sine dolore, molestia, ac infamia perseueremus: Vt errâtes reuertantur, & redeant ad pietatem, infirmi conualescant captiui liberentur, & per viscera misericordiæ tuæ dele delicta, & pura redde labia nostra, & corda ab omni iniquatione carnis, & spiritus: Et auerte à nobis omnem cogitationē turpē, & insipientē, vt sub tua potentia semper protecti, & in luce veritatis tibi gloriam, & gratiarum actionem referamus, &

PRECATIONES PIÆ.

tandem cœlestia, & æterna tua dona percipi-
piamus, quæ oculus non vidit, nec auris au-
diuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ
preparasti diligentibus te.

Et tu Domine Deus, ac pater cœlestis, cu-
ius potentia incomparabilis, misericordia
immensa, & ineffabilis est gloria, qui per tuã
summã prouidamque sapiëntiam cuncta quæ
in cœlis, & quæ in terris sunt ritè, atque or-
dine decori gubernas, & ideo ob commu-
nem hominum societatem in officio, pace,
& mutua charitate conseruandam, magi-
stratus in terris constituisti, ad supplicium
malorum, bonorum premium. sine quibus
per anarchian omnia cõfusa iacēt, & summa
plerunq; imperia funditus emota atq; con-
cussa pereūt (prout nos re ipsa sũma nostro
damno sumus experti, cũ nusquã cõsilio, aut
legitimè potestati sit apud nos locus) roga-
mus te, mitissime Rex, qui es Deus concor-
diæ, pacis, & dilectionis, Te inquam humili,
cordeq; deuoto flagitiorũ, ac scelerũ pœni-
tudine affecti, supplices obtestamur, vti cõ-
positis, ac sedatis omnibus controuersis, &
seditionibus Serenissimam principè nostrã
ac Reginam Mariam, quæ nobis iustè & le-
gitimè Imperare debet, ab exilio, captiuita-
te, & aliis quibuscumque periculis liberares,
atque regno, & auito imperio restituas, illi-
que pacem, in bonis perseuerantiam, sanita-
tem, atque salutem dones, & in amplitudi-

nem ei cooperari, & omnium consiliorum
fœlicem, successum prebere digneris, Con-
cede etiam illi gratiam tuam, ac sapientiam,
vti Solomoni Regi famulo tuo dedisti ad re-
gendum, & iustè gubernandum populum
suum, vt iustè discernere possit inter equum
& iniquum, necnon vt tales eligat magi-
stratus inferiores, viros nempe sapientes &
timentes Deum, qui ei sint à consiliis, &
rempub. ritè, & iustè administrent, & guber-
nent: Ita vt nos omnes in iusticia, & sancti-
tate, sincera fide, mutua charitate, & dile-
ctione, quietam, & tranquillam vitam duca-
mus in omni Dei cultu, & sobrietate, sãctis
legibus, & mandatis tuis obtemperantes,
principibus, atque magistratibus nostris iu-
stè imperantibus obedientes, & amorem
mutuum inuicem retinentes: Et sic pro filiis
tuis agnoscamur, & æternam percipiamus
hæreditatem in regno tuo. Ad hæc cum in-
ter grauissimas hæc, quib⁹ premimur an-
gustias, illud non modico nobis solatio sit,
quod tuo diuino munere, partu legitimæ
Principis nostræ editus sit filius, qui optimo
iure, Regni nostri hæres, atque Princeps,
Regina matre sua cedente, fieri debeat, qui
tamen adhuc infans est, & ob id rerum om-
nium quasi penitus ignarus. Tuam igitur
obsecramus clementiam, vti eius animum
diuina tua sapientia, & pietate erga Deum,
& homines in hac tenera ætate ita imbuas,

PRECATIONES PIÆ.

vt cum ſcepri regimen iure ſuſceperit, omnia que ad munus ſuum pertinent ritè, & debità exequatur ad Dei opt. max. gloriam, & omnium ſubditorum pacem, & quietem. Et nunc tu Deus noſter, qui communibus, & coniunctis votis, & rite conſpirantibus animis, ac voluntatibus preces tibi nuncupari voluiſti, & duobus vel tribus congregatis in nomine tuo daturũ poſtulata promiſiſti: Ipſe nunc ſeruorum tuorum petitiones ad id quod conferat annue, largire nobis in præſenti ſeculo, veritatis agnitionem, pacem, & piam quietem; & in futuro, fac nos requieſcere quando voles, & vt voles in regione viuentium, in regno tuo, in deliciis paradifi, in ſinu Abrahę, Iſaac, & Iacob: vnde exulat dolor, triftitia & gemitus: vbi præſidet lumen vultus tui, & perpetuò refulget: vt tibi gloriam, & gratiarum actionem offerre poſſumus, quoniam te decet omnis gloria, honor & magnificentia Patrẽ filium & ſpiritum ſanctum, Amen.

AD DEVM OPT. MAX. D.
MARIÆ SCOTORVM REGINÆ
pro vitæ & status sui incolumitate Quo-
tidianus Hymnus: Ad imitationem Psal-
mi 71. Deus iudicium tuum Regi da, &
iustitiam tuam filio Regis, &c.

*Deus celsi moderator orbis,
Corda qui Regum regis & tueris,
Mitis exaudi mea quas profundit
Lingua querelas.*

*Sapè tu duris animum probasti
Casibus: nunquam at grauibus periclis
Obrui es passus, mihi nunc benignam
Porridge dextram.*

*Nam mea vitæ insideantur hostes,
Imminet fama petulansque lingua,
Regio pulsam solio insequuntur
Dira minantes.*

*O Parens sancte, anchora qui salutis
Certa, spes fessis, refugis asylum,
Tot malis fractæ fer opem, & leuamen
Rebus in arctis.*

*Splendidos cultus, nitidæ sue gemmas
Non peto, auri nec cumulum micantis,
Mollibus nec deliciis frui, sed
Mente quieta.*

*Indè pax concors, genitrix quietis,
Spiritus dulci recreans liquore,
Æquitas & ius animum focillans*

Pane suavi.

O Pater tu spe recreas salutis,
Quos pio cernis studio teneri:
Da mihi mentem probitate plenam in

Corpore sano.

Vincla laxentur veniat serenum,
Si voles, tempus: valeatque semper
Filius, quaeso, mihi charus atque

Vnicus haeres.

Da tua nobis Deus aequitatis
Assequi legem, patria ad salutem:
Cedat haec audax inopum rapina

Legibus aequis.

Pace letetur populus, simulque
Te colant cuncti: pietas, fidesque
Regnet in terris, procul omne scisma

Semper abesto.

Vt tuas laudes canat omnis aetas,
Nomen augustum sileat nec unquam
Lingua, tu nobis bone rector orbis

Consule fessis.

Fac tua leni bonitate tandem
Gaudio tecum placide fruamur
Liberi curis, animis que lati

Omne per aevum.

Io, E. R.

INDEX CAPITVM PRIORIS

LIBRI.

*D*avid, Rex pius, afflicti Principis imago, sua animi magnitudine, aduersa patienter ferenda docet cap. 1. fol. 1.

Peccata erumnarum & malorum, quibus etiam Deo chari frequenter urgentur, causa cap. 2. f. 3

Afflictiones Dei prouidentia, non à fortuna proueniunt cap. 3. fo. 6

Deus suos uti filios corripit, & tentationibus probat. Improbi verò, etsi prosperè videantur non unquam uiuere, miserè tamen plerunque pereunt cap. 4. fo. 6

Armis spiritalibus, & iustis adminiculis Satanae tela, & omnem iniuriam virorum fortium exemplo propellere licet cap. 5. fo. 10

Et magna saepe commoda ex malis proueniunt, ita vice uersa, prospera saepe nocent, & virtuti obicem ponunt, ideo ob pietatem spernenda cap. 6. fo. 12.

Deus afflictis se presentem exhibet, ipsosque solatur cap. 7. fo. 16

Afflicti animi remedia agnitione peccati purgandus est animus: antea acta vitia mores reformandi cap. 8. fo. 17

Ieiunio & abstinentia tam à vitis quam cibis attenuanda sunt corpora, Misericordia opera exercenda cap. 9. fo. 19

I N D E X.

- A*ssidua diuini numinis inuocatio presentissimum
in malis remedium, ubi orationis vis & utilitas
explicatur cap. 10. fo. 20
- Orationi insistendum etsi dominus non statim sub-
ueniat: & cur petitionibus nostris non semper an-
nuat: Constante Deo fidendum: spes certa tutissi-
mum in aduersis asylum cap. 11. fo. 23
- Illecebrarum mundi contemptus cap. 12. fo. 26
- Mors piis grata, etsi impiis terribilis, non tamen
metuenda cap. 13. fo. 28
- Ardens eterna vitæ desiderium, gloriaq; cælestis
contemplatio afflictis valde iucunda cap. 14.
fo. 30
- Pia Ethnicorum sententia de animorum immorta-
litate, eternaque felicitate cap. 15. fo. 32
- Nihil magis afflictorum animos solatur quam sa-
crarum literarum lectio assidua cap. 16. fo. 34
- Patientia vis & fructus, & ad eandem exhorta-
tio cap. 17. ibid.
- Literarum Serenissima D. Maria Scotorum Regina
ad Episcopum Rossensem Scotico idiomate scri-
ptarum, versio latina fo. 37
- Meditation faite par la Royne d'Escoce, donairier
de France, recueillie d'un liure des consolations
diuines, composez par l'Euesque de Rosse fo. 38.
- Eadem meditatio latine fo. 40

Posterioris libri capita.

- A*uthoris Epistola, & versus ad Serenissimam
Reginam Scot. fo. 43

I N D E X.

- Authoris erga suam Principem fides, & integritas: & in quem finem hunc librum scripserit*
cap. 1. fo. 46
- Principi sua gratulatur ob animi tranquillitatem, & quibus modis eadem conservari possit edocet.*
cap. 2. fo. 49
- Munimentum animi presentissimum pietas, ubi qua sit vera religio, illiusque fructus, & utilitas, Authoris sententia, & fidei confessio* cap. 3. fo. 50.
- Piorum principum exitus semper faelices, etsi interdum in medio cursu malis non careant, spe igitur alenda est mens* cap. 4. fo. 54
- Gratissima spei, atque clementia argumenta efficacia* cap. 5. fo. 55
- Mutua inter Scotia & Anglia Reges benevolentia & humanitatis communicatio variis ex historiis petita: Nihil aequè principes decet ac clementia* cap. 6. fo. 57
- Saluberrimis animi cibis, eiusdemque apula splendidissima* cap. 7. fo. 61
- Communis principum hac nostra atate calamitas aequo, fortique animo ferenda, quòd mala multis communia leuius feriunt* cap. 8. fo. 62.
- Exhortatur principes ut debitè suum exequantur munus, & unde tanta in insulis seditionum frequentia, quarum authores diro exitu sapièssimè pereunt* cap. 9. fo. 64
- Recta voluntatis conscientia, & benefactorum recordatio summū in malis solatium* cap. 10. fo. 71

- Principes decet in subditos esse clementes, & liberales cap. 11. fo. 72
- Liberorum procreatio magna in hac vita felicitas: parentum quoque & liberorum mutuus amor cap. 12. fo. 76.
- Reginam consolatur felicitatis, & virtutis sue recordatione cap. 13. fo. 79
- Qua praecauenda ne mens tranquilla turbetur, ex historiarum lectione Regibus valde utili depromi possunt cap. 14. fo. 82
- Paradoxa quaedam. Vti apparet, ea tamen verissima cap. 15. fo. 84
- Regiae dignitatis splendor: honorum & gloriae cupiditas res miseris plena: fortis animi honores contemnere & voluptates. cap. fo. 85
- Regum vera dignitas & ornamenta: illorum munus: & quare constituuntur: Regibus obediendum: Regnum gloriosa seruitus cap. 17. fo. 87
- Regiae vitae cum priuata collatio: Regum sollicitudo: Priuata vitae quies & voluptas cap. 18. fo. 88
- Principes qui suis imperiis sponte sese abdicarunt cap. 19. fo. 92.
- Priuata vita cur publica praeferenda cap. 20. fo. 96
- Carcer piis nullam adfert molestiam, sed sinceram quasdam voluptates, atque commoda: Cuius poenam multi principes forti animo tolerarunt. cap. 21. fol. 98
- Exilium tolerandum plurimorum principum exemplo qui partim sponte, partim inuiti exulantes magnis honoribus apud externos sunt affecti cap.

INDEX.

22. fo. 101

- Ex regis matrimoniis raro plures masculi procreantur: Liberorum paucitas neminem urgeat: vita celebs cōiugio preferenda** cap. 23 fo. 103
- Bonorum fortuna iactura levis iis qui regni abdicationem ferre possunt, cum regnum in se omnia contineat** cap. 24. fo. 106
- Principes decet esse liberales. Agnoscit suæ principis erga se munificentiam author, & quam sequi cupit vitæ rationem indicat** cap. 25. fo. 107
- Publica civium calamitas ob peccata populi proveniens celeri pœnitentia sedatur: communes nonnulli consolationum loci** cap. 26. fo. 108
- Epilogus** fo. 109
- Precationes piæ ad usum D. Mariæ Scot. Reginae conscriptæ** fo. 123. a. & seq.
- Oratio efficax ad usum subditorum Reginae Scot. scripta** fo. 101. b

FINIS.

RERVM MEMORABILIVM
QVÆ HIS LIBRIS CON-
tinentur Index.

*Numerus solium: A. priorem paginam, B poste-
riorem significat.*

A.

- A** B astris mortalis vitæ conditionem
minime pendere fo.7.b
Aduersa absque murmure ferenda piorum
exemplo 6.a
Adami peccatum omnium miseriarū causa
4.a
Adelada Augusta, iniurias vlta iii.b
Æthiopum mos, vt eam partem corporis
debilitarent, qua Rex doleret. 68.a
Afflictiones diuini amoris argumenta 3.a
Afflictionum causæ medicorum exemplo
indagandæ 3.a
Afflictiones ob peccata nostra proueniunt
5.a
Afflictis se præsentem exhibet Deus, ipsosq;
folatur 16.a
Agnes imperio valedicit 94.b
Alexandri Regis & Philippi medici fides
mutua 48.a
Alexandri mansuetudo in victos 59.a
Alexandri Regis in detractores humanitas
72.b
Angliæ & Scotiæ Reges qui sponte renun-
ciarunt imperiis 95.b

I N D E X.

Animorum immortalitas, & æterna foelicitas Æthnicis curæ fuit	32.b
Animi munimentum sapientia	50.a
Anteactæ vitæ mores mali reformandi	18.b
Angliæ Reges & Principes exules, humaniter à Scotis accepti & libere dimissi	58.a
Anaxagoræ apophtegma in exilio	fo.102.a
Antigoni pietas in patrem	78.a
Arma spiritualia	10.b
Aristidis exulis in patriam pietas	101.b
Auarus insatiabilis	14.b
Aula exeat qui volet esse pius	15.a
Augustus administrationem Reip. populo obtulit	93.a
Augusti Cæs.clementia in Cinnam	73.a
Augusti Cæs.præclarum Elogium.	73.a
Autoris vitæ ratio quam sequi cupit	107.a

B.

B Adudus Britonum Rex præstigiis dæmonum deceptus	91.a
Bamba Hispanorum Rex monasterium ingreditur	94.b
Benefactorum recordatio in malis solatium	70.a
Beneficiorum Dei grata memoria magno afficere debet solatio	74.b
Boni viri munus est nullum recusare periculum pro repub.	44.b
Bonorum corporis & fortunæ iucunda recordatio pro quibus frequens Deo reddenda est gratiarum actio	80.b

C.

C alamitas populi pœnitentia sedatur fo.108.b	
Calamitas Principum hac nostra ætate, eò quòd communis, æquius ferenda est	62.b
Caius Marius post exilium consul	111.b
Carataci Scotorum Regis in aduersis forti- tudo	55.a
Carataci oratio ad Cæsarem	eodem
Caratacus in regnum restitutus	55.b
Carcer piis nullam adfert molestiam	98.b
Carceris pœnam multi Principes patienter tolerarunt	100.b
Caroli quinti pietas & religio in abdicando imperio	15.b
Caroli quinti in Muliassen humanitas	60.a
Carthaginensium matrum in liberos amor	77.b
Catherinæ Reginæ Angliæ apophtegma	9.a
Christus & eius discipuli vitæ malis obno- xij	6.b
Christus terrenum regnum & honores o- blatos recusauit	21.b
Collossi statua	89.a
Cogitationes noxiæ quæ animum lædunt vitandæ.	83.b
Conscientia rectæ voluntatis summum in malis solatium	69.a
Conscientiæ integritas optimum propu- gnaculum	71.a
	Con-

I N D E X.

Conscientia omnium actionum testis & iudex	71. b
Confessio Dauidis, Manassę Regis, Azarię, & aliorum de suis peccatis & deinceps.	17. b.
Consilia hominum non ex euentis sed ratione ponderanda	44. a
Constantius Scotorum Rex deposito diademate in piorum cętum migravit	95. b
Consolationum loci communes	109. a
Cordillę Britonum Reginę pietas in patrem	79. a
Cręsi morituri vox	91. a
Curandi mos apud veteres Scotos	46. b
Cupiditas honorum & glorię res miseris plena	86. b
Cyri pium de immortalitate testimonium	32. b

D.

D avid afflicti hominis imago	fo. 1. b
Davidis ærumnę, exulari cogitur per Saulem, Regno pellitur à filio	ibid.
David probra, cõuicia patitur, quasi Saulis regnum inuasisset	2. a
David morbis grauatur	ibid.
David egre fert abesse à cętu piorum	ibid. b
Davidis constantia in malis	ibid.
David apud hostes profugus, liberę dimittitur	1. b

R

I N D E X.

Dauidis clementia in hostes	12.b
Damoclis regnum	9.b
Deocletianus imperio se abdicat	93.b
Deus suos non patitur tentationibus vinci	10.a
Diuitiæ, honores, & rerum opulentiæ obicem ponunt recte viuere cupienti	14.a
Inter Diuitias & paupertatem media via expetenda	ibid.
Diuitiarum miseræ pedissequæ	27.b
Dilutio, vini tollit acrimoniam	67.b
Domestica exempla magis mouent	54.b
Duffus Rex à suis interfectus	66.a

E

E leemosyna ieiunij comes	fo.20.a
E leemosinis redimenda peccata	ibid.
Elizabethæ Regis pannoniæ filiæ constantia in aduersis	94.b
Epulæ ad mentis alimoniam maxime congruæ	67.b
Ex Erumnis lætitiæ & gloria	16.b
Ethelburga Regina monasterium ingreditur	95.b
Ethelolphus Rex monasticam vitam elegit	ibid.
Exhortatio authoris ad Reginam Scot	98.a
Exilium tolerandum plurimorum principum exemplo	101.a
Exilium qui fortiter sustinuerunt	102.a

I N D E X.

Ex regis matrimoniis raro plures masculi
procreantur 103.b

F.

Feritharis Rex bonus Princeps suorum
in fidiis extinctus 66.a

Feritharis Scot. Rex coactus regnum admi-
nistrat 96.a

Fœlicitatis Comes inuidia 81.b

Fœlicitas nulla in hoc orbe perpetua ibid.

Fœminæ illustres quæ relicto imperio pri-
uatę vixerunt 94.b

Fortunæ vis nulla in rebus mortalium 6.b

Fortuna aduersa potiùs quàm lenissima o-
ptanda. 9.a

Fortunæ prosperæ incommoda 13.b

Fortunarum leuis iactura iis qui regni ia-
cturam ferre didicerunt 106.a

Fortis animi est honores contemnere & vo-
luptates. 86. b

Fratrum ex Regio semine rara concordia
104.a

G

Genethliacorum error 7.b

H.

Henicus Angliæ Rex in Scotia profu-
gus 58.a

I N D E X.

Historiarum lectio regibus utilis & necessaria	83. b
Historiarum cognitio utilis est, facilis & iucunda	84. b
Historiarum omnium Scopus & finis	ibid.
Honorum incommoda	27. a
Humanæ vitæ miseriæ	4. b

I.

I acobus patriarcha in exilio factus diues	102. b
Iacobus primus apud Anglos captiuus tandem restitutus	57. b
Iacobus primus optimus princeps, suorum insidiis perit	66. b
Iacobus secundus seditionibus valde agitatus	ibidem
Iacobus tertius à suis cæsus	ibidem
Iacobus quartus & quintus à seditiosorum furiis non erant immunes	67. a
Ieiunandum & abstinendum non tantum à viciis verum & à cibis	19. a
Illecebræ mundi contemnendæ	26. b
Illustres viri & sœminæ qui famæ duntaxat causa acerbissima quæque tolerarūt	100. a
Impiorum prosperitas infelici exitu terminatur	9. a
Impios inter se aliquando committere licet, vt à piorum vexatione desistant	12. a
Impunitas criminum ad peccandum inui-	

I N D E X.

tat	70.a
Incommoda rerum prosperarum	13.b
Indorum duo Reges Eremiticam vitam eligunt	94.a
Inas Rex Angliæ factus Eremita	95.a
Iniuriam iustis mediis propellere licet piorum exemplo	12.a
Insulares cur seditiosi	65.a
Interest ex qua causa, non ex quo quis pendeat stipite	30.a
Ioannes ex Rege factus Eremita, ex Eremita Rex	94.a
Iosephus in exilio dignitatē adeptus	102. b
Iulij Cæsaris humanitas	60.a
Iulij Cæsaris in catullum, Memmium & alios clementia	72. b
Iudocus Regis Britonum filius sponte reliquit principatum	95 b
Iugurtha Rex captivus, in carceris ostium iocatur	100.a

L

L Ampedo Lacedæmonia fœlix quod Regis filia, Regis vxor & Regis mater erat	81.a
Leuius ferendum est exilium cum charissimi absentis fruuntur bonis.	103.a
Liberorum procreatio summa in hac vita fœlicitas	75.b
Liberorum erga parentes, & vicissim parentum erga liberos mutuus amor	76.a

I N D E X.

Liberalitas principes maximè decet 107.a
 Ludouicus Aurelionensis è carcere vocatus
 ad regnum 111.b

M.

Magni magnis implicantur malis 91.b
 Malorum omnium ipsi nobis auto-
 res sumus 3.a
 Malcolmus Scot. Rex. ope Eduardi Anglo-
 rum regis regno restituitur 56.a
 Mala multis communia leuius ferenda 62.a
 Malcolmi Regis insigne facinus, & in con-
 iuratos clementia 73.b
 Malcolmus Rex virgo dictus 105.b
 Mariæ Scot. Regina in aduersis animi ma-
 gnitudo & constantia 49.& 50
 Mariæ Scot. Reg. auxiliij recipendi spe An-
 gliam ingreditur 56.a
 Mariæ Scot. Reg. in authores seditionū sum-
 ma liberalitas 69.b
 Maria Scot. Reg. multis periculis Dei bene-
 ficio liberata 75. summis & fortunæ do-
 tibus ornata ibidem
 Mariæ Scot. Reg. sc̄licitas, quod Regis filia
 & heres, regis vxor & mater sit 81.a
 Mariæ Scot. reg. in filium amor 79.a
 Maria vngariæ regis filia hominibus exem-
 plo esse debet, ne in calamitatibus despon-
 deant 111.b
 Marci Aurelij Imp. placabilitas 60.a

I N D E X.

Manfuetudo & clemētia duę præcipuę prin- cipum virtutes	59.b
Matrum in liberos amor	77.b
Mathildis ſponte hereditario iure Anglię renunciauit	95.a
Maximianus Imperator vitam priuatam e- legit	93.b
Megiftona Elienſis conſtantia in carcere	100.b
Medicorum exemplo malorum cauſę in- dagandę	3.b
Medici rari & rarus medicamentorum vſus apud Scot.	47.a
Medicamenta corpori curando neceſſaria, ſed ad ſanitatē tuendam cibus potuſque aptiſſimi	49.a
Miferię humanę vitę	4.b
Mifericordię opera exercenda	19.a
Mors piis grata minime metuenda	28.b
Mortis cauſa, non pœna ſpectanda	

N.

N otharius primus regnō ſe abdicauit	93.a
Nuptię ſecundę minime damnandę	105.a

O.

O mnia mutationi obnoxia	81.b
Oratio cum ieiunio & eleemoſyna	

coniungenda	20.2
Orationis vis & vtilitas	20.b & dinceps
Orandi modus in aduersis	21.a
Orationis assiduus apud maiores nostros fuit vsus	23.a
Orationi insistendum etsi non statim exau- diamur	23.b

P.

P Auferum habenda cura	fo.20.b
Pacientię vis, & fructus	35.a
Pecuniam in zonis portare vetitum est Christi discipulis	15.a
Perfarum mos in delictis puniendis	70.a
Petrus Anglię rex relicto regno vixit priua- tus Romę	95.b
Pij etiam peccatis atque erumnis obnoxij	5.b
Pij, orationis virtute summis eruti pericu- lis	21.b
Pietas, veraque religio munimentum animi præstantissimum.	50.b
Piorum Principum exitus semper fœlices etsi interdum in medio cursu malis non careant	54.a.b
Pyrrhi clementia in captiuos	59.a
Populus ob peccata principum luit	64.a
Populi calamitas celeri pœnitentia sedatur	108.b
Precibus non tantum propriis, sed aliorum	

- etiam iuuari 22.a
- Preces nostræ cur non semper exaudiantur
24.a
- Preces in publico piorum cœtu factæ, Deo
gratissimæ 24.b
- Preces etiam priuatæ Deo acceptæ 25.a
- Principum calamitas astris non ascribenda
63.b
- Principum peccata grauius puniuntur 64.a
- Principes optimi subditorum iniuriis ob-
noxii 66.a
- Principes decet in subditos esse clementes
& liberales 72.a & 107.a
- Princeps puer quomodo educandus 80.a
- Principes qui suis imperiis sese sponte ab-
dicarunt 92.b
- Princeps duplici honore dignus 97.a
- Priuatæ vita cur publicæ sit præferenda 87.a
- Prouidentia Dei cuncta proueniunt 6.b
& seq.
- Psalmorum Dauidis vtilitas 21.b
- Purgandus animus agnitione peccati 17.a

Q.

- Q**ualis Regum vita sit Damoclis exem-
plo declaratur 90.b
- Quæ præcauenda ne mentis tran-
quillitas turbetur 82.b
- Quomodo orandum, quum à piorum cœtu
absimus 25.a

R.

R eges Deo chari	97.b
R eges Scotiæ pij & boni Principes qui à factiosis subditis experti sunt mala	66. a
R eges & Principes qui sponte suis Imperiis se abdicarunt vt priuatam possint ducere vitam	87.a & 92.b
R egum munus & quare instituti	87.b
R eges procerum serui	88.b
R eges Colossis comparantur	89.a
R eges tragici seu personati	90.a
R eges colendi & illis obediendum	87. b
R egibus non iniiciendæ manus	12. b
R egiæ dignitatis splendor	85. b
R egum vera dignitas & ornamenta	87. b
R egnum gloriosa seruitus	88. b
R egiæ vitæ cum priuata collatio	88. b
R egum sollicitudo	89. a
R egius thesaurus historia	84. a
R egij muneris executio difficilis	97. b
R egia potestas impatiens consortis	104. b
R egni appellatio in se omnia fortunę bona continet	106. b
R eligio & pietas Caroli 5. Imp.	15. b
R eligio vera quæ sit	51. b
R eligionis veræ fructus, Item & falsæ	52. b
R emedia afflicti animi	17. a
R enunciandum est diuitiis & honoribus ob pietatem & virtutem	15. a
R utha Scot. Rex regno alteri tradito priua- tam elegit vitam	95. b

S.

- S** Abacus Ægyptiorum rex regno sponte
 discedit 94.a
 Sacrarum literarum lectio afflictos conso-
 latur 34.a
 Sara Raguelis filia scelere immunis per an-
 gelum declarata 21. b
 Sathanas non potest nobis nisi Dei permis-
 su nocere 7.a
 Sathanæ insidiæ 11. b
 Sectarij inter se dissecti 52. b
 Seditio[n]um authores exitu diro persæpe
 pereunt 66. b
 Scipio Asina ex consule captiuus, è captiuo
 consul 111. b
 Sententia homini afflicto semper retinenda
 24. b
 Scotorum origo à Scota Pharaonis filia.
 46. b
 Scotorum & Anglorum Regum mutua be-
 neuolentia ex veterum historiis petita
 57. & seq.
 Scoti Reges primi adeunt pericula 57. b
 Scotorū Regum nullus apud exteros mor-
 tuus 59. a
 Similis cuiusdam Epitaphium 93. b
 Spes tutissimum in aduersis asilum 26. a
 Spes pietate condita saluberrimus animi ci-
 bus 61. a
 Superflui cultus & ornatus incommodici

27.b
Supplicij tarditas grauitate plerunque pen-
satur 8.b

T.

TEmistoclis & Aristidis in ciues lenitas
72.a
Themistoclis sententia insignis. 94.a
Thebani Alexandro maxime formidabiles
111.a
Thebanis carcer in gloriam cessit 111.a
Theodosij Iunioris lenitas 73.a
Theodos. Adramittenus sponte decessit im-
perio 92.b
Tentationibus vinci suos, non patitur Deus
10.a
Tentari finit deus iustos, vt maiora merean-
tur premia Ibid.
Tentationum premia post victoriam 11.a
Teucris apophthegma 101.b
Tranquillitas animi quibus modis retineri
possit. 49.a.b

V.

Virtus virefcit vulnere 16.b
Virtus in infirmitate perficitur. 24.a
Vilhelmus & Dauid Scot. Reges bello capti
& restituti 57.b
Vidue castitatis amantes 105.b

I N D E X.

Vinum principum epulis maximè commu- ne.	62. a
Virginitas honos maximus.	106. a
Visio Dei, summè iucunda	31. b
Vita cælebs coniugio præferenda.	105. a
Vita hominis, milicia	10. a
Vitæ æternæ ardens desiderium, gloriæque cælestis contemplatio afflictis valde iu- cunda	30. a
Voluptates mundanas ingentes plerum- que subsequuntur miserie	26. b
Vtilitates ex malis sepe proueniunt.	12. b

Z.

Z Enobię reginę constans fortitudo in carcere	100. a
---	--------

Indicis finis.

Auctoris ad lectorem admonitio.

Vm apud Anglos pro Serenis. Scotia Regina legatus, patriæ Et bonorum omnium causam agerem, Et iis auctoribus, quibus conatus nostri displicebat, in carcerem coniectus, nihil quotidie præter mortem Et extrema quæque expectarem, nec haberem quod longi temporis molestiam Et tedium fallere, virtute mea me inuolui, Et memet ipse consolari cœpi, vt vel ipsi hostes non animi mihi, sed fortunam defuisse cognoscerent. Sed cum Serenissimam Reginam, Dominamque meam (cui ego multis nominibus additissimus eram) eodem quo me ipse mali genere consiliari viderem, quanquam rebus omnibus ad scribendum necessariis destitutus, ad has, quas vides, lucubrationes animum adieci, quæ, prout illa tempora ferebant, si non omnino, aliqua saltem parte, vtriusque calamitatem Et aegritudinem animi subleuant. Opus igitur eo tempore perfectum, Et Angliæ senatui exhibitum, atque ab eodem ad Serenis. Reginam missum est. Sed cum diuina beneuolentia magis quam ope humana, consilioque meo, tandem aliquando post triennalem animi corporisque cruciatum carceris squalore liberari contigisset, in Galliam abeundi potestate concessa, in nostrates quosdam incidi, Et alios item permultos occidentaliû insularum homines, qui pari mecum fortune tempestate iactabatur, Et pro pietate veræque Religionis professione suis sedibus exulare coacti, cum Regio Prophetæ malebant abiecti esse in domo Dei, quam in peccatorum tabernaculis habitare. Horum ego precibus adductus, ea quæ in illustribus, Principis, meumque ipsius duntaxat usum scripseram, plusculum otij nactus recudenda cepi, eo consilio vt lucem acciperent, si communibus miseriis profutura viderentur. Iis igitur Sponsoribus factum est vt in publicum prodeant. Sed te admonitum volui, pie lector, typographorum incuria menda esse pleraque, præsertim in punctorum notis male distinctis, quæ tu pro animi tui candore boni consules, Et ad rem ipsam mentemque meam, non ad scripturam attēdes. Quod si tibi, piusque viris laborem hunc meum atque studium probatum esse sensero, ea afflicti animi remedia quæ his libris ipse mihi præscribo, nouo quodam, eoque maximo consolationis genere cumulantur. Vale Et frueri.

ERRATA QVÆ TYPOGRAPHI

negligentia inciderunt.

In epist. priore pag. 1. a li. 8. le. afficiar, Et ibid. lin. 11. le. deuouere,
 Fol. 7 b lin. 1 lege eterna fol. b li. 13 leg. primum fol. 21 a li. 17 leg.
 vrgeretur, Et ibid. b in marg. leg. eruti, pro eruditi 22 b li. 13 leg.
 assequimur 27. a li. 29 pro cur, a leg. cura 28 a li. 29. leg. diuturnū
 quā, 31 b li. 2 lege Angelis, ibid. li. 5 lege enigmate 40. b li. 2. 4
 leg. volumine, 41. a li. 22 leg. eterno, Et li. 27 leg. eluet? ecquis a-
 mati. 44 b li. 9 leg. commutasse, 45 b li. 27 leg. κωλυτικῶ 47 a
 li. 27 dele vt si 48 a li. 9 leg. diffidētia 49 b li. 1 leg. ordo 51 a li.
 23 leg. secuti 52 a li. 21 leg. nunc, ib. li. 30 leg. pecunia vel vindi-
 ctæ 53 b li. 10 post conscientia, adde sententiam 59 a li. 4 lege
 accepturā 62 a li. 14. lege acerbior. ib. b li. 16 le. lachrimæque 63 d
 li. 10 lege suas 69 li. 22 leg. inscū ibid. li. 23 leg. proreges 70 a li.
 22 leg. legimus 72 a li. 16 post mansuetudine, addc Et, ib. l. vlt. le.
 actus, ib. b li. 8 dele aliam ib. lin. 20 pro etiā le. esset 73 a li. 2. leg.
 Cinnam 75 a li. 5. le. causa, ib. li. 12 le. vni 76 a li. 1 le. indulgen-
 tia, 77 a li. 23 pro feruat autor leg. ferue at amor 79 a li. 1 dele
 adferret. ib. 11 le. prorumperes, ib. li. 30 pro cū le. cū 80 a li. 21 pro
 mortique le. mentique, ib. b li. 9 le. equare, ib. li. 29 le. ferunt 81 a
 li. 4 le. dotatam. ib. li. 11 le. efficiatque, 81 li. 19 le. lacedemonia, 82
 b li. 12 le. desciscere 84 a li. 1 le. qui due, 85 a li. 18 le. cedunt 87 a
 li. 21 le. detestati, ib. b li. 30 proquantum le. quā vt 88 a li. 2 le. sint
 ib. li. 9 leg. innocentibus, ib. b li. 16 le. scuire 89 a li. 7 lege pro-
 minentes, ib. b li. 3 dele qui, ib. li. 4. le. somnus, ib. li. 12 le. aurem li.
 12. pro ditionem leg. seditionem, ib. li. 13 le. collaudatus ib. li. 24 le.
 gladius Et/ li. 30. leg. descendunt 91 a li. 7. leg. admonent ibid. li.
 27 post cum insere in 92 a li. 4 leg. in, ib. li. 12 leg. perpendere, ib.
 li. 28 leg. bone, Et li. 22 leg. fulgentem, ibid. b li. 20 leg. abdicarūt,
 ib. li. 27 leg. adramitenus 93 a li. 10 leg. connenus, ibid. b li. 1 le.
 rempub. Et/ li. 2 leg. valentius, Et/ li. 4 leg. vacationis 94 a li. 17
 leg. recte, ibid. b li. 15. le. magnitudo, ib. 23. le. tetrarchiam 95 a li.
 17 lege sorte. ibid. li. 22 le. Inas, ib. a li. 31 leg. vrbanas 96 a li. 16
 leg. Fergusij 97 a li. 31 leg. in officio: 100 b li. 12 leg. Megistona
 101 b li. 5 leg. innocenti 102 b li. 27 leg. meus ibid. li. 31 le. sin 104
 b li. 8 leg. per, Et/ ib. li. 24. leg. mentes 108 a li. 17 leg. nimū 112
 a li. 3. le. commonetque, ib. b li. 5 leg. Angelicis 113 b li. 13 le. iudice
 118 a li. 23 leg. ignoramus 119 b li. 9 leg. contemptum, ibi li. 23 le.
 enim, Et li. 14 leg. hic Et in 120 a li. 3 leg. coleret, Et/ ibi. li. 21 le.
 nec omittam, ibi. b li. 30. leg. delinquentem.

Reliqua prudens lector facile supplebit.

acty
uax

u ju
re p
t

de p
du a

mon
vian
lesime

in p
mulo
Quin

